

บทที่ 6

การรักษาสถานภาพการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

จากผลการศึกษาเรื่องการรักษาสถานภาพการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการศึกษาออกเป็น 5 หัวข้อ ดังนี้

1. การปรากฏอยู่ในสายตาประชาชนอย่างต่อเนื่อง
2. การรักษาความมั่นคงสัญญาที่ให้ไว้กับประชาชนระหว่างการหาเสียงเลือกตั้ง
3. การทำหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
4. การใช้ความได้เปรียบจากการเป็นอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยในการหาเสียง
5. การระมัดระวังไม่ให้มีข่าวลือเรื่องความประพฤติ

การปรากฏอยู่ในสายตาประชาชนอย่างต่อเนื่อง

จากการศึกษาเรื่องการปรากฏอยู่ในสายตาประชาชนอย่างต่อเนื่องนั้น ผู้วิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีการปรากฏตัวต่อสาธารณชนใน 2 รูปแบบด้วยกัน กล่าวคือ ประการแรก เป็นการปรากฏตัวต่อประชาชนโดยตรง และประการที่สอง เป็นการปรากฏตัวต่อประชาชนผ่านสื่อ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การปรากฏตัวต่อประชาชนโดยตรง

ผลการศึกษาในประเด็นนี้พบว่า หลังจากที่ผู้ให้ข้อมูลได้รับเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ผู้ให้ข้อมูลทุกคนล้วนให้ความสำคัญกับการได้กลับไปปรากฏตัวต่อหน้าประชาชนอีกโดยได้ใช้วิธีการต่างๆ ดังต่อไปนี้ เพื่อให้มีโอกาสได้ไปพบเจอประชาชนซึ่งหน้า

ประการที่หนึ่ง การเข้าร่วมงานพิธีต่างๆ ในที่นี้หมายถึง การที่ผู้ให้ข้อมูลไปร่วมงานประเพณีต่างๆ ที่ชาวบ้านจัดขึ้น อันได้แก่ งานแต่งงาน งานทำบุญบ้าน งานบวช งานศพ งานกฐิน งานทอดผ้าป่า รวมไปถึงงานบุญประเพณีของท้องถิ่น เช่น งานบุญบั้งไฟ งานแข่งเรือ เป็นต้น ซึ่งผู้ให้ข้อมูลทุกคนล้วนมีความเห็นตรงกันว่า การเข้าร่วมงานประเพณีของชาวบ้านเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้แทนราษฎรพึงปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอแม้ไม่ใช่หน้าที่ของผู้แทนราษฎรก็ตาม ดังนั้นเมื่อผู้ให้ข้อมูลทราบหรือได้รับเชิญให้ไปร่วมงานประเพณี ผู้ให้ข้อมูลมักตอบรับเข้าร่วมงานโดยไม่ลังเลใจ ดังเช่นกรณีของสุเทพที่กล่าวว่า ขณะที่เป็นผู้แทนราษฎร ถ้าทราบว่ามีการจัดงานแต่งงานหรืองานศพที่ใด

จะต้องไปร่วมงาน¹ เช่นเดียวกับกรณีของเย็นจิตต์ที่กล่าวยืนยันว่า จำเป็นต้องไปร่วมงานประเพณีต่างๆ อาทิ งานแต่งงาน งานบวช² หรือกรณีของจณิสตาที่กล่าวว่า จะไปร่วมงานประเพณีทุกงานที่ทราบไม่ว่าจะเป็นงานศพ งานบวช งานแต่งงาน งานโกนจุก งานไหว้เจ้า งานเข้าร่างเข้าทรง³ แม้กระทั่งบางงานที่ผู้ให้ข้อมูลไม่ทราบล่วงหน้าแต่เมื่อผ่านไปในพื้นที่แล้วมีการจัดงาน ผู้ให้ข้อมูลก็สมัครใจเดินเข้าร่วมงานทันทีแม้จะไม่ได้รับเชิญก็ตาม ดังตัวอย่างของจณิสตาที่ไม่ได้เข้าร่วมเฉพาะงานที่ทราบเท่านั้น แต่งานที่ไม่ทราบก็เข้าร่วมหากได้ผ่านไปในพื้นที่ที่มีการจัดงาน ขอเพียงให้เป็นงานของชาวคอนเมือง⁴ สิ่งที่เกิดขึ้นนี้ยิ่งแสดงให้เห็นว่าการเข้าร่วมงานในพื้นที่เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเป็นผู้แทนราษฎร เพราะหากการไปร่วมงานประเพณีไม่ใช่สิ่งจำเป็นผู้ให้ข้อมูลก็ไม่จำเป็นต้องเข้าไปร่วมงานเนื่องจากเจ้าของงานไม่ได้เรียนเชิญ

สำหรับสาเหตุที่ผู้ให้ข้อมูลเข้าร่วมงานประเพณีดังกล่าวต่างๆ ที่ไม่ใช่หน้าที่ของผู้แทนราษฎรตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ นั้น ผู้ให้ข้อมูลต่างให้เหตุผลไปในทำนองเดียวกันว่า การไปร่วมงานประเพณีเป็นโอกาสที่ดีที่สุดที่จะได้พูดคุยกับชาวบ้านอย่างใกล้ชิดและแสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลไม่ได้หายหน้าไปจากพื้นที่⁵⁻⁶⁻⁷⁻⁸⁻⁹⁻¹⁰ ผู้ให้ข้อมูลบางคนถึงกับกล่าวว่า เวลาที่

¹ สัมภาษณ์ สุเทพ วงศ์กำแหง, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522 และ 2531, 3 ตุลาคม 2549.

² สัมภาษณ์ เย็นจิตต์ รพีพัฒน์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 17 ตุลาคม 2549.

³ สัมภาษณ์ จณิสตา ลิวเฉลิมวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 5 ตุลาคม 2549.

⁴ เรื่องเดียวกัน.

⁵ สัมภาษณ์ สุเทพ วงศ์กำแหง, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522 และ 2531, 3 ตุลาคม 2549.

⁶ สัมภาษณ์ เย็นจิตต์ รพีพัฒน์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 17 ตุลาคม 2549.

⁷ สัมภาษณ์ ลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 25389 2539, 2544 และ 2548, 23 ธันวาคม 2549.

⁸ สัมภาษณ์ ศันสนีย์ นาคพงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 12 ตุลาคม 2549.

⁹ สัมภาษณ์ อริสมันต์ พงศ์เรืองรอง, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 28 กันยายน 2549.

ชาวบ้านจัดงานต่างๆ นั้น ชาวบ้านไม่ต้องการอะไรมากไปกว่าการได้เห็นผู้แทนราษฎรมาร่วมงาน และสิ่งนี้มีคุณค่าต่อชาวบ้านมากกว่าการได้รับเงินช่วยเหลือจากผู้แทนราษฎร หรือกล่าวอย่างง่ายๆ คือ ขอเพียงได้เห็นหน้าผู้แทนราษฎรชาวบ้านก็พอใจแล้ว ไม่จำเป็นที่ผู้ให้ข้อมูลต้องให้เงินช่วยเหลือการจัดงาน ดังตัวอย่างของลดาวัลย์ที่กล่าวว่า ชาวบ้านมักพูดกับตนเสมอว่าไม่ต้องนำเงินมาช่วย ขอเพียงมาให้ชาวบ้านเห็นหน้าหรือมานั่งยิ้มในงานชาวบ้านก็พอใจแล้ว¹¹ หรือกรณีของเย็นจิตต์ที่กล่าวเช่นเดียวกันว่า เวลามีการจัดงาน ชาวบ้านจะมีความสุขมากถ้าได้เห็นหน้าผู้แทนราษฎรในงาน¹² ซึ่งสิ่งนี้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ที่ยากเป็นผู้แทนราษฎรหลายสมัยติดต่อกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นผู้แทนราษฎรในระบบเขตเลือกตั้งที่ได้รับเลือกตั้งจากการที่ชาวบ้านลงคะแนนเสียงเลือกตัวบุคคลโดยตรง ไม่เหมือนกับการเป็นผู้แทนราษฎรระบบบัญชีรายชื่อที่ได้รับเลือกตั้งจากการที่ชาวบ้านลงคะแนนเสียงให้กับพรรคการเมือง เนื่องจากเป็นเรื่องปกติที่ชาวบ้านจะลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครที่ตนคุ้นเคย มีโอกาสได้ใกล้ชิด หรือได้พบเจอเป็นประจำ ซึ่งการที่ผู้ให้ข้อมูลไปร่วมงานต่างๆ ได้ช่วยให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกเช่นนั้นได้เป็นอย่างดี¹³

นอกเหนือจากเหตุผลที่กล่าวไปแล้วข้างต้นผู้วิจัยยังพบด้วยว่า ผู้ให้ข้อมูลจำนวนหนึ่งตัดสินใจไปร่วมงานประเพณีด้วยเหตุผลที่ต้องการให้เกียรติเจ้างาน ดังเช่นกรณีของยุรนันท์ที่กล่าวว่า สำหรับงานศพจะพยายามไม่ให้ขาดเพราะต้องการไปแสดงความเคารพครั้งสุดท้ายต่อผู้เสียชีวิตและแสดงความเสียใจกับญาติของผู้เสียชีวิต ซึ่งถือเป็นการให้เกียรติกับทั้งผู้เสียชีวิตและผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ ส่วนงานแต่งงาน ก็ต้องการไปให้กำลังใจและเป็นเกียรติกับผู้ที่กำลังจะเริ่มต้นสร้างครอบครัว¹⁴ เช่นเดียวกับอริสมันต์ที่กล่าวในทำนองเดียวกันว่า แม้งานประเพณีเหล่านี้จะไม่ใช

¹⁰ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 27 ตุลาคม 2549.

¹¹ สัมภาษณ์ ลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 1 ธันวาคม 2549.

¹² สัมภาษณ์ เย็นจิตต์ รพีพัฒน์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 17 ตุลาคม 2549.

¹³ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 27 ตุลาคม 2549.

¹⁴ สัมภาษณ์ ยุรนันท์ ภมรมนตรี, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 28 กันยายน 2549.

หน้าที่แต่ก็ต้องไปเพื่อเป็นเกียรติแก่ผู้จัดงาน¹⁵ นอกจากนี้การไปร่วมงานประเพณียังมีผลดีต่อผู้ให้ข้อมูลในแง่มุมที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลได้พบชาวบ้านเป็นจำนวนมากในคราวเดียวกัน ซึ่งเป็นการประหยัดเวลาเมื่อเปรียบเทียบกับการเดินทางมาที่ละหลังคาเรือน ดังเช่นที่รณฤทธิชัยได้กล่าวถึงการไปร่วมงานทำบุญขึ้นบ้านใหม่และงานแข่งเรือของชาวบ้านเมื่อวันเสาร์ที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2549 ว่า งานทำบุญบ้านงานเดียวได้พบชาวบ้านประมาณ 100 คน และงานแข่งเรือได้พบชาวบ้านจำนวน 200-300 คน ประหยัดเวลาได้มากเมื่อเปรียบเทียบกับการเดินทางไปพบชาวบ้านที่ละบ้านที่อาจได้พบชาวบ้านเพียง 2 คนต่อหนึ่งบ้าน¹⁶ สิ่งนี้จะเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่น่าจะให้ผู้ให้ข้อมูลอยากไปร่วมงานประเพณีของชาวบ้านได้เป็นอย่างดี เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลใช้เวลาไปร่วมงานไม่มากนักแต่ทำให้ชาวบ้านหลายคนได้เห็นหน้าและรับรู้ว่าคุณให้ข้อมูลไม่ได้หายไปจากพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ผู้ให้ข้อมูลมักพยายามไปร่วมงานให้ได้เพราะเป็นงานที่รวมคนในพื้นที่ทั้งหมด ไม่เหมือนกับงานแต่งงานที่ผู้มาร่วมงานมักจะเป็นเพื่อนเจ้าบ่าวและเพื่อนเจ้าสาวที่มาจากพื้นที่อื่น¹⁷

น่าสังเกตว่าเมื่อผู้ให้ข้อมูลไปร่วมงานประเพณีดังกล่าว ผู้ให้ข้อมูลมักได้รับเกียรติจากผู้จัดงานให้เป็นประธานของงานและเป็นผู้กล่าวบนเวที อาทิเช่น เป็นประธานในการประกอบพิธีจุดเทียนชัยถวายพระพรพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นประธานในงานฌาปนกิจ เป็นผู้กล่าวอวยพรคู่บ่าวสาวในงานแต่งงาน และเป็นผู้กล่าวแสดงความยินดีกับเจ้าของงานเนื่องในโอกาสเปิดอาคารหลังใหม่ เป็นต้น¹⁸⁻¹⁹⁻²⁰⁻²¹ อีกทั้งยังเป็นธรรมดาที่ชาวบ้านมักขอให้ผู้ให้ข้อมูลที่ร้องเพลง

¹⁵ สัมภาษณ์ อริสมันต์ พงศ์เรืองรอง, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 4 ตุลาคม 2549.

¹⁶ สัมภาษณ์ รณฤทธิชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 18 พฤศจิกายน 2549.

¹⁷ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 29 ตุลาคม 2549.

¹⁸ สัมภาษณ์ สุเทพ วงศ์กำแหง, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522 และ 2531, 3 ตุลาคม 2549.

¹⁹ สัมภาษณ์ ศันสนีย์ นาคพงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 12 ตุลาคม 2549.

²⁰ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 29 ตุลาคม 2549.

ไพเราะร้องเพลงให้ฟังไม่ว่าจะเป็นสุเทพ เอกพจน์ อริสมันต์ และรณฤทธิชัย ซึ่งพบว่า ผู้ให้ข้อมูลต่างเต็มใจทำในสิ่งที่ชาวบ้านขอ ดังเช่นกรณีของเอกพจน์ที่กล่าวว่า เมื่อชาวบ้านขอให้ร้องเพลง ตนจะร้องทุกครั้งหากไม่ร้องชาวบ้านจะไม่ให้ลงจากเวที หรือกรณีของอริสมันต์ที่กล่าวว่า เมื่อกล่าวอวยพรคู่บ่าวสาวแล้วก็ร้องเพลงให้ผู้มาร่วมงานฟัง²²⁻²³ สิ่งที่เกิดขึ้นนี้ยิ่งจะทำให้ชาวบ้านประทับใจและจดจำผู้ให้ข้อมูลได้ง่ายยิ่งขึ้นว่าผู้ให้ข้อมูลไม่ได้หายหน้าไปจากพื้นที่ นอกเหนือจากบทบาทที่โดดเด่นที่ผู้ให้ข้อมูลได้รับเมื่อไปปรากฏตัวในงานประเพณีดังกล่าวแล้วข้างต้น ผู้วิจัยยังพบว่า ผู้ให้ข้อมูลบางคนยังมีวิธีการอื่นๆ ที่ทำให้ชาวบ้านประทับใจตนเอง ดังตัวอย่างของอภิชาติที่มีสมุดบันทึกจดชื่อของชาวบ้านที่เคยมาสนับสนุนเมื่อครั้งที่มาหาเสียงเลือกตั้ง เมื่อได้กลับมาร่วมงานประเพณีของหมู่บ้านนั้นๆ หลังจากได้รับเลือกตั้งและมีโอกาสขึ้นกล่าวบนเวที เช่น มีโอกาสได้ขึ้นพูดบนเวทีในงานแสดงหมอลำ อภิชาติมักประกาศถามหาชาวบ้านที่เคยมาให้กำลังใจตนโดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรดาสาวประเภทสองที่ชื่นชอบตนเป็นอย่างมาก ซึ่งสร้างความประทับใจให้กับชาวบ้านได้เป็นอย่างดี²⁴ สะท้อนให้เห็นว่าหากมีสิ่งใดที่ผู้ให้ข้อมูลสามารถทำให้ชาวบ้านพึงพอใจและจดจำตนได้ผู้ให้ข้อมูลมักไม่ลังเลที่จะทำ อย่างไรก็ตามการไปร่วมงานประเพณีนี้ ผู้ให้ข้อมูลแทบไม่มีโอกาสได้พูดคุยกับชาวบ้านถึงประเด็นปัญหาทางการเมือง ซึ่งดูเหมือนว่าผู้ให้ข้อมูลเองก็ไม่ต้องการใช้โอกาสนี้ในการพูดถึงเรื่องทางการเมืองเช่นกัน ดังตัวอย่างกรณีของเย็นจิตต์ที่กล่าวไว้ว่า เวลาไปงานประเพณีต่างๆ ไม่ค่อยมีชาวบ้านเข้ามาร้องเรียนปัญหาความเดือดร้อน ชาวบ้านต้องการเพียงแค่นี้ได้เห็นหน้าก็พอใจแล้ว²⁵ หรือกรณีของเอกพจน์ที่กล่าวว่า เมื่อไปงานจะไม่พูดประเด็นปัญหาทางการเมือง²⁶ ที่เป็นเช่นนี้สาเหตุสำคัญประการหนึ่งน่าจะ

²¹ สัมภาษณ์ ฉนิษฐา ลิวเฉลิมวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 5 ตุลาคม 2549.

²² สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 29 ตุลาคม 2549.

²³ สัมภาษณ์ อริสมันต์ พงศ์เรืองรอง, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 4 ตุลาคม 2549.

²⁴ สัมภาษณ์ อภิชาติ หาลำเจียก, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2531 และ 2535/1, 11 มีนาคม 2549.

²⁵ สัมภาษณ์ เย็นจิตต์ รพีพัฒน์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 17 ตุลาคม 2549.

²⁶ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 29 ตุลาคม 2549.

เป็นเพราะบรรยากาศของงานประเพณีเหล่านั้นไม่เหมาะสมที่ผู้ให้ข้อมูลจะพูดถึงเรื่องทางการเมือง อาทิเช่น บรรยากาศงานแต่งงาน เป็นบรรยากาศที่บรรดาผู้มาร่วมงานต่างต้องการมาแสดงความยินดีกับคู่บ่าวสาวไม่ได้ต้องการฟังเรื่องทางการเมือง ดังนั้นผู้ให้ข้อมูลจึงมักไม่ใช่อีกโอกาสหนึ่งที่จะเข้าร่วมงานประเพณีพูดคุยกับชาวบ้านถึงประเด็นปัญหาทางการเมือง ซึ่งสิ่งนี้ยิ่งแสดงให้เห็นว่าเป้าหมายหลักของการไปร่วมงานประเพณีน่าจะอยู่ที่การได้ปรากฏตัวและทำให้ชาวบ้านได้เห็นว่าคุณให้ข้อมูลไม่ได้หายไปจากพื้นที่เป็นประการสำคัญ

มีข้อสังเกตว่าแม้ชาวบ้านส่วนใหญ่ต้องการแค่เพียงให้ผู้แทนราษฎรมาร่วมงานเท่านั้น ไม่จำเป็นต้องช่วยเหลือเงินในการจัดงานแต่ผู้วิจัยก็พบว่า ผู้ให้ข้อมูลทุกคนต่างมอบเงินช่วยเหลือให้เจ้าของงานแทบทุกครั้งที่ได้รับเชิญ หรือที่ชาวบ้านมักกันเรียกว่า “ใส่ซองช่วยงาน” โดยให้เหตุผลว่าเป็นการแสดงความมีน้ำใจต่อผู้จัดงาน²⁷ เป็นธรรมเนียมปฏิบัติ²⁸⁻²⁹ และเป็นการสร้างความพึงพอใจให้กับชาวบ้านบางกลุ่มที่อาจใช้การได้รับเงินสนับสนุนจากผู้แทนราษฎรเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งครั้งต่อไป เนื่องจากการได้รับเงินช่วยเหลือจำนวนหลักร้อยบาทเช่นนี้แม้เพียงเล็กน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนเงินงบประมาณหลายล้านบาทที่ผู้แทนราษฎรสามารถผลักดันมาให้กับชุมชน แต่ก็เป็นตัวเงินที่ชาวบ้านสามารถจับต้องได้ง่าย³⁰ ดังนั้นผู้ให้ข้อมูลจึงจำเป็นต้องใส่ซองช่วยงาน สิ่งที่เกิดขึ้นนี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้แทนราษฎรต้องมีการจัดสรรเงินส่วนหนึ่งไว้เป็นค่าใช้จ่ายเมื่อได้รับเชิญให้ไปร่วมงานประเพณีต่างๆ ส่วนจำนวนเงินที่ผู้ให้ข้อมูลมอบให้กับเจ้าของงานนั้นแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับความพร้อมทางการเงินของผู้ให้ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลบางคนอย่างกรณีของลดาวัลย์ได้ให้ความสนใจกับชาวบ้านตั้งแต่สมัยแรกที่ได้รับเลือกตั้งว่า ผู้แทนราษฎรไม่ได้มีรายได้มากมายจนสามารถใส่ซองช่วยชาวบ้านด้วยจำนวนเงินที่มากได้จึงขอใส่ซองช่วยงานด้วยจำนวนเงินที่เท่ากับชาวบ้านคนอื่นๆ คือ 100 บาท³¹ แต่จำนวนเงินดังกล่าวนี้ก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามค่าครองชีพที่สูงขึ้น ดังเช่นกรณีของเย็นจิตต์ที่สมัยแรกที่

²⁷ เรื่องเดียวกัน.

²⁸ สัมภาษณ์ ศันสนีย์ นาคพงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 12 ตุลาคม 2549.

²⁹ สัมภาษณ์ รณฤทธิชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 18 พฤศจิกายน 2549.

³⁰ สัมภาษณ์ จณิสตา ลิวเฉลิมวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 5 ตุลาคม 2549.

³¹ สัมภาษณ์ ลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 1 ธันวาคม 2549.

ได้รับเลือกตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2522 เย็นจิตต์และเพื่อนผู้แทนราษฎรจากพรรคเดียวกันได้ร่วมกันใส่ซองช่วยงานชาวบ้านเป็นจำนวนเงิน 100 บาท จากนั้นสมัยที่ 2 เมื่อปี พ.ศ. 2526 เพิ่มจำนวนเป็นคนละ 50 บาท มาถึงสมัยสุดท้ายเมื่อปี พ.ศ. 2531 จำนวนเงินนี้เพิ่มเป็น 500 บาท³² และยังเห็นได้จากการที่ผู้วิจัยได้ติดตามผู้ให้ข้อมูลไปร่วมงานประเพณีของชาวบ้าน และพบว่าเมื่อลดาวัลย์ไปร่วมงานประเพณีในวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2549 ได้ร่วมแสดงความยินดีกับเจ้าของงานด้วยการส่งแจกันดอกไม้สดในราคา 300 บาท ซึ่งมากกว่าเมื่อครั้งที่ได้รับเลือกตั้งในสมัยแรกที่มีใส่ซองช่วยงานในราคา 100 บาท หรือกรณีของเอกพจน์และรณฤทธิชัยที่ใส่ซองช่วยงานของชาวบ้านเป็นจำนวนเงินหลักพัน ดังเช่นกรณีการไปร่วมงานเลี้ยงเปิดอาคารที่พักอาศัยเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2549 เอกพจน์ได้ใส่ซองช่วยเจ้าภาพเป็นจำนวนเงิน 1,000 บาท และกรณีการไปร่วมงานแข่งเรือเมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2549 รณฤทธิชัยได้ช่วยสนับสนุนเงินรางวัลสำหรับกองเชียร์เป็นจำนวน 1,500 บาท เป็นต้น

ถึงแม้ว่าผู้ให้ข้อมูลได้พยายามไปร่วมงานประเพณีของชาวบ้านให้ได้ตามที่ได้รับเชิญ แต่ในทางปฏิบัติแล้วเป็นไปได้ยากที่ผู้ให้ข้อมูลจะสามารถไปร่วมงานของชาวบ้านได้ทุกงาน เนื่องจากบางครั้งมีการจัดงานในเวลาเดียวกันหรือเวลาใกล้เคียงกัน หรือบางครั้งสถานที่จัดงานอยู่ใกล้กันมากทำให้ผู้ให้ข้อมูลเดินทางไปร่วมงานไม่ทัน อาทิเช่น วันเดียวกันมีงานแต่งงานซ้อนกันถึง 3 งาน และแต่ละงานอยู่คนละอำเภอกัน ในกรณีที่มีการจัดงานในเวลาเดียวกันและผู้ให้ข้อมูลจำเป็นต้องเลือกว่าจะไปร่วมงานใดและไม่ไปร่วมงานใด ผู้วิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลจะเลือกไปงานในพื้นที่ที่ไม่ค่อยได้ไป หรือเลือกไปงานที่รวมชาวบ้านไว้เป็นจำนวนมาก ส่วนงานที่ไม่ได้ไปจะให้ตัวแทนไปร่วมงานแทน³³ สำหรับในกรณีที่มีการจัดงานในเวลาใกล้เคียงกัน ผู้วิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลได้จัดลำดับว่าจะไปงานใดก่อนและจะไปงานใดหลัง รวมทั้งจัดสรรเวลาเป็นอย่างดีว่าจะไปถึงงานเวลาเท่าใด มีเวลาอยู่ร่วมงานนานเพียงใด และต้องออกจากงานเพื่อเดินทางไปงานต่อไปเมื่อใด ตลอดจนประมาณการไว้ล่วงหน้าว่าจะต้องใช้เวลาในการเดินทางมากน้อยเพียงใด³⁴⁻³⁵

³² สัมภาษณ์ เย็นจิตต์ รพีพัฒน์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 17 ตุลาคม 2549.

³³ สัมภาษณ์ รณฤทธิชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 18 พฤศจิกายน 2549.

³⁴ เรื่องเดียวกัน.

³⁵ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 12 พฤศจิกายน 2549.

ซึ่งบางครั้งอาจต้องเดินทางด้วยรถจักรยานยนต์เพื่อให้ไปทำงานได้ทันเวลา³⁶ มีข้อสังเกตว่า ด้วยวิธีการดังกล่าวอาจทำให้ผู้ให้ข้อมูลไปทำงานบางงานไม่ทันช่วงเริ่มต้นงาน แต่การที่ผู้ให้ข้อมูล ยังคงไปร่วมงานแม้จะเป็นช่วงท้ายของการจัดงานนั้น น่าจะเป็นเพราะอย่างน้อยก็เป็นการแสดงให้ผู้จัดงานเห็นว่าผู้ให้ข้อมูลมีความตั้งใจที่จะมาร่วมงาน อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นด้วยว่าผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญกับจำนวนงานที่ไปปรากฏตัวมากกว่าระยะเวลาที่จะอยู่ร่วมงานและช่วงเวลาที่เป็นไปทำงาน กล่าวคือ เมื่อมีการจัดงานในเวลาเดียวกัน ผู้ให้ข้อมูลจะพยายามจัดสรรเวลาเพื่อให้สามารถไปร่วมงานได้หลายๆ งานถึงแม้ว่าแต่ละงานจะมีเวลาอยู่ร่วมงานไม่มากนัก และบางงาน อาจไปไม่ทันช่วงพิธีการสำคัญตอนต้นของงาน

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังด้วยพบว่า เพื่อให้ชาวบ้านทราบถึงเหตุผลที่ผู้ให้ข้อมูลไม่สามารถมาร่วมงานได้ ผู้ให้ข้อมูลได้มีการชี้แจงให้ชาวบ้านเข้าใจด้วยวิธีการ 3 ประการ ประการแรก คือ การโทรศัพท์แจ้งเจ้าของงาน ในกรณีที่ผู้ให้ข้อมูลทราบล่วงหน้าว่าไม่สามารถไปร่วมงานได้ ผู้ให้ข้อมูลมักโทรศัพท์แจ้งเจ้าของงานให้ทราบและบอกเหตุผลที่ไม่ได้ไปร่วมงาน ดังเช่นกรณีของ เย็นจิตต์ที่นิยมใช้วิธีการนี้เมื่อติดภารกิจอื่นและไม่สามารถไปร่วมงานตามคำเชิญของผู้จัดงานได้³⁷ ส่วนประการต่อมา คือ การให้ตัวแทนเป็นผู้ชี้แจง โดยผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ไปร่วมงานแทนผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้พูดให้ชาวบ้านฟัง ดังเช่นกรณีที่ ส.จ. วัชรภรณ์ ตัวแทนของรณฤทธิชัยได้พูดกับชาวบ้านว่า สาเหตุที่ ส.ส. รณฤทธิชัยไม่สามารถมาร่วมงานได้นั้นเป็นเพราะมีการจัดงานในเวลาเดียวกัน และ ส.ส. ติดงานอยู่ที่อีกอำเภอหนึ่ง ดังนั้นจึงให้ตนมาเป็นตัวแทนพร้อมกับได้ฝากเงินมาร่วมทำบุญและฝากความคิดถึงมาให้ชาวบ้านด้วย³⁸ และประการสุดท้าย คือ การอัดเทปเสียงชี้แจง โดยผู้ให้ข้อมูลบันทึกเทปเสียงคำชี้แจงถึงเหตุผลที่ไม่สามารถมาร่วมงานได้ จากนั้นได้ให้ทีมงานนำไปเปิดให้ชาวบ้านฟัง ดังตัวอย่างของคณิสสัยที่กล่าวว่าในช่วงเทศกาลสำคัญ หากไม่ได้ไปร่วมงานของชาวบ้านจะใช้วิธีการอัดเทปแล้วให้ทีมงานนำไปเปิดให้ชาวบ้านฟัง³⁹ หรือกรณีของรณฤทธิชัยที่ใช้วิธีการเดียวกันหากต้องไปปฏิบัติภารกิจอื่นในช่วงที่มีงานสำคัญ เช่น เมื่อต้องไป **ดูงาน** ที่ต่างประเทศ จะอัดเทปเสียงโดยมีเนื้อหาในทำนองขออนุญาตชาวบ้านไปปฏิบัติงานที่

³⁶ สัมภาษณ์ อริสมันต์ พงศ์เรืองรอง, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 4 ตุลาคม 2549.

³⁷ สัมภาษณ์ เย็นจิตต์ ทรัพย์พัฒน, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 17 ตุลาคม 2549.

³⁸ สัมภาษณ์ วัชรภรณ์ อรจันทร์, ทีมงานของรณฤทธิชัย, 18 พฤศจิกายน 2549.

³⁹ สัมภาษณ์ คณิสสัย นาคพงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 12 ตุลาคม 2549.

ต่างประเทศและจะรีบกลับมาเล่าให้ชาวบ้านฟังว่าไปทำอะไรมาบ้าง⁴⁰ สิ่งที่เกิดขึ้นนี้ยิ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญเป็นอย่างมากกับการไปร่วมงานประเพณีของชาวบ้าน เมื่อผู้ให้ข้อมูลไม่สามารถไปร่วมงานได้จึงต้องมีการชี้แจงเหตุผลให้ชาวบ้านเข้าใจ ขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นด้วยว่าชาวบ้านตระหนักถึงความสำคัญของการมาร่วมงานของผู้แทนราษฎร มีความเป็นไปได้ที่การที่ผู้แทนราษฎรไม่มาร่วมงานอาจทำให้ชาวบ้านผิดหวังถึงขนาดไม่อยากสนับสนุนให้ได้เป็นผู้แทนราษฎรอีกในการเลือกตั้งครั้งต่อไป ดังนั้นเพื่อป้องกันไม่ทำให้ชาวบ้านรู้สึกเช่นนั้น ผู้ให้ข้อมูลจึงต้องมีการชี้แจงให้ชาวบ้านเข้าใจไม่ว่าผู้ให้ข้อมูลจะเป็นผู้ชี้แจงเองหรือให้ตัวแทนเป็นผู้ชี้แจง หรือใช้การอัดเทปเสียงชี้แจง ก็น่าจะทำให้ชาวบ้านมีความรู้สึกต่อผู้แทนราษฎรในทางที่ดีขึ้น โดยได้ทราบว่ที่ผู้ให้ข้อมูลไม่มาร่วมงานนั้นเป็นเพราะเหตุใด ซึ่งดีกว่าการที่ผู้ให้ข้อมูลหายหน้าไปโดยไม่มี การชี้แจง

ส่วนการไปร่วมงานประเพณีของผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้แทนราษฎรระบบบัญชีรายชื่อ นั้น ผู้วิจัยพบว่า ความถี่ที่ไปร่วมงานไม่มากเท่ากับผู้แทนราษฎรระบบเขตเลือกตั้ง ที่เป็นเช่นนี้สาเหตุสำคัญน่าจะเป็นเพราะผู้แทนราษฎรระบบบัญชีรายชื่อไม่ได้เป็นผู้แทนของเขตเลือกตั้งใดเขตเลือกตั้งหนึ่งเป็นการเฉพาะแต่จะทำหน้าที่ดูแลพื้นที่โดยรวม อาทิเช่นกรณีของจณิสตา ทำหน้าที่ดูแลพื้นที่กรุงเทพมหานครทุกเขตเลือกตั้ง หรือกรณีของดาวัลย์ที่ดูแลพื้นที่จังหวัดพะเยาทั้งหมด เป็นต้น ดังนั้นเมื่อชาวบ้านจัดงานย่อมมีผู้แทนราษฎรของเขตเลือกตั้งนั้นๆ ไปร่วมงานเป็นประจำอยู่แล้ว ส่วนผู้แทนราษฎรระบบบัญชีรายชื่อมักไปร่วมงานบ้างเป็นบางครั้ง ซึ่งพบในลักษณะของการได้รับเชิญจากผู้แทนราษฎรระบบเขตเลือกตั้ง ดังเช่นกรณีของจณิสตาที่ได้รับเชิญจากผู้แทนราษฎรระบบเขตเลือกตั้งให้ไปเป็นประธานของงาน ได้แก่การเป็นประธานงานแต่งงาน และเป็นประธานงานศพ เป็นต้น โดยไปร่วมงานในฐานะที่เป็นผู้ใหญ่ของพรรคหรือเป็นผู้บริหารพรรค และไม่ได้ไปเป็นประจำอย่างผู้แทนราษฎรระบบเขตเลือกตั้ง⁴¹

ประการที่สอง การไปเยี่ยมชาวบ้าน ผลการศึกษาในประเด็นนี้พบว่า ผู้ให้ข้อมูลทุกคนล้วนมีการกลับไปเยี่ยมเยียนชาวบ้านหลังจากที่ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรแล้ว เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องไปดูแลความเป็นอยู่ของชาวบ้านและเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะทำให้ชาวบ้านรู้สึกว่าผู้แทนราษฎรไม่ได้ทอดทิ้งชาวบ้านหรือหายหน้าไปจากพื้นที่ ซึ่งโดยเฉลี่ยผู้ให้ข้อมูลได้กลับไปในพื้นที่เกือบทุกสัปดาห์ในวันที่ว่างเว้นจากการประชุมพรรคและการประชุมสภาผู้แทนราษฎร

⁴⁰ สัมภาษณ์ รัตนฤทธิชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 18 พฤศจิกายน 2549.

⁴¹ สัมภาษณ์ จณิสตา ลิวเฉลิมวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 5 ตุลาคม 2549.

โดยเฉพาะอย่างยิ่งวันเสาร์และวันอาทิตย์ ผู้ให้ข้อมูลมักใช้เวลาตลอดทั้งวันอยู่ในพื้นที่เพื่อพบปะพูดคุยกับชาวบ้านอย่างใกล้ชิด ดังเช่นกรณีของเย็นจิตต์ที่กล่าวว่า เมื่อถึงวันเสาร์และวันอาทิตย์จะไปเยี่ยมชาวบ้านในพื้นที่ตลอด เดินขึ้นแพลตฟอร์มไปเยี่ยมชาวบ้านหมดทุกห้องทุกชั้น⁴² หรือกรณีของจักรพันธ์ที่กล่าวในทำนองเดียวกันว่า ลงพื้นที่ทุกสัปดาห์ วันศุกร์ เสาร์ และอาทิตย์จะอยู่ระยะของตลอด ไม่ไปไหน⁴³ เช่นเดียวกับอภิชาติที่วันศุกร์ เสาร์ และอาทิตย์จะกลับไปที่พักพิง⁴⁴ เป็นต้น ผู้ให้ข้อมูลบางคนถึงกับมีการวางแผนเป็นอย่างดีว่า ในวันหนึ่งๆ ต้องไปเยี่ยมชาวบ้านให้ได้ทั้งหมดที่หมู่บ้านซึ่งบางครั้งอาจมีการพักค้างคืนกับชาวบ้านด้วย ดังตัวอย่างของลดาวัลลีที่มีการจัดทำกำหนดการว่าจะไปเยี่ยมชาวบ้านที่ชุมชนใดบ้าง โดยกำหนดว่าวันหนึ่งจะไปให้ได้ไม่ต่ำกว่า 10 แห่ง และมีกระเป๋าเสื้อผ้าติดรถไปด้วยในกรณีที่ต้องการพักค้างคืนกับชาวบ้าน⁴⁵ เช่นเดียวกับกรณีของรณฤทธิชัยที่กล่าวว่า เมื่อกลับมาเยี่ยมชาวบ้าน บางครั้งจะพักค้างคืนกับชาวบ้านในลักษณะค้ำไหนดอนนั้นเพราะมีพรรคพวกอยู่ทุกหมู่บ้าน⁴⁶

น่าสังเกตว่าผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้แทนราษฎรในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลบางคนลงพื้นที่แทบทุกวัน อย่างเช่นกรณีของอิสมันต์ที่กล่าวว่า หลังจากได้รับเลือกตั้งแล้วยังกลับไปในพื้นที่เกือบทุกวัน⁴⁷ เช่นเดียวกับกรณีของจนิศตาที่กล่าวว่า จะลงพื้นที่เกือบทุกวันเพื่อร่วมทำกิจกรรมกับชาวบ้าน⁴⁸ ส่วนผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้แทนราษฎรที่ต่างจังหวัด โดยปกติในหนึ่งสัปดาห์จะมีเวลาอยู่ในพื้นที่มากที่สุด 4 วัน กล่าวคือ ตั้งแต่วันศุกร์จนถึงวันจันทร์ อย่างเช่นกรณี

⁴² สัมภาษณ์ เย็นจิตต์ รพีพัฒน์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 17 ตุลาคม 2549.

⁴³ สัมภาษณ์ จักรพันธ์ ยมจินดา, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2539, 2544 และ 2548, 14 มิถุนายน 2549.

⁴⁴ สัมภาษณ์ อภิชาติ หาลำเจียก, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2531 และ 2535/1, 28 กันยายน 2549.

⁴⁵ สัมภาษณ์ ลดาวัลลี วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 1 ธันวาคม 2549.

⁴⁶ สัมภาษณ์ รณฤทธิชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 18 พฤศจิกายน 2549.

⁴⁷ สัมภาษณ์ อิสมันต์ พงศ์เรืองรอง, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 4 ตุลาคม 2549.

⁴⁸ สัมภาษณ์ จนิศตา ลิวเฉลิมวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 5 ตุลาคม 2549.

ของอภิชาติ ลดาวัลย์ และจักรพันธ์ ที่บางครั้งจะลงพื้นที่ตั้งแต่วันศุกร์หลังเสร็จสิ้นการประชุมสภาผู้แทนราษฎรในวันพฤหัสบดี⁴⁹⁻⁵⁰⁻⁵¹ หรือกรณีของรณฤทธิ์ชัยที่บางสัปดาห์จะอยู่ในพื้นที่ต่อเนื่องไปจนถึงวันจันทร์เพื่อประสานงานกับหน่วยราชการในท้องถิ่น และเดินทางกลับกรุงเทพมหานครเพื่อมาประชุมพรรคในวันอังคาร⁵² ที่เป็นเช่นนี้สาเหตุสำคัญน่าจะเป็นเพราะกำหนดการการทำงานของสภาผู้แทนราษฎรที่โดยมากจะมีการประชุมพรรคการเมืองในวันอังคารและมีการประชุมสภาผู้แทนราษฎรในวันพุธและวันพฤหัสบดี ประกอบกับข้อจำกัดเรื่องระยะเวลาในการเดินทางที่ผู้แทนราษฎรต่างจังหวัดต้องใช้เวลาเดินทางกลับไปพื้นที่นานกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร จึงทำให้ผู้แทนราษฎรต่างจังหวัดมักเลือกที่จะอยู่กรุงเทพฯ ในวันดังกล่าว และกลับไปเยี่ยมประชาชนในวันอื่นๆ ที่ไม่มีการประชุม ขณะที่ผู้แทนราษฎรในพื้นที่กรุงเทพฯ สามารถลงพื้นที่ได้เกือบทุกวันหลังเสร็จสิ้นการประชุมเพราะใช้เวลาในการเดินทางไม่นานนัก

ทางด้านเนื้อหาที่ผู้ให้ข้อมูลใช้ในการพูดคุยกับชาวบ้านนั้น ผู้วิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลแทบทุกคนล้วนใช้โอกาสที่ได้ไปเยี่ยมเยียนชาวบ้านบอกเล่าถึงการทำงานของตนและความคืบหน้าของการติดต่อประสานงานในโครงการต่างๆ ดังเช่นกรณีของอภิชาติที่กล่าวว่า เมื่อได้มีโอกาสพูดคุยกับชาวบ้านจะเล่าถึงความคืบหน้าของการดำเนินการตามนโยบายต่างๆ และสิ่งที่ตนได้ไปทำงานมา⁵³ หรือกรณีของศันสนีย์ที่กล่าวในทำนองเดียวกันว่า เมื่อได้พูดคุยกับชาวบ้านจะเล่าให้ชาวบ้านฟังว่าตนได้ไปทำงานอะไรมาบ้าง⁵⁴ หรือจากการที่ผู้วิจัยได้ติดตามลดาวัลย์ไปเยี่ยมชาวบ้านเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2549 ก็พบว่า ลดาวัลย์ได้ทบทวนให้ชาวบ้านฟังว่า

⁴⁹ สัมภาษณ์ อภิชาติ หาลำเจียก, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2531 และ 2535/1, 28 กันยายน 2549.

⁵⁰ สัมภาษณ์ ลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 1 ธันวาคม 2549.

⁵¹ สัมภาษณ์ จักรพันธ์ ยมจินดา, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2539, 2544 และ 2548, 14 มิถุนายน 2549.

⁵² สัมภาษณ์ รณฤทธิ์ชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 1 พฤศจิกายน 2549.

⁵³ สัมภาษณ์ อภิชาติ หาลำเจียก, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2531 และ 2535/1, 28 กันยายน 2549.

⁵⁴ สัมภาษณ์ ศันสนีย์ นาคพงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 12 ตุลาคม 2549.

ตั้งแต่ได้รับเลือกตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2535 ตนได้ทำสิ่งใดให้กับชาวพะเยาบ้าง เป็นต้น ขณะเดียวกัน ผู้ให้ข้อมูลก็ใช้โอกาสนี้รับฟังปัญหาความเดือดร้อน ข้อร้องเรียนต่างๆ จากชาวบ้าน เพื่อนำไป ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและหาทางแก้ไขปัญหาคต่อไป ดังตัวอย่างของลดาวัลย์ที่ เมื่อไปพบชาวบ้านจะถามเสมอว่า มีใครอยากร้องทุกข์หรือบอกปัญหาให้ตนรับรู้บ้างเพื่อให้ตน เป็นปากเป็นเสียงแทนและเป็นตัวแทนนำเรื่องดังกล่าวไปประสานงานกับรัฐบาล⁵⁵ หรือกรณีของ จักรพันธ์ที่กล่าวว่า เมื่อไปเยี่ยมชาวบ้านและทราบว่าชาวบ้านต้องการสิ่งใดหรือมีข้อร้องเรียนเรื่อง ใด จะจดมาเพื่อนำไปประสานงานต่อ⁵⁶ ไม่เพียงเท่านั้นผู้วิจัยยังพบว่า ผู้ให้ข้อมูลบางคนยังใช้ ช่วงเวลาที่ไปเยี่ยมชาวบ้านพูดคุยให้ความรู้เรื่องการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ดังเช่นกรณี ของลดาวัลย์ที่มีความเห็นว่า การกลับไปเยี่ยมชาวบ้านหลังจากได้รับเลือกตั้งจะมีเวลาพูดคุยกับ ชาวบ้านมากกว่าช่วงเวลาการหาเสียงเลือกตั้ง ดังนั้นจึงใช้โอกาสดังกล่าวทำให้ชาวบ้านเข้าใจถึง โครงสร้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างง่าย ว่าฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่าย ตุลาการทำหน้าที่อะไร รวมไปถึงข้าราชการ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน นายอำเภอ ส.จ. ส.ส. ส.ว. มี บทบาทหน้าที่อย่างไร งบประมาณของรัฐบาลมีที่มาอย่างไร และประชาชนมีหน้าที่อะไร⁵⁷ สิ่ง ที่เกิดขึ้นนี้สะท้อนให้เห็นว่าการลงพื้นที่เยี่ยมชาวบ้านไม่เพียงแต่จะทำให้ผู้ให้ข้อมูลไม่หายไปจาก สายตาประชาชน แต่ยังเป็นช่องทางสำคัญที่ผู้ให้ข้อมูลสามารถพูดคุยกับชาวบ้านถึงเรื่องทาง การเมือง ซึ่งส่งผลดีต่อการทำงานของผู้ให้ข้อมูลในแง่มุมที่ทำให้ชาวบ้านได้ทราบถึงการทำงานของ ผู้แทนราษฎรของตน ขณะเดียวกันชาวบ้านก็ได้มีโอกาสร้องเรียนต่อผู้ให้ข้อมูลถึงความ เดือดร้อนต่างๆ ซึ่งน่าจะทำให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถแก้ปัญหาได้อย่างตรงใจชาวบ้าน อันแตกต่าง ไปจากการไปร่วมงานประเพณีที่ผู้ให้ข้อมูลแทบไม่มีโอกาสได้พูดคุยถึงประเด็นปัญหาทางการเมือง กับชาวบ้าน ขณะเดียวกันชาวบ้านที่ได้พบผู้ให้ข้อมูลในงานดังกล่าวก็ไม่ค่อยมาร้องเรียนหรือฝาก ปัญหาให้ผู้แทนราษฎรช่วยแก้ไข

สำหรับการลงพื้นที่เยี่ยมชาวบ้านของผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้แทนราษฎรระบบบัญชีรายชื่อ นั้น ผลการศึกษาพบว่า ความถี่ในการไปเยี่ยมเยียนชาวบ้านไม่ได้มากนักเมื่อเปรียบเทียบกับ การไปเยี่ยมชาวบ้านของผู้แทนราษฎรระบบเขตเลือกตั้ง ทั้งนี้เป็นเพราะไม่ได้เป็นผู้แทนของเขต

⁵⁵ สัมภาษณ์ ลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 1 ธันวาคม 2549.

⁵⁶ สัมภาษณ์ จักรพันธ์ ยมจินดา, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2539, 2544 และ 2548, 14 มิถุนายน 2549.

⁵⁷ สัมภาษณ์ ลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 1 ธันวาคม 2549.

เลือกตั้งใดเขตเลือกตั้งหนึ่งเป็นการเฉพาะ⁵⁸⁻⁵⁹⁻⁶⁰ ส่วนเนื้อหาที่ผู้ให้ข้อมูลระบบบัญชีรายชื่อพูดคุยกับชาวบ้านนั้น มีทั้งการสอบถามถึงปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้านและการเล่าถึงการทำงานการเมือง⁶¹ นอกจากนี้สำหรับผู้ให้ข้อมูลที่มีทีมงานเป็นผู้แทนราษฎรระบบเขตเลือกตั้งยังได้ใช้โอกาสนี้ย้ำเตือนไม่ให้ชาวบ้านลืมผลงานการเมืองในอดีตของตน อย่างเช่นกรณีของลดาวัลลิ์ ที่เมื่อเปลี่ยนมาลงสมัครรับเลือกตั้งในระบบบัญชีรายชื่อได้ผลักดันทีมงานให้เป็นผู้แทนราษฎรระบบเขตเลือกตั้ง ได้แก่ ส.ส.อรุณี ชำนาญยา และ ส.ส.วิสุทธิ์ ไชยอรุณ จากการที่ผู้วิจัยได้ติดตามผู้ให้ข้อมูลไปเยี่ยมชาวบ้านพร้อมทั้งติดตามความคืบหน้าการปลูกยางพารา เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2549 ผู้วิจัยพบว่า ลดาวัลลิ์ได้ใช้โอกาสนี้ย้ำให้ชาวบ้านตระหนักว่าตนเป็นหัวหน้าทีมที่สร้างลูกทีม คือ ส.ส.วิสุทธิ์ และร่วมกันผลักดันโครงการปลูกยางพาราทางภาคเหนือจนประสบความสำเร็จ อีกทั้งยังขอให้ชาวบ้านได้ช่วยบอกต่อเรื่องนี้ให้ชาวบ้านคนอื่น ๆ ได้เข้าใจด้วยเพื่อไม่ให้ลืมว่า ส.ส.ลดาวัลลิ์ เป็นผู้ที่ทำงานให้ชาวบ้านมาก่อน ส.ส.วิสุทธิ์ สิ่งที่เกิดขึ้นนี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้แทนราษฎรระบบบัญชีชื่อน่าจะมีความใกล้ชิดกับชาวบ้านน้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับผู้แทนราษฎรระบบเขตเลือกตั้ง จึงมีความเป็นไปได้ที่ชาวบ้านอาจลืมไปว่าผู้ให้ข้อมูลได้เป็นผู้ผลักดันโครงการต่างๆ มาให้กับชาวบ้านและไปเข้าใจว่าเป็นผลงานของผู้แทนราษฎรระบบเขตเลือกตั้งซึ่งเป็นลูกทีมของตน ดังนั้นเมื่อผู้ให้ข้อมูลมีโอกาสพบชาวบ้านจึงพยายามทำความเข้าใจกับชาวบ้านถึงลักษณะการทำงานการเมืองที่มีการสร้างทีมงานเพื่อป้องกันไม่ให้ชาวบ้านรุ่นหลังลืมนึกว่าตนเป็นหัวหน้าทีมที่ผลักดันโครงการต่างๆ ให้กับชุมชนมาก่อนหน้าลูกทีม

ประการที่สาม การจัดกิจกรรม ผลการศึกษาในประเด็นนี้พบว่า ผู้ให้ข้อมูลจำนวนหนึ่งได้ใช้การเข้าร่วมกิจกรรมเป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้ได้มีโอกาสปรากฏตัวต่อประชาชน⁶²⁻⁶³ ซึ่งมีทั้งกิจกรรมที่ผู้ให้ข้อมูลสร้างสรรค์ขึ้นและกิจกรรมที่คนในชุมชนจัดขึ้น ตัวอย่างของกิจกรรมที่ผู้ให้

⁵⁸ เรื่องเดียวกัน.

⁵⁹ สัมภาษณ์ จักรพันธ์ ยมจินดา, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2539, 2544 และ 2548, 14 มิถุนายน 2549.

⁶⁰ สัมภาษณ์ อริสมันต์ พงศ์เรืองรอง, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 4 ตุลาคม 2549.

⁶¹ สัมภาษณ์ ลดาวัลลิ์ วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 23 ธันวาคม 2549.

⁶² เรื่องเดียวกัน, 1 ธันวาคม 2549.

⁶³ สัมภาษณ์ ศันสนีย์ นาคพงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 5 ธันวาคม 2549.

ข้อมูลสร้างสรรคขึ้น อาทิเช่น การจัดกิจกรรมแจกผ้าห่มของลดาวัลย์ที่นำไปผ้าห่มไปแจกให้ชาวบ้านเมื่อเข้าสู่ฤดูหนาว⁶⁴ หรือกิจกรรมการออกหน่วยพบประชาชนของคณิสัยซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกสัปดาห์เพื่อให้ได้มีโอกาสไปพบประชาชน โดยมีกิจกรรมย่อยต่างๆ ได้แก่ การรับเรื่องราวร้องทุกข์จากชาวบ้าน การให้คำปรึกษาด้านกฎหมายกับชาวบ้าน และการให้บริการตรวจสุขภาพฟรีกับชาวบ้าน เป็นต้น ซึ่งคณิสัยได้เข้าร่วมรับฟังปัญหาของชาวบ้านด้วยตนเอง ทั้งนี้เพื่อให้ชาวบ้านสนใจเข้าร่วมกิจกรรมที่ผู้ให้ข้อมูลจัดขึ้น ผู้วิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลต่างมีกลยุทธ์ในการดึงดูดความสนใจของชาวบ้านด้วย ดังเช่นกรณีการออกหน่วยเยี่ยมเยียนชาวบ้านของคณิสัยที่ทีมงานได้นำสินค้าราคาถูกจําพวกของใช้ในชีวิตประจำวันไปจำหน่ายด้วย ซึ่งดึงดูดความสนใจของชาวบ้านได้เป็นอย่างมาก⁶⁵ ที่เป็นเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะเป็นธรรมดาที่ชาวบ้านจะสนใจเลือกซื้อสินค้าราคาถูก ซึ่งเมื่อชาวบ้านเข้ามาชมและเลือกซื้อสินค้าก็จะได้พบกับกิจกรรมต่างๆ ของการออกหน่วยรวมไปถึงได้พบกับคณิสัยด้วย ส่วนการไปปรากฏตัวในกิจกรรมที่ชาวบ้านจัดขึ้นเป็นไปในลักษณะที่ชาวบ้านจัดกิจกรรมขึ้นและเรียนเชิญผู้ให้ข้อมูลไปร่วมงานหรือไปเป็นประธานของการจัดงาน อาทิเช่น การจัดกิจกรรมจุดเทียนชัยถวายพระพรเนื่องในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 5 ธันวาคมหาราช ของชาวชุมชนแพตท่าเรือ ซึ่งชาวบ้านได้เรียนเชิญคณิสัยให้ไปร่วมเป็นประธานของงานทุกปี⁶⁶ เป็นต้น

สำหรับเนื้อหาที่ผู้ให้ข้อมูลใช้สื่อสารกับชาวบ้านเมื่อไปร่วมกิจกรรมนั้น จากการที่ผู้วิจัยได้ติดตามคณิสัยไปร่วมกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่โรงเรียนเพ็ญพินอนุสรณ์และที่แพตท่าเรือ เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2549 และติดตามลดาวัลย์ไปร่วมกิจกรรมแจกผ้าห่มให้ชาวบ้านที่ยากจนที่จังหวัดพะเยา เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2549 พบว่านอกเหนือจากการสอบถามถึงความเป็นอยู่ของชาวบ้านซึ่งเป็นการทักทายตามธรรมเนียมปฏิบัติแล้ว ผู้ให้ข้อมูลก็มีโอกาสได้พูดคุยกับชาวบ้านถึงประเด็นปัญหาทางการเมือง เช่น ชี้แจงถึงผลงานทางการเมืองของตน รายงานความคืบหน้าของการดำเนินการตามนโยบายต่างๆ ขณะเดียวกันชาวบ้านก็ได้มีโอกาสร้องทุกข์ถึงความเดือดร้อนต่างๆ แต่จะมาน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับรูปแบบของกิจกรรม กล่าวคือ บางกิจกรรมมีบรรยากาศและเวลาที่เอื้ออำนวยให้ผู้ให้ข้อมูลได้พูดคุยเนื้อหาทางการเมือง ผู้ให้ข้อมูลก็จะพูดถึงเรื่องราวทางการเมือง ขณะที่บางกิจกรรมบรรยากาศไม่

⁶⁴ สัมภาษณ์ ลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 1 ธันวาคม 2549.

⁶⁵ สัมภาษณ์ คณิสัย นาคพงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 12 ตุลาคม 2549.

⁶⁶ เรื่องเดียวกัน, 5 ธันวาคม 2549.

เอื้ออำนวยให้ผู้ให้ข้อมูลกระทำเช่นนั้น ผู้ให้ข้อมูลก็เพียงแต่ปรากฏตัวให้ประชาชนเห็นโดยไม่พูดถึงประเด็นทางการเมืองแต่อย่างใด เช่น กิจกรรมแจกผ้าห่มที่ตำบลบ้านปึก จังหวัดพะเยา ที่ผู้ใหญ่บ้านและกำนันได้นัดชาวบ้านที่ยากจนมารวมตัวกันในบรรยากาศที่ไม่เป็นทางการ และมีเวลาให้ลดาวัลย์ได้พูดคุยกับชาวบ้านก่อนการแจกผ้าห่ม ประกอบกับชาวบ้านก็อยากพบและพูดคุยกับลดาวัลย์ ในกรณีนี้ลดาวัลย์ได้ใช้ช่วงเวลาดังกล่าวเล่าให้ชาวบ้านฟังถึงผลงานที่ได้ทำในฐานะผู้แทนราษฎรของชาวพะเยาและรับฟังปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้าน หรือกิจกรรมการออกหน่วยพบชาวบ้าน ก็เป็นกิจกรรมที่ค้ำสนธิ์สามารถพูดคุยเรื่องทางการเมืองกับชาวบ้านได้อย่างตรงไปตรงมาเพราะมีการจัดโต๊ะรับเรื่องราวร้องทุกข์ของชาวบ้านภายในงาน⁶⁷ ขณะที่กิจกรรมการจุดเทียนชัยถวายพระพรพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พลัดท่าเรือ ชาวบ้านที่มาร่วมงานไม่ได้อยู่ในอารมณ์ที่อยากฟังเรื่องทางการเมือง เมื่อค้ำสนธิ์ได้รับเชิญให้เป็นประธานการจุดเทียนชัยถวายพระพรบนเวที ก็ไม่ได้พูดถึงเนื้อหาทางการเมือง เพียงแค่ไปปรากฏตัวให้ผู้มาร่วมงานได้เห็นว่าคุณไม่ได้ทอดทิ้งชาวบ้าน เมื่อได้รับเชิญจากชาวบ้านก็มาร่วมงานด้วยความเต็มใจ

ประการที่สี่ การจัดประชุมชาวบ้าน ผู้วิจัยพบว่า มีผู้ให้ข้อมูลบางคนได้ใช้การจัดประชุมชาวบ้านเป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้ตนได้มีโอกาสปรากฏตัวต่อประชาชน ดังตัวอย่างของจักรพันธ์ เมื่อครั้งที่เป็นผู้แทนราษฎรจังหวัดระยอง ได้จัดทำเป็นกำหนดการแน่นอนว่าทุกวันเสาร์ และอาทิตย์ เวลา 11.00 น. จะมีการประชุมชาวบ้านไล่ไปที่ละหมู่บ้าน โดยมีทีมงานทำหน้าที่นัดหมายชาวบ้านและมีการประชาสัมพันธ์ล่วงหน้า ทั้งนี้เพื่อให้ชาวบ้านได้มีโอกาสพบกับตนและเห็นว่าตนกลับมาในพื้นที่ทุกสัปดาห์ ซึ่งแทบทุกครั้งที่มีการจัดประชุม จักรพันธ์ได้ดึงดูดความสนใจด้วยการนำไอศกรีมไปแจกเด็กๆ โดยจะเป็นผู้ตักไอศกรีมแจกเด็กด้วยตัวเอง⁶⁸ ซึ่งกลวิธีดังกล่าวทำให้การจัดประชุมชาวบ้านมีความคึกคักและมีชาวบ้านมาร่วมงานเป็นจำนวนมากไม่บ่อย ที่เป็นเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะเมื่อมีเด็กๆ เข้ามารับแจกไอศกรีมย่อมเป็นธรรมดาที่พ่อแม่ผู้ปกครองจะตามเด็กเข้ามาดูว่ามีสิ่งใดเกิดขึ้น ทำให้จักรพันธ์ได้มีโอกาสพบและพูดคุยกับชาวบ้านอย่างใกล้ชิด หรือกรณีของยุรนันท์ที่มีการจัดประชุมตัวแทนชาวบ้านทุกสัปดาห์และมีการประชุมใหญ่ทุกเดือน⁶⁹

น่าสังเกตว่าการปรากฏตัวต่อประชาชนด้วยวิธีการนี้มีข้อดีในแง่มุมที่ทำให้ชาวบ้านได้พบผู้ให้ข้อมูลอย่างแน่นอนตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดไว้ อันเป็นสิ่งที่ยืนยันได้อย่างชัดเจน

⁶⁷ เรื่องเดียวกัน, 12 ตุลาคม 2549.

⁶⁸ สัมภาษณ์ จักรพันธ์ ยมจินดา, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2539, 2544 และ 2548, 14 มิถุนายน 2549.

⁶⁹ สัมภาษณ์ ยุรนันท์ ภมรมนตรี, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 28 กันยายน 2549.

ว่าผู้ให้ข้อมูลไม่ได้หายไปจากพื้นที่ ไม่เหมือนกับการไปร่วมงานประเพณีที่ไม่มีความแน่นอนว่าผู้ให้ข้อมูลจะไปถึงงานในเวลาใดและอยู่ร่วมงานนานเพียงใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่มีการจัดงานประเพณีหลายงานซ้อนกันในเวลาใกล้เคียงกัน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลอาจอยู่ร่วมในงานหนึ่งๆ ได้ไม่นานนักเพราะต้องรีบเดินทางต่อไปยังอีกงานหนึ่ง ทำให้ผู้มาร่วมงานบางคนที่ไม่ได้อยู่ในงานในช่วงเวลาเดียวกับที่ผู้ให้ข้อมูลมาร่วมงานอาจไม่ได้เห็นการปรากฏตัวของผู้ให้ข้อมูลและคิดว่าผู้ให้ข้อมูลไม่กลับมาในพื้นที่ ดังเช่นที่จักรพันธ์ได้กล่าวว่า ทั่วๆ ที่ตนไปร่วมงานประเพณีของชาวบ้านแทบทุกสัปดาห์ แต่ยังมีชาวบ้านจำนวนหนึ่งบ่นว่าไม่ได้เห็นหน้าจักรพันธ์ ทำให้ตนต้องมีการปรับวิธีการที่จะไปปรากฏตัวต่อชาวบ้านโดยได้เพิ่มการจัดประชุมชาวบ้านทุกสัปดาห์เพื่อให้ชาวบ้านเห็นว่าตนไม่ได้หายไปจากพื้นที่⁷⁰ นอกจากนี้ยังมีข้อสังเกตอีกว่าการไปปรากฏตัวต่อประชาชนในลักษณะของการจัดประชุมชาวบ้านนี้ได้ทำให้ผู้ให้ข้อมูลมีโอกาสพูดคุยเรื่องทางการเมืองกับชาวบ้านอย่างเต็มที่ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการทำงานการเมืองของผู้ให้ข้อมูล ดังตัวอย่างของจักรพันธ์ที่ได้ใช้ช่วงเวลาการจัดประชุมชาวบ้านซักถามชาวบ้านว่าต้องการให้ตนแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนหรือจัดสรรงบประมาณมาช่วยเหลือเรื่องใดบ้าง และปัญหาใดเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ต้องได้รับการแก้ไขเป็นลำดับต้นๆ ซึ่งสิ่งนี้เป็นข้อมูลสำคัญที่ทำให้ตนสามารถจัดสรรงบประมาณได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับความต้องการของชาวบ้าน⁷¹

ประการที่ห้า วิธีการอื่นๆ นอกเหนือไปจากวิธีการที่ได้กล่าวถึงข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยยังพบว่า ผู้ให้ข้อมูลบางคนได้ใช้วิธีการอื่นๆ เพื่อให้ได้มีโอกาสปรากฏตัวต่อประชาชน ประกอบไปด้วย การเป็นผู้บรรยายในงานวิชาการ และการจัดตั้งมูลนิธิในชุมชน ดังตัวอย่างกรณีของลดาวัลลีที่มีความสามารถในการเป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้ ดังนั้นจึงมักไม่ปฏิเสธเมื่อได้รับเชิญให้ไปเป็นวิทยากรบรรยายเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะหัวข้อเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาความยากจนทางภาคเหนือและหัวข้อเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยซึ่งเป็นเรื่องที่ถนัด ทั้งนี้เพราะเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ทำให้ตนได้ปรากฏตัวต่อประชาชน⁷² นอกจากนี้หากผู้ให้ข้อมูลมีภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบในชุมชน อย่างกรณีของลดาวัลลีที่มีการก่อตั้งและดำรงตำแหน่งประธานมูลนิธิพัฒนาเยาวชนสตรีภาคเหนือ ตั้งอยู่ที่จังหวัดพะเยา ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการทำงานแก้ไขปัญหา

⁷⁰ สัมภาษณ์ จักรพันธ์ ยมจินดา, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2539, 2544 และ 2548, 14 มิถุนายน 2549.

⁷¹ เรื่องเดียวกัน.

⁷² สัมภาษณ์ ลดาวัลลี วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 23 ธันวาคม 2549.

โสภณ ก็ทำให้ลดาวัลย์ได้กลับไปพบชาวบ้านในชุมชนอย่างสม่ำเสมอเพราะมีภารกิจที่ต้องกลับไปดูแลการดำเนินงานของมูลนิธิ⁷³

อนึ่ง ผู้ให้ข้อมูลจำนวนหนึ่งมีความเห็นตรงกันว่า การไปปรากฏตัวต่อประชาชนโดยตรงนี้ ผู้ให้ข้อมูลต้องระมัดระวังเรื่องการแสดงออก กล่าวคือ การแสดงออกของผู้ให้ข้อมูลควรมาจากความจริงใจและเป็นการแสดงออกอย่างเป็นกันเองกับชาวบ้าน⁷⁴⁻⁷⁵ เนื่องจากการไปปรากฏตัวต่อประชาชนโดยตรงนี้ ชาวบ้านจะได้พบกับผู้ให้ข้อมูลอย่างใกล้ชิด หากผู้ให้ข้อมูลเสแสร้งหรือแก่งัดทำว่าเต็มใจไปปรากฏตัวต่อประชาชนต่างๆ ที่ไม่ได้รู้สึกเช่นนั้น ชาวบ้านจะรับรู้ได้ง่ายจากสีหน้า แววตา และการแสดงออกของผู้ให้ข้อมูลอันจะทำให้ชาวบ้านเสื่อมศรัทธาในตัวผู้ให้ข้อมูล⁷⁶

ส่วนการได้ปรากฏตัวต่อประชาชนในลักษณะของการไปร่วมงานเลี้ยงเปิดตัวผลิตภัณฑ์และการประกอบธุรกิจ แม้จะเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลได้มีโอกาสปรากฏตัวต่อประชาชนโดยตรงแต่ผลการศึกษากลับพบว่า ผู้ให้ข้อมูลไม่ได้ไปร่วมงานดังกล่าวด้วยเหตุผลทางการเมืองแต่ไปร่วมงานด้วยเหตุผลอื่นๆ มากกว่า กล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูลไม่ได้มีเป้าหมายให้การไปปรากฏตัวในงานเช่นนั้นเป็นการแสดงให้ชาวบ้านเห็นว่าตนไม่ได้หายหน้าไปจากพื้นที่ และไม่ได้คาดหวังให้ชาวบ้านลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้เนื่องจากได้เห็นตนปรากฏตัวในงานดังกล่าวแต่ที่ผู้ให้ข้อมูลไปร่วมงานนั้นก็ด้วยเหตุผลทางสังคมและเศรษฐกิจอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นเพื่อรักษาสายสัมพันธ์ที่ดีกับผู้จัดงาน เพื่อต้องการสร้างความพึงพอใจให้กับเจ้าของงาน เพื่อพบปะเพื่อนฝูงที่ไม่ได้อยู่ในแวดวงการเมือง ตลอดจนเพื่อเป็นการหารายได้เสริมนอกเหนือจากการทำงานการเมือง ดังตัวอย่างกรณีของจณิสตาที่มักได้รับเชิญให้ไปร่วมงานเปิดตัวสินค้าและได้ตัดสินใจไปร่วมงานเพราะเกรงใจผู้จัดงานและเจ้าของงาน รวมไปถึงต้องการไปพบเพื่อนในสายงานอื่นบ้าง โดยไม่ได้มองว่าไปร่วมงานเพื่อให้ตนอยู่ในสายตาประชาชนอย่างสม่ำเสมอ⁷⁷ เช่นเดียวกับการได้ปรากฏตัวในลักษณะของการทำธุรกิจ ผู้ให้ข้อมูลก็ไม่ได้คาดหวังให้เป็นช่องทางที่ได้ปรากฏตัวต่อ

⁷³ เรื่องเดียวกัน, 1 ธันวาคม 2549.

⁷⁴ สัมภาษณ์ เย็นจิตต์ ทรัพย์พัฒน์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 17 ตุลาคม 2549.

⁷⁵ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 27 ตุลาคม 2549.

⁷⁶ สัมภาษณ์ เย็นจิตต์ ทรัพย์พัฒน์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 17 ตุลาคม 2549.

⁷⁷ สัมภาษณ์ จณิสตา ลิวเฉลิมวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 5 ตุลาคม 2549.

ประชาชนเพื่อเหตุผลทางการเมืองแต่ไปปรากฏตัวเพื่อเหตุผลทางธุรกิจมากกว่า ดังตัวอย่างกรณีของลดาวัลย์ที่ได้ปรากฏตัวต่อประชาชนในฐานะผู้นำเสนอผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางค์ U-STAR เป็นการปรากฏตัวด้วยเหตุผลทางธุรกิจ เนื่องจากตนเป็นกรรมการผู้จัดการผลิตภัณฑ์ดังกล่าว ไม่ได้หวังผลทางการเมือง⁷⁸ กรณีของอริสมันต์ที่ทำธุรกิจร้านอาหารอีสาน ก็เพื่อต้องการช่วยเหลือพนักงานให้มีรายได้⁷⁹ หรือกรณีของจณิสตา ทำธุรกิจร้านอาหารด้วยเหตุผลเพื่อต้องการให้มีอาชีพอื่นนอกเหนือจากการเป็นนักการเมือง⁸⁰ และกรณีของเย็นจิตต์ แม้ว่าจะมีธุรกิจโรงพิมพ์แต่ก็ไม่ได้ดำเนินการเพราะต้องการให้เป็นช่องทางที่จะทำให้นิตยสารไม่หายหน้าไปจากประชาชน แต่เป็นธุรกิจที่ดำเนินการอยู่ก่อนที่จะได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร⁸¹ เป็นต้น หรือกล่าวอย่างง่าย ๆ คือ ผู้ให้ข้อมูลไม่ได้ไปร่วมงานเปิดตัวผลิตภัณฑ์ ประกอบธุรกิจ และเป็นผู้นำเสนอผลิตภัณฑ์ โดยมุ่งหวังผลทางการเมืองในแง่มุมที่ทำให้ตนได้ปรากฏตัวต่อประชาชนอย่างสม่ำเสมอ แต่ผู้ให้ข้อมูลทำสิ่งนั้นเพื่อเหตุผลทางสังคมและเศรษฐกิจ

ทั้งนี้การไปปรากฏตัวจะมีผลต่อการได้รับเลือกตั้งในครั้งต่อไปหรือไม่ และมีผลอย่างไรนั้น ผลการศึกษาในประเด็นนี้พบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่ได้รับเลือกตั้งติดต่อกันเป็นสมัยที่ 2 ส่วนใหญ่ยกเว้นรณฤทธิชัย ต่างมีความเห็นไปในทำนองเดียวกันว่า การได้ไปปรากฏตัวต่อประชาชนด้วยวิธีการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการไปร่วมงานประเพณี การไปเยี่ยมเยียนราษฎร การจัดกิจกรรม การจัดประชุม รวมไปถึงการเป็นวิทยากรและการจัดตั้งมูลนิธิ มีผลต่อการได้รับเลือกตั้งในสมัยต่อมา เพราะถือเป็นเรื่องปกติที่ชาวบ้านจะลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้กับผู้สมัครที่ชยัน ตั้งใจทำงาน เป็นผู้สมัครที่ตนคุ้นเคย และมีโอกาสได้พูดคุยอย่างใกล้ชิดหรือได้พบเจอในพื้นที่เป็นประจำ⁸²⁻⁸³⁻⁸⁴⁻⁸⁵ ซึ่งการที่ผู้ให้ข้อมูลได้ไปปรากฏตัวต่อประชาชนโดยตรงสามารถช่วยให้ชาวบ้าน

⁷⁸ สัมภาษณ์ ลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 1 ธันวาคม 2549.

⁷⁹ สัมภาษณ์ อริสมันต์ พงษ์เรืองรอง, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 4 ตุลาคม 2549.

⁸⁰ สัมภาษณ์ จณิสตา ลิวเฉลิมวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 5 ตุลาคม 2549.

⁸¹ สัมภาษณ์ เย็นจิตต์ ทรัพย์พัฒน์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 17 ตุลาคม 2549.

⁸² เรื่องเดียวกัน.

⁸³ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 27 ตุลาคม 2549.

เกิดความรู้สึกสนิทสนมและผูกพันกับผู้ให้ข้อมูลได้เป็นอย่างดี ถึงขนาดที่ผู้ให้ข้อมูลอย่างเอกพจน์ มีความเห็นว่าสิ่งนี้มีความหมายต่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งมากกว่าการแก้ไขปัญหาด้วยซ้ำ

ผมคิดอยู่ตลอดว่า หัวใจของการที่เราได้รับเลือกตั้ง ก็คือ การที่เราต้องเอาใจใส่ กับพื้นที่ กับประชาชนให้มาก ความใกล้ชิด ความผูกพัน มันอยู่เหนือการที่เราจะ แก้ปัญหาให้เค้าได้มากแค่ไหนด้วยซ้ำ บางที่เราอาจจะแก้ให้เค้าไม่ได้ แต่เรา ผูกพันกับเค้า ใกล้ชิดเค้า ผมว่ามันน่าจะมากกว่าสิ่งเหล่านี้ การแก้ปัญหาเค้ารู้ อธิบายกัน คุยกัน เค้าก็รู้ว่าบางครั้งมันอาจจะยาก ต้องใช้เวลา ถ้าเรามีความ ใกล้ชิดกับเค้ามากเท่าไร มันก็น่าจะเป็นผลดีมากขึ้นเท่านั้น⁸⁶

เช่นเดียวกับกรณีของลดาวัลลีที่กล่าวในทำนองเดียวกันว่า สิ่งสำคัญที่ทำให้สามารถ รักษาตำแหน่งผู้แทนราษฎรได้หลายสมัย คือ การที่ได้ไปพบปะเยี่ยมเยียนประชาชนอย่าง สม่ำเสมอ⁸⁷ ขณะที่รณฤทธิชัยได้เพิ่มเติมว่า การได้รับเลือกตั้งติดต่อกันหลายสมัยนั้น นอกจาก ผู้แทนราษฎรจะต้องปรากฏตัวต่อประชาชนโดยตรงอย่างสม่ำเสมอแล้ว ผู้แทนราษฎรยังต้องเป็น ผู้ที่ตั้งใจทำงานและมีผลงานทางการเมืองเป็นที่ประจักษ์ต่อสายตาประชาชนด้วย ประชาชนจึงจะ ศรัทธาและลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้⁸⁸ มีข้อสังเกตว่าแม้ผู้ให้ข้อมูลอย่างเย็นจิตต์ เอกพจน์ อภิชาติ และลดาวัลลี จะไม่ได้เน้นว่าผู้แทนราษฎรต้องปรากฏตัวต่อประชาชนควบคู่ไปกับการ มีผลงานทางการเมือง แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้จะไปปรากฏตัวให้ประชาชนเห็น เพียงอย่างเดียวโดยไม่ได้ทำงานหรือไม่เคยมีผลงานทางการเมือง เพราะในทางปฏิบัติหากผู้ให้ ข้อมูลไปปรากฏตัวต่อประชาชนอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการไปเยี่ยมเยียนชาวบ้าน การจัดกิจกรรม และการจัดประชุมชาวบ้าน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมักมีโอกาสดำเนินการกับชาวบ้านถึง ประเด็นปัญหาทางการเมือง จะยิ่งเป็นการกระตุ้นให้ผู้ให้ข้อมูลต้องขยันทำงานเพื่อให้มีผลงาน

⁸⁴ สัมภาษณ์ อภิชาติ หาลำเจียก, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2531 และ 2535/1, 11 มีนาคม 2549.

⁸⁵ สัมภาษณ์ ลดาวัลลี วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 23 ธันวาคม 2549.

⁸⁶ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 27 ตุลาคม 2549.

⁸⁷ สัมภาษณ์ ลดาวัลลี วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 23 ธันวาคม 2549.

⁸⁸ สัมภาษณ์ รณฤทธิชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 18 พฤศจิกายน 2549.

ทางการเมืองไปพูดคุยกับชาวบ้าน ขณะเดียวกันการไปปรากฏตัวในลักษณะดังกล่าวยังเป็นธรรมเนียมที่จะมีชาวบ้านเข้ามาร้องเรียนปัญหาความเดือดร้อน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลทุกคนต่างนำข้อเรียกร้องของชาวบ้านไปดำเนินการแก้ไข สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลที่ไปปรากฏตัวต่อประชาชนเป็นประจําย่อมมีผลงานทางการเมืองเป็นที่ประจักษ์ต่อสายตาประชาชนไปโดยปริยาย แม้บางครั้งอาจมีบางปัญหาที่การแก้ไขยังไม่บรรลุผลสำเร็จเนื่องจากเป็นปัญหาที่ต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการ

อย่างไรก็ตามไม่ใช่ว่าผู้แทนราษฎรทุกคนที่ลงพื้นที่ปรากฏตัวต่อประชาชนโดยตรงจะได้รับเลือกตั้งในสมัยต่อมา ผลการศึกษายังพบด้วยว่า มีผู้ให้ข้อมูลจำนวนหนึ่งได้ลงพื้นที่ปรากฏตัวต่อประชาชนอย่างสม่ำเสมอแต่ก็ไม่ได้รับเลือกตั้งเมื่อลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นครั้งที่สอง ดังเช่นกรณีของสุเทพที่ไม่สามารถรักษาตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมาไว้ได้เป็นครั้งที่ 2 ในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2526 เช่นเดียวกับกรณีของอริสมันต์และคັນสนีย์ที่ไม่สามารถชนะการเลือกตั้งในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2539 โดยผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้ต่างให้เหตุผลไปในแนวทางเดียวกันว่าเป็นเพราะมีปัจจัยทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องจึงทำให้ผลการเลือกตั้งเป็นเช่นนั้น ดังเช่นกรณีของอริสมันต์และคັນสนีย์ได้กล่าวในทำนองเดียวกันว่า เหตุผลสำคัญที่ทำให้ไม่สามารถรักษาตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2539 ไว้ได้เป็นเพราะ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ลาออกจากตำแหน่งหัวหน้าพรรคพลังธรรมและไม่ลงสมัครรับเลือกตั้ง โดยนายไชยวัฒน์ สินสุวงศ์ ได้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรคแทนซึ่งชาวบ้านจำนวนไม่น้อยยังไม่ศรัทธาและไม่เชื่อมั่นในการเป็นหัวหน้าพรรคของนายไชยวัฒน์มากนักเมื่อเปรียบเทียบกับ พ.ต.ท.ทักษิณ ทำให้กระแสวิกฤตนิยมของชาวกรุงเทพมหานครที่มีต่อพรรคพลังธรรมลดน้อยลง หรือกล่าวอย่างง่าย ๆ คือ ที่ไม่ได้รับเลือกตั้งเป็นเพราะไม่มีกระแสความนิยมของพรรคมาช่วยสร้างคะแนนนิยมให้กับผู้สมัคร⁸⁹⁻⁹⁰ หรือกรณีของสุเทพที่กล่าวถึงสาเหตุประการสำคัญที่ทำให้ไม่ได้รับเลือกตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2526 ว่าเป็นเพราะมีการซื้อสิทธิ์ขายเสียง ไม่ได้เป็นเพราะตนไม่ลงพื้นที่ปรากฏตัวต่อประชาชน⁹¹ อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะไม่ได้รับเลือกตั้ง แต่คັນสนีย์ก็ได้รับคะแนนเสียงมากกว่าการลงสมัครรับเลือกตั้งครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2538 ซึ่งคັນสนีย์มีความเห็นว่า เป็นเพราะได้มีการลงพื้นที่ปรากฏตัว

⁸⁹ สัมภาษณ์ อริสมันต์ พงศ์เรืองรอง, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 4 ตุลาคม 2549.

⁹⁰ สัมภาษณ์ คັນสนีย์ นาคพงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 12 ตุลาคม 2549.

⁹¹ สัมภาษณ์ สุเทพ วงศ์กำแหง, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522 และ 2531, 3 ตุลาคม 2549.

ต่อประชาชนอย่างสม่ำเสมอ⁹² สิ่งที่เกิดขึ้นนี้สะท้อนให้เห็นว่าการลงพื้นที่ปรากฏตัวต่อประชาชนโดยตรงเป็นประจำน่าจะเป็นเหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลได้รับคะแนนนิยมจากประชาชน แต่จะมีจำนวนมากพอที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลชนะการเลือกตั้งหรือไม่นั้นยังต้องพิจารณาประกอบกับปัจจัยอื่นๆ ด้วยโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยทางการเมือง

กล่าวโดยสรุป ผู้ให้ข้อมูลทุกคนล้วนมีการปรากฏตัวต่อประชาชนโดยตรงหลังจากที่ได้รับเลือกตั้งโดยใช้วิธีการต่างๆ ได้แก่ การเข้าร่วมงานประเพณี การไปเยี่ยมชาวบ้าน การจัดกิจกรรม การจัดประชุมชาวบ้าน รวมไปถึงวิธีการอื่นๆ ได้แก่ การเป็นวิทยากรและการจัดตั้งมูลนิธิสำหรับการเข้าร่วมงานประเพณีนั้น ผู้ให้ข้อมูลทุกคนล้วนให้ความสำคัญและมักไม่ปฏิเสธเมื่อได้รับเชิญให้ไปร่วมงานดังกล่าวเนื่องจากทำให้ได้มีโอกาสพูดคุยกับชาวบ้านอย่างใกล้ชิด แสดงให้ชาวบ้านเห็นว่าตนไม่ได้หายหน้าไปจากพื้นที่ เป็นการให้เกียรติผู้จัดงาน อีกทั้งยังเป็นโอกาสดีที่จะได้พบชาวบ้านเป็นจำนวนมากในคราวเดียวกัน ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลมักได้รับมอบหมายจากผู้จัดงานให้มีบทบาทโดดเด่นเมื่อไปร่วมงาน อาทิเช่น ให้เป็นประธานกล่าวอวยพรคู่บ่าว เป็นประธานงานฌาปนกิจ ซึ่งยิ่งทำให้ผู้มาร่วมงานจดจำผู้ให้ข้อมูลได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้เพื่อเป็นการแสดงน้ำใจต่อผู้จัดงานและกระทำตามธรรมเนียมปฏิบัติ ผู้ให้ข้อมูลมักมอบเงินช่วยเหลือผู้จัดงานด้วยหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “ใส่ซอง” ช่วยงาน ซึ่งจำนวนเงินจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับกำลังทรัพย์ของผู้ให้ข้อมูล แต่ก็มีแนวโน้มที่จำนวนเงินดังกล่าวจะเพิ่มขึ้นตามค่าครองชีพที่สูงขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผู้ให้ข้อมูลจะพยายามไปร่วมงานประเพณีทุกงานที่ได้รับเชิญ แต่ในทางปฏิบัติผู้ให้ข้อมูลไม่สามารถไปร่วมงานได้ครบทุกงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการจัดงานในเวลาใกล้เคียงกัน ในกรณีเช่นนี้ผู้วิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลได้พยายามจัดสรรเวลาเป็นอย่างดีเพื่อให้สามารถไปร่วมงานได้หลายๆ งาน โดยอาจมีเวลาอยู่ร่วมในแต่ละงานไม่มากนักและบางงานอาจไปไม่ทันช่วงแรกของงาน ส่วนในกรณีที่จำเป็นต้องเลือกว่าจะไปงานใดและไม่ไปงานใด ผู้ให้ข้อมูลได้เลือกไปงานในพื้นที่ที่ไม่ค่อยได้ไปหรือเลือกไปงานที่มีผู้มาร่วมงานมาก และมอบหมายให้ทีมงานเข้าร่วมงานอีกงานหนึ่งแทน ทั้งนี้หากผู้ให้ข้อมูลไม่สามารถไปร่วมงานได้ไม่ว่าในกรณีใดก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลจะมีการชี้แจงเหตุผลให้เจ้าของงานและชาวบ้านทราบ ด้วยการโทรศัพท์แจ้งเจ้าของงานด้วยตนเองให้ตัวแทนที่ไปร่วมงานช่วยชี้แจง หรืออัดเทปเสียงชี้แจงและให้ทีมงานนำไปเปิดให้ชาวบ้านที่มาร่วมงานฟัง มีข้อสังเกตว่าแม้ผู้ให้ข้อมูลแทบจะไม่มีโอกาสได้พูดคุยกับชาวบ้านถึงเรื่องราวทางการเมืองขณะที่ไปร่วมงานประเพณี แต่การไปร่วมงานดังกล่าวก็น่าจะเป็นประโยชน์ทางการเมือง

⁹² สัมภาษณ์ คันสนีย์ นาคพงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 12 ตุลาคม 2549.

ในแง่มุมมองที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลได้ปรากฏตัวต่อประชาชนและเป็นการแสดงว่าผู้ให้ข้อมูลไม่ได้หายหน้าไปจากพื้นที่

สำหรับการไปเยี่ยมชาวบ้านนั้น โดยเฉลี่ยผู้ให้ข้อมูลทุกคนได้กลับไปเยี่ยมชาวบ้านในพื้นที่ทุกสัปดาห์ในวันที่ไม่มีภารกิจการประชุมพรรคและการประชุมสภาผู้แทนราษฎร โดยเฉพาะอย่างยิ่งวันเสาร์และวันอาทิตย์ผู้ให้ข้อมูลจะใช้เวลาอยู่ในพื้นที่เกือบตลอดทั้งวัน สำหรับผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานครและปริมณฑลจะลงพื้นที่เยี่ยมชาวบ้านได้บ่อยกว่าผู้แทนราษฎรต่างจังหวัดเนื่องจากไม่ต้องใช้เวลาเดินทางมากนัก ขณะที่ผู้แทนราษฎรต่างจังหวัดมักใช้เวลาอยู่ในพื้นที่เพื่อเยี่ยมเยียนชาวบ้านในวันศุกร์จนถึงวันจันทร์ และกลับกรุงเทพฯ เพื่อประชุมพรรคในวันอังคารและประชุมสภา ในวันพุธและวันพฤหัสบดี ส่วนเนื้อหาที่ผู้ให้ข้อมูลให้พูดคุยกับชาวบ้านนั้นมักเป็นเรื่องราวทางการเมือง ทั้งการบอกเล่าถึงการทำงานการเมือง การสอบถามปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้าน ตลอดจนการให้ความรู้เรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตยกับชาวบ้าน ทางด้านการจัดกิจกรรม พบว่า มีผู้ให้ข้อมูลจำนวนหนึ่ง อย่างกรณีของลดาวัลย์และคັນสนีย์ได้ใช้การเข้าร่วมกิจกรรมเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ทำให้ได้ปรากฏตัวต่อประชาชน ซึ่งมีทั้งกิจกรรมที่ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้จัดขึ้น อาทิเช่น กิจกรรมการแจกผ้าห่ม และกิจกรรมการออกหน่วยพบชาวบ้าน เป็นต้น และกิจกรรมที่ชาวบ้านจัดขึ้นโดยเชิญผู้ให้ข้อมูลไปร่วมงาน ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลจะมีโอกาสพูดคุยกับชาวบ้านถึงประเด็นปัญหาทางการเมืองมากขึ้นอยู่กับรูปแบบของกิจกรรม อย่างเช่น กิจกรรมการแจกผ้าห่ม ลดาวัลย์มีโอกาสเล่าให้ชาวบ้านฟังถึงการทำงานการเมืองของตนอย่างเต็มที่ แต่การไปร่วมงานจุดเทียนชัยถวายพระพรพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของคັນสนีย์ ไม่เหมาะสมที่จะพูดถึงเรื่องการเมือง คັນสนีย์จึงใช้โอกาสดังกล่าวเพียงเพื่อปรากฏตัวให้ชาวบ้านเห็นว่าตนไม่ได้หายไปจากพื้นที่เท่านั้น ส่วนการจัดประชุม เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ผู้ให้ข้อมูลอย่างจักรพันธ์และยุรฉัตรได้ใช้เพื่อให้มีโอกาสได้ปรากฏตัวต่อชาวบ้าน โดยมีการกำหนดวัน เวลา และสถานที่ ทำให้ชาวบ้านสามารถพบผู้ให้ข้อมูลได้อย่างแน่นอนและเป็นสิ่งยืนยันได้อย่างชัดเจนว่าผู้ให้ข้อมูลไม่ได้หายไปจากพื้นที่ นอกเหนือจากวิธีการที่กล่าวถึงข้างต้นแล้ว ผู้ให้ข้อมูลอย่างลดาวัลย์ยังใช้การเป็นผู้บรรยายในงานวิชาการและการกลับไปดูแลการดำเนินงานมูลนิธิพัฒนาเยาวชนสตรีภาคเหนือ เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ได้ปรากฏตัวต่อประชาชน ส่วนการไปปรากฏตัวในงานเลี้ยงเปิดตัวผลิตภัณฑ์และการประกอบธุรกิจ แม้จะทำให้ผู้ให้ข้อมูลได้ปรากฏตัวต่อประชาชน แต่ผู้ให้ข้อมูลต่างไม่ได้คาดหวังให้การปรากฏตัวดังกล่าวส่งผลต่อคะแนนนิยมทางการเมือง อนึ่ง การไปปรากฏตัวต่อประชาชนโดยตรงนี้ ผู้ให้ข้อมูลต้องระมัดระวังเรื่องการแสดงออก กล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูลต้องมีความจริงใจต่อชาวบ้าน ไม่ใช่เสแสร้งว่ามีความห่วงใย

ชาวบ้านต่างๆ ที่ไม่ได้มีความ รู้สึกเช่นนั้น หากเป็นเช่นนั้นชาวบ้านจะรับรู้ได้ง่ายผ่านทางสี่หน้า แวด ตา และการกระทำของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งอาจส่งผลเสียต่อคะแนนนิยมของผู้ให้ข้อมูล

การปรากฏตัวต่อประชาชนผ่านสื่อ

การปรากฏตัวต่อประชาชนผ่านสื่อในที่นี้หมายถึง การที่ผู้ให้ข้อมูลมีโอกาสได้ปรากฏ เป็นข่าวผ่านสื่อมวลชน ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ ซึ่งนับเป็นช่องทางสำคัญอีก ช่องทางหนึ่งที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลไม่หายไปจากสายตาประชาชน โดยผลการศึกษาพบว่า ระหว่าง การดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้ให้ข้อมูลทุกคนล้วนมีโอกาสได้ปรากฏตัวผ่าน สื่อมวลชน ทั้งทางโทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ โดยส่วนใหญ่เป็นไปในลักษณะของการได้ ปรากฏเป็นข่าวเนื่องจากการทำงานการเมืองของผู้ให้ข้อมูล ดังเช่นกรณีของเย็นจิตต์ที่ผลงานการ ยื่นมติต่อสภาผู้แทนราษฎรให้ทบทวนเรื่องการเวนคืนที่ดินของชาวโซคชัย 4 จำนวน 14 หมู่บ้าน ในโครงการตัดถนนของกรุงเทพมหานครจนนำไปสู่การยกเลิกโครงการในที่สุด ได้ถูกนำเสนอเป็น ข่าวทางสื่อหนังสือพิมพ์⁹³ หรือกรณีของจักรพันธ์ เมื่อครั้งเป็นผู้แทนราษฎรปี พ.ศ. 2535 ได้ดำรง ตำแหน่งเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ ที่ผลงานการ ช่วยเหลือชาวประมงไทยที่ถูกทางการเวียดนามจับกุมตัวได้ถูกนำเสนอผ่านสื่อหนังสือพิมพ์ เช่นกัน⁹⁴ หรือกรณีของจนิสตาที่ผลงานการช่วยเหลือผู้บริโภคสตรีที่ถูกเอาเปรียบจากร้านเสริม ความงามได้ถูกนำเสนอเป็นข่าวทั้งทางสื่อโทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์⁹⁵ เป็นต้น และสำหรับ การปรากฏเป็นข่าวทางสื่อหนังสือพิมพ์ ไม่เพียงแต่ได้ปรากฏเป็นข่าวที่หน้าในของหนังสือพิมพ์ เท่านั้น ผู้ให้ข้อมูลบางคนยังได้ปรากฏเป็นข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นเนื้อที่ที่มีราคาสูง ที่สุดของหนังสือพิมพ์ ไม่ว่าจะเป็นกรณีของลดาวัลย์ที่หนังสือพิมพ์นำเสนอข่าวการเข้าช่วยเหลือ โสภณที่โรงเรียน⁹⁶ หรือกรณีของจักรพันธ์ที่ข่าวการช่วยเหลือชาวประมงไทยที่ถูกทางการ

⁹³ สัมภาษณ์ เย็นจิตต์ รพีพัฒน์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 17 ตุลาคม 2549.

⁹⁴ สัมภาษณ์ จักรพันธ์ ยมจินดา, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2539, 2544 และ 2548, 14 มิถุนายน 2549.

⁹⁵ สัมภาษณ์ จนิสตา ลิวเฉลิมวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 5 ตุลาคม 2549.

⁹⁶ สัมภาษณ์ ลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 23-24 ธันวาคม 2549.

เวียดนามจับตัวไปก็ได้ปรากฏเป็นข่าวหน้าหนึ่งเช่นเดียวกัน⁹⁷ รวมไปถึงกรณีของจณิสตาที่ข่าวการช่วยเหลือผู้บริโภคที่ถูกเอาเปรียบจากร้านเสริมความงามก็ได้ปรากฏเป็นข่าวใหญ่ในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์เช่นกัน⁹⁸

ผู้วิจัยยังพบว่า งานการเมืองรูปแบบหนึ่งที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลได้ปรากฏตัวผ่านสื่อมวลชนและเป็นที่จดจำของชาวบ้าน คือ การอภิปรายไม่ไว้วางใจ⁹⁹⁻¹⁰⁰⁻¹⁰¹ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้แทนราษฎรของพรรคฝ่ายค้านและได้เป็นผู้อภิปรายไม่ไว้วางใจ จะยิ่งทำให้ชาวบ้านจดจำบทบาทการอภิปรายของผู้ให้ข้อมูลได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นธรรมดาที่ผู้อภิปรายจากพรรคฝ่ายค้านย่อมเป็นจุดสนใจของชาวบ้านในฐานะที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล¹⁰² ซึ่งสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านจดจำผู้ให้ข้อมูลได้นั้น น่าจะเป็นเพราะมีการถ่ายทอดสดการอภิปรายไม่ไว้วางใจทั้งทางสื่อโทรทัศน์และสื่อวิทยุ ขณะเดียวกันสื่อหนังสือพิมพ์ก็ติดตามรายงานข่าวนี้อย่างใกล้ชิดทั้งก่อนและหลังการอภิปราย ไม่เหมือนกับการได้ปรากฏเป็นข่าวเนื่องจากผลงานการเมืองอื่นๆ ที่มักไม่มีกำหนดเวลาที่แน่นอนว่าจะออกอากาศในเวลาใดทางสถานีโทรทัศน์หรือสถานีวิทยุช่องใด หรือจะได้ปรากฏเป็นข่าวทางสื่อหนังสือพิมพ์เมื่อใด อนึ่งเมื่อผู้ให้ข้อมูลได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่อภิปรายในสภาฯ ผู้ให้ข้อมูลต้องมีการเตรียมการอภิปรายเป็นอย่างดีทั้งด้านเนื้อหาและวิธีการพูด เพราะชาวบ้านที่ติดตามชมการถ่ายทอดสดผ่านสื่อโทรทัศน์และวิทยุจะทราบได้ง่ายว่าผู้ให้ข้อมูลอภิปรายดีหรือไม่ดี มีข้อมูลมาสนับสนุนอย่างเป็นเหตุเป็นผลหรือไม่ อย่างไร ซึ่งหากผู้ให้ข้อมูลตระหนักเพียงแค่ว่าจะได้ปรากฏตัวผ่านสื่อในขณะที่ลุกขึ้นอภิปรายโดยไม่ใส่ใจเนื้อหาหรือวิธีการที่จะอภิปราย การอภิปรายครั้งนั้นแทนที่จะเป็นเวทีให้

⁹⁷ สัมภาษณ์จักรพันธ์ ยมจินดา, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2539, 2544 และ 2548, 14 มิถุนายน 2549.

⁹⁸ สัมภาษณ์จณิสตา ลิวเฉลิมวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 5 ตุลาคม 2549.

⁹⁹ สัมภาษณ์ ศันสนีย์ นาคพงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 12 ตุลาคม 2549.

¹⁰⁰ สัมภาษณ์ อริสมันต์ พงศ์เรืองรอง, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 6 กันยายน 2550.

¹⁰¹ สัมภาษณ์เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 27 ตุลาคม 2549.

¹⁰² เรื่องเดียวกัน.

ผู้ให้ข้อมูลแสดงให้ประชาชนในวงกว้างได้เห็นถึงความรู้ความสามารถทางการเมืองก็อาจเป็นเวทีที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลเสียคะแนนนิยมได้¹⁰³⁻¹⁰⁴

มีข้อสังเกตว่าหากผู้ให้ข้อมูลมีตำแหน่งทางการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งตำแหน่งที่มีหน้าที่ในการแถลงข่าวต่อสื่อมวลชน อาทิเช่น ตำแหน่งโฆษกพรรคการเมือง โฆษกคณะกรรมการต่างๆ จะยังมีโอกาสได้ปรากฏเป็นข่าวผ่านสื่อมากยิ่งขึ้น โดยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลแทบทุกคนล้วนได้รับมอบหมายให้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะผู้ให้ข้อมูลมีประสบการณ์การทำงานกับสื่อมวลชน ซึ่งน่าจะช่วยให้การทำงานในตำแหน่งที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากสื่อข่าวเป็นไปได้ด้วยความราบรื่น ดังเช่นกรณีของเอกพจน์ที่กล่าวว่า มีบ่อยครั้งที่ได้ปรากฏเป็นข่าวเนื่องจากดำรงตำแหน่งโฆษกกรรมการ โดยเป็นผู้ทำหน้าที่แถลงมติของที่ประชุมต่อสื่อมวลชน¹⁰⁵ หรือกรณีของจณิสตาที่ได้ปรากฏเป็นข่าวผ่านสื่อมวลชนหลายครั้งด้วยบทบาททางการเมืองที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นในฐานะโฆษกคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค โฆษกพรรคชาติไทย และกรรมการประชาสัมพันธ์ของพรรค เป็นต้น¹⁰⁶ หรือกรณีของคັນสนีย์ที่มีโอกาสได้ปรากฏเป็นข่าวผ่านสื่อแทบทุกสัปดาห์ เนื่องจากต้องทำหน้าที่แถลงผลการประชุมคณะรัฐมนตรีในฐานะของรองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี¹⁰⁷ เป็นต้น สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าตำแหน่งทางการเมืองน่าจะเป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลได้มีโอกาสปรากฏตัวผ่านสื่อและไม่หายไปจากสายตาประชาชน

โดยการได้ปรากฏเป็นข่าวผ่านสื่อมวลชนนี้ ผู้ให้ข้อมูลต่างกล่าวในทำนองเดียวกันว่าได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากสื่อมวลชนในการนำเสนอข่าว ดังเช่นกรณีของเย็นจิตต์ที่กล่าวว่า ไม่ว่าจะทำงานเรื่องใด ผู้สื่อข่าวนั่งสื่อพิมพ์แทบทุกฉบับจะช่วยนำเสนอข่าวให้¹⁰⁸ หรือกรณี

¹⁰³ สัมภาษณ์ สุเทพ วงศ์กำแหง, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522 และ 2531, 3 ตุลาคม 2549.

¹⁰⁴ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 27 ตุลาคม 2549.

¹⁰⁵ เรื่องเดียวกัน, 29 ตุลาคม 2549.

¹⁰⁶ สัมภาษณ์ จณิสตา ลิวเฉลิมวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 5 ตุลาคม 2549.

¹⁰⁷ สัมภาษณ์ คันสนีย์ นาคพงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 25 กันยายน 2550.

¹⁰⁸ สัมภาษณ์ เย็นจิตต์ รพีพัฒน์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 17 ตุลาคม 2549.

ของจณิสตาที่กล่าวว่า สื่อได้ช่วยนำเสนอผลงานทางการเมืองให้โดยที่ไม่ต้องร้องขอ¹⁰⁹ ส่วนสาเหตุที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลได้รับความร่วมมือจากสื่อมวลชนจนได้ปรากฏเป็นข่าวอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงเวลาที่ทำหน้าที่ผู้แทนราษฎรนั้น ผู้ให้ข้อมูลจำนวนหนึ่งมีความเห็นตรงกันว่า เป็นเพราะผู้ให้ข้อมูลได้ลงมือทำงานจริงและนำเสนอเรื่องจริง ไม่ได้เป็นการสร้างข่าว หรือจัดแถลงข่าวเพื่อสร้างภาพลักษณ์ว่าเป็นนักการเมืองที่ขยันทำงานทั้งๆ ที่ความจริงไม่ได้เป็นเช่นนั้น¹¹⁰⁻¹¹¹⁻¹¹² ประกอบกับผู้ให้ข้อมูลมีความสามารถในการคัดเลือกประเด็นข่าว กล่าวคือ ทราบว่าประเด็นใดผู้สื่อข่าวและประชาชนจะสนใจ เมื่อได้นำประเด็นนั้นมาเป็นประเด็นหลักของผลงานจึงมักได้รับความร่วมมือจากบรรดาผู้สื่อข่าวช่วยนำเสนอข่าวให้¹¹³⁻¹¹⁴ รวมไปถึงเป็นเพราะผู้ให้ข้อมูลเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงมาก่อนจึงเป็นธรรมดาที่จะมีสื่อมวลชนสนใจติดตามรายงานข่าว เนื่องจากยังมีประชาชนต้องการทราบข่าวคราวความเคลื่อนไหว และด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้ในกรณีที่มีผลงานทางการเมืองอย่างเดียวกัน ผู้สื่อข่าวมักเลือกนำเสนอผลงานทางการเมืองของผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงแทนที่จะนำเสนอผลงานของผู้แทนราษฎรที่เป็นบุคคลธรรมดาที่ประชาชนไม่ได้สนใจ หรือกล่าวอย่างง่าย ๆ คือ ผลงานทางการเมืองอย่างเดียวกัน ถ้าเป็นผลงานของผู้ให้ข้อมูลมักได้ปรากฏเป็นข่าว แต่หากเป็นผลงานของผู้แทนราษฎรที่เป็นบุคคลธรรมดาจะไม่ได้ปรากฏเป็นข่าว¹¹⁵

นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบอีกว่า ด้วยความที่ผู้ให้ข้อมูลเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงจึงทำให้ผู้ให้ข้อมูลได้รับการติดต่อให้ไปปรากฏตัวผ่านสื่อในรูปแบบอื่นๆ ด้วย อาทิเช่น ได้รับเชิญให้ไป

¹⁰⁹ สัมภาษณ์ จณิสตา ลิวเฉลิมวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 5 ตุลาคม 2549.

¹¹⁰ สัมภาษณ์ เย็นจิตต์ รพีพัฒน์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 17 ตุลาคม 2549.

¹¹¹ สัมภาษณ์ ลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 23 ธันวาคม 2549.

¹¹² สัมภาษณ์ จณิสตา ลิวเฉลิมวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 5 ตุลาคม 2549.

¹¹³ สัมภาษณ์ เย็นจิตต์ รพีพัฒน์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 17 ตุลาคม 2549.

¹¹⁴ สัมภาษณ์ ลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 23 ธันวาคม 2549.

¹¹⁵ สัมภาษณ์ จณิสตา ลิวเฉลิมวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 5 ตุลาคม 2549.

ออกรายการสัมภาษณ์ทั้งทางโทรศัพท์และวิทยุ ได้รับการติดต่อขอสัมภาษณ์จากนิตยสารซึ่งมีเนื้อหาทั้งเรื่องชีวิตส่วนตัวและการทำงานการเมือง หรือได้รับเกียรติจากผู้บริหารนิตยสารมอบรางวัลให้ เป็นต้น ดังเช่นกรณีของเอกพจน์และลดาวัลย์ที่นอกจากจะได้ปรากฏตัวผ่านสื่อในลักษณะของการตกเป็นข่าวแล้วยังได้รับเชิญให้ไปออกรายการโทรทัศน์ด้วย¹¹⁶⁻¹¹⁷ หรือกรณีของจณิสตาที่มักได้รับการติดต่อขอสัมภาษณ์จากนิตยสาร เพราะสนใจวิถีชีวิตและบทบาทการทำงานการเมือง รวมทั้งยังได้รับเกียรติจากผู้บริหารนิตยสารมอบรางวัลต่างๆ ให้ เช่น รางวัลผู้หญิงเก่ง จึงทำให้ได้ปรากฏเป็นข่าวผ่านสื่ออย่างต่อเนื่อง¹¹⁸ ซึ่งผลการศึกษายังพบด้วยว่า ผู้ให้ข้อมูลได้ตอบรับคำเชิญของสื่อมวลชนเฉพาะงานที่มีภาพลักษณ์สอดคล้องกับการเป็นนักการเมือง ไม่ใช่ไปปรากฏตัวทุกงานที่ได้รับการติดต่อ ดังตัวอย่างกรณีของเอกพจน์ที่เมื่อได้รับการติดต่อให้ไปออกรายการโทรทัศน์จะพิจารณารูปแบบและเนื้อหาของรายการว่าเป็นอย่างไร โดยจะไม่ไปปรากฏตัวในรายการที่เน้นความบันเทิงเพียงเดียว อย่างเช่น รายการประเภทเกมโชว์ เพราะไม่เหมาะสมกับบทบาทของนักการเมือง¹¹⁹

อย่างไรก็ตามแม้จะมีเหตุผลสนับสนุนหลายประการที่ทำให้ผู้สื่อข่าวสนใจติดตามนำเสนอข่าวของผู้ให้ข้อมูล แต่เพื่อเป็นการเพิ่มโอกาสในการได้ปรากฏเป็นข่าว ผู้วิจัยยังพบด้วยว่า ผู้ให้ข้อมูลจำนวนหนึ่งได้ใช้วิธีการบางอย่าง ได้แก่ การจัดส่งข่าวให้สื่อมวลชนหรือเชิญสื่อมวลชนให้มาร่วมฟังการแถลงข่าว มิใช่รอให้สื่อมวลชนเป็นผู้ติดตามทำข่าวหรือติดต่อขอสัมภาษณ์เพียงฝ่ายเดียว ดังตัวอย่างกรณีของเย็นจิตต์ที่เมื่อต้องการให้เรื่องใดถูกนำเสนอเป็นข่าวจะใช้วิธีการเขียนข่าวส่งไปให้สื่อมวลชน โดยมองว่าเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้สื่อข่าวและยังสามารถควบคุมประเด็นที่ต้องการให้ปรากฏเป็นข่าวได้ในระดับหนึ่ง เนื่องจากมีบ่อยครั้งที่ให้สัมภาษณ์กับผู้สื่อข่าวไปแล้ว แต่ผู้สื่อข่าวนำไปเขียนไม่ละเอียดหรือเขียนไม่ตรงประเด็นที่ต้องการให้ปรากฏเป็น

¹¹⁶ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 27 ตุลาคม 2549.

¹¹⁷ สัมภาษณ์ ลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 23 ธันวาคม 2549.

¹¹⁸ สัมภาษณ์ จณิสตา ลิวเฉลิมวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 5 ตุลาคม 2549.

¹¹⁹ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 27 ตุลาคม 2549.

ข่าว¹²⁰ หรือกรณีของจณิสตาที่นิยมใช้วิธีการจัดแถลงข่าวผลงานทางการเมือง อาทิเช่น การแถลงข่าวกรณีชาวบ้านได้รับความเสียหายจากการไปทำศัลยกรรมใบหน้าทำให้ได้เป็นข่าวทางสื่อหนังสือพิมพ์ อีกทั้งยังได้ให้สัมภาษณ์ผ่านสื่อโทรทัศน์และวิทยุ¹²¹ สิ่งที่เกิดขึ้นนี้สะท้อนให้เห็นว่าแท้ที่จริงแล้วผู้ให้ข้อมูลก็มีความต้องการที่จะได้ปรากฏเป็นข่าว จึงมีการใช้วิธีการเชิงรุกเพื่อให้สื่อมวลชนนำเสนอข่าวของตน ที่เป็นเช่นนี้สาเหตุสำคัญประการหนึ่งน่าจะเป็นเพราะผู้ให้ข้อมูลได้ตระหนักถึงผลดีของการได้ปรากฏเป็นข่าวที่ช่วยให้ประชาชนจำนวนมากได้ทราบถึงความเคลื่อนไหวการเมืองโดยที่ผู้ให้ข้อมูลไม่ต้องเสียเวลามากนักในการอธิบายให้ประชาชนเข้าใจ ดังเช่นกรณีของเย็นจิตต์ที่กล่าวว่า เมื่อสื่อมวลชนช่วยนำเสนอข่าวผลงานทางการเมืองทำให้ประชาชนจำนวนมากได้รับทราบถึงการทำงานของตนโดยที่ไม่ต้องไปชี้แจงมากนัก¹²² หรือกรณีของจณิสตาที่กล่าวในทำนองเดียวกันว่า การได้ปรากฏเป็นข่าวผ่านสื่อได้ช่วยให้ประชาชนรับรู้บทบาทและความเคลื่อนไหวทางการเมืองของตนอย่างต่อเนื่อง¹²³ ซึ่งสิ่งนี้น่าจะเป็นผลดีต่อการลงสมัครรับเลือกตั้งในครั้งต่อไป เพราะเป็นธรรมดาที่จะมีผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยตัดสินใจลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีผลงานทางการเมือง และการที่ผู้ให้ข้อมูลได้ปรากฏเป็นข่าวผ่านสื่อ ย่อมช่วยให้ผลงานทางการเมืองของผู้ให้ข้อมูลเป็นที่ประจักษ์ต่อสายตาประชาชนได้เป็นอย่างดี

นอกเหนือจากการได้ปรากฏเป็นข่าวผ่านสื่อมวลชนด้วยวิธีการดังกล่าวข้างต้น ทั้งการที่ผู้สื่อข่าวสนใจติดตามนำเสนอข่าวของผู้ให้ข้อมูลเองโดยที่ผู้ให้ข้อมูลไม่ต้องดำเนินการใดๆ มากนัก และการที่ผู้ให้ข้อมูลใช้วิธีการเชิงรุกเพื่อให้สื่อมวลชนนำเสนอข่าว ผู้วิจัยยังพบว่า มีผู้ให้ข้อมูลบางคนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการได้ปรากฏเป็นข่าวผ่านสื่อมวลชนเป็นอย่างมาก ถึงขนาดยอมเสียค่าใช้จ่ายในการซื้อเวลาสถานีวิทยุเพื่อจัดรายการ ดังตัวอย่างกรณีของลดาววัลลีที่สังเกตเห็นว่าการได้ออกอากาศทางสื่อวิทยุอย่างสม่ำเสมอจะทำให้ตนไม่หายไปจากความทรงจำของประชาชนและยังส่งผลดีต่อการทำงานการเมืองในระยะยาว ในแง่มุมที่ทำให้ประชาชนจำนวน

¹²⁰ สัมภาษณ์ เย็นจิตต์ รพีพัฒน์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 17 ตุลาคม 2549.

¹²¹ สัมภาษณ์ จณิสตา ลิวเฉลิมวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 5 ตุลาคม 2549.

¹²² สัมภาษณ์ เย็นจิตต์ รพีพัฒน์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 17 ตุลาคม 2549.

¹²³ สัมภาษณ์ จณิสตา ลิวเฉลิมวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 5 ตุลาคม 2549.

มากได้ทราบความเคลื่อนไหวทางการเมืองของตนอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังเป็นการประหยัดเวลา เมื่อเปรียบเทียบกับวิธีการไปเยี่ยมและเล่าการทำงานของตนให้ชาวบ้านฟังที่ละหมู่บ้าน เนื่องจากสื่อวิทยุสามารถเข้าถึงผู้ฟังได้อย่างกว้างขวาง ดังนั้นลดาวัลย์จึงได้ลงทุนจัดสรรงบประมาณไว้จำนวนหนึ่งเพื่อซื้อเวลาจากสถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. ทุกวัน เวลา 06.00-07.00 น. สำหรับออกอากาศ “รายการรับขวัญวันใหม่” โดยเป็นผู้ดำเนินรายการด้วยตนเองในลักษณะการเล่าให้ชาวบ้านฟังว่า ตนได้ไปทำงานการเมืองอะไรมาบ้าง อาทิเช่น เมื่อไปอภิปรายในสภาฯ ก็จะทำเทปการอภิปราย มาเปิดให้ชาวบ้านฟังและยังกระตุ้นให้ชาวบ้านสนใจฟังรายการด้วยการสร้างการมีส่วนร่วม เช่น ให้ชาวบ้านช่วยประเมินว่า การอภิปรายของตนดีหรือไม่ดี อย่างไร และหากวันใดที่ลดาวัลย์ต้องปฏิบัติภารกิจที่กรุงเทพฯ จะใช้วิธีการโทรศัพท์ทางไกลมาจัดรายการสดโดยไม่ยอมบันทึกเทปล่วงหน้า เพราะต้องการให้เนื้อหาและประเด็นที่น่าเสนอทันต่อเหตุการณ์ อีกทั้งไม่ต้องการขาดการจัดรายการแม้แต่วันเดียว ทั้งนี้เพราะต้องการให้ชาวบ้านจดจำตนได้เป็นอย่างดี¹²⁴ สิ่งที่เกิดขึ้นนี้ยิ่งแสดงให้เห็นว่าการได้ปรากฏตัวผ่านสื่อเพื่อให้ตนอยู่ในสายตาประชาชนเป็นสิ่งสำคัญ และน่าจะเป็นผลดีต่อการรักษาตำแหน่งทางการเมืองของผู้ให้ข้อมูลในแง่มุมที่น่าจะทำให้ชาวบ้านจำนวนไม่น้อยรับรู้ว่าคุณให้ข้อมูลเป็นผู้แทนราษฎรที่ขยันขันแข็งทำงานและมีผลงานทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง จนเกิดความรู้สึกว่าต้องลงคะแนนเสียงให้เมื่อมีการเลือกตั้งครั้งต่อไป ไม่เช่นนั้นลดาวัลย์คงไม่ยอมเสี่ยงงบประมาณและทุ่มเทเวลาให้กับการจัดรายการวิทยุ นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นอีกด้วยว่าการได้ปรากฏเป็นข่าวผ่านสื่อมวลชนในลักษณะที่คุณให้ข้อมูลไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย อาจเข้าถึงชาวบ้านได้ไม่ตรงกลุ่มเป้าหมายหรืออาจมีปริมาณไม่มากนัก รวมทั้งอาจมีเนื้อหาไม่ตรงตามที่ผู้ให้ข้อมูลต้องการ จึงทำให้ลดาวัลย์ต้องใช้เวลาจากสถานีวิทยุท้องถิ่นที่ชาวพะเยานิยมรับฟังเพื่อให้ได้ออกอากาศในรายการอย่างสม่ำเสมอและสามารถกำหนดเนื้อหาได้ตามที่ตนต้องการ

ส่วนการได้ปรากฏตัวผ่านสื่อมวลชนมีผลต่อการได้รับเลือกตั้งในสมัยต่อไปหรือไม่ และมีผลอย่างไรนั้น ผลการศึกษาในประเด็นนี้พบว่า ผู้ให้ข้อมูลต่างให้ความเห็นไปในทำนองเดียวกันว่า การได้ปรากฏตัวผ่านสื่อมวลชนในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งผู้แทนราษฎรเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ได้รับเลือกตั้งครั้งต่อไป เนื่องจากช่วยให้ชาวบ้านไม่ลืมผู้ให้ข้อมูลในช่วงเวลาที่ผู้ให้ข้อมูลติดภารกิจและไม่ได้กลับไปพบชาวบ้านในพื้นที่¹²⁵⁻¹²⁶ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ช่วยให้ผู้ให้ข้อมูล

¹²⁴ สัมภาษณ์ ลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 23 ธันวาคม 2549.

¹²⁵ สัมภาษณ์ คันสนีย์ นาคพงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 12 ตุลาคม 2549.

ไม่หายไปจากสายตาชาวบ้านแม้บางช่วงเวลาจะไม่ได้กลับไปปรากฏตัวต่อชาวบ้านโดยตรง นอกจากนี้การได้ปรากฏตัวผ่านสื่อมวลชนยังทำให้ชาวบ้านจำนวนไม่น้อยรู้สึกดีใจและภาคภูมิใจที่ผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งของตนมีผลงานเป็นที่ยอมรับจนได้ปรากฏเป็นข่าว¹²⁷⁻¹²⁸ ซึ่งความรู้สึกดังกล่าวน่าจะช่วยให้มีชาวบ้านจำนวนไม่น้อยอยากลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้กับผู้ให้ข้อมูลในการเลือกตั้งครั้งต่อไปเพราะได้เห็นผู้ให้ข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ ไม่เฉพาะการมาเยี่ยมเยียนชาวบ้านในพื้นที่เท่านั้นแต่ยังได้ไปสร้างผลงานระดับชาติด้วย มีข้อสังเกตว่าผู้ให้ข้อมูลต่างไม่ยืนยันว่าการได้ปรากฏตัวผ่านสื่อมวลชนจะทำให้ผู้ให้ข้อมูลได้รับเลือกตั้งในสมัยต่อมาอย่างแน่นอน ที่เป็นเช่นนั้นน่าจะเป็นเพราะการที่ผู้ให้ข้อมูลจะได้รับเลือกตั้งหรือไม่นั้น ยังมีปัจจัยอื่นๆ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

กล่าวโดยสรุป ผู้ให้ข้อมูลทุกคนล้วนได้ปรากฏเป็นข่าวผ่านสื่อมวลชนในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ให้ข้อมูลที่มีตำแหน่งทางการเมืองที่ต้องทำหน้าที่แถลงข่าวต่อสื่อมวลชน อาทิเช่น ตำแหน่งโฆษกพรรคการเมือง โฆษกกรมการต่าง ๆ ยังมีโอกาสได้ปรากฏเป็นข่าวสูงขึ้น โดยการได้ปรากฏข่าวของผู้ให้ข้อมูลเป็นไปในลักษณะของการรายงานข่าวผลงานทางการเมือง ซึ่งมักได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากบรรดาผู้สื่อข่าวติดตามรายงานข่าวของผู้ให้ข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ที่ลงมือทำงานจริง ไม่ได้เสแสร้งหรือพยายามสร้างภาพลักษณ์แต่อย่างใด ประกอบกับผู้ให้ข้อมูลมีความสามารถในการคัดเลือกประเด็นที่จะนำเสนอจึงทำให้ผู้สื่อข่าวสนใจรายงานข่าวของผู้ให้ข้อมูล อีกทั้งผู้ให้ข้อมูลยังเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงซึ่งเป็นธรรมดาที่ผู้สื่อข่าวจะติดตามรายงานข่าวความเคลื่อนไหวของผู้ให้ข้อมูล และด้วยความที่ผู้ให้ข้อมูลเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงนี้เองจึงส่งผลให้ผู้ให้ข้อมูลได้ปรากฏตัวผ่านสื่อมวลชนในรูปแบบอื่นๆ ที่ไม่ใช่การรายงานข่าวด้วย เช่น การได้รับเชิญให้ไปออกรายการสัมภาษณ์ทางโทรทัศน์ หรือได้รับการติดต่อขอสัมภาษณ์จากนิตยสารและหนังสือพิมพ์ โดยมีเนื้อหาทั้งเรื่องชีวิตส่วนตัวและการทำงานการเมือง อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าผู้ให้ข้อมูลจะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากสื่อมวลชนในการนำเสนอข่าวแต่เพื่อเป็นการเพิ่มโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลได้ปรากฏเป็นข่าวมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้พบว่า มีผู้ให้ข้อมูลจำนวนหนึ่งอย่างเช่นกรณีของเย็นจิตต์

¹²⁶ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 27 ตุลาคม 2549.

¹²⁷ สัมภาษณ์ ลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 23 ธันวาคม 2549.

¹²⁸ สัมภาษณ์ ศันสนีย์ นาคพงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 12 ตุลาคม 2549.

และจณิสตาได้ใช้วิธีการเชิงรุกเพื่อให้ตนได้ปรากฏเป็นข่าวผ่านสื่อมวลชน ด้วยการเขียนข่าวส่งให้สื่อมวลชนและเชิญสื่อมวลชนมาร่วมในการแถลงข่าว นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่า ผู้ให้ข้อมูลบางคนอย่างกรณีของลดาวัลย์ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการได้ปรากฏตัวผ่านสื่อมวลชนอย่างสม่ำเสมอว่าจะเป็นผลดีต่อการทำงานการเมืองถึงขนาดยอมเสี่ยงบประมาณจำนวนหนึ่งในการซื้อเวลาจากสถานีวิทยุเพื่อจัดรายการวิทยุของตนเอง ส่วนการได้ปรากฏตัวผ่านสื่อมวลชนจะมีผลต่อการได้รับเลือกตั้งในครั้งต่อไปหรือไม่ อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลต่างกล่าวในทำนองเดียวกันว่า การได้ปรากฏตัวผ่านสื่อมวลชนเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้ได้รับเลือกตั้งในครั้งต่อไป เนื่องจากเป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลไม่หายหน้าไปจากชาวบ้าน อีกทั้งยังทำให้ชาวบ้านรู้สึกภาคภูมิใจที่ผลงานของผู้ให้ข้อมูลได้รับการยอมรับจนได้ปรากฏเป็นข่าว แต่ผู้ให้ข้อมูลต่างไม่ยืนยันชัดเจนว่า ถ้าได้ปรากฏตัวผ่านสื่อมวลชนแล้วจะได้รับเลือกตั้งอย่างแน่นอน ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะการที่ผู้ให้ข้อมูลจะได้รับเลือกตั้งหรือไม่ นั้นยังมีปัจจัยอื่นๆ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

สรุปการปรากฏอยู่ในสายตาประชาชนอย่างต่อเนื่อง

ผลการศึกษาในประเด็นนี้พบว่า เพื่อไม่ให้ผู้ให้ข้อมูลหายหน้าไปจากประชาชน ผู้ให้ข้อมูลได้มีการปรากฏตัวต่อสาธารณชนใน 2 รูปแบบด้วยกัน คือ การปรากฏตัวต่อประชาชนโดยตรง และการปรากฏตัวต่อประชาชนผ่านสื่อ สำหรับการปรากฏตัวต่อประชาชนโดยตรง พบว่า ผู้ให้ข้อมูลทุกคนล้วนให้ความสำคัญอย่างมากกับการได้กลับไปพบประชาชนหลังจากได้รับเลือกตั้ง และมีความเห็นว่สิ่งนี้มีผลต่อการได้รับเลือกตั้งในครั้งต่อไป ซึ่งผู้ให้ข้อมูลได้ไปปรากฏตัวต่อประชาชนในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการไปร่วมงานประเพณี การไปเยี่ยมชาวบ้าน การจัดกิจกรรม การจัดประชุมชาวบ้าน รวมไปถึงวิธีการอื่นๆ ได้แก่ การเป็นวิทยากรและการจัดตั้งมูลนิธิ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการไปร่วมงานประเพณี ผู้ให้ข้อมูลได้ไปอย่างสม่ำเสมอแม้ไม่ใช่หน้าที่ของผู้แทนราษฎรก็ตาม เพราะชาวบ้านให้ความสำคัญและมักคาดหวังให้ผู้แทนราษฎรมาร่วมงานเมื่อมีการจัดงานประเพณี ซึ่งหากผู้ให้ข้อมูลไม่สามารถไปร่วมงานได้จะมีการแจ้งให้ผู้จัดงานทราบด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่ การโทรศัพท์แจ้งเจ้าของงาน การให้ตัวแทนเป็นผู้ชี้แจง หรือการบันทึกเทปเสียงชี้แจง ทั้งนี้ สิ่งสำคัญที่ผู้ให้ข้อมูลต้องระมัดระวังเมื่อไปปรากฏตัวต่อประชาชนโดยตรง คือ ต้องมีความจริงใจกับชาวบ้าน มิใช่เสแสร้งแกล้งทำว่าเป็นห่วงชาวบ้าน เพราะชาวบ้านจะรับรู้ได้ง่ายผ่านทางสีหน้า แววตา และการกระทำ ส่วนการปรากฏตัวต่อประชาชนผ่านสื่อ นั้น พบว่า ผู้ให้ข้อมูลทุกคนล้วนได้ปรากฏตัวผ่านสื่อมวลชน ทั้งสื่อโทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ ในลักษณะของการได้ปรากฏเป็นข่าวเนื่องจากทำงานการเมือง อาทิเช่น การทำงานในตำแหน่งกรรมาธิการ

การอภิปรายในสภาฯ การอภิปรายไม่ไว้วางใจ เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ให้ข้อมูลที่มีตำแหน่งทางการเมืองที่ต้องทำหน้าที่แถลงข่าวต่อสื่อมวลชน เช่น ตำแหน่งโฆษกพรรคการเมือง โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี โฆษกกรมการตำรวจฯ ยังมีโอกาสได้ปรากฏเป็นข่าวสูงขึ้น และเพื่อเป็นการเพิ่มโอกาสให้ได้ปรากฏเป็นข่าวมากยิ่งขึ้น ผู้ให้ข้อมูลบางคนได้ใช้วิธีการเขียนข่าวส่งให้สื่อมวลชนและเชิญสื่อมวลชนมาร่วมงานแถลงข่าว นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบว่า ผู้ให้ข้อมูลบางคนอย่างกรณีของลดาวัลย์ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการได้ปรากฏตัวผ่านสื่อเป็นอย่างมากถึงขนาดลงทุนซื้อเวลาออกอากาศรายการวิทยุเพื่อจัดรายการของตนเอง อนึ่ง ผู้ให้ข้อมูลทุกคนต่างมีความเห็นไปในทำนองเดียวกันว่า การได้ปรากฏตัวผ่านสื่อเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ได้รับเลือกตั้งครั้งต่อไปแต่ไม่สามารถใช้เป็นเครื่องยืนยันว่าจะได้รับเลือกตั้งอย่างแน่นอน ทั้งนี้ เพราะยังมีปัจจัยอื่นๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง

การรักษาความมั่นคงสัญญาที่ให้ไว้กับประชาชนระหว่างการหาเสียงเลือกตั้ง

การรักษาความมั่นคงสัญญาที่ให้ไว้กับประชาชนในที่นี้หมายถึง การที่ผู้ให้ข้อมูลได้กระทำตามสิ่งที่ได้พูดไว้กับประชาชนระหว่างการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลทุกคนล้วนตระหนักถึงความสำคัญของการปฏิบัติตามสิ่งที่ตนเคยรับปากไว้กับประชาชน ดังตัวอย่างกรณีของเย็นจิตต์ที่กล่าวว่า สิ่งใดที่เคยพูดไว้กับประชาชนต้องทำ¹²⁹ เช่นเดียวกับกรณีของอภิชาติที่กล่าวว่า สิ่งใดที่ได้พูดกับประชาชนระหว่างการหาเสียง จะต้องรักษาคำพูด¹³⁰ โดยสิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลได้สัญญากับประชาชนเป็นไปในลักษณะของการเป็นผู้แทนราษฎรที่ดี ได้แก่ การสัญญาว่าจะทุ่มเททำงานด้วยความตั้งใจ ซื่อสัตย์สุจริต จะช่วยแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนให้ชาวบ้าน ตลอดจนช่วยผลักดันนโยบายต่างๆ ให้เกิดผลเป็นรูปธรรม ดังเช่นกรณีของสุเทพที่รับปากกับชาวบ้านว่าจะเป็นผู้แทนราษฎรที่ดีและทำงานด้วยความซื่อสัตย์¹³¹ เช่นเดียวกับกรณีของจณิสตาที่ได้ให้คำมั่นสัญญากับชาวบ้านว่า หากได้รับโอกาสในการทำหน้าที่ผู้แทนราษฎร

¹²⁹ สัมภาษณ์ เย็นจิตต์ รพีพัฒน์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 17 ตุลาคม 2549.

¹³⁰ สัมภาษณ์ อภิชาติ หาลำเจียก, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2531 และ 2535/1, 28 กันยายน 2549.

¹³¹ สัมภาษณ์ สุเทพ วงศ์กำแหง, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522 และ 2531, 3 ตุลาคม 2549.

จะเป็นผู้แทนราษฎรที่ดีและช่วยแก้ไขปัญหาก็ชาวบ้าน¹³² ซึ่งจะเห็นได้ว่าการให้คำมั่นสัญญาของผู้ให้ข้อมูลไม่ใช่การสัญญาในลักษณะของการจะให้ทรัพย์สินหรือผลประโยชน์อื่นๆ ที่สามารถคำนวณเป็นเงินได้ เช่น การสัญญาว่าหากได้รับเลือกตั้งจะจัดสร้างถนนให้กับชาวบ้าน เป็นต้น เพราะการสัญญาในลักษณะนี้ผิดกฎหมายเลือกตั้ง ดังที่คันทันนี่ได้กล่าวว่า ไม่เคยสัญญาว่าจะให้สิ่งของและไม่เคยพูดกับชาวบ้านในทำนองว่าถ้าเลือกตนแล้ว ตนจะทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ให้ชาวบ้าน เพราะไม่สามารถทำได้¹³³ หรือกรณีของจณิสตาที่กล่าวเช่นเดียวกันว่า ไม่เคยสัญญาว่าถ้าได้รับเลือกตั้งจะให้สิ่งของกับชาวบ้านเพราะผิดกฎหมายเลือกตั้ง¹³⁴

เป็นที่น่าสังเกตว่าเนื่องจากผู้ให้ข้อมูลทุกคนล้วนให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตามสิ่งที่ได้สัญญาไว้กับประชาชน ดังนั้นผลการศึกษาก็พบว่า ผู้ให้ข้อมูลต่างค่อนข้างระมัดระวังในสิ่งที่จะพูดกับประชาชน โดยสิ่งใดที่ไม่มั่นใจว่าจะกระทำได้ผู้ให้ข้อมูลจะไม่รับปาก ดังตัวอย่างกรณีของเอกพจน์ที่ได้พูดกับประชาชนแต่เพียงว่า จะช่วยประสานงานโดยนำปัญหาของประชาชนไปเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้รับการแก้ไข แต่ไม่กล่าวยืนยันในทำนองว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาก็ได้อย่างแน่นอน¹³⁵ หรือกรณีของเย็นจิตต์ที่กล่าวว่า สิ่งใดที่ไม่แน่ใจว่าจะทำให้ประชาชนได้หรือไม่ จะยังไม่รับปากประชาชน¹³⁶ โดยในกรณีดังกล่าวผู้ให้ข้อมูลมักกล่าวกับประชาชนในทำนองเดียวกันว่า จะพยายามช่วยประสานงานเพื่อให้ปัญหานั้นได้รับการแก้ไข ส่วนจะดำเนินการสำเร็จหรือไม่ จะแจ้งให้ประชาชนทราบอีกครั้งหนึ่ง ดังเช่นกรณีของเอกพจน์ที่กล่าวว่า สิ่งใดที่ไม่มั่นใจจะไม่รับปากประชาชน แต่จะรับปัญหาไปและช่วยติดต่อกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้วแจ้งผลการดำเนินการให้ประชาชนทราบภายหลัง¹³⁷ เช่นเดียวกับกรณีของเย็นจิตต์ที่กล่าวว่า สิ่งใดที่ไม่แน่ใจว่าจะทำได้หรือไม่ จะบอกกับประชาชนตรงๆ ว่า ยังไม่รับปาก แต่จะ

¹³² สัมภาษณ์ จณิสตา ลิวเฉลิมวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 5 ตุลาคม 2549.

¹³³ สัมภาษณ์ คันทันนี่ นาคพงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 12 ตุลาคม 2549.

¹³⁴ สัมภาษณ์ จณิสตา ลิวเฉลิมวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 5 ตุลาคม 2549.

¹³⁵ เรื่องเดียวกัน.

¹³⁶ สัมภาษณ์ เย็นจิตต์ รพีพัฒน์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 17 ตุลาคม 2549.

¹³⁷ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 27 ตุลาคม 2549.

พยายามช่วยโดยการนำปัญหานั้นไปลงติดต่อประสานงานเพื่อดูว่าจะดำเนินการได้มากน้อยเพียงใด¹³⁸ ซึ่งสาเหตุที่ผู้ให้ข้อมูลต่างระมัดระวังในสิ่งที่จะรับปากประชาชนนั้นน่าจะเป็นเพราะหากมีสิ่งใดที่ผู้ให้ข้อมูลได้รับปากประชาชนไปแล้วและไม่สามารถดำเนินการได้ตามที่ตกลงกันไว้ย่อมทำให้ชาวบ้านผิดหวังเป็นอย่างมาก ถึงขนาดที่อาจทำให้ชาวบ้านบางคนไม่ลงคะแนนเสียงให้กับผู้ให้ข้อมูลอีกในการเลือกตั้งครั้งต่อไป¹³⁹ สิ่งที่เกิดขึ้นนี้สะท้อนให้เห็นว่าการปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาที่ได้ให้ไว้กับประชาชนน่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการรักษาตำแหน่งผู้แทนราษฎรของผู้ให้ข้อมูล มิเช่นนั้นผู้ให้ข้อมูลคงไม่ต้องคำนึงว่าสิ่งที่ได้รับปากไว้กับประชาชน จะทำได้หรือไม่ได้

นอกเหนือจากการที่ผู้ให้ข้อมูลได้ปฏิบัติตามสิ่งที่เคยสัญญาไว้กับประชาชน ผู้วิจัยยังพบว่า ผู้ให้ข้อมูลต่างคาดหวังให้ประชาชนรับรู้ด้วยว่าตนได้กระทำตามสิ่งที่ได้รับปากประชาชนไว้แล้ว ซึ่งโดยทั่วไปผลงานหรือการกระทำของผู้ให้ข้อมูลจะเป็นสิ่งที่แสดงให้ประชาชนได้รับทราบว่าผู้ให้ข้อมูลได้ปฏิบัติตามสิ่งที่เคยสัญญาไว้หรือไม่ อาทิเช่นกรณีของสุเทพ ได้รับปากกับประชาชนว่าหากได้รับเลือกตั้งจะทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต การที่สุเทพมุ่งมั่นทำงานด้วยความโปร่งใสไม่มีพฤติกรรมที่ส่อไปในทางทุจริต และไม่เคยตกเป็นข่าวในทางเสื่อมเสียเรื่องการคอร์รัปชันก็เป็นสิ่งที่แสดงให้ประชาชนเห็นอย่างชัดเจนว่าสุเทพได้รักษาสัญญาที่ให้ไว้กับประชาชน¹⁴⁰ หรือกรณีของเอกพจน์ที่รับปากประชาชนว่าจะช่วยนำปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนไปเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้รับการแก้ไข การที่เอกพจน์มีการประชุมร่วมกับคณะกรรมการชุมชนและประชาชนเพื่อสรุปปัญหาที่เกิดขึ้น แล้วเป็นผู้ติดต่อดำเนินงานกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องก็ทำให้ประชาชนรับรู้และเห็นว่าเอกพจน์ไม่ได้ทอดทิ้งสิ่งที่เคยรับปากไว้ อย่างไรก็ตาม ผลงานหรือการกระทำของผู้ให้ข้อมูลเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอที่จะสื่อความหมายให้ประชาชนรับรู้ได้ว่าผู้ให้ข้อมูลได้ปฏิบัติตามสิ่งที่เคยสัญญาไว้กับประชาชนแล้ว จึงมีผู้ให้ข้อมูลบางคนใช้วิธีการบอกกล่าวให้ประชาชนรับรู้ถึงการกระทำนั้น ดังตัวอย่างกรณีของเอกพจน์ที่มักใช้โอกาสที่ได้กลับไปพบประชาชนในพื้นที่เล่าให้ประชาชนฟังถึงความคืบหน้าของการดำเนินการตามสิ่งที่ได้สัญญาไว้ รวมทั้งมีการขอให้ผู้นำชุมชนช่วยนัดหมายประชาชนให้มารวมตัวกันตามวัน

¹³⁸ สัมภาษณ์ เย็นจิตต์ รพีพัฒน์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 17 ตุลาคม 2549.

¹³⁹ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 27 ตุลาคม 2549.

¹⁴⁰ สัมภาษณ์ สุเทพ วงศ์กำแหง, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522 และ 2531, 3 ตุลาคม 2549.

เวลา และสถานที่ที่กำหนด แล้วผู้ให้ข้อมูลไปชี้แจงถึงการดำเนินการตามสิ่งที่เคยสัญญาไว้¹⁴¹ สิ่งที่เกิดขึ้นนี้สะท้อนให้เห็นว่ามีความเป็นไปได้ที่เมื่อผู้ให้ข้อมูลได้ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาแล้ว แต่อาจมีประชาชนอีกจำนวนหนึ่งไม่ทราบ ทำให้เข้าใจผิดคิดว่าผู้ให้ข้อมูลไม่รักษาสัญญาและไม่ใส่ใจในสิ่งที่เคยพูดไว้กับประชาชนจนเกิดความรู้สึกที่ไม่ดีต่อผู้ให้ข้อมูลถึงขนาดไม่อยากลงคะแนนเสียงให้กับผู้ให้ข้อมูลในการเลือกตั้งครั้งต่อไป ดังนั้นเมื่อผู้ให้ข้อมูลได้กระทำตามสิ่งที่เคยรับปากไว้กับประชาชนแล้วจึงต้องการให้ประชาชนได้รับรู้ด้วย

กล่าวโดยสรุป การศึกษาในประเด็นนี้พบว่า ผู้ให้ข้อมูลทุกคนต่างตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาสัญญาที่ได้ให้ไว้กับประชาชนระหว่างการหาเสียงเลือกตั้ง ดังนั้นจึงระมัดระวังเป็นอย่างมากกับสิ่งที่จะให้สัญญากับประชาชน โดยสิ่งใดที่ไม่มั่นใจว่าจะสามารถทำได้ จะไม่รับปากประชาชนอย่างเด็ดขาด ซึ่งการให้สัญญากับประชาชนของผู้ให้ข้อมูลนั้นเป็นไปในลักษณะของการสัญญาว่าจะเป็นผู้แทนราษฎรที่ดี ไม่ได้เป็นการสัญญาว่าจะให้สิ่งของกับชาวบ้านหรือสัญญาว่าจะกระทำบางสิ่งบางอย่างให้หากตนได้รับเลือกตั้ง เพราะการให้สัญญาดังกล่าวผิดกฎหมายเลือกตั้ง ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลทุกคนที่มีการรับปากกับประชาชนได้กระทำตามที่ตนพูดไว้อย่างเคร่งครัด และผู้ให้ข้อมูลบางคนยังได้ใช้วิธีการบอกกล่าวเพื่อให้ประชาชนได้ทราบว่าตนได้ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาแล้ว ดังตัวอย่างกรณีของเอกพจน์ที่เมื่อมีโอกาสจะได้เล่าให้ประชาชนฟังว่าสิ่งที่เคยรับปากไว้ได้ดำเนินการไปถึงขั้นตอนใดแล้ว

การทำหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

การทำหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในที่นี้หมายถึง การที่ผู้ให้ข้อมูลได้ทำงานให้กับประชาชนตามอำนาจหน้าที่การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือกล่าวอย่างง่าย ๆ คือ เป็นผู้แทนราษฎรที่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ต่อสายตาประชาชน โดยผลการศึกษาในประเด็นนี้พบว่า ผู้ให้ข้อมูลทุกคนล้วนให้ความเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่า การได้ทำงานให้กับประชาชนหรือมีผลงานทางการเมืองมีผลต่อการได้รับเลือกตั้งในครั้งต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สามารถรักษาสถานภาพการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้อย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ครั้งแรกที่ลงสมัครรับเลือกตั้งยิ่งให้ความสำคัญกับการทำงานให้กับพี่น้องประชาชนว่าเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ประชาชนตัดสินใจสนับสนุนตนให้เข้ามาทำงานการเมืองอีก ดังตัวอย่างกรณีเอกพจน์ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดปทุมธานี 3 สมัย ที่กล่าวว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้ตนได้รับโอกาส

¹⁴¹ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 27 ตุลาคม 2549.

จากประชาชนให้กลับมาดำรงตำแหน่งผู้แทนราษฎรอีกเป็นสมัยที่ 2 และ 3 น่าจะเป็นเพราะตนสามารถทำงานได้ตามที่ประชาชนต้องการ และมีผลงานเป็นที่ยอมรับ¹⁴² เช่นเดียวกับกรณีของ รณฤทธิชัย อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย 3 สมัย ที่กล่าวตรงกันว่า สิ่งสำคัญที่ทำให้ประชาชนรักและศรัทธาจนได้รับเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทุกสมัย นับตั้งแต่การเลือกตั้งปี พ.ศ. 2538 คือ การที่ตนทุ่มเททำงานอย่างเต็มที่และสามารถแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้กับพี่น้องประชาชนไปได้ในหลายๆ เรื่อง¹⁴³

สำหรับการทำงานของผู้ให้ข้อมูลนั้น ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลได้ให้ความสำคัญกับการทำงาน 2 ระดับหลักๆ คือ การทำงานระดับท้องถิ่น และการทำงานระดับชาติ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การทำงานระดับท้องถิ่น

การทำงานระดับท้องถิ่นในที่นี้หมายถึง การทำงานที่มีผลงานปรากฏชัดเจนในเขตเลือกตั้งซึ่งประชาชนสามารถรับรู้ถึงผลงานของผู้ให้ข้อมูลได้ง่าย อาทิเช่น การตัดถนน การสร้างโรงพยาบาล การสร้างสะพาน การดำเนินการขอไฟฟ้าและน้ำประปา เป็นต้น โดยผู้วิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลทุกคนล้วนมีผลงานประเภทนี้ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการแก้ปัญหาโครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภคให้กับประชาชนในเขตเลือกตั้งไม่ว่าจะเป็นการแก้ไขปัญหาการจราจร การแก้ปัญหาน้ำท่วม การดำเนินการขอไฟฟ้าและน้ำประปา การสร้างถนน การสร้างสะพานลอยคนเดินข้าม การสร้างโรงพยาบาล การสร้างอาคารเรียน การซื้อรถขนน้ำ การขุดลอกคูคลอง การจัดทำรถกู้ภัย การสร้างศาลาที่พักผู้โดยสาร การจัดสร้างถังเก็บน้ำ การจัดหาแหล่งน้ำให้ชาวบ้านได้ใช้ในการเกษตร รวมไปถึงการจัดทำโครงการต่างๆ ที่เหมาะสมกับสภาพปัญหาของแต่ละพื้นที่ ดังตัวอย่างกรณีของลดาวัลย์ที่มุ่งมั่นแก้ไขปัญหาโสภณด้วยการผลักดันให้เกิดโครงการส่งเสริมอาชีพและการก่อตั้งสถานศึกษาในจังหวัดพะเยา ได้แก่ โครงการส่งเสริมการปลูกยางพาราภาคเหนือ การจัดตั้งศูนย์อุตสาหกรรมอัญมณี ศูนย์ทอผ้าไทลื้อ มุขนิธิพัฒนาเยาวชนสตรีภาคเหนือ วิทยาลัยการอาชีพดอกคำใต้ มหาวิทยาลัยนเรศวร วิทยาเขตพะเยา โรงเรียนราชประชานุเคราะห์

¹⁴² เรื่องเดียวกัน.

¹⁴³ สัมภาษณ์ รณฤทธิชัย คานเขต, อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 18 พฤศจิกายน 2549.

ในพระบรมราชูปถัมภ์แห่งที่ 24 และโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้า เป็นต้น¹⁴⁴ หรือกรณีของ จณิสตาที่จัดทำโครงการช่วยเหลือผู้ยากไร้ในชุมชนเพื่อให้ผู้ด้อยโอกาสในเขตดอนเมือง อาทิ ผู้พิการ ผู้ยากจน และผู้สูงอายุ ได้รับการสงเคราะห์¹⁴⁵

เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้ให้ข้อมูลต่างเน้นสร้างผลงานในลักษณะที่เป็นโครงสร้างพื้นฐาน มากกว่าการจัดซื้อข้าวของเครื่องใช้เล็กๆ น้อยๆ จำพวกเต็นท์ โต๊ะ เก้าอี้ ให้กับชุมชน ดังเช่นกรณี ของคັນสนีย์ที่จะไม่ทำอะไรจุกจิก เช่น การซื้อนมแจกเด็กหรือซื้อของแจกชาวบ้าน แต่ได้ทำสิ่งที่ เป็นปัญหาใหญ่ของชุมชนมากกว่า อาทิเช่น การทำประปาและการซื้อรถขนน้ำ¹⁴⁶ ที่เป็นเช่นนี้ น่าจะเป็นเพราะผลงานในลักษณะดังกล่าวมีความเป็นรูปธรรมและมีคุณค่ามากกว่าเมื่อ เปรียบเทียบกับการซื้อสิ่งของเล็กๆ น้อยๆ ให้กับชุมชน อย่างไรก็ตามแม้ว่าผู้ให้ข้อมูลได้พยายาม หลีกเลี่ยงที่จะซื้อข้าวของเครื่องใช้ให้กับชุมชน แต่บางกรณีผู้ให้ข้อมูลก็ไม่สามารถปฏิเสธคำร้อง ขอของชาวบ้านได้จนต้องยอมจัดสรรงบประมาณบางส่วนให้ ดังเช่นกรณีของลดาวัลย์ที่ยอมนำ งบประมาณจำนวนหนึ่งไปซื้อหม้อ ซาม และเต็นท์ ให้กับชุมชน ทั้งนี้เพราะชาวบ้านอาจจะยัง ขาดแคลนในเรื่องดังกล่าว¹⁴⁷ ซึ่งการที่ลดาวัลย์ยอมจัดสรรงบประมาณจำนวนหนึ่งให้ นั้น แสดงให้เห็นว่าหากมีสิ่งใดที่ผู้ให้ข้อมูลสามารถทำให้ชาวบ้านพึงพอใจได้ผู้ให้ข้อมูลมักเลือกที่จะกระทำ ประกอบกับงบประมาณดังกล่าวน่าจะมีจำนวนไม่มากนักเมื่อเปรียบเทียบกับงบประมาณที่ถูก นำไปใช้ในการจัดทำโครงการช่วยเหลือชาวบ้านที่มีผลงานปรากฏที่เป็นรูปธรรม ดังนั้นลดาวัลย์ จึงยอมจัดสรรงบประมาณจำนวนหนึ่งให้การซื้อข้าวของเครื่องใช้ให้กับชุมชนแม้ว่าสิ่งนี้จะไม่ใช่ เป้าหมายหลักของการทำงานให้กับชุมชน

ทางด้านขั้นตอนการทำงานเพื่อให้มีผลงานปรากฏนั้น ผู้วิจัยพบว่า ขั้นตอนการทำงาน ในพื้นที่ของผู้ให้ข้อมูลล้วนไม่ได้แตกต่างกัน ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 4 ขั้นตอน ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

¹⁴⁴ สัมภาษณ์ ลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 23 ธันวาคม 2549.

¹⁴⁵ สัมภาษณ์ จณิสตา ลิวเฉลิมวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 5 ตุลาคม 2549.

¹⁴⁶ สัมภาษณ์ คันสนีย์ นาคพงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 12 ตุลาคม 2549.

¹⁴⁷ สัมภาษณ์ ลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 23 ธันวาคม 2549.

ขั้นตอนที่หนึ่ง การกำหนดปัญหาและวิธีการที่จะแก้ไข หมายถึง การที่ผู้ให้ข้อมูลมีเป้าหมายว่าจะแก้ไขปัญหาใดให้ชาวบ้านและจะดำเนินการด้วยวิธีการใด เช่น จะแก้ปัญหาการคมนาคมด้วยการประสานงานของงบประมาณมาตัดถนน หรือแก้ปัญหาสถานพยาบาลไม่เพียงพอด้วยการสร้างโรงพยาบาล เป็นต้น ซึ่งผลการศึกษาพบว่า วิธีการที่ผู้ให้ข้อมูลนิยมใช้ คือ การร่วมพิจารณาปัญหากับชาวบ้านโดยให้ชาวบ้านเป็นผู้แสดงความคิดเห็นว่าต้องการจะให้ผู้ให้ข้อมูลแก้ปัญหาคืออะไร และนับเป็นเรื่องปกติที่ชาวบ้านมักนำเสนอปัญหาความเดือดร้อนต่างๆ มากมาย ดังนั้นเมื่อผู้ให้ข้อมูลได้รับฟังปัญหาจากชาวบ้านแล้วจึงต้องจัดลำดับความสำคัญของปัญหาว่าจะดำเนินการแก้ปัญหาคืออะไรก่อนและหลัง ดังตัวอย่างกรณีของจักรพันธ์ที่ใช้โอกาสในการจัดประชุมชาวบ้านให้ชาวบ้านนำเสนอว่าต้องการให้ตนช่วยแก้ปัญหาคืออะไรบ้าง จากนั้นจึงประเมินว่าเรื่องใดเป็นเรื่องเร่งด่วนที่ต้องรีบดำเนินการและเรื่องใดที่สามารถดำเนินการในลำดับรองๆ ลงไปได้ เมื่อได้รับงบประมาณก็จะดำเนินการตามความเร่งด่วนของปัญหาที่ได้จัดลำดับไว้¹⁴⁸ เช่นเดียวกับกรณีของลดาวัลย์ที่เมื่อไปเยี่ยมเยียนชาวบ้านได้ให้ชาวบ้านร้องทุกข์ถึงปัญหาที่ต้องการได้รับการแก้ไข และมีบ่อยครั้งที่ลดาวัลย์ได้แนวทางการแก้ปัญหามาจากการพูดคุยกับชาวบ้าน อาทิเช่นชาวบ้านเสนอแนะให้แก้ปัญหาน้ำท่วมด้วยการให้ใส่ท่อปลอกคอนกรีต ซึ่งลดาวัลย์ได้นำแนวคิดนี้ไปเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี¹⁴⁹ วิธีการดังกล่าวไม่ได้แตกต่างไปจากกรณีของคันสนีย์ที่เมื่อไปจัดกิจกรรมออกหน่วยพบชาวบ้านจะสอบถามชาวบ้านว่าต้องการให้ตนช่วยแก้ปัญหาคือเรื่องใดบ้าง และเมื่อได้รับการจัดสรรงบประมาณก็จะพิจารณาร่วมกับชาวบ้านว่าชาวบ้านต้องการสิ่งใดบ้าง¹⁵⁰ หรือกรณีของเอกพจน์ที่กล่าวในทำนองเดียวกันว่า เป็นเพราะชาวบ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านได้ช่วยกันนำเสนอปัญหาจึงทำให้ตนทราบว่า จะดำเนินการแก้ปัญหาคืออะไรให้ชาวบ้าน¹⁵¹ สิ่งที่เกิดขึ้นนี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมกับการทำงานการเมืองของตน ซึ่งวิธีการดังกล่าวน่าจะส่งผลดีต่อผู้ให้ข้อมูลในแง่มุมมองที่ผลงานที่ปรากฏย่อมเป็นที่พึงพอใจของชาวบ้านเพราะเป็นผลงานที่เกิดจากความ

¹⁴⁸ สัมภาษณ์ จักรพันธ์ ยมจินดา, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2539, 2544 และ 2548, 14 มิถุนายน 2549.

¹⁴⁹ สัมภาษณ์ ลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 23 ธันวาคม 2549.

¹⁵⁰ สัมภาษณ์ คันสนีย์ นาคพงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 12 ตุลาคม 2549.

¹⁵¹ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 27 ตุลาคม 2549.

ต้องการของชาวบ้านอย่างแท้จริง ขณะเดียวกันชาวบ้านเองก็น่าจะรู้สึกดีต่อผู้ให้ข้อมูลเนื่องจากผู้ให้ข้อมูลได้ให้ความสำคัญและยอมรับฟังความคิดเห็น ซึ่งเมื่อชาวบ้านพอใจผลงานการแก้ไข ปัญหาของผู้ให้ข้อมูลและมีความรู้สึกดีต่อผู้ให้ข้อมูล โอกาสที่ชาวบ้านจะสนับสนุนผู้ให้ข้อมูล ในการเลือกตั้งครั้งต่อไปก็น่าจะมีมากขึ้น

ทั้งนี้การที่ผู้ให้ข้อมูลจะทราบปัญหาของชาวบ้านได้นั้น ผู้ให้ข้อมูลต่างให้ความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า จำเป็นต้องลงพื้นที่พบปะชาวบ้านบ่อยๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรูปแบบของการไปเยี่ยมชาวบ้าน การจัดประชุมชาวบ้าน และการจัดกิจกรรม เพราะการลงพื้นที่ในลักษณะดังกล่าวเปิดโอกาสให้ชาวบ้านร้องเรียนปัญหามากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับ การลงพื้นที่ในรูปแบบ เข้าร่วมงานพิธี นอกจากนี้ยังเป็นเรื่องธรรมดาที่เมื่อชาวบ้านได้พบเจอผู้ให้ข้อมูลจะบอกเล่าถึง ปัญหาที่กำลังประสบอยู่ ดังเช่นกรณีของสุเทพที่กล่าวว่า ต้องไปเยี่ยมเยียนชาวบ้านเพื่อจะได้รับการทราบดีความทุกข์ยากของชาวบ้าน¹⁵² หรือกรณีของลดาวัลย์ที่พยายามเข้าพบชาวบ้านให้ได้มากที่สุดเพื่อรับฟังปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้าน¹⁵³ เช่นเดียวกับกรณีของรณฤทธิ์ชัยที่กล่าว ในทำนองเดียวกันว่า หากไม่ได้ลงพื้นที่ใกล้ชิดกับชาวบ้านจะไม่ทราบว่าชาวบ้านกำลังเดือดร้อนเรื่องใด¹⁵⁴ เป็นต้น และด้วยเหตุนี้เองจึงน่าจะเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลที่ลงพื้นที่พบปะ ประชาชนอย่างสม่ำเสมอมักเป็นผู้ที่มีผลงานทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตามแม้ผู้ให้ข้อมูลทุกคนจะต้องการไปรับฟังปัญหาความเดือดร้อนจากชาวบ้านด้วยตนเอง แต่ในทางปฏิบัติก็มีบ้างที่ผู้ให้ข้อมูลต้องไปปฏิบัติภารกิจอื่นทำให้ไม่สามารถ อยู่รับเรื่องร้องเรียนของชาวบ้านได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้แทนราษฎรต่างจังหวัดที่โดยปกติตั้งแต่วัน อังคารจนถึงวันพฤหัสบดีจะไม่ได้อยู่ในพื้นที่เนื่องจากต้องเข้าร่วมประชุมพรรคและประชุมสภา ผู้แทนราษฎรที่กรุงเทพฯ ในกรณีเช่นนี้ผู้วิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีที่มงานคอยรับเรื่องร้องเรียนจาก ชาวบ้านแทนผู้ให้ข้อมูล ซึ่งมักจัดตั้งในรูปของสำนักงานที่มีที่ตั้งชัดเจนและมีที่มงานอยู่ประจำ ดัง ตัวอย่างกรณีของลดาวัลย์ที่มีสำนักงานอยู่ที่บ้านและบิดาช่วยรับเรื่องราวร้องทุกข์ของชาวบ้านใน

¹⁵² สัมภาษณ์ สุเทพ วงศ์กำแหง, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522 และ 2531, 3 ตุลาคม 2549.

¹⁵³ สัมภาษณ์ ลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 1 ธันวาคม 2549.

¹⁵⁴ สัมภาษณ์ รณฤทธิ์ชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 18 พฤศจิกายน 2549.

ขณะที่ต้นเดินทางมาปฏิบัติภารกิจที่กรุงเทพฯ¹⁵⁵ เช่นเดียวกับกรณีของรณฤทธิ์ชัยที่เมื่อมาปฏิบัติภารกิจที่กรุงเทพฯ ชาวบ้านที่มีปัญหาจะมาฝากปัญหาไว้กับทีมงานที่ศูนย์ประสานงาน ส.ส.รณฤทธิ์ชัย ซึ่งมีอยู่ทั้ง 3 อำเภอ คือ อำเภอกำแพงแสน อำเภอดำรง และอำเภอมหาชนะชัย เมื่อรณฤทธิ์ชัยกลับมาในพื้นที่ก็จะทราบว่าจะต้องดำเนินการเรื่องใดบ้าง โดยหากเป็นเรื่องเร่งด่วนทีมงานจะโทรศัพท์แจ้งให้ทราบทันที¹⁵⁶ หรือกรณีของเอกพจน์ที่มีทีมงานประจำที่ศูนย์ประสานงาน ส.ส.เอกพจน์ ทำหน้าที่รับเรื่องร้องเรียนของชาวบ้าน¹⁵⁷ เป็นต้น สิ่งที่เกิดขึ้นแสดงให้เห็นว่าการทำงานการเมืองของผู้ให้ข้อมูลจำเป็นต้องมีทีมงานเพื่อช่วยให้การดำเนินการต่างๆ เป็นไปอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้การมีทีมงานช่วยรับเรื่องร้องเรียนแทนยังส่งผลดีต่อผู้ให้ข้อมูลโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ให้ข้อมูลหญิงในแ่งมุมที่มีผู้ช่วยคัดกรองเรื่องก่อนที่จะนำเสนอต่อผู้ให้ข้อมูล ทั้งนี้เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง จึงเป็นธรรมดาที่อาจมีบุคคลต้องการเข้าพบโดยมีวัตถุประสงค์อื่นแอบแฝง การมีทีมงานช่วยรับเรื่องแทนจะช่วยลดปัญหาดังกล่าวลงไปได้ในระดับหนึ่ง ดังเช่นที่จณิสตาได้กล่าวว่า เนื่องจากตนเป็นผู้หญิงและบางครั้งได้มีชาวบ้านขอเข้าพบโดยไม่ได้เกี่ยวกับการร้องทุกข์แต่อย่างใด การที่มีทีมงานรับเรื่องแทนจึงช่วยป้องกันปัญหาดังกล่าวได้¹⁵⁸ รวมไปถึงเรื่องบางเรื่องผู้ให้ข้อมูลไม่ได้มีอำนาจที่จะจัดการกับเรื่องนั้น อาทิเช่น เป็นหน้าที่ของนักการเมืองท้องถิ่นหรือเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ การมีผู้ช่วยคัดกรองปัญหาจะทำให้ปัญหาที่ถูกนำเสนอไปยังผู้ให้ข้อมูลเป็นปัญหาที่ผู้ให้ข้อมูลสามารถใช้อำนาจหน้าที่ดำเนินการแก้ไขได้อย่างเต็มที่¹⁵⁹⁻¹⁶⁰

อนึ่ง ผู้วิจัยยังพบด้วยว่า นอกเหนือจากทีมงานที่เป็นผู้ช่วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ยังมีทีมงานที่เป็นนักการเมืองท้องถิ่นด้วยไม่ว่าจะเป็นกรณีของรณฤทธิ์ชัยที่มีทีมงานเป็นสมาชิกสภาจังหวัด นายกองค้การบริหารส่วนตำบล และสมาชิกองค์การบริหาร

¹⁵⁵ สัมภาษณ์ อดาว์ลดี วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 23 ธันวาคม 2549.

¹⁵⁶ สัมภาษณ์ รณฤทธิ์ชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 18 พฤศจิกายน 2549.

¹⁵⁷ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 27 ตุลาคม 2549.

¹⁵⁸ สัมภาษณ์ จณิสตา ลิวเฉลิมวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 5 ตุลาคม 2549.

¹⁵⁹ เรื่องเดียวกัน.

¹⁶⁰ สัมภาษณ์ ยูนันท์ ภมรมนตรี, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 28 กันยายน 2549.

ส่วนตำบล¹⁶¹ เช่นเดียวกับกรณีของลดาวัลย์ที่มีทีมงานเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลและสมาชิกสภาเทศบาล¹⁶² หรือกรณีของสุเทพ ศันสนีย์ จณิสตา และยุรนันท์ ที่มีทีมงานเป็นสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขตกรุงเทพมหานคร¹⁶³⁻¹⁶⁴⁻¹⁶⁵⁻¹⁶⁶ เป็นต้น ที่เป็นเช่นนี้สาเหตุสำคัญประการหนึ่งเป็นเพราะนักการเมืองท้องถิ่นดังกล่าวล้วนเป็นผู้ที่ลงสมัครในสังกัดพรรคการเมืองเดียวกับผู้ให้ข้อมูลและเป็นผู้ที่ผู้ให้ข้อมูลช่วยรณรงค์หาเสียงจนชนะการเลือกตั้ง ดังนั้นเมื่อได้รับเลือกตั้งทุกคนจึงเป็นที่ทีมงานของผู้ให้ข้อมูลไปโดยปริยาย ดังตัวอย่างของรณฤทธิชัย ที่กล่าวว่า ผู้สมัครสมาชิกสภาจังหวัดทั้งหมดของพรรคไทยรักไทยที่ลงสมัครในเขตเลือกตั้งที่ 2 จังหวัดยโสธร คือ ผู้ที่ตนช่วยปราศรัยหาเสียง จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่บุคคลกลุ่มนี้จะกลายมาเป็นทีมงานของตน¹⁶⁷ หรือกรณีของศันสนีย์ จณิสตา และยุรนันท์ ที่ได้รับมอบหมายจากพรรคการเมืองให้ช่วยผู้สมัครสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและผู้สมัครสมาชิกสภาเขตกรุงเทพมหานคร รณรงค์หาเสียงจนได้รับเลือกตั้ง และได้ร่วมเป็นที่ทีมงานของผู้ให้ข้อมูลในที่สุด¹⁶⁸⁻¹⁶⁹⁻¹⁷⁰ น่าสังเกตว่า

¹⁶¹ สัมภาษณ์ รณฤทธิชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 18 พฤศจิกายน 2549.

¹⁶² สัมภาษณ์ ลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 23 ธันวาคม 2549.

¹⁶³ สัมภาษณ์ สุเทพ วงศ์กำแหง, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522 และ 2531, 3 ตุลาคม 2549.

¹⁶⁴ สัมภาษณ์ ศันสนีย์ นาคพงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 12 ตุลาคม 2549.

¹⁶⁵ สัมภาษณ์ จณิสตา ลิวเฉลิมวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 5 ตุลาคม 2549.

¹⁶⁶ สัมภาษณ์ ยุรนันท์ ภมรมนตรี, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 28 กันยายน 2549.

¹⁶⁷ สัมภาษณ์ รณฤทธิชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 18 พฤศจิกายน 2549.

¹⁶⁸ สัมภาษณ์ ศันสนีย์ นาคพงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 5 ธันวาคม 2549.

¹⁶⁹ สัมภาษณ์ จณิสตา ลิวเฉลิมวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 5 ตุลาคม 2549.

แม้แต่เจ้าพนักงานของรัฐอย่างผู้ใหญ่บ้านและกำนัน ซึ่งตามกฎหมายจะต้องเป็นกลางทางการเมืองก็ยังมีทีมงานของผู้ให้ข้อมูล ดังเช่นกรณีของลดาวัลย์ รัตนฤทธิชัย และเอกพจน์ ที่มีทีมงานเป็นผู้ใหญ่บ้านและกำนันในเขตเลือกตั้ง¹⁷¹⁻¹⁷²⁻¹⁷³ ผู้ให้ข้อมูลบางคนอย่างกรณีของรัตนฤทธิชัย ถึงกับกล่าวว่า ยังมีทีมงานมากเท่าใดการทำงานก็ยิ่งมีความคล่องตัวมากขึ้นเท่านั้น เพราะชาวบ้านสามารถบอกกล่าวปัญหาความเดือดร้อนผ่านทีมงานได้หลายช่องทางทั้งทางผู้ช่วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาจังหวัด นายกองค้การบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล รวมไปถึงผู้ใหญ่บ้านและกำนัน¹⁷⁴ ซึ่งสิ่งนี้น่าจะเป็นผลดีต่อการทำงานการเมืองของผู้ให้ข้อมูล เนื่องจากเมื่อชาวบ้านมีช่องทางในการร้องเรียนปัญหาได้หลายช่องทาง โอกาสที่ผู้ให้ข้อมูลจะรับทราบปัญหาและนำไปสู่การดำเนินการแก้ไขจนปรากฏเป็นผลงานก็มีมากขึ้นด้วย นอกจากนี้การมีทีมงานเป็นผู้นำท้องถิ่นยังส่งผลดีต่อผู้ให้ข้อมูลในแง่มุมที่ช่วยให้ผู้ให้ข้อมูลได้รับทราบปัญหาของท้องถิ่นและสร้างผลงานได้ง่าย เพราะผู้นำท้องถิ่นย่อมทราบปัญหาความเดือดร้อนในท้องถิ่นของตนเอง เช่น ผู้ใหญ่บ้านและกำนันจะทราบปัญหาภายในหมู่บ้านและตำบลของตน สมาชิกสภาจังหวัดจะทราบปัญหาภายในเขตพื้นที่ที่ตนรับผิดชอบ เป็นต้น เมื่อผู้นำท้องถิ่นทราบปัญหาและได้ทำงานใกล้ชิดกับผู้ให้ข้อมูลย่อมเป็นธรรมดาที่ผู้นำท้องถิ่นจะนำเสนอปัญหาดังกล่าวให้ผู้ให้ข้อมูลรับทราบและผลักดันให้เกิดการแก้ไขจนเกิดเป็นผลงานในที่สุด

นอกเหนือจากวิธีการรับฟังปัญหาจากชาวบ้านแล้ว ในบางกรณีปัญหาที่ผู้ให้ข้อมูลจะดำเนินการแก้ไขก็เกิดจากการคิดวิเคราะห์โดยผู้ให้ข้อมูลเอง ดังเช่นกรณีของลดาวัลย์ที่หลังจากทราบผลการเลือกตั้งว่าตนได้เป็นผู้แทนราษฎรของชาวพะเยา ได้นั่งคิดวิเคราะห์ปัญหาของชาวบ้านจนได้ข้อสรุปว่าปัญหารุนแรงที่สุดที่ต้องได้รับการแก้ไขโดยด่วน คือ จนแล้วชายลูกกิน ซึ่งลดาวัลย์ได้กำหนดแนวทางที่จะดำเนินการไว้ 4 แนวทาง คือ การรณรงค์สร้างจิตสำนึกที่ดีเพื่อให้

¹⁷⁰ สัมภาษณ์ ยุรนันท์ ภมรมนตรี, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 28 กันยายน 2549.

¹⁷¹ สัมภาษณ์ ลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 23 ธันวาคม 2549.

¹⁷² สัมภาษณ์ รัตนฤทธิชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 18 พฤศจิกายน 2549.

¹⁷³ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแยม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 12 พฤศจิกายน 2549.

¹⁷⁴ สัมภาษณ์ รัตนฤทธิชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 18 พฤศจิกายน 2549.

ชาวบ้านเล็กค่านิยมการขายลูกสาว การพัฒนาคุณภาพชีวิตของครอบครัวที่ยากจน การใช้มาตรการทางกฎหมายแก้ปัญหาโสเภณีเด็ก และการส่งเสริมการศึกษาให้เยาวชน¹⁷⁵ หรือกรณีของจณิสตาที่แก้ปัญหาการขาดโอกาสของผู้ยากไร้ในชุมชน โดยการจัดทำโครงการเพื่อช่วยเหลือบุคคลกลุ่มนี้เป็นการเฉพาะ เนื่องจากตนตระหนักและสนใจในปัญหานี้¹⁷⁶ สิ่งที่เกิดขึ้นนี้สะท้อนให้เห็นว่าการเป็นฝ่ายรับฟังปัญหาจากชาวบ้านเพียงฝ่ายเดียวอาจไม่เพียงพอที่จะทำให้ผู้ให้ข้อมูลมีผลงานปรากฏเป็นที่ยอมรับของชาวบ้าน ดังนั้นผู้ให้ข้อมูลจำนวนหนึ่งจึงต้องใช้วิธีการเชิงรุกโดยการกำหนดเองว่าจะดำเนินการแก้ไขปัญหาใดให้กับชุมชน

ขั้นตอนที่สอง การนำปัญหาเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หลังจากที่ผู้ให้ข้อมูลได้กำหนดปัญหาและแนวทางการแก้ไขแล้ว ขั้นตอนถัดมา คือ การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ปัญหาของพี่น้องประชาชนได้รับการแก้ไข ซึ่งผู้วิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลต้องทราบช่องทางที่จะนำเสนอปัญหาเพื่อขออนุมัติงบประมาณ หรือกล่าวอย่างง่าย ๆ คือ ผู้ให้ข้อมูลต้องทราบว่า จะนำเสนอปัญหาต่อหน่วยงานใดและหน่วยงานนั้นมีงบประมาณที่จะแก้ไขปัญหาหรือไม่ อย่างไร เช่น ต้องการแก้ไขปัญหาวัดบ้านไม่มีทักษะการประกอบอาชีพด้วยการจัดตั้งวิทยาลัยการอาชีพ ก็ต้องนำเสนอโครงการต่อกรมอาชีวศึกษา หากต้องการแก้ปัญหาคความยากลำบากในการเดินทางของพี่น้องประชาชนด้วยการขออนุมัติงบประมาณมาตัดถนน ก็ต้องนำเสนอปัญหาต่อแขวงการทาง หรือหากต้องการแก้ไขปัญหาน้ำท่วม ก็ต้องนำเสนอปัญหาต่อกรมชลประทาน เป็นต้น¹⁷⁷⁻¹⁷⁸ ส่วนในกรณีที่มีหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับปัญหา ผู้ให้ข้อมูลต้องทราบว่าแต่ละหน่วยงานมีงบประมาณมากหรือน้อยเพียงใด เพื่อจะได้นำเสนอโครงการให้อยู่ในขอบข่ายที่จะได้รับการอนุมัติงบประมาณ ดังเช่นกรณีของรณฤทธิชัยที่ต้องการขอขบประมาณทำประปาให้กับชาวบ้านซึ่งมีชาวบ้านประสบปัญหานี้หลายหมู่บ้าน โดยขณะที่ดำรงตำแหน่งผู้แทนราษฎรปี พ.ศ. 2539 นั้น มีหน่วยงานที่รับผิดชอบเรื่องนี้ถึง 5 หน่วยงาน ได้แก่ สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท กรมโยธาธิการ กรมทรัพยากรธรณี กรมชลประทาน และกรมการปกครอง

¹⁷⁵ สัมภาษณ์ ลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 23 ธันวาคม 2549.

¹⁷⁶ สัมภาษณ์ จณิสตา ลิวเฉลิมวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 5 ตุลาคม 2549.

¹⁷⁷ สัมภาษณ์ ลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 23 ธันวาคม 2549.

¹⁷⁸ สัมภาษณ์ รณฤทธิชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 18 พฤศจิกายน 2549.

ในกรณีนี้รณฤทธิชัยได้พยายามหาข้อมูลจนพอจะทราบว่าแต่ละหน่วยงานมีงบประมาณจำนวนเท่าใด และได้นำเสนอโครงการให้เหมาะสมกับจำนวนงบประมาณของแต่ละหน่วยงาน กล่าวคือนำเสนอโครงการใหญ่ไปยังหน่วยงานที่มีงบประมาณมาก และนำเสนอโครงการเล็กไปยังหน่วยงานที่มีงบประมาณไม่มากนัก ด้วยวิธีการดังกล่าวจึงทำให้โครงการที่นำเสนอได้รับการอนุมัติงบประมาณ¹⁷⁹

ทั้งนี้วิธีการนำเสนอปัญหาต่อหน่วยงานราชการนั้น ไม่ได้มีเพียงแต่วิธีการที่ผู้ให้ข้อมูลได้กำหนดโครงการไว้ล่วงหน้าแล้วจึงพิจารณาว่ามีหน่วยงานใดที่พอจะมีงบประมาณดำเนินการตามโครงการนั้นๆ ผู้วิจัยยังพบด้วยว่า ในบางครั้งการนำเสนอโครงการของผู้ให้ข้อมูลก็เริ่มต้นจากการที่ผู้ให้ข้อมูลทราบว่าหน่วยงานราชการได้จัดเตรียมงบประมาณไว้สำหรับแก้ปัญหาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จากนั้นจึงมาคิดและนำเสนอโครงการที่สอดคล้องกับงบประมาณนั้นๆ ดังตัวอย่างกรณีของรณฤทธิชัยที่บางครั้งยังไม่ได้จัดทำโครงการ แต่เมื่อมาติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการทำให้ทราบว่าหน่วยงานนั้นพอจะมีงบประมาณที่สามารถจัดสรรให้กับท้องถิ่นได้ จึงรีบสั่งการให้ทีมงานสำรวจปัญหาและจัดทำโครงการมานำเสนอต่อหน่วยงานราชการ¹⁸⁰ เช่นเดียวกับกรณีของลดาวัลลีที่เมื่อทราบว่าองค์การบริหารส่วนตำบลมีงบประมาณสนับสนุนการดำเนินโครงการของชาวบ้าน ก็ได้แนะนำให้ผู้บริหารกลุ่มธุรกิจน้ำตาลี่เมืองลดาเขียนโครงการของงบประมาณสนับสนุนการสร้างรั้วสิ่งแวดล้อม¹⁸¹ นอกจากนี้บางครั้งผู้ให้ข้อมูลยังเปิดโอกาสให้ชาวบ้านเป็นผู้ตัดสินใจว่าต้องการโครงการใดโดยผู้ให้ข้อมูลทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ให้คำปรึกษาเท่านั้น ดังตัวอย่างกรณีของลดาวัลลีที่เมื่อทราบว่าหน่วยงานราชการได้จัดสรรงบประมาณสำหรับพัฒนากลุ่มอาชีพของชาวบ้าน จะมาสอบถามชาวบ้านว่าต้องการงบประมาณไปทำโครงการใด และหากชาวบ้านยังตัดสินใจไม่ได้ว่าจะเลือกทำโครงการใด ลดาวัลลีจะพาชาวบ้านไปศึกษาดูงานในพื้นที่อื่นๆ ก่อนเพื่อประกอบการตัดสินใจ โดยลดาวัลลีทำหน้าที่เป็นเพียงที่ปรึกษาคอยให้คำแนะนำเท่านั้น จะไม่ตัดสินใจแทนชาวบ้าน¹⁸² สิ่งที่เกิดขึ้นนี้แสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลตระหนักถึงความสำคัญของการให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการใช้งบประมาณมาพัฒนาท้องถิ่นของตน ซึ่งน่าจะส่งผลดีต่อการทำงานการเมืองในแง่ที่ว่าผู้ให้ข้อมูลก็มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ต่อสายตาชาวบ้าน ขณะเดียวกันผลงานนั้นก็ยังเป็นผลงานที่ชาวบ้านพึงพอใจเพราะเป็นผู้กำหนดโครงการด้วยตนเอง เมื่อเป็นเช่นนี้

¹⁷⁹ เรื่องเดียวกัน.

¹⁸⁰ เรื่องเดียวกัน.

¹⁸¹ สัมภาษณ์ ลดาวัลลี วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2,

2538, 2539, 2544 และ 2548, 22-24 ธันวาคม 2549.

¹⁸² เรื่องเดียวกัน.

โอกาสที่ชาวบ้านจะสนับสนุนผู้ให้ข้อมูลในการเลือกตั้งครั้งต่อไปก็น่าจะมีสูงขึ้นด้วย อย่างไรก็ตามไม่ว่าผู้ให้ข้อมูลจะจัดทำโครงการไว้ล่วงหน้า หรือเพิ่งมาจัดทำโครงการภายหลังทราบว่าหน่วยงานราชการมีงบประมาณ สิ่งที่เกิดขึ้นสะท้อนให้เห็นถึงการทำงานของผู้ให้ข้อมูลอย่างหนึ่งว่าผู้ให้ข้อมูลต้องเป็นฝ่ายที่รุกเข้าพบหน่วยงานราชการเพื่อขออนุมัติงบประมาณในการดำเนินโครงการ ไม่ใช่รอให้หน่วยงานราชการเป็นฝ่ายเสนอตัวเข้ามาแก้ไขปัญหา ถึงขนาดที่ผู้ให้ข้อมูลอย่างรณฤทธิ์ชัยได้กล่าวว่า ถ้าผู้แทนราษฎรคนใดไม่วิ่งเข้าหาหน่วยงานราชการ ปัญหาของชาวบ้านแทบไม่มีโอกาสได้รับการแก้ไข¹⁸³

นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบด้วยว่า ผู้ให้ข้อมูลต้องเข้าใจสภาพปัญหาและโครงการที่นำเสนอเป็นอย่างดี เพราะเป็นธรรมดาที่ผู้ที่เข้าใจปัญหาอย่างถ่องแท้จะสามารถนำเสนอที่มาของปัญหาและความจำเป็นของการจัดทำโครงการได้อย่างชัดเจน ซึ่งส่งผลดีต่อการโน้มน้าวใจผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุมัติงบประมาณในแง่มุมที่ทำให้บุคคลกลุ่มดังกล่าวได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาจนนำไปสู่การอนุมัติงบประมาณในที่สุด ดังตัวอย่างกรณีของรณฤทธิ์ชัยที่กล่าวว่า ผู้แทนราษฎรต้องทราบปัญหาความเดือดร้อนของพี่น้องประชาชนในพื้นที่ตัวเองอย่างแท้จริง เพื่อจะได้นำเสนอต่อหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาให้ได้รับทราบข้อเท็จจริง หากผู้แทนราษฎรยังไม่เข้าใจปัญหาที่นำเสนอ ก็ไม่มีทางที่หน่วยงานดังกล่าวจะทราบและเห็นความสำคัญของปัญหา¹⁸⁴ หรือกรณีของยุรนนท์ที่กล่าวตรงกันว่า ผู้แทนราษฎรต้องเข้าใจปัญหาเป็นอย่างดีเพื่อจะได้ชี้แจงต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบได้ว่าสภาพปัญหาเป็นอย่างไร หากได้รับอนุมัติให้จัดทำโครงการจะช่วยแก้ปัญหได้อย่างไร¹⁸⁵ ผู้ให้ข้อมูลบางคนมีความรู้สึกร่วมกับชาวบ้านถึงขนาดร้องไห้ขณะนำเสนอโครงการต่อหน่วยงานราชการ ดังตัวอย่างกรณีของลดาวัลลีที่เห็นใจชาวบ้านที่ไม่มีสถาบันฝึกสอนวิชาชีพในพื้นที่ทำให้มีชาวบ้านจำนวนมากไม่ยอมต้องไปเป็นโสเภณี ถึงกับน้ำตาไหลขณะนำเสนอขออนุมัติงบประมาณจัดสร้างวิทยาลัยการอาชีพดอกคำใต้จนในที่สุดได้รับการอนุมัติงบประมาณจากอธิบดีกรมอาชีวศึกษา¹⁸⁶ แม้การร้องไห้อาจไม่ใช่เหตุผลสำคัญที่ทำให้ลดาวัลลีได้รับการอนุมัติงบประมาณ แต่สิ่งหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นจากกรณี

¹⁸³ สัมภาษณ์ รณฤทธิ์ชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 17-18 พฤศจิกายน 2549.

¹⁸⁴ เรื่องเดียวกัน.

¹⁸⁵ สัมภาษณ์ ยุรนนท์ ภมรมนตรี, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 28 กันยายน 2549.

¹⁸⁶ สัมภาษณ์ ลดาวัลลี วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 22-24 ธันวาคม 2549.

ของลดาวัลย์ ก็คือ ลดาวัลย์น่าจะได้ศึกษาปัญหาอย่างจริงจังและเข้าใจปัญหาอย่างลึกซึ้ง อีกทั้งได้สังเกตเห็นว่าการจัดตั้งวิทยาลัยการอาชีพจะเป็นแนวทางสำคัญของการลดปัญหาโสเภณีมิเช่นนั้นลดาวัลย์คงไม่ร้องไห้ระหว่างการนำเสนอโครงการ ซึ่งวิธีการสำคัญที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลเข้าใจปัญหาเป็นอย่างดีนั้น ผู้ให้ข้อมูลต่างให้ความเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่า ต้องลงพื้นที่ไปดูปัญหาด้วยตัวเอง ดังเช่นที่รณฤทธิชัยได้กล่าวว่า ผู้แทนราษฎรต้องลงไปดูปัญหาให้เห็นกับตาของตัวเองจึงจะเข้าใจปัญหาอย่างแท้จริงไม่ใช่เพียงแค่รับฟังรายงานจากผู้อื่น¹⁸⁷

ทั้งนี้เพื่อให้ผู้มีอำนาจอนุมัติงบประมาณได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาและเข้าใจความเดือดร้อนของชาวบ้านได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลจำนวนหนึ่งได้ให้ความสำคัญกับการแนบภาพถ่ายปัญหาความเดือดร้อนไปพร้อมกับโครงการ ดังตัวอย่างกรณีของลดาวัลย์ที่เมื่อไปดูปัญหาของชาวบ้านได้นำกล้องไปถ่ายภาพประกอบเพื่อประกอบการนำเสนอโครงการ อาทิ กรณีปัญหาพระธาตุที่วัดลี้ทุดโทรม หลังจากไปดูสถานที่จริงและรับทราบปัญหาทั้งหมดจากเจ้าอาวาส ลดาวัลย์ได้ถ่ายภาพพระธาตุเพื่อแนบในโครงการที่นำเสนอต่ออธิบดีกรมศิลปากร¹⁸⁸ วิธีการนี้ไม่แตกต่างไปจากกรณีของรณฤทธิชัยที่เน้นย้ำให้ทีมงานถ่ายภาพความเดือดร้อนของชาวบ้านและแนบไปในการนำเสนอโครงการ เช่น ภาพถนนหนทางที่เต็มไปด้วยหลุมบ่อและดินโคลน ภาพปัญหาน้ำท่วมพื้นที่การเกษตรของชาวบ้าน¹⁸⁹ ซึ่งสาเหตุสำคัญที่ผู้ให้ข้อมูลกระทำเช่นนั้นน่าจะเป็นเพราะคุณลักษณะที่โดดเด่นของภาพถ่ายที่สามารถสื่อความหมายได้ดีกว่าถ้อยคำ เมื่อผู้ให้ข้อมูลนำมาประกอบในเอกสารนำเสนอโครงการย่อมช่วยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุมัติงบประมาณได้เข้าใจปัญหาของชาวบ้านดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ภาพถ่ายยังเป็นหลักฐานที่ดีที่ทำให้ผู้อนุมัติโครงการมั่นใจได้ว่าผู้ให้ข้อมูลไม่ได้แต่งเรื่องหรือเขียนโครงการของงบประมาณอย่างไม่สมเหตุสมผลกับสภาพปัญหา¹⁹⁰

อีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจในการนำเสนอโครงการต่อหน่วยงานราชการ คือ ผู้ให้ข้อมูลต้องจัดเตรียมแบบการดำเนินงานและแผนงบประมาณให้พร้อม เนื่องจากบางโครงการเป็นโครงการเร่งด่วนที่ส่วนราชการอาจใช้เวลาพิจารณาอนุมัติงบประมาณเพียงไม่กี่วัน หากโครงการ

¹⁸⁷ สัมภาษณ์ รณฤทธิชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 17-18 พฤศจิกายน 2549.

¹⁸⁸ สัมภาษณ์ ลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 23 ธันวาคม 2549.

¹⁸⁹ สัมภาษณ์ รณฤทธิชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 17-18 พฤศจิกายน 2549.

¹⁹⁰ เรื่องเดียวกัน.

ที่นำเสนอไม่มีแผนการดำเนินงานที่ชัดเจนจะไม่ได้รับการพิจารณา ดังเช่นที่รณฤทธิชัยได้กล่าวถึงความสำคัญของประเด็นนี้ว่า "แผนงานต้องพร้อมอยู่ในมือ บางที่เค้าอนุมัติภายใน 7 วัน ต้องมีแบบและงบประมาณ งบประมาณที่จะทำตรงนี้ต้องพร้อม ถ้าไม่มี แผนงานตกเลย แผนงานตกทันทีเลย"¹⁹¹ ซึ่งรณฤทธิชัยได้ขยายความโดยยกตัวอย่างการนำเสนอโครงการก่อสร้างสะพานว่า ในกรณีนี้ต้องมีแบบสะพานที่จะก่อสร้างว่าเป็นอย่างไร และใช้งบประมาณการก่อสร้างเป็นจำนวนเท่าใด หรือจะนำเสนอโครงการจัดทำประปาให้ชาวบ้านก็ต้องมีแบบประปาว่า จะใช้ระบบประปาก็ควและใช้งบประมาณจำนวนเท่าใด¹⁹² สิ่งที่เกิดขึ้นนี้เป็นเครื่องยืนยันให้เห็นว่าเพื่อให้มีผลงานปรากฏ ผู้ให้ข้อมูลต้องเป็นผู้ที่ทราบปัญหาในพื้นที่ของตนและคิดหาแนวทางในการแก้ปัญหาด้วยการจัดเตรียมโครงการต่างๆ ไว้ล่วงหน้า หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ผู้ให้ข้อมูลจะต้องเป็นผู้ที่ทำงานเชิงรุก มิใช่รอให้หน่วยงานราชการประกาศก่อนว่ามีโครงการช่วยเหลือชาวบ้านและมีงบประมาณสนับสนุน แล้วผู้ให้ข้อมูลค่อยมาศึกษาปัญหาและเริ่มเขียนโครงการ หากเป็นเช่นนั้นในกรณีที่เป็นการอนุมัติโครงการเร่งด่วน ผู้ให้ข้อมูลอาจไม่ได้รับอนุมัติงบประมาณเนื่องจากไม่มีความพร้อม

ขั้นตอนที่สาม การติดตามความคืบหน้าของโครงการ หลังจากที่ผู้ให้ข้อมูลได้นำเสนอปัญหาต่อหน่วยงานราชการแล้ว ผลการศึกษาพบว่า หัวใจสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้โครงการของผู้ให้ข้อมูลได้รับการอนุมัติหรือไม่ขึ้นอยู่กับขั้นตอนการติดตามโครงการ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลทุกคนล้วนให้ความสำคัญกับการติดตามโครงการเป็นอย่างมาก เห็นได้จากการที่ผู้ให้ข้อมูลคอยสอบถามไปยังหน่วยงานราชการที่ได้นำเสนอโครงการไปว่าได้ทราบเรื่องแล้วหรือไม่ อย่างไร การดำเนินการอยู่ในขั้นตอนใด และจะได้รับการพิจารณาอนุมัติงบประมาณเมื่อใด ไม่ว่าจะกรณีของลดาวัลลีที่หลังจากนำเสนอโครงการไปยังกระทรวงต่างๆ แล้วได้หมั่นสอบถามถึงความคืบหน้าว่า จะได้รับการอนุมัติโครงการเมื่อใดและขั้นตอนการดำเนินงานหลังจากได้รับอนุมัติโครงการแล้วจะเป็นอย่างไร ไม่ว่าจะด้วยวิธีการทำหนังสือทวงถาม การโทรศัพท์ หรือแม้กระทั่งการขอเข้าพบผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพิจารณาโครงการ¹⁹³ เช่นเดียวกับกรณีของรณฤทธิชัยที่กล่าวว่า หลังจากนำเสนอโครงการไปแล้ว ต้องคอยติดตามสอบถามว่าโครงการที่เสนอไปนั้นได้รับการบรรจุไว้ในแผนงบประมาณแล้วหรือไม่ อย่างไร หรือมีปัญหาประการใดหรือไม่ อย่างไร¹⁹⁴ หรือกรณีของยุรนันท์

¹⁹¹ เรื่องเดียวกัน, 13 กันยายน 2550.

¹⁹² เรื่องเดียวกัน.

¹⁹³ สัมภาษณ์ ลดาวัลลี วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 1 ธันวาคม 2549.

¹⁹⁴ สัมภาษณ์ รณฤทธิชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 17-18 พฤศจิกายน 2549.

ที่ให้ความเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่า ไม่ใช่เมื่อนำเสนอโครงการไปแล้วจะได้รับการอนุมัติงบประมาณอย่างง่ายดาย จะต้องคอยติดตามความคืบหน้าตลอด มิเช่นนั้นอาจไม่ได้รับการอนุมัติงบประมาณ¹⁹⁵

อนึ่ง เพื่อให้การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการเป็นไปด้วยความราบรื่น ผู้วิจัยยังพบว่า หากผู้ให้ข้อมูลเป็นบุคคลที่กว้างขวางหรือมีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคลากรของหน่วยงานราชการย่อมช่วยให้การดำเนินการต่างๆ เป็นอย่างคล่องตัว ดังเช่นกรณีของยุรนันท์ ที่กล่าวว่า ในการติดต่อประสานงานเพื่อของบประมาณจัดทำโครงการต่างๆ นั้น ได้ใช้สายสัมพันธ์ที่ดีที่ตนมีต่อบุคลากรของหน่วยงานราชการและการเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีของตนทำให้การติดต่อประสานงานเป็นไปอย่างราบรื่น¹⁹⁶ เช่นเดียวกับกรณีของรณฤทธิชัยที่กล่าวตรงกันว่า การที่ตนมีเครือข่ายและเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดีมีส่วนสำคัญที่ทำให้ได้รับความมือเป็นอย่างดีจากบุคลากรของหน่วยงานราชการ¹⁹⁷ มีข้อสังเกตว่าประเด็นนี้ไม่น่าจะเป็นปัญหาสำหรับผู้ให้ข้อมูล เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลทุกคนต่างเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักของประชาชนอยู่แล้ว จึงเป็นธรรมดาที่บุคลากรของหน่วยงานราชการจะยินดีให้ความร่วมมือเมื่อผู้ให้ข้อมูลมาติดต่องาน ถึงขนาดที่รณฤทธิชัยได้กล่าวว่า ถือเป็นความได้เปรียบที่ตนเป็นอดีตนักแสดงซึ่งเป็นเสมือนไบเบิ้ลทางให้ได้รับความสะดวกเมื่อต้องไปติดต่องานกับหน่วยงานราชการ¹⁹⁸ ยิ่งผู้ให้ข้อมูลเคยดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูงมาก่อนยิ่งทำให้การติดต่อประสานงานเป็นไปอย่างราบรื่น ดังเช่นกรณีของลดาวัลลีที่เป็นอดีตผู้ประกาศข่าวโทรทัศน์และเป็นอดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงแรงงานได้กล่าวว่า ด้วยความที่เป็นอดีตรัฐมนตรีทำให้บุคลากรของส่วนราชการพร้อมรับฟังปัญหาและยินดีอำนวยความสะดวกเมื่อไปติดต่องานราชการ¹⁹⁹ อย่างไรก็ตามการเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงเพียงอย่างเดียวอาจยังไม่เป็นที่พอใจให้บรรดาบุคลากรของหน่วยงานราชการให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ ดังนั้นผู้ให้ข้อมูลบางคนจึงได้มีการสร้างความพึงพอใจให้กับบุคลากรกลุ่มดังกล่าวด้วยวิธีการอื่นเพิ่มเติมเพื่อหวังให้ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีเมื่อต้องไปติดต่อ

¹⁹⁵ สัมภาษณ์ ยุรนันท์ ภมรมนตรี, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 28 กันยายน 2549.

¹⁹⁶ เรื่องเดียวกัน.

¹⁹⁷ สัมภาษณ์ รณฤทธิชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 17-18 พฤศจิกายน 2549.

¹⁹⁸ เรื่องเดียวกัน, 1 พฤศจิกายน 2549.

¹⁹⁹ สัมภาษณ์ ลดาวัลลี วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 22-24 ธันวาคม 2549.

ประสานงานในคราวต่อไป ดังตัวอย่างกรณีของรณฤทธิชัยที่ได้อนุญาตให้บุคลากรของส่วนราชการที่ต้องการถ่ายเอกสารหรือส่งโทรสาร สามารถมาดำเนินการได้ที่ศูนย์ประสานงานของตน โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ เพื่อสร้างสายสัมพันธ์ที่ดีและขยายเครือข่ายให้กว้างขวางยิ่งขึ้น²⁰⁰

นอกเหนือจากการมีสายสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคลากรของส่วนราชการแล้ว ผลการศึกษา ยังพบอีกว่า ผู้ให้ข้อมูลต่างตระหนักถึงความสำคัญของวิธีการที่จะใช้ในการติดต่อกับส่วนราชการ ที่เป็นเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะหากผู้ให้ข้อมูลสามารถทำให้บุคลากรของส่วนราชการประทับใจแล้ว โอกาสที่จะได้รับความร่วมมืออย่างเต็มที่ น่าจะมีสูงขึ้นด้วย โดยวิธีการที่ผู้ให้ข้อมูลนิยมใช้เพื่อให้ บุคลากรของส่วนราชการประทับใจ ได้แก่ การให้ความเป็นกันเองและการใช้ความนอบน้อม ดัง ตัวอย่างกรณีของรณฤทธิชัยที่มักแสดงความเป็นกันเองกับเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยการใช้สรรพนาม แทนเจ้าหน้าที่ที่มีความอาวุโสมากกว่าว่า “พี่” ใช้สรรพนามแทนเจ้าหน้าที่ที่มีความอาวุโสเสมอกัน ว่า “เพื่อน” และใช้สรรพนามแทนเจ้าหน้าที่ที่มีความอาวุโสน้อยกว่าว่า “น้อง” และขอให้เจ้าหน้าที่ เหล่านั้นได้ช่วยพิจารณาอนุมัติงบประมาณด้วยความนอบน้อม อาทิเช่น การใช้คำพูดทำนองว่า “ชาวบ้านมีปัญหาเดือดร้อนจริงๆ ขอให้น้องได้ช่วยพิจารณาโครงการของพี่ด้วย”²⁰¹ เช่นเดียวกับ กรณีของยุรนันท์ที่ได้เข้าพบข้าราชการด้วยความสุภาพในลักษณะขอความเห็นใจให้ผู้ที่มีส่วน เกี่ยวข้องกับการอนุมัติงบประมาณได้ช่วยพิจารณาโครงการที่นำเสนอไป โดยไม่เคยเข้าพบ ในลักษณะก้าวร้าวแต่อย่างใด²⁰²

อย่างไรก็ตามแม้ผลงานการเมืองส่วนใหญ่ของผู้ให้ข้อมูลจะเกิดขึ้นจากการที่ หน่วยงานราชการได้อนุมัติงบประมาณตามที่ผู้ให้ข้อมูลได้นำเสนอโครงการไป แต่ผู้วิจัยก็พบ ด้วยว่า ยังมีผลงานอีกประเภทหนึ่งที่ไม่ได้เกิดขึ้นจากงบประมาณของหน่วยงานราชการ นั่นคือ ผลงานที่มาจากกาใช้งบประมาณพัฒนาพิเศษตามข้อเสนอของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือที่ ผู้ให้ข้อมูลมักเรียกงบประมาณประเภทนี้ว่า “งบ ส.ส.” ซึ่งผลการศึกษาพบว่า งบประมาณประเภท นี้ช่วยสร้างผลงานให้กับผู้ให้ข้อมูลได้ไม่น้อย ดังตัวอย่างกรณีของลดาวัลลีย์ที่ใช้งบประมาณ ส.ส. เพื่อจัดทำโครงการส่งเสริมอาชีพให้กลุ่มแม่บ้าน เช่น การผลักดันให้แม่บ้านผลิตน้ำดื่มขายโดย

²⁰⁰ สัมภาษณ์ รณฤทธิชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 18 พฤศจิกายน 2549.

²⁰¹ เรื่องเดียวกัน, 1 พฤศจิกายน 2549.

²⁰² สัมภาษณ์ ยุรนันท์ ภมรมนตรี, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 28 กันยายน 2549.

จัดตั้งกลุ่มน้ำดื่ม และการสนับสนุนให้ชาวบ้านทอผ้าด้วยการจัดตั้งศูนย์ทอผ้าไทยลื้อ²⁰³ หรือกรณีของคันทันที่ใช้งบประมาณ ส.ส. แก้ไขปัญหาเร่งด่วนให้กับพี่น้องประชาชน เช่น การทำประปา และการซื้อรถขนน้ำ²⁰⁴ เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่หน่วยงานราชการไม่อนุมัติงบประมาณให้ ผู้ให้ข้อมูลมักใช้งบประมาณ ส.ส. เป็นช่องทางของการแก้ปัญหาให้กับพี่น้องประชาชน ดังเช่นที่รณฤทธิ์ชัยได้กล่าวว่า เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งผู้แทนราษฎรปี พ.ศ. 2538 ได้จัดสรรงบประมาณ ส.ส. เพื่อใช้ในการทำนุบำรุงวัดพระพุทธรูปเนื่องจากไม่ได้รับการอนุมัติงบประมาณจากกรมการศาสนา²⁰⁵ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมักใช้งบประมาณนี้โดยหารีหรือร่วมกับชาวบ้านและเปิดโอกาสให้ชาวบ้านแสดงเจตจำนงว่าอยากให้ผู้แทนราษฎรช่วยแก้ปัญหาเรื่องใด ดังเช่นที่คันทันก็กล่าวว่า “ปี 2538 มีงบประมาณ ส.ส. ก็จะพิจารณาร่วมกับประชาชนว่าต้องการอะไร”²⁰⁶ วิธีการดังกล่าวได้รับการยืนยันจากการที่ผู้ให้ข้อมูลได้พูดคุยกับเอกพจน์

ผู้วิจัย : มีการพิจารณาอย่างไรว่าจะเอามาใช้ตรงนี้?

ผู้ให้ข้อมูล : ดูความเหมาะสมว่าเราควรจะทำอะไรและมันเกิดประโยชน์โดยรวม

ผู้วิจัย : หารีหรือชาวบ้านด้วยไม่ว่าเค้าอยากให้เราทำอะไรให้เค้า

ผู้ให้ข้อมูล : ต้องหารีหรือครับ ชาวบ้านเค้าจะสะท้อนปัญหาขึ้นมาเองว่าเค้าอยากได้อะไร เรายกบอกว่า นี่มันมีงบอยู่นะ ลองดูซิว่าคุณจะทำอะไรกัน ในชุมชนคุณอยากทำอะไรกัน บอกมาละกัน เรายืมบให้ สมมติมีงบให้ 50,000 บาท จะทำอะไร²⁰⁷

สำหรับสาเหตุประการสำคัญที่ทำให้บ ส.ส. ช่วยสร้างผลงานให้กับผู้ให้ข้อมูลนั้น ได้รับความกระฉ่างมากขึ้นจากคำให้สัมภาษณ์ของเอกพจน์ที่เคยได้รับบ ส.ส. เมื่อครั้งที่ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรสมัยแรกปี พ.ศ. 2538 ว่า

²⁰³ สัมภาษณ์ ลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 22-24 ธันวาคม 2549.

²⁰⁴ สัมภาษณ์ คันทัน นาคพงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 12 ตุลาคม 2549.

²⁰⁵ สัมภาษณ์ รณฤทธิ์ชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 18 พฤศจิกายน 2549.

²⁰⁶ สัมภาษณ์ คันทัน นาคพงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 12 ตุลาคม 2549.

²⁰⁷ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 8 กันยายน 2550.

ตอนนั้น งบ ส.ส. ใช้อะไรก็ได้ ไม่ได้มีหลักเกณฑ์อะไรมากมาย คือ เราทำเรื่องส่งตรงไปที่สำนักงบประมาณเลย หรือบางตัวก็ผ่านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก่อน แล้วส่งไปที่สำนักงบประมาณ คือ ค่าต้องส่งให้เรา ค่าปฏิเสธรเราไม่ได้เลย พุดง่าย ๆ คือ เรามีเงินอยู่ในสำนักงบฯ 20 ล้าน เราทำโครงการอะไรไปคุณจะต้องจัดให้เรา²⁰⁸

จากคำให้สัมภาษณ์ของเอกพจน์ที่ว่า การใช้งบนี้ไม่ได้มีหลักเกณฑ์อะไรมากมายและสำนักงบประมาณจะต้องจัดงบฯ นี้ให้กับโครงการที่ผู้ให้ข้อมูลนำเสนอแสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความคล่องตัวระดับหนึ่งในการใช้งบประมาณดังกล่าว และยังสะท้อนให้เห็นอีกด้วยว่าถึงแม้ผู้ให้ข้อมูลจะไม่ได้รับการอนุมัติงบประมาณใดๆ จากหน่วยงานราชการอื่น แต่ผู้ให้ข้อมูลก็น่าจะมีผลงานจำนวนหนึ่งปรากฏต่อสายตาประชาชน ซึ่งดูเหมือนว่าผู้ให้ข้อมูลต่างทราบดีถึงประเด็นนี้ ดังเช่นที่รณฤทธิ์ชัยได้กล่าวว่า งบประมาณ ส.ส. เป็นสิ่งที่สามารถสร้างงานได้อย่างเด่นชัด²⁰⁹ ดังนั้นผู้ให้ข้อมูลจึงพยายามจัดสรรงบประมาณนี้เพื่อให้เกิดเป็นผลงานที่เป็นรูปธรรมที่สุด เช่น การแก้ไขปัญหาเรื่องประปา การจัดทำโครงการส่งเสริมอาชีพ การสร้างสะพาน และการตัดถนนมากกว่าจะใช้งบประมาณดังกล่าวเพื่อซื้อสิ่งของเล็กๆ น้อยๆ ให้ชาวบ้าน²¹⁰⁻²¹¹⁻²¹² อย่างไรก็ตามไม่ใช่ว่าจะไม่มีผู้ให้ข้อมูลคนใดนำงบประมาณประเภทนี้ไปซื้อสิ่งของให้กับชาวบ้าน ผลการศึกษาพบด้วยว่า ผู้ให้ข้อมูลบางคนอย่างเอกพจน์ได้จัดสรรงบประมาณจำนวนหนึ่งเพื่อซื้อเต็นท์และเก้าอี้ให้กับชาวบ้าน “บางทีก็ทำศาลาที่พักคนรอรถ ทำเต็นท์ไปให้ตามชุมชน เก้าอี้ที่ชุมชนใช้ในการประชุม การจัดสัมมนา การจัดเลี้ยงของเค้า ก็ทำได้ ทำถนนบ้างก็มี แต่ถนนทำไม่ได้ไม่เยอะอาจจะปรับพื้นลูกรังบ้าง หรือซื้อหนังสือเรียนให้เด็ก”²¹³ ที่เป็นเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะชาวบ้าน

²⁰⁸ เรื่องเดียวกัน.

²⁰⁹ สัมภาษณ์ รณฤทธิ์ชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 18 พฤศจิกายน 2549.

²¹⁰ สัมภาษณ์ ลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 1 ธันวาคม 2549.

²¹¹ สัมภาษณ์ รณฤทธิ์ชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 18 พฤศจิกายน 2549.

²¹² สัมภาษณ์ ศันสนีย์ นาคพงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 12 ตุลาคม 2549.

²¹³ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 8 กันยายน 2550.

บางชุมชนอาจจะขาดแคลนสิ่งนี้อยู่จริง และงบประมาณที่จัดสรรให้อาจมีสัดส่วนไม่มากเมื่อเปรียบเทียบกับงบประมาณทั้งหมด อีกทั้งผู้ให้ข้อมูลก็ไม่ได้ละเอียดที่จะจัดสรรงบประมาณไปดำเนินการโครงการอื่นๆ จากคำให้สัมภาษณ์จะเห็นว่า เอกพจน์ยังได้ใช้งบประมาณนี้ไปสร้างศาลาที่พักผู้โดยสารและปรับพื้นผิวถนน

อนึ่ง งบประมาณ ส.ส.ได้ถูกยกเลิกไปหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 กล่าวคือ ผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งจากการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2544 และ พ.ศ. 2548 ไม่ได้รับงบประมาณดังกล่าว อีกทั้งรัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังห้ามไม่ให้ผู้แทนราษฎรยุ่งเกี่ยวกับงบประมาณหรือเป็นผู้จัดทำโครงการเหมือนอย่างในอดีต ซึ่งส่งผลกระทบต่อการทำงานและการสร้างผลงานของผู้ให้ข้อมูลในแง่มุมมองว่าการดำเนินการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนต่างๆ ไม่ได้ง่ายเหมือนเมื่อครั้งที่ผู้ให้ข้อมูลมีงบ ส.ส. การตอบสนองต่อความต้องการของพี่น้องประชาชนมีขั้นตอนมากขึ้น ผู้ให้ข้อมูลต้องทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาทิเช่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล และองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นต้น โดยให้ส่วนท้องถิ่นเป็นผู้เขียนและนำเสนอโครงการต่อหน่วยงานราชการเพื่อขออนุมัติงบประมาณ ส่วนผู้ให้ข้อมูลทำหน้าที่คอยติดตามประสานงานกับหน่วยงานราชการนั้นๆ และโน้มน้าวให้ผู้เกี่ยวข้องกับการพิจารณาโครงการได้อนุมัติงบประมาณ²¹⁴⁻²¹⁵

ขั้นตอนที่สี่ การบอกกล่าวให้ประชาชนรับทราบถึงผลงาน หลังจากที่ผู้ให้ข้อมูลได้รับการอนุมัติงบประมาณให้ดำเนินงานตามโครงการที่ได้นำเสนอไป หรือส่วนท้องถิ่นที่ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ผลักดันให้นำเสนอโครงการได้รับการอนุมัติงบประมาณ ผู้วิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลต่างมีการบอกกล่าวให้พี่น้องประชาชนรับทราบถึงผลงานของตน โดยวิธีการที่ผู้ให้ข้อมูลนิยมใช้ประกอบไปด้วย การไปพูดชี้แจงด้วยตนเอง การให้ทีมงานเป็นผู้ชี้แจง การส่งเอกสารชี้แจง และการติดป้ายแสดงผลงาน สำหรับการไปพูดชี้แจงด้วยตนเองนั้น พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมักพยายามไปพบชาวบ้านให้ได้มากที่สุดและใช้โอกาสดังกล่าวบอกเล่าถึงผลงานไม่ว่าจะเป็นการไปร่วมงานบุญประเพณี การไปเยี่ยมเยียนชาวบ้าน หรือการจัดประชุมชาวบ้าน ดังเช่นกรณีของรณฤทธิชัยที่จะใช้ทุกโอกาสที่ได้พบชาวบ้านทั้งการไปงานบุญประเพณีหรือการลงไปดูปัญหาของชาวบ้าน เล่าให้ชาวบ้านฟัง

²¹⁴ สัมภาษณ์ รณฤทธิชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 17-18 พฤศจิกายน 2549.

²¹⁵ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 12 พฤศจิกายน 2549.

ถึงผลงานของตน²¹⁶ เช่นเดียวกับกรณีของเอกพจน์ที่หากได้ไปร่วมงานในหมู่บ้านที่ตนเพิ่งแก้ไข ปัญหาได้เป็นผลสำเร็จก็จะใช้โอกาสดังกล่าวเล่าให้ชาวบ้านฟังถึงการดำเนินงาน²¹⁷ เป็นต้น โดย เนื้อหาที่ผู้ให้ข้อมูลใช้ในการบอกกล่าวกับชาวบ้านนั้น ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลจะไม่พูดใน ลักษณะที่ทำให้ชาวบ้านรู้สึกว่าเป็นหนี้บุญคุณผู้ให้ข้อมูลที่ช่วยแก้ไขปัญหาให้และไม่พูดในทำนอง ใช้อวดผลงาน แต่จะพูดให้ชาวบ้านเข้าใจว่าเป็นเพราะทุกคนให้ความร่วมมือจึงทำให้ปัญหาได้รับการ แก้ไขโดยผู้ให้ข้อมูลเป็นเพียงผู้ช่วยติดต่อประสานงานให้เท่านั้น ดังตัวอย่างกรณีของเอกพจน์ ที่บอกให้ชาวบ้านทราบถึงผลงานของตนด้วยการพูดชื่นชมคณะกรรมการหมู่บ้านและชาวบ้านที่ ได้ร่วมมือกันสะท้อนปัญหาให้ตนรับทราบ และนำเสนอต่อไปยังหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องจน หน่วยงานดังกล่าวถึงเห็นถึงความสำคัญของปัญหาและได้อนุมัติงบประมาณให้ ซึ่งความสำเร็จนี้ ไม่สามารถเกิดขึ้นได้หากไม่ได้รับความร่วมมือจากทุกคน²¹⁸ หรือกรณีของเย็นจิตต์ที่เมื่อไปพบ ชาวบ้านจะไม่อวดอ้างว่าตนเป็นผู้แก้ไขปัญหาให้ชาวบ้าน แต่ได้พูดว่าตนเป็นผู้ประสานงาน เพื่อให้ได้รับงบประมาณและยังอธิบายให้ชาวบ้านเข้าใจอีกด้วยว่า งบประมาณที่ได้รับนั้นมาจาก ภาษีของชาวบ้าน ไม่ได้เป็นเงินของผู้ให้ข้อมูลแต่อย่างใด²¹⁹ น่าสังเกตว่าเนื้อหาที่ผู้ให้ข้อมูลบอก กับชาวบ้านนั้นน่าจะทำให้ชาวบ้านจำนวนไม่น้อยชื่นชอบและรู้สึกดีต่อผู้ให้ข้อมูล เพราะผู้ให้ ข้อมูลได้พูดให้เกียรติชาวบ้านที่มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ซึ่งเมื่อชาวบ้านรู้สึกดีต่อผู้ให้ข้อมูล โอกาสที่ชาวบ้านจะสนับสนุนผู้ให้ข้อมูลในการลงสมัครรับเลือกตั้งครั้งต่อไปก็น่าจะมีสูงขึ้นด้วย

ทางด้านกรรให้ที่ทีมงานเป็นผู้บอกกล่าวให้ชาวบ้านทราบถึงผลงานของผู้ให้ข้อมูลนั้น เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ได้รับความนิยม โดยผู้ให้ข้อมูลได้ให้ทีมงานไปพบชาวบ้านให้มากที่สุดและ เล่าให้ชาวบ้านฟังถึงผลงานของตน ดังตัวอย่างกรณีของรณฤทธิชัยที่ให้ทีมงานซึ่งมีอยู่ทุกหมู่บ้าน เต็มพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล นายกองค์การบริหาร ส่วนตำบล รวมไปถึงสมาชิกสภาจังหวัด ช่วยบอกให้ชาวบ้านทราบถึงผลงานที่เกิดจากการ

²¹⁶ สัมภาษณ์ รณฤทธิชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 17-18 พฤศจิกายน 2549.

²¹⁷ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 27 ตุลาคม 2549.

²¹⁸ เรื่องเดียวกัน.

²¹⁹ สัมภาษณ์ เย็นจิตต์ รพีพัฒน์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 19 กันยายน 2550.

ผลิตภัณฑ์ของตน²²⁰ เช่นเดียวกับกรณีของคันทันนี่ที่นอกเหนือจากการไปบอกชาวบ้านด้วยตนเองแล้ว ยังได้ให้ทีมงานช่วยเป็นกระบอกเสียงแจ้งให้ชาวบ้านทราบถึงผลงานทางการเมืองของตนด้วย²²¹ เป็นต้น ซึ่งการให้ทีมงานเป็นผู้กระจายข่าวผลงานนั้นนอกจากจะเป็นการประหยัดเวลาของผู้ให้ข้อมูลแล้ว ยังส่งผลดีต่อผู้ให้ข้อมูลในแง่มุมมองที่ว่าทีมงานสามารถพูดถึงผลงานและกล่าวชื่นชมผู้ให้ข้อมูลได้อย่างเต็มที่ที่ไม่เหมือนกับการที่ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้พูดด้วยตัวเอง เนื่องจากเป็นธรรมดาที่ผู้ให้ข้อมูลจะเคอะเขินเมื่อต้องกล่าวถึงผลงานของตน²²² และด้วยเหตุนี้เองจึงน่าจะทำให้เนื้อหาที่ผู้ให้ข้อมูลใช้ในการบอกกล่าวกับชาวบ้านเป็นไปในลักษณะที่ว่า ผลงานทางการเมืองนั้นเกิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างชาวบ้านกับผู้ให้ข้อมูล ไม่ได้เป็นไปในทำนองที่แสดงถึงความสามารถของผู้ให้ข้อมูล ทั่วๆ ไปที่ผลงานบางโครงการนั้นสำเร็จได้เพราะความสามารถของผู้ให้ข้อมูลเป็นสำคัญ ดังตัวอย่างการติดต่อประสานงานของรณฤทธิชัยเพื่อขออนุมัติงบประมาณสร้างตึกผู้ป่วยภายในโรงพยาบาลคำเขื่อนแก้ว ในกรณีนี้รณฤทธิชัยต้องติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการถึง 3 กระทรวง ประกอบด้วย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงคมนาคม และกระทรวงมหาดไทย นอกจากนี้ยังต้องอธิบายให้ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่จะใช้ก่อสร้างเข้าใจถึงความจำเป็นของการก่อสร้างตึกผู้ป่วยเนื่องจากต้องมีการย้ายชาวบ้านจำนวนหนึ่งออกจากพื้นที่ อีกทั้งยังต้องรวบรวมรายชื่อชาวบ้านประมาณ 30,000 คน เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานตามโครงการนี้²²³⁻²²⁴ จะเห็นได้ว่าผลงานนี้สำเร็จได้เพราะความสามารถของรณฤทธิชัยเป็นสำคัญ ซึ่งหากให้ทีมงานเป็นผู้บอกเล่าถึงผลงานดังกล่าวกับชาวบ้าน ทีมงานน่าจะอธิบายให้ชาวบ้านได้เห็นถึงความสามารถของการผลักดันงบประมาณและชื่นชมความสามารถของรณฤทธิชัยได้อย่างเต็มที่

นอกจากนี้เพื่อให้ทีมงานเข้าใจถึงผลงานของผู้ให้ข้อมูลและถ่ายทอดต่อไปยังชาวบ้านได้อย่างชัดเจน ผู้วิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลบางคนได้พาทีมงานไปเยี่ยมชมผลงานของตนในสถานที่ต่างๆ ดังตัวอย่างกรณีของดาวัลลีที่พาแกนนำชุมชนไปชมการดำเนินงานโครงการต่างๆ ที่เกิด

²²⁰ สัมภาษณ์ รณฤทธิชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 17-18 พฤศจิกายน 2549.

²²¹ สัมภาษณ์ คันทันนี่ นาคพงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 12 ตุลาคม 2549.

²²² เรื่องเดียวกัน.

²²³ สัมภาษณ์ วิชราภรณ์ อรจันทร์, ทีมงานของรณฤทธิชัย, 17-18 พฤศจิกายน 2549.

²²⁴ สัมภาษณ์ รณฤทธิชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 17-18 พฤศจิกายน 2549.

จากการผลักดันงบประมาณของตน เพื่อให้บรรดาแกนนำได้เห็นและเข้าใจถึงการทำงานของตน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการบอกเล่าให้ชาวบ้านคนอื่นๆ ได้เข้าใจต่อไป²²⁵

สำหรับการส่งเอกสารชี้แจงก็เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ผู้ให้ข้อมูลใช้เพื่อบอกให้ชาวบ้านได้ทราบถึงผลงานของตนว่า ตนสามารถแก้ไขปัญหของชาวบ้านได้สำเร็จลุล่วงแล้ว รวมไปถึงการรายงานความคืบหน้าของการติดต่อประสานงานหากการแก้ปัญหานั้นต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการ โดยผู้วิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลได้ถ่ายสำเนาเอกสารของหน่วยงานราชการที่อนุมัติโครงการ และนำไปปิดประกาศไว้ในสถานที่ที่เป็นศูนย์รวมของประชาชนหรือนำไปแจกจ่ายยังบ้านเรือนของพี่น้องประชาชน ดังตัวอย่างกรณีของอริสมันต์ที่มักถ่ายสำเนาเอกสารของทางราชการที่อนุมัติงบประมาณตามโครงการที่ตนเป็นผู้นำเสนอ และนำไปติดไว้ในที่ชุมชนไม่ว่าจะเป็นบ้านของประธานหมู่บ้าน วัด โรงเรียน²²⁶ หรือกรณีของเอกพจน์ที่กล่าวยืนยันในทำนองเดียวกันว่า

เมื่อทำงานเสร็จแล้ว เราจะเอาหนังสือจากที่ทางหน่วยงานตอบมาว่า เรื่องได้ดำเนินการแล้ว หรืออยู่ระหว่างการดำเนินการ งบประมาณอนุมัติแล้ว ก็จะมีหนังสือนี้ เราทำหนังสือปะหน้าไป เป็นหนังสือจากตัวเรา ก็ชี้แจง แล้วส่งไปตามบ้านในพื้นที่ที่เราไปทำผลงานนี้ลงไป จะเป็นลักษณะนี้²²⁷

น่าสังเกตว่าวิธีการนี้มีความเป็นทางการและมีความน่าเชื่อถือสูงเพราะเป็นการชี้แจงด้วยเอกสารของหน่วยงานราชการที่อนุมัติโครงการ ซึ่งน่าจะสร้างความมั่นใจให้กับพี่น้องประชาชนได้ว่าปัญหาที่เคยร้องเรียนต่อผู้แทนราษฎรได้รับติดต่อประสานงานจนนำไปสู่การแก้ไขแล้ว ขณะเดียวกันก็เป็นเครื่องยืนยันถึงผลงานของผู้ให้ข้อมูลได้เป็นอย่างดีเนื่องจากมีเอกสารหลักฐานชัดเจนไม่ได้เป็นการกล่าวอ้างถึงผลงานอย่างเลื่อนลอย เพราะเป็นธรรมดาที่เอกสารดังกล่าวจะมีการระบุชื่อผู้ประสานงานโครงการอย่างชัดเจน อาทิเช่น มีข้อความเกริ่นนำว่า “จากการที่ ส.ส.อริสมันต์ได้เสนอความเดือดร้อนในพื้นที่ตรงนี้มาว่าจะให้มีการก่อสร้างเขื่อน รัฐบาล

²²⁵ สัมภาษณ์ อดาวัลลี วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 22-24 ธันวาคม 2549.

²²⁶ สัมภาษณ์ อริสมันต์ พงศ์เรืองรอง, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 6 กันยายน 2550.

²²⁷ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 8 กันยายน 2550.

ได้พิจารณา แล้วอนุมัติงบประมาณ”²²⁸ ซึ่งทำให้ชาวบ้านที่อ่านทราบได้ทันทีว่าเป็นผลงานของผู้ให้ข้อมูล

ส่วนการติดป้ายแสดงผลงานนั้น ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลทุกคนยกเว้นกรณีขี้ขี้ได้ใช้วิธีการนี้เพื่อบอกให้พี่น้องประชาชนทราบถึงผลงานของตน โดยได้ให้เหตุผลไปในแนวทางเดียวกันว่า เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องกระทำเพราะเป็นเครื่องเตือนความทรงจำของประชาชนให้ระลึกถึงผลงานของผู้ให้ข้อมูล ไม่เช่นนั้นอาจมีบุคคลอื่นแอบอ้างว่าเป็นผลงานของตน ดังตัวอย่างกรณีของคณิสร์ที่กล่าวไว้ว่า เมื่อทำงานแล้วต้องติดป้ายเพราะหากไม่ติดอาจพบปัญหา มีบุคคลอื่นไปแอบอ้างว่าเป็นผลงานของตน²²⁹ เช่นเดียวกับกรณีของเอกพจน์ที่กล่าวตรงกันว่า บางจุดต้องติดป้ายแสดงผลงานเพราะคนไทยลืมนง่าย ซึ่งชาวบ้านควรจะได้ทราบว่าผู้แทนราษฎรได้ทำประโยชน์อะไรให้กับชุมชนบ้าง และเหตุผลประการสำคัญ คือ หากผู้ให้ข้อมูลไม่ทำอาจมีบุคคลอื่นไปสวมรอยว่าเป็นเจ้าของผลงาน²³⁰ เป็นต้น สำหรับเนื้อหาในป้ายแสดงผลงานนั้น โดยทั่วไปจะบอกถึงชื่อผลงาน จำนวนงบประมาณที่ได้รับอนุมัติ ปีงบประมาณที่ได้รับการอนุมัติ หน่วยงานที่อนุมัติงบประมาณ และชื่อผู้ที่ผลักดันงบประมาณ²³¹ ซึ่งผู้วิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญอย่างมากกับเนื้อหาที่ปรากฏบนป้าย โดยระมัดระวังไม่ให้เนื้อหาบนป้ายสื่อความหมายไปในทำนองว่างงบประมาณที่ได้รับอนุมัตินั้นเป็นเงินของผู้ให้ข้อมูล แต่ต้องสื่อความหมายให้ชาวบ้านเข้าใจว่างบประมาณดังกล่าวก็คือเงินภาษีของชาวบ้าน ผู้ให้ข้อมูลเป็นเพียงผู้ประสานงานเพื่อให้ได้รับการอนุมัติงบประมาณเท่านั้น ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ของเอกพจน์ที่กล่าวซ้ำถึง 2 ครั้งว่า หากจะติดป้ายต้องทำให้ถูกวิธีและถูกหลักการ

ผู้วิจัย : ของพี่มีติดป้ายด้วยไม้

ผู้ให้ข้อมูล : มีบ้าง จะมีเป็นแบบ เรื่องน้ำประปาจะมี แต่เราไม่ได้ขึ้นเอง เป็นลักษณะของชุมชน ด้วยความที่เค้าดีใจ เค้าก็บอกเค้าขอขึ้นป้ายให้เราได้ไม้ เราก็บอกว่า ขึ้นได้แต่ขึ้นด้วยวิธีนี้นะ

ผู้วิจัย : คือ

²²⁸ สัมภาษณ์ อริสมันต์ พงศ์เรืองรอง, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 6 กันยายน 2550.

²²⁹ สัมภาษณ์ คณิสร์ นาคพงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 12 ตุลาคม 2549.

²³⁰ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 12 พฤศจิกายน 2549.

²³¹ เรื่องเดียวกัน, 8 กันยายน 2550.

ผู้ให้ข้อมูล : เราไม่มีงบประมาณนี่เป็นการประสานผ่านหน่วยงาน ไม่ใช่งบเราโดยตรง ก็ขึ้นให้ถูกหลักด้วยละกัน

ผู้วิจัย : ยังไงคะ

ผู้ให้ข้อมูล : ก็ขึ้นขอขอบคุณ ช่างชุมชนนี้ ขอขอบคุณ ส.ส.เอกพจน์ ที่ได้ประสานงบประมาณ ปีนี้ ปีนี้ ดำเนินการก่อสร้าง วางระบบประปาภูมิภาคในพื้นที่ ด้วยความขอบคุณ จากชุมชนอะไรก็ว่าไป²³²

ทางด้านตำแหน่งที่ติดตั้งป้าย จากการสังเกตของผู้วิจัยเมื่อได้ลงพื้นที่ติดตามดูผลงานของลดาวัลย์ พบว่า ตำแหน่งที่ติดตั้งป้ายเป็นตำแหน่งที่ชาวบ้านมองเห็นได้อย่างเด่นชัดและไม่ห่างจากบริเวณที่ดำเนินการตามงบประมาณนั้นๆ ดังตัวอย่างป้ายแสดงผลงานของลดาวัลย์ในการผลักดันงบประมาณจัดทำโครงการผลิตน้ำดื่ม ติดตั้งที่หน้าอาคารของโครงการผลิตน้ำดื่มเวียงลดา ซึ่งแม้ว่าบางช่วงเวลาอาคารจะปิดทำการ แต่ชาวบ้านที่ผ่านไปมาจะยังคงเห็นป้ายแสดงผลงานนี้อย่างชัดเจน ส่วนกรณีของรณฤทธิชัยที่ไม่เห็นด้วยการติดป้ายแสดงผลงานนั้น ได้ให้เหตุผลว่า เป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณเพราะป้ายหนึ่งมีค่าใช้จ่ายไม่ต่ำกว่า 2,000-3,000 บาท ซึ่งน่าจะนำเงินจำนวนนี้ไปสร้างประโยชน์อื่นมากกว่า ดังนั้นจึงเลือกใช้เฉพาะวิธีการที่ไปพูดกับชาวบ้านด้วยตนเองและให้ทีมงานช่วยพูดกับชาวบ้าน²³³

มีข้อสังเกตว่าผู้ให้ข้อมูลทุกคนล้วนใช้หลายวิธีการผสมผสานกัน ทั้งการไปพูดชี้แจงด้วยตนเอง การให้ทีมงานเป็นผู้ชี้แจง และการติดป้ายแสดงผลงาน ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะแต่ละวิธีการมีข้อดีและข้อเสียแตกต่างกันไป กล่าวคือ การไปพูดชี้แจงด้วยตนเอง ผู้ให้ข้อมูลสามารถนำเสนอเนื้อหาได้ตรงกับความต้องการของตนและเป็นวิธีการที่ช่วยให้เกิดความใกล้ชิดสนิทสนมกับชาวบ้าน แต่ในอีกแง่หนึ่งผู้ให้ข้อมูลอาจไม่สามารถพูดถึงผลงานของตนได้มากนัก มีเช่นนั้นอาจทำให้ชาวบ้านรู้สึกที่ผู้ให้ข้อมูลกำลังโอ้อวดความสามารถของตนเองจนชาวบ้านรู้สึกไม่ดีต่อผู้ให้ข้อมูล อีกทั้งวิธีการนี้ยังต้องใช้เวลามากกว่าที่ผู้ให้ข้อมูลจะชี้แจงผลงานของตนได้ครบทุกหมู่บ้าน ส่วนการให้ทีมงานเป็นผู้ชี้แจงนั้น แม้ช่วยประหยัดเวลาของผู้ให้ข้อมูลได้เป็นอย่างมาก และทีมงานสามารถกล่าวชื่นชมความสามารถของผู้ให้ข้อมูลได้อย่างเต็มที่ แต่เนื้อหาที่ทีมงานบอกกับชาวบ้านก็อาจไม่ได้เป็นไปตามที่ผู้ให้ข้อมูลต้องการทั้งหมด ทางด้านการส่งเอกสารชี้แจงแม้มีความน่าเชื่อถือสูงเพราะเป็นสำเนาเอกสารของส่วนราชการที่อนุมัติโครงการ แต่หากชาวบ้านไม่สนใจอ่านหรือชาวบ้านบางคนอ่านหนังสือไม่ออกก็จะไม่ทราบผลงานของผู้ให้ข้อมูล ขณะที่

²³² เรื่องเดียวกัน.

²³³ สัมภาษณ์ รณฤทธิชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 17-18 พฤศจิกายน 2549.

การติดป้ายแสดงผลงาน แม้ช่วยเผยแพร่ผลงานของผู้ให้ข้อมูลให้เป็นที่ประจักษ์ต่อสายตาชาวบ้านในวงกว้างแต่ก็เป็นวิธีการที่ต้องใช้งบประมาณจำนวนหนึ่ง และหากชาวบ้านไม่ได้ผ่านมายังบริเวณที่มีการติดตั้งป้ายก็อาจไม่ได้รับทราบถึงผลงานของผู้ให้ข้อมูล ด้วยข้อจำกัดของแต่ละวิธีการดังกล่าว หากผู้ให้ข้อมูลเลือกใช้เพียงวิธีการใดวิธีการหนึ่งอาจทำให้ชาวบ้านไม่ได้รับรู้ถึงผลงานอย่างทั่วถึงดังนั้นผู้ให้ข้อมูลจึงเลือกใช้หลายวิธีการผสมผสานกัน

นอกเหนือจากการดำเนินงานตามขั้นตอนต่างๆ ข้างต้นที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลมีผลงานปรากฏต่อสายตาประชาชนแล้ว ผู้วิจัยพบว่า ยังมีเงื่อนไขอีกประการหนึ่งที่ส่งผลต่อการสร้างผลงานทางการเมืองของผู้ให้ข้อมูล นั่นคือ การสังกัดพรรคการเมืองของผู้ให้ข้อมูล หากผู้ให้ข้อมูลเป็น ส.ส. ของพรรคร่วมรัฐบาลจะมีโอกาสสร้างผลงานได้มากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับความเป็น ส.ส. ของพรรคร่วมฝ่ายค้าน เนื่องจากผู้ทำหน้าที่บริหารประเทศหรือผู้ที่มีอำนาจในการอนุมัติงบประมาณอย่างตำแหน่งรัฐมนตรีจะมาจากพรรคการเมืองเดียวกับผู้ให้ข้อมูล หรือหากไม่ได้มาจากพรรคการเมืองเดียวกันก็ต้องมาจากพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองอย่างเดียวกัน หรือกล่าวอย่างง่าย ๆ ว่า ผู้ให้ข้อมูลเป็นฝ่ายเดียวกับผู้บริหารประเทศ ซึ่งเมื่อสภาพการณ์เป็นเช่นนี้จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าการขอเข้าพบรัฐมนตรีที่มาจากฝ่ายเดียวกันเพื่อชี้แจงปัญหาย่อมทำได้ง่ายกว่า อีกทั้งหากรัฐมนตรีต้องพิจารณาอนุมัติงบประมาณดำเนินการตามโครงการต่างๆ โครงการที่ผู้ให้ข้อมูลนำเสนอย่อมมีโอกาสสูงที่จะได้รับการอนุมัติงบประมาณด้วยเหตุผลที่เป็นโครงการที่นำเสนอโดยผู้แทนราษฎรที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองตรงกัน ดังเช่นที่เอกพจน์ได้กล่าวถึงความได้เปรียบของการเป็น ส.ส. รัฐบาล เมื่อต้องการจะแก้ปัญหาเรื่องใดเรื่องหนึ่งว่า “ถ้าเราได้เป็นฝ่ายบริหาร พรรคเราได้เป็นรัฐบาล เราก็สามารถคุยกับรัฐมนตรีที่รับผิดชอบโดยตรงได้เลยว่า ท่านช่วยนะ ในพื้นที่ผมนะ มันมีความเป็นกลุ่ม เป็นสมาชิกจากพรรคเดียวกัน มันก็จะง่าย จะเร็วกว่า”²³⁴ หรือกรณีของรณฤทธิชัยที่กล่าวถึงความได้เปรียบของการเป็น ส.ส. รัฐบาลไว้ในแนวทางเดียวกันว่า

เป็นฝ่ายรัฐบาลเราอยู่กับผู้บริหาร เราสามารถเอาปัญหาไปถึงระดับรัฐมนตรีได้ง่าย เราสามารถทะลุหน้าห้องไปถึงรัฐมนตรีได้ อาชีพดีที่พอได้เป็นผู้แทนฯ ก็อยู่ พรรครัฐบาลเลย ปี 38 ท่านบรรหารเป็นนายกฯ ท่านสุชาติ เป็นรัฐมนตรีช่วย

²³⁴ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 8 กันยายน 2550.

มหาดไทย ซึ่งมันจะดูแลในส่วนที่พี่น้องร้องขอได้โดยตรง เรื่องถนนหนทาง ซึ่งชาวบ้านต้องการมาก คือ เราสามารถแก้ปัญหาในส่วนที่พี่น้องเค้าอยากจะได้²³⁵

จากคำให้สัมภาษณ์ของรณฤทธิชัยที่ว่า เราสามารถทะลุหน้าห้องไปถึงรัฐมนตรีได้ สื่อความหมายให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การเป็น ส.ส. ฝ่ายรัฐบาลสามารถเข้าพบผู้บริหารประเทศระดับรัฐมนตรีได้ง่าย ถึงขนาดที่ไม่ต้องนัดหมายกับเลขานุการรัฐมนตรีว่าจะเข้าพบในวัน เวลาใด ซึ่งการบริหารประเทศขณะนั้น นายบรรหาร ศิลปอาชา นายสุชาติ ตันเจริญ และผู้ให้ข้อมูล มาจากพรรคการเมืองเดียวกัน คือ พรรคชาติไทย และนายสุชาติยังเป็นหัวหน้ากลุ่ม ส.ส. ภาคอีสานที่ผู้ให้ข้อมูลสังกัดอยู่ ผู้ให้ข้อมูลจึงมีความคุ้นเคยกับนายบรรหารและนายสุชาติเป็นอย่างดี อีกทั้งยังเป็นเรื่องปกติที่โครงการที่ผู้ให้ข้อมูลเสนอขออนุมัติงบประมาณจะเป็นโครงการที่สอดคล้องกับแนวทางการบริหารประเทศขณะนั้น เพราะผู้ให้ข้อมูลเป็นสมาชิกพรรคการเมืองเดียวกับผู้บริหารประเทศ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้การขออนุมัติงบประมาณต่างๆ เป็นไปด้วยความราบรื่นจนผู้ให้ข้อมูลมีผลงานเป็นที่ยอมรับของพี่น้องประชาชนในพื้นที่

ขณะที่เมื่อผู้ให้ข้อมูลเป็น ส.ส. ของพรรคฝ่ายค้าน โอกาสที่จะได้รับการอนุมัติงบประมาณมักมีน้อยลง เพราะเป็นธรรมดาที่ผู้บริหารประเทศจะพิจารณาอนุมัติงบประมาณให้กับโครงการที่นำเสนอโดย ส.ส. ที่สังกัดพรรคร่วมรัฐบาลเป็นลำดับแรก จากนั้นจึงค่อยพิจารณาโครงการที่นำเสนอโดย ส.ส. ของพรรคร่วมฝ่ายค้าน ดังเช่นกรณีของเอกพจน์ที่กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า การพิจารณาอนุมัติงบประมาณ โครงการของ ส.ส. รัฐบาลจะได้รับการพิจารณาก่อน หรือกล่าวอย่างง่าย ๆ ว่า “เค้าก็จะให้คนของเค้าก่อน” อีกทั้งจำนวนงบประมาณที่ได้รับก็มากกว่าโครงการของ ส.ส. ฝ่ายค้าน อาทิเช่น ส.ส. รัฐบาลได้รับการอนุมัติงบประมาณ 70% ของจำนวนงบประมาณทั้งหมด ขณะที่ ส.ส. ฝ่ายค้านได้รับเพียง 30%²³⁶ หรือกรณีของอริสมันต์ที่ได้ให้ความเห็นไปในทำนองเดียวกันว่า “การเป็นรัฐบาลมันต้องเอื้อกัน เป็นพรรครัฐบาลก็ต้องเอื้อกับพรรคร่วมรัฐบาลต่อกัน เช่น ปัญหานี้เป็นปัญหาที่เร่งด่วน เค้าก็จะให้แบบเร่งด่วน ถ้าเป็นฝ่ายค้านปัญหานี้เร่งด่วนแต่มันก็มีที่อื่นเร่งด่วนกว่า ก็คือ ฝ่ายรัฐบาลจะเร่งด่วนกว่า”²³⁷ และกรณีของรณฤทธิชัยที่กล่าวยืนยันตรงกันว่า หากเป็น ส.ส. ฝ่ายค้าน การติดต่อประสานงานกับส่วนราชการ

²³⁵ สัมภาษณ์ รณฤทธิชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 13 กันยายน 2550.

²³⁶ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 8 กันยายน 2550.

²³⁷ สัมภาษณ์ อริสมันต์ พงศ์เรืองรอง, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 6 กันยายน 2550.

ค่อนข้างยากเพราะเค้าถือว่าเป็นคนละพวกกัน ซึ่งเมื่อ พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ ตัดสินใจลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อปี พ.ศ. 2540 และพรรคประชาธิปัตย์เสนอตัวเป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล ทำให้ตนต้องกลายเป็น ส.ส. ฝ่ายค้านนาน 3 ปี รณฤทธิชัยถึงกับกล่าวว่า “เกือบตายเหมือนกัน”²³⁸ สิ่งที่เกิดขึ้นนี้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการเป็น ส.ส. ฝ่ายค้านเป็นอุปสรรคต่อการขออนุมัติงบประมาณ การใช้คำว่า “เกือบตาย” ของรณฤทธิชัย แสดงให้เห็นว่าการเป็น ส.ส. ฝ่ายค้านนั้นน่าจะทำให้รณฤทธิชัยตกอยู่ในสภาพที่ย่ำแย่มากเมื่อเปรียบเทียบกับเมื่อครั้งที่ตนเป็น ส.ส. รัฐบาล อย่างไรก็ตามไม่ใช่ว่าผู้ให้ข้อมูลที่เป็น ส.ส. ของพรรคฝ่ายค้านจะไม่ได้การอนุมัติงบประมาณใดๆ เพียงแต่การติดต่อประสานงานอาจไม่ราบรื่นเท่ากับ ส.ส. ของพรรครัฐบาล ซึ่งดูเหมือนว่าผู้ให้ข้อมูลต่างทราบดีถึงข้อจำกัดดังกล่าวและพยายามหาวิธีการอื่นๆ เพื่อให้ได้รับการอนุมัติงบประมาณ ดังตัวอย่างกรณีของรณฤทธิชัยที่กล่าวว่า เมื่อเป็น ส.ส. ของพรรคฝ่ายค้านและต้องการนำเสนอโครงการเพื่อขออนุมัติงบประมาณ หากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงไม่สนใจหรือไม่เห็นความสำคัญ จะใช้วิธีการเข้าหาผู้บริหารระดับอธิบดีและขอให้อธิบดีเป็นผู้นำเสนอโครงการแทนซึ่งทำให้ได้รับการอนุมัติงบประมาณบ้าง²³⁹ นอกจากนี้ในอีกแง่มุมหนึ่งในฐานะของรัฐบาลก็ต้องการสร้างผลงานให้เป็นที่ประทับใจของประชาชน หาก ส.ส. ฝ่ายค้านหมั่นเข้าพบผู้ที่มีอำนาจในการอนุมัติโครงการเพื่อของบประมาณช่วยเหลือพี่น้องประชาชนก็มีโอกาสที่จะได้รับการอนุมัติงบประมาณเพราะรัฐบาลก็ต้องการยอมรับจากประชาชน ดังที่เอกพจน์กล่าวว่า แม้รัฐมนตรีที่มีอำนาจอนุมัติงบประมาณจะมาจากพรรคการเมืองที่ต่างไปจาก ส.ส. ฝ่ายค้าน แต่หาก ส.ส. ฝ่ายค้านเข้าไปพูดคุยนำเสนอโครงการ โดยไม่แบ่งแยกหรือมีความคิดในทำนองว่าตนเป็นฝ่ายค้านจะทำงานร่วมกับรัฐบาลไม่ได้ ก็มีโอกาสดำเนินการสนับสนุนงบประมาณเพราะเป็นธรรมดาที่รัฐบาลก็ต้องการสร้างผลงานให้เป็นที่ประทับใจของประชาชน²⁴⁰

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาการทำงานระดับท้องถิ่นพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เน้นแก้ไขปัญหาโครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภค ซึ่งมีผลงานปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมมากกว่าการจัดซื้อสิ่งของเล็กๆ น้อยๆ ให้กับชาวบ้าน โดยมีขั้นตอนการทำงาน 4 ขั้นตอน คือ

²³⁸ สัมภาษณ์ รณฤทธิชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 13 กันยายน 2550.

²³⁹ เรื่องเดียวกัน.

²⁴⁰ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 8 กันยายน 2550.

ขั้นตอนที่หนึ่ง การกำหนดปัญหาและวิธีการที่จะแก้ไข เป็นการกำหนดว่าผู้ให้ข้อมูลจะดำเนินการแก้ไขปัญหาได้ให้ชาวบ้าน ด้วยวิธีการอย่างไร ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมักใช้วิธีการร่วมพิจารณาปัญหากับชาวบ้านและลงพื้นที่พบชาวบ้านอย่างสม่ำเสมอเพื่อรับทราบปัญหา

ขั้นตอนที่สอง การนำเสนอปัญหาต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นการนำเสนอปัญหาและโครงการที่ผู้ให้ข้อมูลคิดว่าจะแก้ไขปัญหให้กับชาวบ้านได้ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลจำเป็นต้องทราบว่าหน่วยงานใดมีงบประมาณสำหรับแก้ปัญหาเรื่องใดและมีงบประมาณมากน้อยเพียงใด เพื่อจะได้นำเสนอโครงการให้สอดคล้องกับงบประมาณของหน่วยงานนั้นๆ อีกทั้งยังต้องเข้าใจสภาพปัญหาและโครงการที่นำเสนอเป็นอย่างดี เพื่อโน้มน้าวใจผู้มีอำนาจในการอนุมัติงบประมาณให้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหานั้นนำไปสู่การอนุมัติงบประมาณในที่สุด

ขั้นตอนที่สาม การติดตามความคืบหน้าของโครงการ หมายถึง การที่ผู้ให้ข้อมูลคอยสอบถามไปยังหน่วยงานราชการที่ได้นำเสนอโครงการไปว่าการดำเนินการขออนุมัติงบประมาณอยู่ในขั้นตอนใด มีอุปสรรคหรือไม่ อย่างไร และจะได้รับการอนุมัติงบประมาณเมื่อใด ซึ่งพบว่าผู้ให้ข้อมูลต่างใช้วิธีการที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นการทำหนังสือทวงถาม การโทรศัพท์ หรือแม้กระทั่งการขอเข้าพบผู้มีอำนาจในการอนุมัติงบประมาณ

ขั้นตอนที่สี่ การบอกกล่าวให้ประชาชนรับทราบถึงผลงาน พบว่า วิธีการที่ผู้ให้ข้อมูลต่างนิยมใช้ในการชี้แจงต่อประชาชนประกอบไปด้วย การไปพูดชี้แจงด้วยตนเอง การให้ทีมงานเป็นผู้ชี้แจง การส่งเอกสารชี้แจง และการติดป้ายแสดงผลงาน

อนึ่ง ผลการศึกษายังพบด้วยว่า เงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลต่อการสร้างผลงานของผู้ให้ข้อมูล คือ การสังกัดพรรคการเมืองของผู้ให้ข้อมูล กล่าวคือ หากผู้ให้ข้อมูลเป็น ส.ส. ของพรรคร่วมรัฐบาลจะมีโอกาสสร้างผลงานได้มากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับความเป็น ส.ส. ของพรรคร่วมฝ่ายค้าน ทั้งนี้เนื่องจากผู้มีอำนาจอนุมัติงบประมาณระดับรัฐมนตรีเป็นผู้ที่มาจากพรรคการเมืองเดียวกับผู้ให้ข้อมูลหรือพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์อย่างเดียวกัน และด้วยความที่เป็นฝ่ายเดียวกันนี้เองจึงทำให้ ส.ส. ของพรรครัฐบาลสามารถนำเสนอปัญหาและขออนุมัติงบประมาณได้ง่ายกว่า ส.ส. ของพรรคฝ่ายค้าน นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบอีกว่า นอกเหนือไปจากผลงานที่เกิดขึ้นจากการที่หน่วยงานราชการอนุมัติงบประมาณให้กับโครงการที่ผู้ให้ข้อมูลนำเสนอแล้ว ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลยังมีผลงานอีกจำนวนหนึ่งที่เกิดจากการใช้งบประมาณพัฒนาพิเศษตามข้อเสนอของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือที่เรียกสั้นๆ ว่า “งบ ส.ส.” ซึ่งเป็นงบประมาณที่สำนักงานงบประมาณต้องอนุมัติให้แก่ผู้ให้ข้อมูลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อย่างไรก็ตามงบประมาณดังกล่าวได้ถูกยกเลิกไปหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540

การทำงานระดับชาติ

การทำงานระดับชาติในที่นี้หมายถึง การทำหน้าที่ด้านนิติบัญญัติในสภาผู้แทนราษฎร โดยผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีบทบาทการทำงานระดับชาติใน 4 ด้านด้วยกัน ประกอบด้วย ประการที่หนึ่ง การทำหน้าที่เสนอและพิจารณาร่างกฎหมายในสภาผู้แทนราษฎร ประการที่สอง การแสดงความคิดเห็นและอภิปรายในสภาผู้แทนราษฎร ประการที่สาม การทำงานใน คณะกรรมาธิการสามัญ และประการที่สี่ การติดตามและตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง การทำหน้าที่เสนอและพิจารณาร่างกฎหมายในสภาผู้แทนราษฎรนั้น ผู้ให้ข้อมูลมักเสนอร่างกฎหมายที่ตนมีความสนใจและเชี่ยวชาญ ดังเช่นกรณีของจักรพันธ์ุที่สนใจเรื่องสื่อ ได้เสนอร่างกฎหมายวิทยุและโทรทัศน์²⁴¹ กรณีของคັນสนีย์ที่สนใจแก้ไขปัญหาคอครบครว ได้พยายามผลักดันกฎหมายขจัดความรุนแรงในครอบครัว²⁴² กรณีของเอกพจน์ที่สนใจด้านปัญหาแรงงาน ได้เสนอขอแก้ไขกฎหมายสวัสดิการแรงงานและกฎหมายประกันสังคม²⁴³ และกรณีของจณิสตาที่สนใจประเด็นปัญหาเด็กและสตรี ได้นำเสนอกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขจัดความรุนแรงของเด็กและสตรี²⁴⁴ เป็นต้น ซึ่งผู้ให้ข้อมูลจำนวนหนึ่งสามารถเสนอแก้ไขกฎหมายได้เป็นผลสำเร็จ ดังตัวอย่างกรณีของสุเทพที่ได้เสนอให้รัฐบาลยกเลิกกฎหมายห้ามเล่นเครื่องดนตรีเกิน 2 ชั้นในห้องอาหารได้เป็นผลสำเร็จ และยังสามารถเสนอให้ลดภาษีห้องอาหารจากเดิม 15% เป็น 10% ได้สำเร็จ²⁴⁵ เช่นเดียวกับกรณีของอภิชาติที่ผลักดันกฎหมายประกันสังคมได้เป็นผลสำเร็จ²⁴⁶

²⁴¹ สัมภาษณ์ จักรพันธ์ุ ยมจินดา, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2539, 2544 และ 2548, 12 มีนาคม 2550.

²⁴² สัมภาษณ์ คันสนีย์ นาคพงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 12 ตุลาคม 2549.

²⁴³ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 27 ตุลาคม 2549.

²⁴⁴ สัมภาษณ์ จณิสตา ลิวเฉลิมวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 5 ตุลาคม 2549.

²⁴⁵ สัมภาษณ์ สุเทพ วงศ์กำแหง, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522 และ 2531, 3 ตุลาคม 2549.

²⁴⁶ สัมภาษณ์ อภิชาติ หาลำเจียก, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2531 และ 2535/1, 28 กันยายน 2549.

และกรณีของลดาวัลย์ที่เสนอขอแก้ไขกฎหมายป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2503 ได้เป็นผลสำเร็จจนตราเป็นกฎหมายป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 ที่เพิ่มบทลงโทษผู้ค้าประเวณี จากเดิมผู้ค้าประเวณีมีโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 6,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ เพิ่มเป็นหากมีการซื้อประเวณีเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ผู้ค้าประเวณีมีโทษจำคุก และหากเด็กเสียชีวิต ผู้ค้าประเวณีมีโทษประหารชีวิต รวมทั้งมีบทลงโทษพ่อแม่ด้วยหากพบหลักฐานการขายลูกสาว²⁴⁷ ทั้งนี้การเสนอกฎหมายบางฉบับอาจต้องใช้ระยะเวลาในการพิจารณาหลายรัฐบาล ดังเช่นกรณีกฎหมายป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 ที่ใช้ระยะเวลาในการพิจารณาทั้งรัฐบาลนายชวน หลีกภัย และรัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นที่ผู้ให้ข้อมูลต้องพยายามรักษาตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้ให้ได้ เพื่อจะได้มีโอกาสกลับเข้ามาทำงานที่ยังทำไม่สำเร็จในสมัยแรกที่ดำรงตำแหน่ง ในกรณีนี้หากลดาวัลย์ไม่ได้รับเลือกตั้งในการลงสมัครครั้งที่ 2 เมื่อปี พ.ศ. 2538 อาจไม่มีบุคคลใดเป็นกำลังสำคัญในการผลักดันกฎหมายดังกล่าว

สำหรับวิธีการและขั้นตอนการนำเสนอกฎหมายนั้น ผู้วิจัยพบว่า หากผู้ให้ข้อมูลสนใจนำเสนอกฎหมาย หรือสนใจแก้ไขกฎหมายเฉพาะบางมาตราในกฎหมายฉบับใดฉบับหนึ่ง ผู้ให้ข้อมูลจะนำเรื่องมาพูดคุยในที่ประชุมพรรคการเมืองก่อน ซึ่งปกติทางพรรคจะมีผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายหรือที่เรียกกันง่ายๆ ว่า “ทีมกฎหมายของพรรค” ช่วยกลั่นกรองว่าประเด็นที่ผู้ให้ข้อมูลขอแก้ไขนั้นเป็นปัญหามากน้อยเพียงใด ผู้ให้ข้อมูลมีเหตุผลสนับสนุนการขอแก้ไขเพียงพอหรือไม่อย่างไร ประเด็นที่ขอแก้ไขขัดกับนโยบายพรรคหรือไม่ อย่างไร และหากทางพรรคเห็นชอบกับการเสนอกฎหมายดังกล่าว ผู้ให้ข้อมูลจะต้องให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรท่านอื่นๆ ร่วมลงชื่อเป็นผู้เสนอกฎหมายตามจำนวนที่กฎหมายกำหนด กล่าวคือ ไม่ต่ำกว่า 20 คน เพื่อนำเสนอเข้าสู่ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรพิจารณาต่อไป²⁴⁸⁻²⁴⁹⁻²⁵⁰⁻²⁵¹ ซึ่งหากผู้ให้ข้อมูลเป็น ส.ส. ของพรรคฝ่ายค้าน

²⁴⁷ สัมภาษณ์ ลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 1 ธันวาคม 2549.

²⁴⁸ สัมภาษณ์ เย็นจิตต์ รพีพัฒน์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 19 กันยายน 2550.

²⁴⁹ สัมภาษณ์ สุเทพ วงศ์กำแหง, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522 และ 2531, 18 กันยายน 2550.

²⁵⁰ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 8 กันยายน 2550.

หรือพรรคการเมืองที่ผู้ให้ข้อมูลสังกัดมีจำนวน ส.ส. ไม่มากนัก ก็อาจทำให้การนำเสนอกฎหมายมีความยุ่งยากมากขึ้น กล่าวคือ ไม่มี ส.ส. ท่านอื่นมาร่วมลงชื่อเสนอกฎหมาย ดังเช่นกรณีของสุเทพ ที่เมื่อต้องการเสนอขอให้รัฐบาลยกเลิกกฎหมายห้ามเล่นเครื่องดนตรีเกิน 2 ชั้นในห้องอาหาร และเสนอขอลดภาษีห้องอาหารจากเดิม 15% เป็น 10% ได้พบกับความยากลำบากในการรวบรวมรายชื่อ ส.ส. เพื่อเป็นผู้ร่วมเสนอกฎหมายเพราะขณะนั้นพรรคพลังใหม่ที่ผู้ให้ข้อมูลสังกัดเป็นพรรคฝ่ายค้าน อีกทั้งยังมีจำนวน ส.ส. ของพรรคเพียงแค่ 12 คน จนสุเทพถึงกับกล่าวว่า “เค้ากำหนดจำนวนคนที่จะมาเซ็นรับรองเรา ต้องไม่ต่ำกว่า 20 คน ซึ่งมันทำให้ลำบากใจ เราเป็น ส.ส. ครั้งแรกมีสมาชิกพรรคเพียง 12 คน มันทำไม่ได้ จะเสนอที่ก็ต้องไหว้วานเพื่อนฝูงมาช่วยกันเซ็นให้เลย 20 คน ถึงจะเข้าไปให้สภาฯ พิจารณาได้”²⁵² การที่สุเทพใช้คำว่า “ต้องไหว้วานเพื่อนฝูงมาช่วยกันเซ็น” ยืนยันให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการขอความร่วมมือจากเพื่อนสมาชิก ส.ส. อาจไม่ได้เป็นไปโดยง่ายนัก กล่าวคือ ไม่ได้มีเพื่อน ส.ส. สัมผัสใจหรือรีบมาช่วยลงชื่อสนับสนุนการขอแก้ไขกฎหมายเป็นจำนวนมากแต่ผู้ให้ข้อมูลต้องไปขอรับรองให้มาช่วยสนับสนุน

ผลการศึกษายังพบด้วยว่าการเสนอขอแก้ไขกฎหมายอาจมีจุดเริ่มต้นมาจากการทำงานในคณะกรรมการ กล่าวคือ ทางสภาผู้แทนราษฎรจะมีการจัดตั้งคณะกรรมการสามัญ คณะต่างๆ อาทิเช่น คณะกรรมการตำรวจ คณะกรรมการแรงงาน คณะกรรมการปกครอง และคณะกรรมการพาณิชย์ เป็นต้น ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสามารถเลือกทำงานในกรรมาธิการคณะต่างๆ ได้ตามความสมัครใจ โดยบทบาทของคณะกรรมการสามัญนั้น จะทำหน้าที่พิจารณาเรื่องร้องเรียนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบของคณะกรรมการ ซึ่งในการทำหน้าที่ดังกล่าว อาจทำให้ผู้ให้ข้อมูลค้นพบว่ามีประเด็นทางกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการแก้ไขปัญหาของชาวบ้านและจำเป็นต้องได้รับการแก้ไข ดังตัวอย่างกรณีของเอกพจน์ที่กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า จากการทำงานในคณะกรรมการคมนาคม ทำให้ได้เห็นปัญหาที่เกิดจากการห้ามไม่ให้ผู้ซื้อรถแบบผ่อนส่งเป็นผู้ต่อทะเบียน จึงได้ร่วมกับกรรมาธิการท่านอื่นๆ เสนอขอแก้ไขระเบียบการชำระภาษีป้ายทะเบียนรถยนต์ได้เป็นผลสำเร็จ กล่าวคือ แต่เดิมหากผู้ซื้อรถแบบผ่อนส่งจากบริษัทซื้อขายรถไม่ได้ชำระเงินตามกำหนดเกิน 2 งวด ทางบริษัทจะไม่ไปเสียภาษีต่อทะเบียนให้กับรถคันดังกล่าว

²⁵¹ สัมภาษณ์ ญุรนนท์ ภมรมนตรี, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 10 กันยายน 2549.

²⁵² สัมภาษณ์ สุเทพ วงศ์กำแหง, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522 และ 2531, 18 กันยายน 2550.

ทำให้ผู้ซื้อรถซึ่งไม่สามารถไปต่อทะเบียนเองได้ต้องถูกตำรวจจับอยู่บ่อยครั้ง เพราะผิดกฎหมายการจราจร²⁵³

ส่วนการพิจารณากฎหมายนั้น ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลได้ร่วมทำหน้าที่นี้ในชั้นกรรมาธิการวิสามัญ กล่าวคือ เมื่อกฎหมายเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรแล้ว จะมีการตั้งคณะกรรมการวิสามัญขึ้นมากลั่นกรองกฎหมายฉบับนั้นๆ ตามสัดส่วนจำนวนสมาชิกของแต่ละพรรคการเมือง ซึ่งตามปกติสัดส่วนของ ส.ส. รัฐบาลในคณะกรรมการวิสามัญจะมากกว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน โดยผู้ให้ข้อมูลสามารถเลือกเป็นกรรมาธิการวิสามัญในคณะที่ตนสนใจ ดังเช่นกรณีของเอกพจน์ที่สนใจแก้ไขปัญหาการค้าข้าวตกต่ำ ได้ร่วมเป็นกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาปัญหาการค้าข้าว²⁵⁴ หรือกรณีของอริสมันต์ที่เป็นกรรมาธิการวิสามัญแก้กฎหมายสถานประกอบการ²⁵⁵ อย่างไรก็ตามไม่ว่าผู้ให้ข้อมูลทุกคนจะมีบทบาทในการเป็นกรรมาธิการวิสามัญ เพราะผลการศึกษายังพบว่าผู้ให้ข้อมูลบางคนอย่างกรณีของรณฤทธิ์ชัย ไม่ค่อยสนใจบทบาทการเป็นกรรมาธิการวิสามัญ โดยให้เหตุผลว่าวันและเวลาการประชุมกรรมาธิการวิสามัญมักจะทับซ้อนกับวันและเวลาการประชุมกรรมาธิการสามัญ อีกทั้งต้องการกลับไปพบประชาชนในพื้นที่มากกว่า²⁵⁶

ประการที่สอง การแสดงความคิดเห็นและอภิปรายในสภาผู้แทนราษฎรนั้น ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลทุกคนล้วนเคยทำหน้าที่ดังกล่าว โดยเนื้อหาที่อภิปรายประกอบไปด้วยการอภิปรายกฎหมายที่ผู้ให้ข้อมูลสนใจ และการนำปัญหาความเดือดร้อนของพี่น้องประชาชนในเขตเลือกตั้งไปอภิปรายในสภาฯ ในลักษณะของการตั้งกระทู้ถาม แต่ความถี่ที่ได้อภิปรายจะแตกต่างกันไป ซึ่งผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มักได้อภิปรายไม่บ่อยนักไม่ว่าจะเป็นกรณีของเย็นจิตต์ อภิชาติ จักรพันธ์ ศันสนีย์ เอกพจน์ จณิสตา และยุรฉัตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปีแรกของสมัยแรกที่ได้รับเลือกตั้ง ผู้ให้ข้อมูลมักได้อภิปรายเพียงไม่กี่ครั้งเท่านั้น ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ให้ข้อมูลยังไม่มีประสบการณ์และไม่ชำนาญในการอภิปราย ซึ่งต้องใช้เวลาพอสมควรในการเรียนรู้วิธีการที่จะ

²⁵³ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 8 กันยายน 2550.

²⁵⁴ เรื่องเดียวกัน.

²⁵⁵ สัมภาษณ์ อริสมันต์ พงศ์เรืองรอง, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 6 กันยายน 2550.

²⁵⁶ สัมภาษณ์ รณฤทธิ์ชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 13 กันยายน 2550.

อภิปราย²⁵⁷⁻²⁵⁸⁻²⁵⁹ แต่ความถี่ในการอภิปรายมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเมื่อผู้ให้ข้อมูลมีประสบการณ์ทางการเมืองมากขึ้น ดังเช่นที่เอกพจน์กล่าวว่า พอเข้าสู่ปีที่ 2 ของการเป็นผู้แทนราษฎรสมัยแรก เริ่มกล้าอภิปราย และพอได้เป็นผู้แทนราษฎรสมัยที่ 3 ก็ได้อภิปรายมากขึ้นโดยได้อภิปรายเกือบทุกครั้งที่มีการประชุมสภา²⁶⁰ อย่างไรก็ตามแม้ผู้ให้ข้อมูลจะมีประสบการณ์ทางการเมืองมากขึ้น แต่หากในสมัยนั้นผู้ให้ข้อมูลเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองที่เป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาลหรือเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคร่วมรัฐบาล โอกาสที่ผู้ให้ข้อมูลจะได้อภิปรายก็มีไม่มากนัก เนื่องจากมักเปิดโอกาสให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคฝ่ายค้านได้อภิปรายมากกว่า ดังตัวอย่างกรณีของอภิชาติและคັນสนีย์ ที่ให้ความเห็นตรงกันว่า สาเหตุหนึ่งที่ทำให้ตนอภิปรายไม่บ่อยนักเนื่องจากตนเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรครัฐบาล²⁶¹⁻²⁶² นอกจากนี้หากผู้ให้ข้อมูลมีตำแหน่งทางการเมืองอื่นๆ ที่เป็นช่องทางให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถแสดงความคิดเห็นทางการเมืองได้ ก็อาจทำให้ความถี่ในการอภิปรายมีไม่มากนัก ดังเช่นกรณีของคັນสนีย์ที่กล่าวว่า อีกเหตุผลหนึ่งที่ตนไม่ค่อยได้อภิปรายนั้นเป็นเพราะตนมีตำแหน่งทางการเมืองอื่นๆ อีก ไม่ว่าจะเป็นรองโฆษกพรรค รองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี และประธานชมรมสมาชิกรับสภาพสตรีไทย เป็นต้น ซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนอื่นมองว่าตนมีเวทีอื่นที่จะพูดแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ประกอบกับเมื่อคณะทำงานพรรคร่วมรัฐบาลคัดเลือกบุคคลที่จะอภิปราย คณะทำงานชุดดังกล่าวก็มักไม่เลือกผู้ที่มีตำแหน่งทางการเมือง แต่จะเปิดโอกาสให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนอื่นที่ไม่ได้มีตำแหน่งทางการเมืองได้อภิปราย²⁶³

²⁵⁷ สัมภาษณ์ เย็นจิตต์ ทรัพย์พัฒน์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 19 กันยายน 2550.

²⁵⁸ สัมภาษณ์ จักรพันธ์ ยมจินดา, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2539, 2544 และ 2548, 12 มีนาคม 2550.

²⁵⁹ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 8 กันยายน 2550.

²⁶⁰ เรื่องเดียวกัน.

²⁶¹ สัมภาษณ์อภิชาติ หาลำเจียก, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2531 และ 2535/1, 11 มีนาคม 2550.

²⁶² สัมภาษณ์ คັນสนีย์ นาคพงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 25 กันยายน 2550.

²⁶³ เรื่องเดียวกัน.

ส่วนผู้ให้ข้อมูลที่ระบุว่าตนได้อภิปรายบ่อย ประกอบไปด้วย สุเทพ ลดาวัลย์ อริสมันต์ และรณฤทธิชัย โดยให้เหตุผลว่าเป็นเพราะพบเจอแต่ปัญหาและต้องการให้ปัญหานั้นได้รับการแก้ไขจึงนำปัญหาไปอภิปรายในสภาฯ ดังเช่นที่อริสมันต์กล่าวว่า สมัยแรกที่ได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะอภิปรายเกือบทุกสัปดาห์ เพราะในเขตเลือกตั้งมีปัญหามากมายไม่ว่าจะเป็นปัญหายาเสพติด ปัญหาสภาพแวดล้อม ปัญหาการข่มขืน ปัญหาน้ำท่วม และปัญหาอาคารเรียนทรุดโทรม เป็นต้น²⁶⁴ หรือกรณีของรณฤทธิชัยที่กล่าวว่า เมื่อทราบปัญหาของพี่น้องประชาชนก็จะนำไปอภิปรายในสภาฯ ทั้งนี้เพราะต้องการให้ผู้บริหารประเทศได้รับทราบความเดือดร้อนของประชาชนและสั่งการแก้ไขปัญหาดังกล่าว²⁶⁵ และเพื่อเป็นการเพิ่มโอกาสในการอภิปรายของผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลได้มีการใช้วิธีการบางอย่างเพื่อให้ตนได้ลุกขึ้นอภิปรายในสภาฯ อาทิ การเข้าประชุมก่อนเวลาและขออภิปรายในช่วงการหารือก่อนเข้าสู่การพิจารณาตามวาระหรือการขอให้ผู้ที่มีอำนาจในการเรียก ส.ส. ขึ้นอภิปรายได้เรียกตนขึ้นอภิปรายเป็นกรณีพิเศษ ดังตัวอย่างกรณีของรณฤทธิชัยที่มีความสนิมสนมกับนายสุชาติ ตันเจริญ รองประธานสภาผู้แทนราษฎรในฐานะที่เป็นหัวหน้ากลุ่ม ส.ส. ภาคอีสาน เมื่อนายสุชาติได้ทำหน้าที่ประธานสภาผู้แทนราษฎร รณฤทธิชัยมักขอให้นายสุชาติเรียกตนขึ้นอภิปรายในลักษณะของการเรียนปรึกษาปัญหาก่อนที่จะเข้าสู่การพิจารณาตามวาระปกติ

ผู้ให้ข้อมูล : อาใช้วิธี เพราะว่า เจ้านายอา คือ ท่านสุชาติ ท่านรองประธานสภาฯ แต่ท่านจะนั่งเป็นประธานสภาฯ เราก็มีชิกกัน ให้ชิกกับท่าน ถ้าท่านขึ้นนั่งเมื่อไหร่บอกท่านชี้ผมนะ เพราะว่าผมจะพูดเรื่องนี้ ท่านบอกทำไมไม่ยื่นกระทู้ ก็เรื่องมันไม่เข้าหอก มันช้า มันจะสามารถขอปรึกษาก่อนที่จะเข้าสู่กระทู้ หรือญัตติ หรือเข้าสู่วาระ เค้าจะให้เวลาตรงนี้ครึ่งชั่วโมง เราก็จะใช้ตรงครึ่งชั่วโมงนี้ ขอ 5 นาที บางทีพูดไป 15 นาที

ผู้วิจัย : แล้วอย่างนี้คนอื่นไม่มองหรือคะ พอท่านสุชาติขึ้นที่ไร อาได้พูดทุกที

ผู้ให้ข้อมูล : ก็ไม่ได้พูดทุกอาทิตย์ 2-3 อาทิตย์พูดที สภาเปิด 13.30 เราก็ไปตั้งแต่ 13.20 เราไปนั่ง คนยังไม่เยอะ เรายกมือก่อนเค้าก็ต้องชี้เราก่อน เป็นสิทธิของเรา เรายกก่อน มันเรียงลำดับ มันก็ต้องมีทริกตรงนี้

ผู้วิจัย : แม้จะไม่ได้ยื่นเข้าไปก็ตาม ก็ได้พูด

²⁶⁴ สัมภาษณ์ อริสมันต์ พงศ์เรืองรอง, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 6 กันยายน 2550.

²⁶⁵ สัมภาษณ์ รณฤทธิชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 17-18 พฤศจิกายน 2549.

ผู้ให้ข้อมูล : เราพูดในลักษณะของการปรึกษา เรียนปรึกษาท่านประธาน มันต้องมีทริก แต่ถ้าคนไม่ยอมพูดมันก็ไม่ได้พูด บางคนเป็นผู้แทนนะ 3-4 สมัย ไม่เคยพูดในสภาฯ เลยก็มี แต่ถ้าเราพูดมันก็ต้องหาช่อง²⁶⁶

การที่รณฤทธิชัยใช้คำว่า “ให้ชีกกับท่าน” หรือ “ต้องมีทริก” ซึ่งเหมือนกับเป็นการทำ ความตกลงกับผู้ที่ทำหน้าที่ประธานสภาฯ ไว้ก่อนล่วงหน้าและใช้กลอุบายบางอย่าง สะท้อนให้เห็นอย่างหนึ่งว่าวิธีการที่ผู้ให้ข้อมูลใช้ไม่ใช่วิธีการตามระเบียบปกติ แต่เป็นการใช้ไหวพริบของผู้ให้ข้อมูลเตรียมการบางประการที่เอื้อให้ตนได้ขึ้นพูด ไม่ว่าจะเป็นการเข้าห้องประชุมก่อนเวลา การรียกมือเป็นลำดับต้นๆ การขออภิปรายในช่วงเวลาก่อนการประชุมที่ทางสภาฯ เปิดให้สมาชิกได้เรียนปรึกษาประธานสภาฯ ซึ่งสิ่งนี้น่าจะเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้รณฤทธิชัยได้ อภิปรายบ่อยครั้งแม้ว่าจะไม่ได้ยื่นขออภิปรายตามระเบียบข้อบังคับของสภาฯ ก็ตาม

ไม่เพียงแต่การลุกขึ้นอภิปรายเท่านั้นที่ผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญและพยายามที่จะมี บทบาทดังกล่าว ผลการศึกษาพบว่า การให้รัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาตอบกระทู้ก็เป็น อีกสิ่งหนึ่งที่ผู้ให้ข้อมูลได้ให้ความสำคัญเช่นกัน เห็นได้จากกรณีการตั้งกระทู้ของเย็นจิตต์ เรื่อง ความไม่เป็นธรรมของการเรียกเก็บค่าบริการการเชื่อมต่อสัญญาณโทรศัพท์ในกรณีที่ผู้ใช้บริการ ถูกตัดสัญญาณ กล่าวคือ เมื่อผู้ใช้บริการที่ถูกตัดสัญญาณโทรศัพท์เนื่องจากค้างชำระค่าบริการ ได้ไปชำระค่าบริการ ทางองค์การโทรศัพท์คิดค่าบริการเชื่อมต่อสัญญาณโทรศัพท์จำนวน 200 บาท ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นว่าการเรียกเก็บค่าบริการดังกล่าวไม่เป็นธรรมกับผู้ใช้บริการจึงตั้ง กระทู้ถามเรื่องนี้กับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม โดยก่อนการประชุมสภาฯ ผู้ให้ข้อมูลได้เข้า พบกับนายมนตรี พงษ์พานิช ซึ่งดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมขณะนั้นเพื่อแจ้ง ให้ทราบว่าจะยื่นกระทู้ถามเรื่องนี้และขอให้นายมนตรีช่วยตอบกระทู้ด้วย “อาทึ่เลยไปพูดกับ คุณมนตรีว่า เดี่ยวจะยื่นกระทู้ถามนี้นะ ช่วยตอบหน่อยนะแล้วก็ลดให้ด้วย ถ้าท่านลดได้ทั้งหมดลด ไปเลย แล้วเขาก็ลดให้ 100”²⁶⁷ จากคำให้สัมภาษณ์ของเย็นจิตต์ยืนยันให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ผู้ให้ ข้อมูลให้ความสำคัญกับการตอบกระทู้ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับปัญหา ซึ่งสิ่งนี้มีความสำคัญและน่าจะ ส่งผลดีต่อการทำงานการเมืองของผู้ให้ข้อมูล เพราะการที่ผู้บริหารประเทศระดับรัฐมนตรีตอบ กระทู้ยอมแสดงถึงการที่ปัญหาได้รับการใส่ใจและแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรมมิใช่เพียงการนำปัญหา ไปพูดในสภาฯ เท่านั้น

²⁶⁶ เรื่องเดียวกัน, 13 กันยายน 2550.

²⁶⁷ สัมภาษณ์ เย็นจิตต์ รพีพัฒน์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 19 กันยายน 2550.

อนึ่ง การนำปัญหาของพี่น้องประชาชนมาอภิปรายในสภาฯ ในลักษณะการตั้งกระทู้ถามนั้น ผู้วิจัยยังพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมักนำเสนอภาพรวมของประเด็นปัญหา ก่อนเพื่อแสดงให้เห็นว่าเป็นปัญหาสำคัญระดับชาติ อาทิเช่น ปัญหาราคาพืชผลทางการเกษตรตกต่ำ และปัญหาน้ำท่วม มิใช่เริ่มอภิปรายด้วยการนำเสนอปัญหาในพื้นที่ ที่เป็นเช่นนี้เพราะบทบาทการทำงานของผู้แทนราษฎรเป็นบทบาทการทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประชาชนทั้งประเทศ ขณะที่การแก้ปัญหาในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นหน้าที่ของนักการเมืองท้องถิ่นอย่างสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร หรือสมาชิกสภาจังหวัด²⁶⁸ อย่างไรก็ตามเป็นธรรมดาที่ผู้ให้ข้อมูลมักต้องการให้ผู้บริหารประเทศได้รับทราบปัญหาในพื้นที่ของตนด้วย เช่นเดียวกับชาวบ้านที่ต้องการให้ผู้แทนราษฎรนำปัญหาของตนไปพูดในสภาฯ ดังนั้นหลังจากที่ผู้ให้ข้อมูลได้อภิปรายปัญหาโดยภาพรวมแล้ว ผู้ให้ข้อมูลมักจะพูดถึงเขตเลือกตั้งของตนในลักษณะของการยกตัวอย่างว่า เขตเลือกตั้งของตนเป็นพื้นที่หนึ่งที่กำลังประสบปัญหาดังกล่าว ดังตัวอย่างการตั้งกระทู้ของเอกพจน์

การตั้งกระทู้ถาม ต้องเป็นประเด็นหลักๆ ใหญ่ๆ เช่น ราคาพืชผลการเกษตร โดยภาพรวมตกต่ำ พี่น้องเกษตรกรเดือดร้อน ซึ่งก็ต้องมีพี่น้องในพื้นที่เราด้วย เพราะในพื้นที่เราก็มีเกษตรกร เช่น ราคาข้าวตกต่ำรัฐบาลจะแก้ปัญหาอย่างไร จากเดิมเกี่ยวละ 6,000 บาท ตอนนี้เหลือเกี่ยวละ 4,000 บาท รัฐบาลจะแทรกแซงราคาตรงนี้อย่างไร เพราะเกษตรกรเค้าก็สะท้อนปัญหามา หรือเราอาจจะวกเข้าไปถึงพื้นที่เรา ยกตัวอย่างในพื้นที่จังหวัดปทุมธานีของผม พูดคุยกับเกษตรกร เค้าก็เดือดร้อน เค้าก็สะท้อนปัญหามาว่าหลังจากหักค่าความชื้นข้าวแล้ว มันต่ำลงมาก มันอยู่ไม่ได้ อย่างนี้รัฐบาลจะทำอย่างไร กระทรวงพาณิชย์จะดำเนินการอย่างไรบ้าง จะระบายข้าวยังไงที่จะทำให้ราคาข้าวสูงขึ้น²⁶⁹

อย่างไรก็ตามไม่ว่าผู้ให้ข้อมูลจะมีความถี่ของการอภิปรายเป็นอย่างไร สิ่งหนึ่งที่ผู้ให้ข้อมูลทุกคนทั้งหมดมีความเห็นตรงกัน คือ ก่อนการอภิปรายแต่ละครั้งผู้ให้ข้อมูลต้องเตรียมตัวเป็นอย่างดีโดยเฉพาะข้อมูลที่จะใช้อภิปราย รวมไปถึงควรวางแผนด้วยว่าจะเริ่มต้นและจบการอภิปรายอย่างไร จะใช้น้ำหนักเสียงอย่างไร ตลอดจนจะเน้นเสียงที่ช่วงใดของการอภิปราย²⁷⁰ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่า เพื่อให้การอภิปรายน่าสนใจ ผู้ให้ข้อมูลจำนวนหนึ่งได้ให้

²⁶⁸ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 8 กันยายน 2550.

²⁶⁹ เรื่องเดียวกัน.

²⁷⁰ สัมภาษณ์ สุเทพ วงศ์กำแหง, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522 และ 2531, 3 ตุลาคม 2549.

ความสำคัญกับการอภิปรายที่ตรงประเด็น กระชับ และได้ใจความ ดังเช่นกรณีของเย็นจิตต์ ที่กล่าวว่า หลักในการอภิปรายของตน คือ ใช้หลักเหตุผลและพูดเข้าประเด็น ไม่พูดยาวหรือ เยิ่นเย้อ และด้วยเหตุนี้เองแม้ตนจะได้อภิปรายไม่บ่อยนัก แต่ทุกครั้งที่อภิปรายสมาชิกในสภา จะเงี่ย²⁷¹ หรือกรณีของคັນสนีย์ที่เมื่ออภิปรายมักพูดสั้นและตรงประเด็น²⁷²

ประการที่สาม การทำงานในคณะกรรมการมาธิการสามัญ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูล ทุกคนล้วนได้กระทำหน้าที่ดังกล่าวโดยทำงานในคณะกรรมการชุดต่างๆ ตามความสนใจและความถนัดของตนเอง ดังตัวอย่างกรณีของเย็นจิตต์ที่เป็นประธานคณะกรรมการกิจการเยาวชน สตรีและผู้สูงอายุ และกรรมการติดตามการบริหารงบประมาณ²⁷³ กรณีของจักรพันธ์ เป็นรองประธานคณะกรรมการการกีฬา²⁷⁴ กรณีของลดาวัลย์ เป็นประธานคณะกรรมการกิจการเด็ก เยาวชน สตรีและผู้สูงอายุ โฆษกคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม และกรรมการการเกษตร และสิ่งแวดล้อม²⁷⁵ กรณีของคັນสนีย์ เป็นกรรมการกิจการเยาวชน สตรีและผู้สูงอายุ กรรมการการท่องเที่ยว และกรรมการบริหารหน่วยประจำชาติไทยในสหภาพรัฐสภา²⁷⁶ กรณีของอริสมันต์ เป็นรองประธานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม²⁷⁷ กรณีของรณฤทธิชัย เป็นรองประธานคณะกรรมการการกีฬาและการท่องเที่ยว²⁷⁸ กรณีของจณิสตา เป็นกรรมการ

²⁷¹ สัมภาษณ์ เย็นจิตต์ รพีพัฒน์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 17 ตุลาคม 2549.

²⁷² สัมภาษณ์ คັນสนีย์ นาคพงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 17 ตุลาคม 2550.

²⁷³ สัมภาษณ์ เย็นจิตต์ รพีพัฒน์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 19 กันยายน 2550.

²⁷⁴ สัมภาษณ์ จักรพันธ์ ยมจินดา, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2539, 2544 และ 2548, 14 มิถุนายน 2549.

²⁷⁵ สัมภาษณ์ ลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 22-24 ธันวาคม 2549.

²⁷⁶ สัมภาษณ์ คันสนีย์ นาคพงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 25 กันยายน 2550.

²⁷⁷ สัมภาษณ์ อริสมันต์ พงศ์เรืองรอง, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 6 กันยายน 2550.

²⁷⁸ สัมภาษณ์ รณฤทธิชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 17-18 พฤศจิกายน 2549.

คุ้มครองผู้บริโภค และกรรมาธิการแรงงาน²⁷⁹ และกรณีของยุรนันท์ เป็นโฆษกคณะกรรมาธิการกิจการเด็ก เยาวชน สตรีและผู้สูงอายุ²⁸⁰ เป็นต้น น่าสังเกตว่าผู้ให้ข้อมูลเกือบทุกคนได้ดำรงตำแหน่งต่างๆ ของคณะกรรมาธิการด้วยไม่ว่าจะเป็นตำแหน่งประธาน รองประธาน และโฆษก สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นอย่างหนึ่งว่าผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ที่มีศักยภาพในการทำงานการเมืองมิฉะนั้นผู้ให้ข้อมูลคงไม่ได้รับการยอมรับจากกรรมาธิการท่านอื่นๆ ให้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว

สำหรับบทบาทการทำงานของผู้ให้ข้อมูลในคณะกรรมาธิการนั้น ผู้วิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลได้ทำงานตามอำนาจหน้าที่ของกรรมาธิการ ประกอบไปด้วย การทำหน้าที่พิจารณาเรื่องร้องเรียนของพี่น้องประชาชนที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของกรรมาธิการนั้นๆ แล้วนำปัญหาเสนอต่อไปยังรัฐบาล ดังตัวอย่างกรณีของเอกพจน์ที่เป็นกรรมาธิการแรงงาน ได้รับเรื่องร้องเรียนของผู้ใช้แรงงาน อาทิเช่น เรื่องสวัสดิการของผู้ใช้แรงงาน ปัญหาการว่างงาน เรื่องความปลอดภัยในสถานที่ทำงาน และการถูกนายจ้างเอารัดเอาเปรียบ เป็นต้น และประสานงานต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ปัญหาได้รับการแก้ไข เช่น เมื่อได้รับการร้องทุกข์จากผู้ใช้แรงงานว่าถูกนายจ้างเลิกจ้างอย่างไม่เป็นธรรม กรรมาธิการได้ประสานงานไปยังผู้บริหารโรงงานอุตสาหกรรมให้ดำเนินการแก้ไขให้ถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนด²⁸¹ ทั้งนี้กรรมาธิการมีอำนาจในการเรียกเอกสารจากบุคคลใดๆ หรือเรียกบุคคลใดๆ มาแถลงข้อเท็จจริง หรือแสดงความคิดเห็นในกิจการที่กระทำหรือเรื่องที่กำลังพิจารณาสอบสวนหรือศึกษาอยู่²⁸² ดังกรณีของเอกพจน์ หากผู้บริหารโรงงานอุตสาหกรรมไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย กล่าวคือ ไม่จ่ายเงินชดเชยให้กับผู้ใช้แรงงานในกรณีที่ถูกเลิกจ้างตามที่กฎหมายกำหนด กรรมาธิการจะเชิญผู้บริหารของกรมแรงงานและผู้บริหารของกระทรวงแรงงานมาชี้แจงว่าเพราะเหตุใดจึงไม่ดำเนินการกับโรงงานอุตสาหกรรมที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ซึ่งจากการทำงานดังกล่าวสามารถช่วยเหลือผู้ใช้แรงงานได้เป็นจำนวนมาก²⁸³ หรือกรณี

²⁷⁹ สัมภาษณ์ จณิสตา ลิวเฉลิมวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 5 ตุลาคม 2549.

²⁸⁰ สัมภาษณ์ ยุรนันท์ ภมรมนตรี, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 28 กันยายน 2550.

²⁸¹ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 8 กันยายน 2550.

²⁸² เศรษฐพร คูศิริพิทักษ์, ถ้าอยากเป็นผู้แทน (กรุงเทพมหานคร: โครงการศึกษานโยบายสาธารณะ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ม.ป.ท.), น. 15-16.

²⁸³ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 8 กันยายน 2550.

ของรณฤทธิชัยที่เป็นกรรมวิธีการกีฬา เมื่อมีกรณีการล้มมวย ได้เรียกบุคคลที่เกี่ยวข้องมาสอบสวน ซึ่งในที่สุดสามารถทำความเข้าใจกันได้²⁸⁴ รวมไปถึงกรณีของคันทันนี่ที่เป็นกรรมวิธีการศาสตร์ ศิลปะและวัฒนธรรม เมื่อมีผู้ร้องเรียนมายังกรรมวิธีการถึงความไม่เหมาะสมของการออกอากาศ รายการโทรทัศน์ประเภทเรียลลิตี้โชว์ ก็ได้เชิญผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ ตัวแทนจากกระทรวง วัฒนธรรม และตำรวจ มาหารือถึงเรื่องดังกล่าว²⁸⁵

นอกเหนือจากการพิจารณาเรื่องร้องเรียนและการพิจารณาสอบสวนแล้ว ผู้วิจัยยังพบ ด้วยว่า ผู้ให้ข้อมูลยังมีบทบาทในการศึกษาเรื่องใดๆ ที่เกี่ยวกับคณะกรรมการนั้นๆ ดังตัวอย่าง กรณีของรณฤทธิชัยที่กล่าวถึงบทบาทการทำงานในคณะกรรมการการกีฬาว่า ได้ทำหน้าที่ ศึกษาและเสนอแผนงานด้านการกีฬาเพื่อมุ่งส่งเสริมการกีฬาของชาติ²⁸⁶ หรือกรณีของคันทันนี่ ที่เป็นกรรมวิธีการศาสตร์ ได้ศึกษาเกี่ยวกับร่างพระราชบัญญัติพระพุทธศาสนาและร่าง พระราชบัญญัติสงฆ์ โดยได้เดินทางไปรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของประชาชนในพื้นที่ ต่างๆ ทุกภูมิภาคที่มีต่อร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว²⁸⁷

จากการทำหน้าที่ของผู้ให้ข้อมูลในฐานะกรรมการสามัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัย พบว่า ผู้ให้ข้อมูลทุกคนล้วนได้สร้างผลงานจนเป็นที่ยอมรับ ดังตัวอย่างกรณีของเย็นจิตต์ เมื่อครั้ง ทำงานในคณะกรรมการติดตามการบริหารงบประมาณ ได้ยื่นมติขอตัดงบประมาณของกองทัพบก ได้เป็นผลสำเร็จจนเป็นที่กล่าวขวัญกันอย่างกว้างขวางในกรรมการ²⁸⁸ กรณีของลดาววัลย์ที่เป็น ประธานคณะกรรมการกิจการเด็ก เยาวชน สตรีและผู้สูงอายุ ได้มีผลงานการพิจารณาเรื่อง ต่างๆ ถึง 21 เรื่อง อาทิเช่น การพิจารณาศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์สำหรับเด็กและครอบครัว การพิจารณาศึกษาการส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ การศึกษา

²⁸⁴ สัมภาษณ์ รณฤทธิชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 17-18 พฤศจิกายน 2549.

²⁸⁵ สัมภาษณ์ คันทันนี่ นาคพงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 25 กันยายน 2550.

²⁸⁶ สัมภาษณ์ รณฤทธิชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 13 กันยายน 2550.

²⁸⁷ สัมภาษณ์ คันทันนี่ นาคพงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 25 กันยายน 2550.

²⁸⁸ สัมภาษณ์ เย็นจิตต์ รพีพัฒน์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 19 กันยายน 2550.

ความคืบหน้าการจัดโครงการวันอาทิตย์เป็นวันครอบครัว และพิจารณาศึกษาการจัดทำโครงการเข้าวัดวันเสาร์ เป็นต้น²⁸⁹ กรณีของเอกพจน์ที่ได้นำปัญหาของพี่น้องผู้ใช้แรงงานไปอภิปรายในที่ประชุมกรรมวิธีการแรงงาน จนนำไปสู่การแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับสวัสดิการของผู้ใช้แรงงาน และระบบการประกันสังคมให้มีความเป็นธรรมกับผู้ใช้งานมากขึ้น²⁹⁰ กรณีของจนิस्ताที่ทำงานในกรรมวิธีการคุ้มครองผู้บริโภค ได้ช่วยเหลือผู้บริโภคที่ถูกเอาเปรียบจากสถาบันเสริมความงามได้เป็นผลสำเร็จหลายราย²⁹¹

อนึ่ง ผู้ให้ข้อมูลได้เน้นย้ำว่า การทำงานในคณะกรรมการเป็นการทำงานร่วมกันกับกรรมวิธีการคนอื่นๆ ดังนั้นผลงานที่เกิดขึ้นจึงเป็นผลงานร่วมกันของกรรมการทั้งคณะ ไม่ใช่ผลงานของกรรมการคนใดคนหนึ่ง เพียงแต่ว่าหากกรรมการคนใดเป็นผู้หยิบยกปัญหาเข้าสู่ที่ประชุมกรรมวิธีการก็อาจได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทหลักในการแก้ปัญหา²⁹² สิ่งที่เกิดขึ้นนี้สะท้อนให้เห็นอย่างหนึ่งว่าผู้ให้ข้อมูลต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการทำงานร่วมกับกรรมวิธีการคนอื่นๆ ได้เป็นอย่างดี เพื่อร่วมกันผลักดันให้ปัญหาที่ชาวบ้านร้องเรียนมายังกรรมวิธีการได้รับการแก้ไข

ประการที่สี่ การติดตามและตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล อันเป็นบทบาทหลักของผู้ให้ข้อมูลที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคร่วมฝ่ายค้าน ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลแสดงบทบาทดังกล่าวในลักษณะของการตั้งกระทู้ถามถึงการดำเนินงานของรัฐบาล ดังเช่นกรณีของเอกพจน์ ขณะที่ เป็น ส.ส. ฝ่ายค้าน เมื่อชาวบ้านมาร้องเรียนปัญหาน้ำประปา หรือไฟฟ้า เอกพจน์ได้ช่วยติดต่อประสานงานไปยังส่วนราชการที่เกี่ยวข้องให้รีบดำเนินการแก้ไขปัญหา เช่น การจัดสรรงบประมาณมาจัดทำประปาให้ชาวบ้าน และการดำเนินการติดตั้งไฟฟ้าให้ชาวบ้าน เป็นต้น

²⁸⁹ กลุ่มงานคณะกรรมการกิจการเด็ก เยาวชน สตรีและผู้สูงอายุ สำนักกรรมวิธีการ ๒ สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, สรุปผลการดำเนินงานของคณะกรรมการกิจการเด็ก เยาวชน สตรีและผู้สูงอายุ สภาผู้แทนราษฎร (ระหว่าง ๒๑ เมษายน ๒๕๔๘ - ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๙) (กรุงเทพมหานคร: สภาผู้แทนราษฎร, 2549), น. 27-46.

²⁹⁰ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 8 กันยายน 2550.

²⁹¹ สัมภาษณ์ จนิस्ता ลิวเฉลิมวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 5 ตุลาคม 2549.

²⁹² สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 8 กันยายน 2550.

ซึ่งหากหน่วยงานที่รับผิดชอบดังกล่าวไม่ดำเนินการ เอกพจน์จะใช้วิธีการตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องในสภา

ถ้าเขาไม่ดำเนินการเราก็จะไปตั้งกระทู้ถาม ถามรัฐมนตรีที่ดูแลประจำ ดูแลไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ว่าทำไมผู้ได้บังคับบัญชาจึงไม่ยอมดำเนินการ ก็เช็คบิลกันไปเรื่อยๆ เป็น ส.ส. ได้เปรียบตรงที่ไปตั้งกระทู้ พอกระทู้ไปถึงรัฐมนตรี รัฐมนตรีจะเรียกข้อมูลมาหมดเลย เรียกหน่วยงานนี้มาถามว่า เรื่องมันเป็นอย่างไร ทำไมจึงปล่อยให้มาตั้งกระทู้ถามผมในสภา

การใช้คำว่า “เช็คบิล” ของเอกพจน์ สะท้อนให้เห็นว่าเมื่อได้ตั้งกระทู้ถามในสภา จะมีการได้ตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานต่างๆ ซึ่งทำให้ทราบได้ง่ายว่าการดำเนินงานของรัฐบาลมีปัญหาในขั้นตอนใด ที่หน่วยงานใด และจากคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า “รัฐมนตรีจะเรียกข้อมูลมาหมดเลย” ยังแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนอีกด้ว่าการตั้งกระทู้ถามทำให้มีการดำเนินการตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานอย่างเป็นรูปธรรมโดยผู้บริหารระดับสูงของกระทรวง ซึ่งเป็นธรรมดาที่หน่วยงานต่างๆ จะกระตือรือร้นรีบรายงานผลการดำเนินงานกลับมายังรัฐมนตรี ดังนั้นไม่นานก็จะทราบได้ว่าการดำเนินงานของรัฐบาลมีความบกพร่องในจุดใดบ้าง

นอกเหนือจากการติดตามและตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลด้วยการตั้งกระทู้ถามในสภา แล้ว การตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลอีกรูปแบบหนึ่งที่ประชาชนสนใจ คือ การอภิปรายไม่ไว้วางใจ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า มีผู้ให้ข้อมูลเพียงคนเดียวที่เคยทำหน้าที่นี้คือ รณฤทธิชัย อภิปรายไม่ไว้วางใจการบริหารราชการแผ่นดินของนายสุเทพ เพื่อทูลเกล้าฯ ถวาย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมในสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย พ.ศ. 2541-2543 ในกรณีการอนุมัติงบประมาณก่อสร้างโครงการรถไฟรางคู่ เนื่องจากโครงการนี้ได้ตั้งงบประมาณไว้ประมาณ 6,000 ล้านบาท แต่ในวันประมูลราคาโครงการสูงกว่างบประมาณที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ราคาสูงถึง 1,200 ล้านบาท และปรับลดลงเหลือ 9,000 ล้านบาท ซึ่งรณฤทธิชัยกลางแคลงใจในส่วนตัวของงบประมาณจำนวน 3,000 ล้านบาท ว่ามีที่มาที่ไปอย่างไร จึงยื่นเสนอขออภิปรายไม่ไว้วางใจ²⁹³ สำหรับขั้นตอนการยื่นขออภิปรายไม่ไว้วางใจนั้น พบว่า ผู้ต้องการอภิปรายไม่ไว้วางใจต้องนำเรื่องที่จะอภิปรายไม่ไว้วางใจเสนอต่อคณะกรรมการประสานงานพรรคร่วมฝ่ายค้าน หรือที่นิยมเรียกกันสั้นๆ ว่า “วิปฝ่ายค้าน” ซึ่งวิปฝ่ายค้านจะเป็นผู้พิจารณากำหนดตัวบุคคลที่จะอภิปรายไม่ไว้วางใจ และเป็นผู้ประสานงานจัดส่งประเด็นการอภิปรายและรายชื่อผู้อภิปรายไปยัง

²⁹³ สัมภาษณ์ รณฤทธิชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 13 กันยายน 2550.

ประธานสภาผู้แทนราษฎร²⁹⁴ ส่วนผู้ให้ข้อมูลคนอื่นๆ แม้จะเคยเป็น ส.ส. ของพรรคร่วมฝ่ายค้าน แต่ก็ไม่เคยได้อภิปรายไม่ไว้วางใจ ดังเช่นกรณีของเอกพจน์ที่ไม่เคยอภิปรายไม่ไว้วางใจแม้จะเป็น ส.ส. ของพรรคฝ่ายค้านถึง 3 สมัย²⁹⁵ หรือกรณีของเย็นจิตต์ที่แม้จะเป็น ส.ส. ฝ่ายค้านแต่ก็ไม่เคยอภิปรายไม่ไว้วางใจเช่นกัน²⁹⁶ โดยผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้ต่างให้เหตุผลไปในทำนองเดียวกันว่า ไม่มีเวลาเพียงพอสำหรับการเตรียมการดังกล่าว เนื่องจากการอภิปรายไม่ไว้วางใจต้องใช้ข้อมูลเป็นจำนวนมากในขณะที่ตนต้องปฏิบัติภารกิจอื่นๆ อีกมากมาย ประกอบกับเป็นธรรมดาที่จะมีผู้ต้องการอภิปรายไม่ไว้วางใจเป็นจำนวนมาก อีกทั้งลำดับความอาวุโสของผู้ให้ข้อมูลยังเป็นรองสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนอื่นๆ ดังนั้นผู้ให้ข้อมูลจึงไม่ต้องการไปแข่งขันกับ ส.ส. คนอื่นเพื่อให้ตนได้ขึ้นอภิปรายไม่ไว้วางใจ²⁹⁷⁻²⁹⁸

ส่วนผู้ให้ข้อมูลที่เป็น ส.ส. ของพรรครัฐบาล แม้ไม่ได้ลุกขึ้นอภิปรายไม่ไว้วางใจแต่ไม่ใช่ว่าจะไม่มีบทบาทใดๆ เลยในวันอภิปรายไม่ไว้วางใจ ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของผู้ให้ข้อมูลที่ เป็น ส.ส. พรรครัฐบาลในการอภิปรายไม่ไว้วางใจเป็นไปในลักษณะของการยกมือประท้วงเพื่อช่วยรัฐมนตรีที่ถูก ส.ส. ฝ่ายค้านปฏิบัติผิดระเบียบของสภา ดังตัวอย่างกรณีของอริสมันต์ที่กล่าวว่า เมื่อมีการอภิปรายไม่ไว้วางใจ ตนจะนั่งฟังเนื้อหาการอภิปราย หากเห็นว่ามีผู้อภิปรายไม่ตรงประเด็นหรือผิดระเบียบข้อบังคับการประชุมตนจะลุกขึ้นประท้วงอย่างมีเหตุผล²⁹⁹ หรือกรณีของคันสนีย์ที่ได้ยกมือประท้วงช่วยนายวันมูหะมัด นอร์มะทา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เนื่องจากถูก ส.ส. ฝ่ายค้านอภิปรายเสียดสีแบบผิดกติกาของสภา ในการอภิปรายไม่ไว้วางใจ รัฐมนตรีเป็นรายบุคคลในสมัยที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ครั้งที่ 1 พ.ศ.

²⁹⁴ เรื่องเดียวกัน.

²⁹⁵ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 8 กันยายน 2550.

²⁹⁶ สัมภาษณ์ เย็นจิตต์ รพีพัฒน์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 19 กันยายน 2550.

²⁹⁷ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 8 กันยายน 2550.

²⁹⁸ สัมภาษณ์ เย็นจิตต์ รพีพัฒน์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 19 กันยายน 2550.

²⁹⁹ สัมภาษณ์ อริสมันต์ พงศ์เรืองรอง, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 6 กันยายน 2550.

2544-2548³⁰⁰ อย่างไรก็ตามการประท้วงดังกล่าวต้องไม่ใช่การประท้วงพรวดเพื่อหรือกระทำไปเพียงเพราะต้องการให้ได้พูดในสภา มิฉะนั้นการอภิปรายไม่ว่างใจจะไม่สามารถดำเนินไปได้ อย่างเรียบร้อย ซึ่งผู้ให้ข้อมูลเข้าใจประเด็นนี้เป็นอย่างดี เห็นได้จากการที่คณิสสรอภิปราชณ์หรือพ้องเนื้อหาการอภิปรายจนมั่นใจว่าเนื้อหาที่ ส.ส. ฝ่ายค้านอภิปรายผิดระเบียบข้อบังคับของสภา และพยายามหาเพื่อน ส.ส. คนอื่นที่จะลุกขึ้นประท้วงให้กับนายวันมูหะมัด นอร์มะทา แต่ไม่มีใครลุกขึ้นประท้วงจนต้องลุกขึ้นประท้วงด้วยตัวเอง

ที่พูดสั้นมาก เพราะที่ว่ามันเสียดสีเค้าด้วยภาพ วันนั้นไม่มีคิวพูด แต่เรามีความรู้สึกว่าเราปล่อยให้ผู้ชายคนนี้พูดอย่างนี้ไม่ได้ มันผิดกติกา โอ๊ย มุสลิมนี้ชอบพีมากเลย พี่ยกมือขึ้น ตอนนั้นพีโกรธมาก พีวิ่งหาคนทั้งสภา แล้วไม่มีใครประท้วงให้ท่านวันนอร์ พีบอกไม่ประท้วง เราประท้วง เราบอกว่าไม่ได้ประท้วงพรวดเพื่ออะไรนะ

จากคำให้สัมภาษณ์ของคณิสสรอภิปราชณ์ที่ว่า “เราปล่อยให้ผู้ชายคนนี้พูดอย่างนี้ไม่ได้” แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าคณิสสรอภิปราชณ์ต้องพ้องเนื้อหาการอภิปรายจนแน่ใจว่าเป็นการอภิปรายไม่ว่างใจที่ผิดระเบียบของสภา จึงตัดสินใจประท้วง ไม่ใช่การพ้องเนื้อหาเพียงเล็กน้อยแล้วลุกขึ้นประท้วงอย่างไม่เหมาะสม อีกทั้งการที่คณิสสรอภิปราชณ์พยายามหาว่าจะมี ส.ส. ท่านใดลุกขึ้นประท้วงหรือไม่ก็แสดงให้เห็นว่าคณิสสรอภิปราชณ์ไม่ได้มีเจตนาว่าตนจะต้องเป็นผู้ที่ลุกขึ้นประท้วง จนเมื่อไม่สามารถหาผู้ที่ประท้วงได้จึงตัดสินใจเป็นผู้ประท้วงเอง นอกจากนี้ยังมีข้อสังเกตว่าการลุกขึ้นประท้วงของคณิสสรอภิปราชณ์ แม้ไม่ได้พูดยาวมากนักแต่ก็สามารถทำให้ผู้ที่ชมการถ่ายทอดสดผ่านสื่อโทรทัศน์ชื่นชอบได้ถึงขนาดที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “คนมุสลิมนี้ชอบพีมากเลย” สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นอย่างหนึ่งว่าเนื้อหาที่พูดมีความสำคัญมากกว่าระยะเวลาที่ใช้พูด หากผู้ให้ข้อมูลใช้ระยะเวลาการประท้วงนาน แต่เนื้อหาที่พูดไม่ตรงประเด็น ผู้ฟังก็อาจไม่ประทับใจ

อนึ่ง หลังจากที่ได้รับข้อมูลได้ทำงานด้านนิติบัญญัติทั้ง 4 ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการทำหน้าที่เสนอและพิจารณาร่างกฎหมายในสภาผู้แทนราษฎร การแสดงความคิดเห็นและอภิปรายในสภาผู้แทนราษฎร การทำงานในคณะกรรมการสามัญ ตลอดจนการติดตามและตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล ผู้วิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลได้มีการบอกกล่าวถึงการดำเนินงานดังกล่าวให้พี่น้องประชาชนในพื้นที่ได้รับทราบ ซึ่งวิธีการที่ผู้ให้ข้อมูลนิยมใช้ คือ การไปพบประชาชนและเล่าให้ฟังถึงผลงานของตน ดังตัวอย่างกรณีของคณิสสรอภิปราชณ์ที่กล่าวว่า “อย่างพีไปในพื้นที่ที่ต้อง remind ให้ฟังว่าพีไปทำอะไรมาในงานระดับชาติ ก็เล่าให้ฟังภาษาชาวบ้านง่ายๆ ไม่มาก พีจะไม่เล่าจนเลียน

³⁰⁰ สัมภาษณ์ คณิสสรอภิปราชณ์ นาคพงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 12 ตุลาคม 2549.

ที่จะพูดของพี่ผ่านๆ ให้เค้ารู้ว่าพี่ทำ”³⁰¹ จากคำให้สัมภาษณ์ของคณิสสรณียะยืนยันให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลต้องมีการย้ำเตือนให้ชาวบ้านทราบถึงผลงานระดับชาติที่ได้กระทำไป มิฉะนั้นชาวบ้านอาจไม่ทราบเลยว่าผู้แทนราษฎรของตนได้ไปมีบทบาทอย่างไรบ้างในการทำงานระดับชาติ และจากคำพูดที่ว่า “พี่จะไม่เล่าจนเลียน พี่จะพูดของพี่ผ่านๆ” ยังแสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลจะไม่เล่าหรือเน้นย้ำถึงผลงานของตนมากเกินไป แต่จะพูดสั้นๆ เพียงเพื่อให้ชาวบ้านได้ทราบว่าตนได้ทำอะไรไปบ้าง ที่เป็นเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะหากผู้ให้ข้อมูลเล่าถึงผลงานของตนมากเกินไป อาจทำให้ชาวบ้านบางคนรู้สึกว่าการให้ข้อมูลกำลังโอ้อวดผลงาน ซึ่งอาจส่งผลเสียต่อคะแนนนิยมของผู้ให้ข้อมูล นอกจากนี้สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่สะท้อนจากคำให้สัมภาษณ์ของคณิสสรณียะ ก็คือ การบอกเล่าถึงผลงานระดับชาติที่มักเกี่ยวข้องกับเรื่องทางกฎหมายซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเข้าใจยาก ผู้ให้ข้อมูลต้องเล่าด้วยภาษาที่เข้าใจง่ายโดยไม่ใช้คำศัพท์ทางกฎหมาย ทั้งนี้วิธีการดังกล่าวก็เป็นวิธีการเดียวกับที่ลดาวัลย์ใช้ในการถ่ายทอดถึงการทำงานระดับชาติของตนเมื่อมีโอกาสไปพบกับชาวบ้าน ดังตัวอย่างเนื้อหาตอนหนึ่งที่ลดาวัลย์พูดถึงผลงานการเสนอขอแก้ไขกฎหมายป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2503 ได้เป็นผลสำเร็จจนตราเป็นกฎหมายป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 ในโอกาสที่นำผ้าหม่ไปแจกให้ชาวบ้านอำเภอดอกคำใต้ ในนามของประธานมูลนิธิพัฒนาเยาวสตรีภาคเหนือ เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2549

การใช้กฎหมายลงโทษ แต่ก่อนกฎหมาย 2503 ลงโทษพ่อเล้าแมงดา ไม่เกิน 6 เดือน ปรับไม่เกิน 6,000 บาท ส.ส. ไปแก้กฎหมาย ไปศึกษา ไปหาทีม บอกว่าเราสนใจกฎหมายฉบับนี้ เขาเป็นคนไปจี้รัฐบาล เร่งให้แก้กฎหมาย รัฐบาลประชาธิปไตยยุบสภา ต่อมารัฐบาลบรรหารไปเร่งอีก ปี 2539 ก็ประกาศลงโทษพ่อเล้าแมงดา ถ้าละอ่อนตาย ต้องถูกประหารชีวิต ลงโทษพ่อแม่ด้วย ถ้ามีหลักฐานว่าชายลูกติดคุก ผู้ชายที่ซื้อละอ่อนอายุต่ำกว่า 18 ปี มาอน ตัดคอ ตอนเขียนเดียวกัน ผู้ชายก็ไม่ชอบ สุดท้ายชนะ

จากเนื้อหาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ลดาวัลย์เล่าแต่เฉพาะสาระสำคัญของงานที่ทำ ซึ่งมีประเด็นหลัก คือ ความสำเร็จของการแก้ไขกฎหมาย บทลงโทษที่เพิ่มสูงขึ้นจากเดิม และกระบวนการที่จะผ่านกฎหมาย โดยเล่าอย่างสรุป เช่น ในการขอแก้ไขกฎหมายย่อมมีขั้นตอนต่างๆ มากมายกว่าจะตราเป็นกฎหมายฉบับหนึ่ง แต่ลดาวัลย์เล่าให้ชาวบ้านฟังอย่างย่อๆ เพียงว่าต้องใช้ระยะเวลาในการพิจารณากฎหมายถึง 2 รัฐบาล คือ รัฐบาลนายชวน หลีกภัย และรัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา จนสุดท้ายกฎหมายก็ผ่านการพิจารณาของสภา นอกจากนี้ลดาวัลย์ยังใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ได้แก่ ใช้คำว่า “กฎหมาย 2503” แทนชื่อเต็มของกฎหมายป้องกันและ

³⁰¹ เรื่องเดียวกัน.

ปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2503 หรือการใช้คำว่า “พ่อเล้าแมงดา” แทนคำว่า “ผู้ค้า ประเวณี” การใช้คำว่า “ผู้ชายที่ซื้อละอ่อนอายุต่ำกว่า 18 ปี มาอน” เพื่อสื่อความหมายถึง ผู้ชายที่ซื้อประเวณีเด็กหญิงอายุต่ำกว่า 18 ปี รวมไปถึงการใช้คำว่า “สุดท้ายชนะ” เพื่อสื่อความหมายว่า “กฎหมายได้ผ่านการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร” มีข้อสังเกตอีกว่าไม่เพียงแต่การเล่าเฉพาะสาระสำคัญและใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายเท่านั้น ในกรณีที่ชาวบ้านใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสาร ผู้ให้ข้อมูลอาจจำเป็นต้องพูดภาษาถิ่นเพื่อให้ชาวบ้านเข้าใจง่ายขึ้น ดังเช่นที่ลดาวัลย์ใช้คำว่า “เฮา” ซึ่งหมายถึง ตัวเอง คำว่า “ละอ่อน” ซึ่งหมายถึง เด็กหญิง และคำว่า “ติดคอก” ซึ่งหมายถึง ติดคุก

นอกจากวิธีการไปพบประชาชน ผู้วิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลจำนวนหนึ่งยังใช้วิธีการเผยแพร่ผลงานระดับชาติของตนผ่านสื่อที่ตนจัดทำขึ้น ดังตัวอย่างกรณีของคณิสร์ที่บันทึกเทปและบันทึกภาพการอภิปรายในสภา และนำมาใช้เป็นภาพประกอบเมื่อมีการจัดทำสื่อแสดงผลงาน เช่น เมื่อจัดทำแผ่นพับแสดงผลงานก็มีภาพขณะที่กำลังอภิปรายในสภา ภาพการแถลงข่าว ในฐานะโฆษกกรรมาธิการรวมอยู่ด้วย³⁰² หรือกรณีของลดาวัลย์ที่บันทึกเทปขณะที่ตนอภิปรายในสภา และนำมาเปิดให้ชาวบ้านชมเมื่อมีการรวมกลุ่มชาวบ้าน หรือนำมาเปิดให้ชาวบ้านฟังในรายการวิทยุของตน³⁰³ สิ่งที่เกิดขึ้นนี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลอยากให้ชาวบ้านได้รับทราบถึงบทบาทการทำงานระดับชาติของตนว่าได้ไปทำอะไรบ้าง ซึ่งสิ่งนี้น่าจะเป็นผลดีต่อการรักษาตำแหน่งทางการเมืองในแง่มุมที่ว่าเมื่อชาวบ้านได้ทราบว่าผู้แทนราษฎรที่ตนลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้มีผลงานเป็นที่ยอมรับในวงกว้าง โอกาสที่ชาวบ้านจะลงคะแนนเสียงให้ในการเลือกตั้งครั้งต่อไปก็มีมากขึ้น

นอกเหนือไปจากวิธีการดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยยังพบด้วยว่า ช่องทางสำคัญช่องทางหนึ่งที่ทำให้ประชาชนได้รับทราบถึงบทบาทการทำงานระดับชาติของผู้ให้ข้อมูล คือ การได้ปรากฏเป็นข่าวผ่านสื่อมวลชนไม่ว่าจะเป็นบทบาทการทำงานในกรรมาธิการ หรือการอภิปรายในสภา ดังตัวอย่างกรณีของเย็นจิตต์ที่กล่าวว่าผลงานในคณะกรรมาธิการแทบทุกเรื่องของตนถูกนำเสนอผ่านสื่อมวลชน³⁰⁴ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากผู้ให้ข้อมูลดำรงตำแหน่งโฆษกคณะกรรมาธิการซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการแถลงผลงานต่อสื่อมวลชน ประชาชนจะยิ่งได้รับทราบบทบาทการทำงาน

³⁰² เรื่องเดียวกัน.

³⁰³ สัมภาษณ์ ลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 22-24 ธันวาคม 2549.

³⁰⁴ สัมภาษณ์ เย็นจิตต์ รพีพัฒน์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 17 ตุลาคม 2549.

ของผู้ให้ข้อมูลบ่อยครั้ง³⁰⁵⁻³⁰⁶ ส่วนการแสดงความคิดเห็นและการอภิปรายในสภาฯ นั้น มีการถ่ายทอดเสียงทางวิทยุรัฐสภา และหากเป็นการอภิปรายไม่ไว้วางใจยังมีการถ่ายทอดสดทางสถานีโทรทัศน์ด้วย จึงไม่น่าแปลกใจที่ประชาชนจะได้รับทราบถึงบทบาทการทำงานในสภาฯ ของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งผลการศึกษายังพบอีกด้วยว่า หากผู้ให้ข้อมูลอภิปรายเรื่องที่เป็นปัญหาของชาวบ้าน ชาวบ้านจะสนใจฟังและเมื่อผู้ให้ข้อมูลกลับไปเยี่ยมชาวบ้านในพื้นที่ ชาวบ้านมักพูดถึงการอภิปรายในครั้งนั้น ดังตัวอย่างกรณีของอรিসมันต์ที่กล่าวถึงการตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยถึงความคืบหน้ากรณีเด็กในพื้นที่ถูกข่มขืนและเสียชีวิตว่า เป็นกระทู้ที่ชาวบ้านพูดถึงและสนใจฟังเป็นอย่างมากเพราะเป็นปัญหาที่เกิดกับชาวบ้านในพื้นที่³⁰⁷ ขณะที่การอภิปรายถึงประเด็นทางกฎหมาย ชาวบ้านมักฟังเพียงแค่ว่าผ่านๆ แต่ไม่ได้สนใจในรายละเอียดมากนัก ดังเช่นที่เย็นจิตต์ได้ให้สัมภาษณ์ถึงเรื่องนี้ว่า “ชาวบ้านรู้แต่เขาไม่สนใจจำเรื่องกฎหมายอะไรหรอก ชาวบ้านเขาก็จะจำเฉพาะสิ่งที่เค้าได้รับโดยตรงเพราะกฎหมายมันยาก จำไม่ค่อยได้”³⁰⁸

ผลการศึกษาข้างต้นได้รับการยืนยันจากการพูดคุยกับบรรณวิทย์ถึงประเด็นดังกล่าว โดยบรรณวิทย์ได้ยกตัวอย่างกรณีการอภิปรายไม่ไว้วางใจของตนที่อภิปรายถึงปัญหาการทุจริตการก่อสร้างรถไฟรางคู่ว่า ปัญหาดังกล่าวเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวชาวจังหวัดยโสธรเพราะเป็นโครงการที่เกิดขึ้นที่กรุงเทพมหานคร ดังนั้นชาวบ้านจึงฟังแค่ฟังแต่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับเนื้อหาที่อภิปรายมากนัก ตรงกันข้ามเมื่อตนอภิปรายเรื่องใกล้ตัวชาวบ้านอย่างปัญหาน้ำท่วมที่ชาวบ้านกำลังประสบอยู่ ชาวบ้านจะสนใจฟังเนื้อหาที่อภิปรายอย่างตั้งใจ

เค้าบอกเค้าได้ฟัง แต่มันไม่เกี่ยวกับชาวบ้าน มันเกี่ยวกับรถไฟ เกี่ยวกับเรื่องทุจริต อาถืงได้บอกว่ ชาวบ้านถ้าจะพูดให้เค้าชื่นชมต้องพูดเรื่องในพื้นที่ว่ เขาเดือดร้อนเรื่องอะไร แล้วชาวบ้านก็จะชื่นชอบ ถ้าไปพูดบอกว่าเศรษฐกิจมันไม่ดี ค่าเงินบาทแข็งตัว มันก็ไม่วู้เรื่องหรอก หุ่นมันขึ้น หุ่นมันลง ชาวบ้านไม่วู้หรอก แต่ถ่าพูดเรื่องน้ำท่วมอย่างนี้เค้าชอบ เค้าอยากให่วุดถึงปัญหาของเค้ามากกว่า ถ่า

³⁰⁵ สัมภาษณ์ คันสนีย์ นาคพงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 12 ตุลาคม 2549.

³⁰⁶ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 29 ตุลาคม 2549.

³⁰⁷ สัมภาษณ์ อริสมันต์ พงศ์เรืองรอง, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 4 ตุลาคม 2549.

³⁰⁸ สัมภาษณ์ เย็นจิตต์ รพีพัฒน์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 19 กันยายน 2550.

พูดอย่างนี้ก็ได้คนในเมือง คนในเมืองบอกเรามีกิน แต่ว่าคนบ้านนอกซึ่งเป็นคนให้คะแนนเรา คำบอกบางที่เค้าไม่รู้เรื่องหรอก³⁰⁹

จากคำให้สัมภาษณ์ของรณฤทธิชัยที่ว่า “คนในเมืองบอกเรามีกิน แต่ว่าคนบ้านนอกซึ่งเป็นคนให้คะแนนเรา คำบอกบางที่เค้าไม่รู้เรื่องหรอก” สะท้อนให้เห็นอย่างหนึ่งว่าหากผู้ให้ข้อมูลจะแสดงบทบาทการทำงานระดับชาติให้เป็นที่ประทับใจชาวบ้านในพื้นที่จนนำไปสู่การตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้กับตนในการเลือกตั้งครั้งต่อไป นอกเหนือจากการอธิบายประเด็นทางกฎหมายหรือประเด็นปัญหาของประชาชนโดยส่วนรวมแล้ว ผู้ให้ข้อมูลต้องไม่ละเลยที่จะอธิบายถึงปัญหาของชาวบ้านในพื้นที่ มิฉะนั้นผู้ให้ข้อมูลอาจเป็นผู้แทนราษฎรที่ได้รับการยอมรับจากบุคคลทั่วไปว่ามีผลงานการทำงานระดับชาติโดดเด่นแต่ชาวบ้านในพื้นที่ไม่ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้ และสิ่งนี้อาจจะเป็นเหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เอกพจน์กล่าวถึงวิธีการตั้งกระทู้ถามในสภาฯ ว่า เมื่อได้อธิบายถึงประเด็นที่เป็นปัญหาของประชาชนโดยรวมแล้ว จะยกตัวอย่างพื้นที่ของตนว่าเป็นหนึ่งในจำนวนพื้นที่ที่ประสบปัญหาดังกล่าว เช่น เริ่มต้นอธิบายด้วยการพูดถึงปัญหาราคาข้าวตกต่ำซึ่งเป็นปัญหาของเกษตรกรทั่วประเทศ จากนั้นจึงยกตัวอย่างเกษตรกรในจังหวัดปทุมธานีว่าเป็นหนึ่งในจำนวนเกษตรกรของอีกหลายๆ จังหวัดที่กำลังประสบปัญหาดังกล่าว ขอให้รัฐบาลมีนโยบายในการแก้ไขปัญหาอย่างเร่งด่วน³¹⁰ ด้วยวิธีการดังกล่าวจึงทำให้เสียงสะท้อนของชาวปทุมธานีที่มีต่อบทบาทการทำงานในสภาฯ ของเอกพจน์เป็นไปในทางชื่นชม เห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า “ชาวบ้านพึงครับ มีบางคนก็บอกว่า วันนั้นเห็นพูดนะ วันนั้นได้ยินพูดนะ ดีๆ พูดเกี่ยวกับราคาข้าว ดี ชอบ”³¹¹

อนึ่ง ผู้ให้ข้อมูลล้วนมีความเห็นไปในทำนองเดียวกันว่า การที่ผลงานระดับชาติของตนถูกนำเสนอผ่านสื่อมวลชนมีข้อดี คือ ชาวบ้านได้รับทราบถึงผลงานของตนในวงกว้าง ไม่ต้องเสียเวลามากนักในการชี้แจง ดังตัวอย่างกรณีของเย็นจิตต์ที่กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า เมื่อผลงานการทำงานระดับชาติของตนถูกเผยแพร่ทางสื่อมวลชน ทำให้ตนไม่ต้องเสียเวลามากนักในการบอกเล่าให้ชาวบ้านฟังถึงสิ่งที่ตนได้กระทำมา³¹² นอกจากนี้การที่ผลงานของผู้ให้ข้อมูลถูกนำเสนอผ่าน

³⁰⁹ สัมภาษณ์ รณฤทธิชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 13 กันยายน 2550.

³¹⁰ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 8 กันยายน 2550.

³¹¹ เรื่องเดียวกัน, 27 ตุลาคม 2549.

³¹² สัมภาษณ์ เย็นจิตต์ รพีพัฒน์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 17 ตุลาคม 2549.

สื่อมวลชนยังส่งผลดีต่อผู้ให้ข้อมูลในแง่มุมที่ทำให้ชาวบ้านยิ่งตระหนักว่าผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้แทนราษฎรที่มีความสามารถ เพราะเป็นธรรมดาที่ชาวบ้านจะรู้สึกภาคภูมิใจและดีใจที่ได้เห็นผู้แทนราษฎรของตนมีผลงานเป็นที่ยอมรับถึงขนาดที่บรรดาสื่อมวลชนต่างนำเสนอผลงาน³¹³ ซึ่งความรู้สึกดังกล่าวย่อมส่งผลดีต่อการรักษาตำแหน่งของผู้ให้ข้อมูล กล่าวคือ เมื่อชาวบ้านตระหนักว่าผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ที่มีความสามารถในการทำงาน โอกาสที่ชาวบ้านจะตัดสินใจลงคะแนนเสียงให้กับผู้ให้ข้อมูลในการเลือกตั้งครั้งต่อไปย่อมมีมากขึ้น

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาการทำงานระดับชาติ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีบทบาทการทำงานระดับชาติ 4 ด้านด้วยกัน ประกอบด้วย

ประการที่หนึ่ง การทำหน้าที่เสนอและพิจารณาร่างกฎหมายในสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งพบว่า ผู้ให้ข้อมูลได้ร่วมเสนอร่างกฎหมายที่ตนสนใจและเชี่ยวชาญ โดยการนำร่างกฎหมายที่จะนำเสนอหรือประเด็นที่จะขอแก้ไขมาพูดคุยในที่ประชุมพรรคก่อน และหากที่ประชุมเห็นชอบ ผู้ให้ข้อมูลต้องให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรท่านอื่นๆ จำนวนไม่ต่ำกว่า 20 คน ลงชื่อร่วมเป็นผู้เสนอกฎหมายเพื่อนำเสนอเข้าสู่การพิจารณาของที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรต่อไป ส่วนการพิจารณากฎหมาย ผู้ให้ข้อมูลได้แสดงบทบาทดังกล่าวด้วยการเป็นกรรมาธิการวิสามัญร่วมพิจารณาร่างกฎหมายที่ตนสนใจ

ประการที่สอง การแสดงความคิดเห็นและอภิปรายในสภาผู้แทนราษฎร พบว่า ผู้ให้ข้อมูลได้อภิปรายกฎหมายที่ตนสนใจและนำปัญหาความเดือดร้อนของพี่น้องประชาชนในเขตเลือกตั้งมาพูดในสภาฯ ในลักษณะของการตั้งกระทู้ถาม โดยช่วงปีแรกของการดำรงตำแหน่งผู้แทนราษฎร ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ได้อภิปรายไม่มากนัก แต่ความถี่ในการอภิปรายจะเพิ่มขึ้นเมื่อผู้ให้ข้อมูลมีประสบการณ์มากขึ้น อาทิ ได้ดำรงตำแหน่งเป็นสมัยที่ 2 และสมัยที่ 3 ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลต่างมีความเห็นตรงกันว่า ก่อนการอภิปรายแต่ละครั้งต้องมีการเตรียมตัวเป็นอย่างดี โดยเฉพาะข้อมูลที่จะใช้อภิปรายเพื่อให้เนื้อหาการอภิปรายมีความน่าเชื่อถือ

ประการที่สาม การทำงานในคณะกรรมาธิการวิสามัญ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลได้ทำงานตามอำนาจหน้าที่ของกรรมาธิการ ประกอบไปด้วย การทำหน้าที่พิจารณาเรื่องร้องเรียนที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของกรรมาธิการนั้นๆ และประสานงานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้อำนาจได้รับการแก้ไข รวมทั้งการศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับคณะกรรมาธิการนั้นๆ อาทิ เช่น การพิจารณาเรื่องร้องเรียนของผู้ใช้แรงงานและประสานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในฐานะ

³¹³ สัมภาษณ์ อดาวัลลี วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 22-24 ธันวาคม 2549.

กรรมวิธีการแรงงานของเอกพจน์ หรือการศึกษาและเสนอแผนงานด้านการกีฬาในฐานะ
กรรมวิธีการกีฬาของรณฤทธิชัย

ประการที่ดี การติดตามและตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล อันเป็นบทบาทสำคัญ
ของผู้ให้ข้อมูลที่เป็น ส.ส. ฝ่ายค้าน โดยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลแสดงบทบาทดังกล่าวใน 2 ลักษณะ
ลักษณะแรก คือ การนำปัญหาของพี่น้องประชาชนมาตั้งกระทู้ถามถึงการดำเนินงานของรัฐบาล
ซึ่งทำให้ทราบได้ง่ายว่าการดำเนินงานของรัฐบาลมีปัญหาคือขั้นตอนใดหรือหน่วยงานใด เพราะ
เป็นธรรมดาที่รัฐมนตรีที่ถูกตั้งกระทู้ถามจะเรียกให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้นๆ
มารายงานผลการดำเนินงานให้ทราบ ส่วนลักษณะที่สอง คือ การขออภิปรายไม่ไว้วางใจ ซึ่งพบว่า
มีผู้ให้ข้อมูลเพียงคนเดียวที่เคยแสดงบทบาทดังกล่าว คือ รณฤทธิชัย

อนึ่ง หลังจากที่ผู้ให้ข้อมูลได้ทำงานด้านนิติบัญญัติทั้ง 4 ด้านแล้ว ผลการศึกษาพบว่า
ผู้ให้ข้อมูลได้บอกเล่าถึงการดำเนินงานดังกล่าวให้ชาวบ้านในพื้นที่ได้ทราบเช่นเดียวกับการบอก
ให้ชาวบ้านทราบถึงการทำงานระดับท้องถิ่น โดยใช้วิธีการไปพบชาวบ้านและเล่าให้ฟังถึงผลงาน
ของตน รวมทั้งการเผยแพร่ผลงานผ่านสื่อที่ตนจัดทำขึ้น นอกเหนือไปจากวิธีการดังกล่าวแล้ว
ช่องทางสำคัญที่ช่วยให้ผลงานระดับชาติของผู้ให้ข้อมูลถูกเผยแพร่ไปยังชาวบ้าน คือ การได้
ปรากฏเป็นข่าวผ่านสื่อมวลชน ซึ่งช่วยให้ชาวบ้านได้รับทราบถึงผลงานอย่างกว้างขวางและผู้ให้
ข้อมูลไม่ต้องเสียเวลามากนักในการชี้แจงผลงาน

สรุปการทำหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ผลการศึกษาในประเด็นการทำหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งหมายถึงการที่ผู้ให้
ข้อมูลได้ทำงานให้กับประชาชนตามอำนาจหน้าที่การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น พบว่า
ผู้ให้ข้อมูลทุกคนล้วนมีความเห็นตรงกันว่า การทำหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจนมีผลงาน
เป็นที่ประจักษ์ต่อสายตาประชาชนมีผลต่อการได้รับเลือกตั้งในครั้งต่อไป โดยผู้ให้ข้อมูลให้
ความสำคัญกับการทำงาน 2 ระดับหลักๆ คือ การทำงานระดับท้องถิ่น และการทำงานระดับชาติ
สำหรับการทำงานระดับท้องถิ่นนั้น พบว่า ผู้ให้ข้อมูลต่างเน้นแก้ไขปัญหาโครงสร้างพื้นฐานด้าน
สาธารณูปโภคมากกว่าการซื้อสิ่งของเล็กๆ น้อยๆ ให้กับชาวบ้าน โดยมีขั้นตอนการทำงาน 4
ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่หนึ่ง การกำหนดปัญหาและวิธีการที่จะแก้ไข ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมักใช้วิธีการร่วม
พิจารณาปัญหากับชาวบ้านและลงพื้นที่พบชาวบ้านอย่างสม่ำเสมอเพื่อรับทราบปัญหา

ขั้นตอนที่สอง การนำเสนอปัญหาต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นการนำปัญหาและโครงการที่ผู้ให้ข้อมูลจัดทำไปเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขออนุมัติงบประมาณในการดำเนินโครงการ

ขั้นตอนที่สาม การติดตามความคืบหน้าของโครงการ เป็นการที่ผู้ให้ข้อมูลหมั่นสอบถามความคืบหน้าของโครงการที่ได้นำเสนอไปว่าการพิจารณาอยู่ในขั้นตอนใด และจะได้รับการอนุมัติงบประมาณเมื่อใด

ขั้นตอนที่สี่ การบอกกล่าวให้ประชาชนรับทราบถึงผลงาน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมีการใช้วิธีการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการไปพูดชี้แจงด้วยตนเอง การให้ทีมงานเป็นผู้ชี้แจง การส่งเอกสารชี้แจง และการติดป้ายแสดงผลงาน

ทั้งนี้ผลการศึกษายังพบด้วยว่า หากผู้ให้ข้อมูลเป็น ส.ส. ของพรรคร่วมรัฐบาลจะมีโอกาสสร้างผลงานมากกว่าผู้ให้ข้อมูลที่เป็น ส.ส. ของพรรคร่วมฝ่ายค้าน เนื่องจากเป็นธรรมดาที่ผู้มีอำนาจในการอนุมัติโครงการจะเป็นฝ่ายเดียวกับ ส.ส. พรรคร่วมรัฐบาล และนอกเหนือไปจากผลงานที่เกิดจากการได้รับอนุมัติงบประมาณจากหน่วยงานราชการแล้ว ผู้ให้ข้อมูลยังมีผลงานอีกจำนวนหนึ่งที่เกิดจากการใช้งบประมาณพัฒนาพิเศษตามข้อเสนอของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือที่เรียกสั้นๆ ว่า “งบ ส.ส.” ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมีความคล่องตัวในการใช้จ่ายงบประมาณนี้ในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตามงบประมาณดังกล่าวได้ถูกยกเลิกไปหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540

สำหรับการทำงานระดับชาติ อันเป็นการทำหน้าที่ด้านนิติบัญญัติในสภาผู้แทนราษฎร นั้นพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีบทบาทการทำงานระดับชาติ 4 ด้านด้วยกัน ประกอบด้วย

ประการที่หนึ่ง การทำหน้าที่เสนอและพิจารณาร่างกฎหมายในสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งพบว่า ผู้ให้ข้อมูลได้ร่วมเสนอร่างกฎหมายที่ตนสนใจและเชี่ยวชาญ โดยการนำร่างกฎหมายที่จะนำเสนอหรือประเด็นที่จะขอแก้ไขมาเสนอต่อที่ประชุมพรรค ส่วนการพิจารณาร่างกฎหมาย ผู้ให้ข้อมูลได้ทำหน้าที่นี้ในชั้นกรรมาธิการวิสามัญ โดยร่วมพิจารณาร่างกฎหมายที่ตนสนใจ

ประการที่สอง การแสดงความคิดเห็นและอภิปรายในสภาผู้แทนราษฎร พบว่า ผู้ให้ข้อมูลได้อภิปรายกฎหมายที่ตนสนใจและนำปัญหาความเดือดร้อนของพี่น้องประชาชนมาพูดในสภาฯ ในลักษณะของการตั้งกระทู้ถาม โดยความถี่ของการอภิปรายจะเพิ่มขึ้นเมื่อผู้ให้ข้อมูลมีประสบการณ์ทางการเมืองมากขึ้น

ประการที่สาม การทำงานในคณะกรรมาธิการสามัญ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลได้ทำงานในคณะกรรมาธิการชุดต่างๆ ตามความสนใจของตนเอง โดยทำงานตามอำนาจหน้าที่ของกรรมาธิการ ซึ่งประกอบไปด้วย การพิจารณาเรื่องร้องเรียนที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของ

กรรมาธิการและประสานงานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ปัญหาได้รับการแก้ไข การเรียกเอกสาร หรือเรียกบุคคลมาแถลงข้อเท็จจริงในเรื่องที่กำลังพิจารณาสอบสวนอยู่ รวมทั้งการศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับคณะกรรมการ

ประการที่สี่ การติดตามและตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล ซึ่งเป็นบทบาทสำคัญของผู้ให้ข้อมูลที่เป็น ส.ส. ฝ่ายค้าน โดยผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่แสดงบทบาทดังกล่าวด้วยการนำปัญหาของพี่น้องประชาชนมาตั้งกระทู้ถามถึงการดำเนินงานของรัฐบาล มีผู้ให้ข้อมูลเพียงท่านเดียวเท่านั้นที่เคยตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลด้วยการขออภิปรายไม่ไว้วางใจ

ทั้งนี้หลังจากที่ผู้ให้ข้อมูลได้ทำงานด้านนิติบัญญัติทั้ง 4 ด้านแล้ว ผลการศึกษาพบว่าผู้ให้ข้อมูลได้บอกเล่าถึงการดำเนินงานดังกล่าวให้ชาวบ้านในพื้นที่ได้ทราบด้วยการไปพบชาวบ้านและเล่าให้ฟังถึงผลงานของตน การเผยแพร่ผลงานผ่านสื่อที่ตนจัดทำขึ้น รวมไปถึงการใช้สื่อมวลชนในลักษณะของการได้ปรากฏเป็นข่าวโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย

การใช้ความได้เปรียบจากการเป็นอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการหาเสียง

ผลการศึกษาในประเด็นนี้ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลทุกคนล้วนมีความเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่า การเป็นอดีต ส.ส. ช่วยให้การหาเสียงในการลงสมัครรับเลือกตั้งครั้งต่อๆ มาง่ายขึ้น โดยผู้ให้ข้อมูลได้ใช้ประโยชน์จากความได้เปรียบดังกล่าวในแง่มุมต่างๆ ดังนี้

ประการที่หนึ่ง ประสบการณ์ เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลได้ผ่านการหาเสียงจนประสบความสำเร็จมาแล้วครั้งหนึ่ง จึงเป็นธรรมดาที่ผู้ให้ข้อมูลย่อมมีประสบการณ์และมีความชำนาญในการหาเสียงมากขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับ การลงสมัครรับเลือกตั้งครั้งแรก ซึ่งสิ่งนี้มีประโยชน์อย่างมากต่อการหาเสียง เพราะช่วยให้ผู้ให้ข้อมูลทราบว่าต้องดำเนินการหาเสียงอย่างไรเพื่อให้ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง ดังเช่นที่เอกพจน์ได้กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า การหาเสียงในการเลือกตั้งครั้งต่อๆ มาของตนง่ายขึ้น เพราะตนมีประสบการณ์ในการบริหารจัดการการหาเสียงมาแล้วครั้งหนึ่ง จึงทราบเป็นอย่างดีว่าจะต้องเตรียมตัวอย่างไรและเตรียมการในเรื่องใดบ้าง เพื่อให้ประสบความสำเร็จในการหาเสียงและได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง อาทิเช่น ทราบว่าจะต้องเข้าหาชาวบ้านและพูดคุยคะแนนเสียงอย่างไรจึงจะได้รับการสนับสนุน³¹⁴

ประการที่สอง การเป็นที่รู้จักและยอมรับของผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง ในที่นี้หมายถึง การที่ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งรู้จักและยอมรับในบทบาททางการเมืองของผู้ให้ข้อมูล แม้ว่าผู้ให้ข้อมูลจะเป็นบุคคล

³¹⁴ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 27 ตุลาคม 2549.

ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของผู้มีสิทธิเลือกตั้งอยู่ก่อนแล้วตั้งแต่การลงสมัครรับเลือกตั้งครั้งแรก แต่การรับรู้ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีต่อผู้ให้ข้อมูลในครั้งนั้นเป็นการรับรู้และยอมรับถึงบทบาทในอาชีพเดิมของผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ในฐานะนักร้อง นักแสดง ผู้ประกาศรายการโทรทัศน์ ผู้ประกาศข่าวโทรทัศน์ และผู้ดำเนินรายการโทรทัศน์ ซึ่งอาจทำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งบางคนไม่มั่นใจว่าผู้ให้ข้อมูลจะสามารถทำงานการเมืองได้เพราะไม่เคยเห็นผู้ให้ข้อมูลแสดงบทบาททางการเมืองมาก่อน แต่เมื่อผู้ให้ข้อมูลเป็น ส.ส. มาแล้ว 1 สมัย ย่อมเป็นธรรมดาที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะเริ่มรู้จักและยอมรับผู้ให้ข้อมูล ในฐานะนักการเมืองมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้การหาเสียงเพื่อขอโอกาสเข้ามาทำงานการเมืองเป็นไปได้ง่ายขึ้น ดังเช่นที่เย็นจิตต์ได้กล่าวถึงความสำคัญของประเด็นนี้ว่า การหาเสียงในการลงสมัครรับเลือกตั้งครั้งที่ 2 ง่ายกว่าการหาเสียงเมื่อครั้งเป็นผู้สมัครหน้าใหม่ สิ่งหนึ่งเป็นเพราะผู้มีสิทธิเลือกตั้งรู้จักและยอมรับตนในฐานะนักการเมืองและเห็นบทบาททางการเมืองของตนมากขึ้น การรับรู้ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีต่อตนในฐานะผู้ประกาศรายการและนักแสดงได้เปลี่ยนเป็นการรับรู้ในฐานะนักการเมือง จึงทำให้การพูดขอโอกาสเข้ามาทำงานการเมืองเป็นไปได้ง่ายขึ้น³¹⁵ ซึ่งสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งตัดสินใจลงคะแนนเสียงให้กับผู้ให้ข้อมูลได้ง่ายกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับพรรคการเมืองที่ลงสมัครรับเลือกตั้งสมัยแรกนั้น น่าจะเป็นเพราะผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้เริ่มเห็นบทบาทการทำงานการเมืองของผู้ให้ข้อมูลหลังจากที่ได้รับเลือกตั้ง ไม่เหมือนกับการลงสมัครรับเลือกตั้งครั้งแรกที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งยังไม่เคยเห็นความสามารถทางการเมืองของผู้ให้ข้อมูลมาก่อน จึงเป็นธรรมดาที่จะมีผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยที่ไม่มั่นใจว่าผู้สมัครที่มาจากวงการโทรทัศน์จะสามารถเป็นนักการเมืองได้ ทำให้ไม่ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้กับผู้ให้ข้อมูล

นอกจากนี้การเป็นที่รู้จักและยอมรับของผู้มีสิทธิเลือกตั้งยังเป็นประโยชน์ต่อการหาเสียงในแง่มุมที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลเข้าพบชาวบ้านได้ง่ายขึ้น เพราะเป็นธรรมดาที่เมื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งรู้จักและยอมรับผู้ให้ข้อมูลในฐานะนักการเมืองมากขึ้น ผู้มีสิทธิเลือกตั้งย่อมเปิดรับผู้ให้ข้อมูลได้ง่าย ดังตัวอย่างกรณีของเอกพจน์ที่กล่าวถึงความได้เปรียบในประเด็นนี้ว่า ในสมัยแรกที่ตนลงสมัครรับเลือกตั้งนั้น ชาวปทุมธานีจำนวนไม่น้อยไม่กล้าสนับสนุนและไม่กล้าพูดคุยกับตนเท่าใดนัก เนื่องจากเกรงกลัวกลุ่มอำนาจเก่าที่เป็นอดีต ส.ส. หลายสมัย แต่ความรู้สึกดังกล่าวได้เปลี่ยนไปเมื่อตนลงสมัครรับเลือกตั้งครั้งที่ 2 โดยชาวบ้านเริ่มกล้าเปิดเผยว่าเป็นผู้สนับสนุนตน และยอมให้ตนเข้าไปพูดคุยมากขึ้น ซึ่งเอกพจน์มองว่าเป็นเพราะชาวบ้านเริ่มรู้จักและยอมรับการทำงาน

³¹⁵ สัมภาษณ์ เย็นจิตต์ รพีพัฒน์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 19 กันยายน 2550.

การเมืองของตนมากขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับ การลงสมัครรับเลือกตั้งครั้งแรกที่ชาวบ้านอาจมองไม่เห็นภาพว่านักการเมืองของตนจะมาเป็นนักการเมืองได้อย่างไร³¹⁶

ประการที่สาม ผลงาน ในที่นี้หมายถึง ผลงานทางการเมืองของผู้ให้ข้อมูลทั้งผลงานระดับท้องถิ่นและผลงานระดับชาติ โดยผลการศึกษาในประเด็นนี้พบว่า นับเป็นเรื่องปกติที่บรรดาอดีต ส.ส. จะมีผลงานทางการเมืองปรากฏต่อสายตาประชาชนไม่มากนักน้อย ซึ่งผู้ให้ข้อมูลทุกคนล้วนมีความคิดเห็นไปในทำนองเดียวกันว่า ผลงานทางการเมืองช่วยให้การหาเสียงในการเลือกตั้งครั้งต่อๆ มาง่ายขึ้น เนื่องจากเป็นสิ่งยืนยันถึงความสามารถทางการเมืองของตนได้อย่างชัดเจน ไม่เหมือนกับการลงสมัครรับเลือกตั้งครั้งแรกที่ผู้ให้ข้อมูลบอกกับผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้แต่เพียงว่าตนตั้งใจจะเข้ามาทำงานการเมืองอะไรบ้าง ขณะที่ยังไม่มีสิ่งใดรับรองถึงความสามารถทางการเมืองของตน โดยวิธีการที่ผู้ให้ข้อมูลใช้ประโยชน์จากผลงานที่ตนได้กระทำระหว่างที่เป็นผู้แทนราษฎรนั้น พบว่า ผู้ให้ข้อมูลได้ใช้ผลงานเป็นเนื้อหาสำคัญของการโน้มน้าวใจผู้มีสิทธิเลือกตั้งในช่วงเวลาการรณรงค์หาเสียง ไม่ว่าจะ เป็นกรณีของเอกพจน์ที่กล่าวว่า “เราพูดตลอดว่าการเป็นผู้แทนฯ มา 1 สมัย เราทำอะไรไปบ้าง”³¹⁷ กรณีของเย็นจิตต์ที่ให้สัมภาษณ์ถึงเนื้อหาที่ใช้ในการหาเสียงเมื่อลงสมัครรับเลือกตั้งครั้งที่ 2 ว่า “สิ่งใดที่เราเคยทำไว้ในอดีต มีอะไรบ้าง เราก็อธิบายให้เค้าฟัง”³¹⁸ เช่นเดียวกับกรณีของอริสมันต์ที่พูดถึงประเด็นนี้ในแนวทางเดียวกันว่า การหาเสียงในการลงสมัครรับเลือกตั้งครั้งที่ 2 ปี พ.ศ. 2539 ได้เล่าให้ชาวบ้านฟังว่าเมื่อครั้งที่เป็นผู้แทนราษฎรเมื่อปี พ.ศ. 2538 ตนได้ทำอะไรไปบ้าง³¹⁹ วิธีการของเอกพจน์ เย็นจิตต์ และอริสมันต์นี้ไม่แตกต่างไปจากกรณีของรณฤทธิ์ชัยที่กล่าวตรงกันว่า “ใช่ ก็จะมีพูดถึงผลงาน ชาวบ้านเค้าก็เห็นผลงานเรา ทั้งผลงานในพื้นที่ ผลงานในสภา”³²⁰ เป็นต้น ยิ่งผู้ให้ข้อมูลที่มีผลงานทางการเมืองมากก็จะมีเนื้อหาที่บอกกับผู้มีสิทธิเลือกตั้งมากขึ้น ดังตัวอย่างกรณีของลดาวัลย์ที่ให้สัมภาษณ์ว่า การหาเสียง

³¹⁶ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแยม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 8 กันยายน 2550.

³¹⁷ เรื่องเดียวกัน.

³¹⁸ สัมภาษณ์ เย็นจิตต์ รพีพัฒน์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 17 ตุลาคม 2549.

³¹⁹ สัมภาษณ์ อริสมันต์ พงศ์เรืองรอง, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 6 กันยายน 2550.

³²⁰ สัมภาษณ์ รณฤทธิ์ชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 17-18 พฤศจิกายน 2549.

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 เป็นต้นมาไม่ใช่เรื่องยากเพราะตนมีผลงานทางการเมืองมาก ทำให้มีเรื่องที่จะเล่าให้ชาวบ้านฟังมากระหว่างที่หาเสียง ซึ่งตนได้เน้นการพูดถึงผลงานที่ผ่านมาเป็นหลัก³²¹

ทั้งนี้เพื่อให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ตระหนักว่าผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ที่มีผลงานทางการเมืองโดดเด่น และสมควรได้รับการสนับสนุนให้ได้เป็นผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งครั้งต่อๆ มา ผู้วิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลบางคนได้ใช้วิธีการเปรียบเทียบผลงานทางการเมืองของตนกับผลงานทางการเมืองของผู้สมัครคู่แข่ง ดังตัวอย่างกรณีของรณฤทธิ์ชัยที่เปรียบเทียบผลงานของตนกับผลงานของคู่แข่งซึ่งเป็น ส.จ. ไว้ว่า

อย่างคู่แข่ง เคยเป็น ส.จ. มา 3 สมัย 12 ปี แต่ไม่มีผลงาน เก่งแต่พูด เปรียบเทียบได้ เค้าเป็น ส.จ. มาก่อนอาเป็นผู้แทนฯ เราก็เปรียบเทียบให้ชาวบ้านฟังว่าคนที่จะมาแข่งกับเรา เค้าสร้างอะไรที่เป็นรูปธรรมให้ กับเราเป็นผู้แทนฯ เราสร้างอะไรให้พี่น้องประชาชนที่สามารถจับต้องเป็นรูปธรรม ก็ให้เค้าเปรียบเทียบ³²²

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า แนวทางการพูดในลักษณะเปรียบเทียบของรณฤทธิ์ชัยจะยิ่งทำให้ชาวบ้านได้เห็นถึงความสามารถทางการเมืองของผู้ให้ข้อมูลได้อย่างชัดเจน โดยการอธิบายให้ชาวบ้านเห็นถึงโอกาสที่ผู้สมัครคู่แข่งชั้นสามารถจะสร้างประโยชน์ให้ชาวบ้านได้จากการดำรงตำแหน่ง ส.จ. ติดต่อกันหลายปี แต่ผู้สมัครคู่แข่งชั้นไม่ได้ใช้โอกาสนั้นอย่างเต็มศักยภาพ ขณะที่ผู้ให้ข้อมูลเพิ่งได้ดำรงตำแหน่ง ส.ส. เพียงไม่กี่ปีแต่มีผลงานปรากฏชัดเจน ซึ่งวิธีการดังกล่าวน่าจะช่วยให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งตัดสินใจได้ง่ายว่าควรจะลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใด

สำหรับผู้ให้ข้อมูลที่ลงสมัครรับเลือกตั้งในระบบบัญชีรายชื่อ และเป็นอดีต ส.ส. ระบบบัญชีชื่อนั้น การพูดถึงผลงานในการหาเสียงมักเน้นที่ผลงานระดับนโยบายของพรรค ดังตัวอย่างกรณีของอรสมันต์ที่กล่าวถึงการหาเสียงในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2548 ซึ่งตนเป็นอดีต ส.ส. ระบบบัญชีรายชื่อและลงสมัครในระบบเดียวกันนี้ในสังกัดพรรคไทยรักไทยว่า ผลงานที่ใช้ในการหาเสียงเน้นที่นโยบายพรรคที่ได้ดำเนินการและเห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การพูดถึงความสำเร็จของการดำเนินการตามนโยบายปราบปรามยาเสพติด หรือความสำเร็จของการแก้ไข

³²¹ สัมภาษณ์ อดาวัลลี วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 22-24 ธันวาคม 2549.

³²² สัมภาษณ์ รณฤทธิ์ชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 17-18 พฤศจิกายน 2549.

ปัญหาความยากจน³²³ ซึ่งเป็นผลงานระดับนโยบาย ไม่ค่อยได้พูดถึงผลงานที่ปรากฏในพื้นที่อย่าง ผู้สมัครระบบเขตเลือกตั้ง อย่างไรก็ตามหากเป็นกรณีให้ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้สมัครระบบบัญชีรายชื่อ แต่มีพื้นที่ที่ต้องรับผิดชอบ ผู้ให้ข้อมูลจะพูดถึงผลงานในพื้นที่ของตนด้วย ดังเช่นกรณีของลดาวัลลี อดีตผู้แทนราษฎรระบบเขตเลือกตั้งจังหวัดพะเยาที่เปลี่ยนมาลงสมัครในระบบบัญชีรายชื่อของ พรรคไทยรักไทยเมื่อปี พ.ศ. 2544 และพ.ศ. 2548 และได้รับมอบหมายให้ดูแลผู้สมัครระบบเขตเลือกตั้งของจังหวัดพะเยา หรือกล่าวอย่างง่าย ๆ คือ เหมือนกับเป็นหัวหน้าทีมของผู้สมัครระบบเขตเลือกตั้ง ในกรณีนี้นอกจากลดาวัลลีจะพูดถึงผลงานที่เป็นความสำเร็จของการดำเนินการตามนโยบายพรรคแล้ว ลดาวัลลียังได้พูดถึงผลงานของตนในพื้นที่ด้วย อาทิเช่น การผลักดันให้มีการจัดตั้งศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน การผลักดันให้เกิดการจัดตั้งศูนย์อุตสาหกรรมอัญมณี และการส่งเสริมให้ชาวบ้านประกอบธุรกิจด้วยการจัดตั้งกลุ่มน้ำดื่ม เป็นต้น³²⁴

อนึ่ง การที่ผู้ให้ข้อมูลต่างพยายามเน้นย้ำถึงผลงานทางการเมืองของตนนั้น สาเหตุสำคัญประการหนึ่งน่าจะเป็นเพราะเป็นธรรมดาที่ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งจะตัดสินใจลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครที่มีประสบการณ์ทางการเมืองหรือมีผลงานทางการเมืองเป็นที่ประจักษ์มากกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับผู้สมัครที่ยังไม่เคยมีผลงานทางการเมืองใดๆ เลย

ประการที่ดี การประสานงาน ในที่นี้หมายถึง การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า การเป็นอดีต ส.ส. ยังมีความได้เปรียบในแง่มุมที่ช่วยให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถติดต่อประสานกับหน่วยงานราชการในเรื่องที่เกี่ยวกับการหาเสียงได้ง่ายขึ้น เนื่องจากเป็นธรรมดาที่บรรดาข้าราชการจะเกรงใจอดีตผู้แทนราษฎร ดังเช่นที่เอกพจน์ได้กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า

ผู้วิจัย : มันเป็นความได้เปรียบจากการเป็นอดีต ส.ส. ของเรารีเปล่า

ผู้ให้ข้อมูล : ก็ช่วยให้หนทางสะดวกขึ้น การดำเนินการก็สะดวกขึ้น คนก็เกรงใจขึ้น ข้าราชการเขาก็เกรงใจ

ผู้วิจัย : ในฐานะอดีต ส.ส. ก็ยังมีความได้เปรียบอยู่ เพราะฉะนั้นปี 48 มันก็ง่าย

³²³ สัมภาษณ์ อริสมันต์ พงศ์เรืองรอง, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 6 กันยายน 2550.

³²⁴ สัมภาษณ์ ลดาวัลลี วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 22-24 ธันวาคม 2549.

ผู้ให้ข้อมูล : การประสานงานก็ง่ายขึ้น ตอนหาเสียงเราจะประสานกับหน่วยงานต่างๆ มันก็ง่ายขึ้น จะขอเอกสาร จะขออะไรมันก็ง่ายขึ้น คือ ความเกรงใจเขามี จะขอเข้าสถานที่ราชการไปหาเสียงก็ง่ายขึ้น ผิดกับแรกๆ ที่เรายังโนเนมอยู่³²⁵

จากคำให้สัมภาษณ์ของเอกพจน์ที่ย้ำถึงความคล่องตัวในการติดต่อประสานงานหลายครั้งไม่ว่าจะเป็น “หนทางสะดวกขึ้น” “การดำเนินการก็สะดวกขึ้น” “การประสานงานก็ง่ายขึ้น” “จะขออะไรมันก็ง่ายขึ้น” “จะขอเข้าสถานที่ราชการไปหาเสียงก็ง่ายขึ้น” สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการเป็นอดีต ส.ส. ได้ช่วยให้การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการเป็นไปด้วยความราบรื่น และได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังเช่นที่เอกพจน์ได้ยกตัวอย่างการติดต่อขอใช้สถานที่ราชการในการหาเสียงว่า สามารถดำเนินการได้ง่ายกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับการลงสมัครรับเลือกตั้งครั้งแรกที่ยังไม่มีคนรู้จักตนมากนัก มีข้อสังเกตว่าการที่บรรดาข้าราชการต่างรู้สึกเกรงใจและพร้อมอำนวยความสะดวกให้กับผู้ให้ข้อมูลเมื่อไปติดต่อกับหน่วยงานราชการนั้น น่าจะเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติและเป็นวิถีปฏิบัติของข้าราชการที่พึงมีต่อผู้ที่เคยเป็นอดีตผู้แทนราษฎร โดยที่ผู้ให้ข้อมูลแทบไม่ต้องไปวอดอ้างถึงความดี ส.ส. ของตนหรือบังคับใจให้ข้าราชการต้องกระทำการเช่นนั้นแต่อย่างใด

ประการที่ห้า การขอโอกาสกลับเข้ามาดำรงตำแหน่งอีกครั้ง ความได้เปรียบอีกประการหนึ่งของการเป็นอดีต ส.ส. คือ ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่อยู่ในตำแหน่งมาก่อนสามารถใช้การหาเสียงด้วยการพูดขอโอกาสจากผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งเพื่อให้ตนกลับเข้ามาทำหน้าที่ผู้แทนราษฎรอีก ซึ่งดูเหมือนว่าผู้ให้ข้อมูลทุกคนล้วนทราบดีถึงความได้เปรียบนี้ และได้พูดหาเสียงในลักษณะดังกล่าว โดยพบว่า เนื้อหาที่ผู้ให้ข้อมูลใช้ในการหาเสียงนั้น จะเน้นว่าในช่วงเวลาที่ตนได้เป็นผู้แทนราษฎรนั้นยังมีปัญหาใดที่ไม่ได้รับการแก้ไข หรือมีปัญหาใดที่เพิ่มขึ้นและต้องการการแก้ไข ซึ่งจะทำให้ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งตระหนักว่าผู้ให้ข้อมูลสมควรได้รับเลือกตั้งอีกเพื่อมาแก้ไขปัญหาเหล่านั้น ดังตัวอย่างกรณีของเอกพจน์ที่กล่าวถึงเนื้อหาที่ตนใช้ในการหาเสียงเมื่อลงสมัครรับเลือกตั้งครั้งที่ 2 ว่า เราพูดตลอดว่า การเป็นผู้แทนฯ มา 1 สมัย เราทำอะไรไปบ้าง และอะไรที่ยังค้างอยู่ที่เราอาจจะยังไม่ได้ทำ เราก็ยินดีที่จะสานต่อถ้าได้รับความไว้วางใจให้กลับเข้ามาใหม่ และจะพูดคุยถึงปัญหาที่เพิ่มขึ้นต่อจากปัญหาที่ได้แก้ไขไปแล้ว ก็จะเน้นไปในลักษณะนั้นมากกว่า³²⁶

จากคำให้สัมภาษณ์ของเอกพจน์ มีข้อสังเกตว่านอกเหนือจากผู้ให้ข้อมูลจะพูดถึงปัญหาที่ยังไม่ได้รับแก้ไขและปัญหาใหม่ที่เพิ่มขึ้นแล้ว ผู้ให้ข้อมูลยังไม่ละเลยที่จะพูดถึงสิ่งที่

³²⁵ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 8 กันยายน 2550.

³²⁶ เรื่องเดียวกัน.

ได้ทำสำเร็จเมื่อครั้งดำรงตำแหน่งผู้แทนราษฎร เห็นได้จากคำพูดที่ว่า “เราทำอะไรไปบ้าง” และ “ปัญหาที่ได้แก้ไขไปแล้ว” ที่เป็นเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะหากผู้ให้ข้อมูลไม่พูดถึงสิ่งที่ได้ทำไปแล้ว และพูดถึงแต่สิ่งที่ยังไม่ได้ทำ อาจทำให้ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งเกิดคำถามว่าเพราะเหตุใดผู้ให้ข้อมูลถึงไม่ลงมือกระทำการนั้นระหว่างที่ดำรงอยู่ในตำแหน่ง และอาจเกิดความรู้สึกในทำนองว่าผู้ให้ข้อมูลไม่ได้แก้ปัญหาใดๆ ให้กับพี่น้องประชาชน จนนำไปสู่การตัดสินใจไม่ลงคะแนนเสียงให้กับผู้ให้ข้อมูล ก็เป็นไปได้ ซึ่งวิธีการที่เอกพจน์ใช้ก็ไม่แตกต่างไปจากกรณีของรณฤทธิชัยที่ได้พูดถึงการหาเสียงที่จะทำให้ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งตระหนักว่า ตนเป็นผู้ที่สามารถแก้ไขปัญหาให้กับพี่น้องประชาชนได้และสมควรได้รับการสนับสนุนให้เข้ามาดำรงตำแหน่งผู้แทนราษฎรอีก ด้วยการยกตัวอย่างงานชุดลอกคูคลองที่ได้ดำเนินการไปแล้วส่วนหนึ่ง แต่ยังมีเหลืออีกส่วนหนึ่งที่ต้องดำเนินการต่อให้สำเร็จเพื่อประชาชนจะได้ใช้ประโยชน์

เราบอกว่ามันมีงานที่มันค้างๆ อยู่นะ งานตัวนี้ชุดลอก มันเพิ่งจะชุดได้เพียงส่วนเดียว เหลืออีก 2 ส่วน ซึ่งเราเองเรารู้อยู่แล้วว่า การชุดลอกอีก 2 ส่วน ถ้าชุดเสร็จมันจะเกิดประโยชน์ มันจะเก็บน้ำได้เท่าไร และพี่น้องประชาชนจะใช้น้ำตรงนี้ในหน้าแล้งได้อย่างไร และจะเกิดประโยชน์กับพี่น้องยังไง อันนี้เราต้องบอกให้เค้ารู้ว่า ข้อมูลอยู่ที่เรานะ เลือกคนอื่นจะมาตามงานเหมือนเราไม่³²⁷

การที่รณฤทธิชัยเลือกใช้คำพูดว่า “มันมีงานที่มันค้างๆ อยู่นะ” สื่อความหมายให้เห็นอย่างชัดเจนว่ารณฤทธิชัยต้องการบอกให้ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งทราบว่ามีความจำเป็นที่ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งควรลงคะแนนเสียงให้กับตน เพื่อจะได้กลับเข้ามาดำเนินงานที่ค้างอยู่ให้บรรลุผลสำเร็จ นอกจากนี้ สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นจากคำให้สัมภาษณ์ของรณฤทธิชัย คือ ผู้ให้ข้อมูลสามารถนำข้อมูลความคืบหน้าของงานโครงการต่างๆ มาช่วยให้การพูดขอโอกาสของตนมีน้ำหนักมากขึ้น เพราะเป็นธรรมดาที่ผู้ที่ดำรงตำแหน่งอยู่ก่อนหน้าจะทราบเป็นอย่างดีว่าโครงการดังกล่าวได้ดำเนินการไปถึงขั้นตอนใดและจะต้องดำเนินการอย่างไรต่อไปเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ ในขณะที่ผู้สมัครคู่แข่งชั้นอาจไม่ทราบรายละเอียดดังกล่าว หรือกล่าวอย่างง่าย ๆ คือ ไม่มีผู้ทำชิงคนใดทราบข้อมูลดังกล่าวได้ดีเท่ากับผู้ที่ในอดีต ส.ส. ดังเช่นที่รณฤทธิชัยกล่าวว่า “อันนี้เราต้องบอกให้เค้ารู้ว่า ข้อมูลอยู่ที่เรานะ เลือกคนอื่นจะมาตามงานเหมือนเราไม่”

น่าสังเกตว่าการพูดขอโอกาสของผู้ให้ข้อมูลเป็นไปในลักษณะมอบน้อมและเปิดกว้างให้ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งได้ตัดสินใจว่าจะให้โอกาสผู้ให้ข้อมูลกลับเข้ามาดำรงตำแหน่งอีกครั้งหรือไม่ โดยไม่ได้สื่อความหมายไปในทำนองว่าจะต้องเลือกผู้ให้ข้อมูลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เห็นได้จากคำ

³²⁷ สัมภาษณ์ รณฤทธิชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 13 กันยายน 2550.

ให้สัมภาษณ์ของเอกพจน์ที่ว่า “เราก็คินดีที่จะสานต่อถ้าได้รับความไว้วางใจให้กลับเข้ามาใหม่” การใช้คำว่า “ถ้า” สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีอำนาจตัดสินใจอย่างเต็มที่ หรือ คำให้สัมภาษณ์ของรณฤทธิชัยที่ว่า “เลือกคนอื่นจะมาตามงานเหมือนเราไม่” ก็เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้เปรียบเทียบระหว่างผู้ให้ข้อมูลกับผู้สมัครคู่แข่งแล้วประเมินว่าจะสนับสนุนผู้สมัครคนใด ไม่ได้พูดในลักษณะบังคับว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องลงคะแนนให้กับผู้ให้ข้อมูลเท่านั้น

ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลทุกคนต่างเน้นย้ำว่า การเป็นอดีต ส.ส. จะเป็นประโยชน์ต่อการหาเสียงของผู้ให้ข้อมูลตามประเด็นต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นก็ต่อเมื่อผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้แทนราษฎรที่ตั้งใจทำงานเพื่อประโยชน์ของพี่น้องประชาชนอย่างเต็มที่ ดูแลทุกข์สุขของพี่น้องประชาชนอย่างสม่ำเสมอ ใส่ใจกับปัญหาที่ได้รับการร้องเรียน และพยายามหาทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว จนบังเกิดผลสำเร็จเป็นรูปธรรมมิใช่เป็นผู้แทนราษฎรที่ไม่ได้สนใจแก้ไขปัญหให้กับพี่น้องประชาชน หากเป็นเช่นนั้นแม้ผู้ให้ข้อมูลจะเป็นอดีต ส.ส. ก็ไม่ได้ช่วยให้การหาเสียงเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งในการเลือกตั้งครั้งต่อไปง่ายขึ้นแต่อย่างใด ดังเช่นที่เยนจิตต์ได้ย้ำถึงความสำคัญของประเด็นนี้ว่า ถ้าเป็นผู้แทนราษฎรแล้วไม่ดูแลประชาชนอย่างต่อเนื่อง ไม่รับรู้ปัญหาของประชาชน หรือหลีกเลี่ยงที่จะพบปะกับประชาชนที่กำลังประสบปัญหา หากเป็นเช่นนั้นการเป็นอดีตผู้แทนฯ ก็ไม่ได้ช่วยให้การหาเสียงง่ายขึ้น³²⁸ หรือกรณีของรณฤทธิชัยที่กล่าวตรงกันว่า การเป็นอดีตผู้แทนฯ ช่วยให้ได้เปรียบผู้สมัครคู่แข่งก็ต่อเมื่อได้ทำประโยชน์ให้กับชาวบ้าน แก้ไขปัญหาให้กับชาวบ้านได้ มีผลงานเป็นที่ยอมรับ เมื่อนั้นชาวบ้านจึงจะศรัทธาและยินดีสนับสนุนเมื่อลงสมัครรับเลือกตั้งครั้งต่อไป³²⁹

สำหรับการใช้ความได้เปรียบจากการเป็นอดีต ส.ส. ในลักษณะของการอ้างว่าตนเป็นผู้ที่ทราบปัญหาของพื้นที่เป็นอย่างดี และไม่มีผู้สมัครคู่แข่งคนใดทราบปัญหาในพื้นที่ได้ดีเท่าที่ตนนั้น ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลไม่ได้ใช้ความได้เปรียบในลักษณะดังกล่าว สาเหตุหนึ่งน่าจะเป็นเพราะผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ ซึ่งต่างก็ทราบปัญหาของท้องถิ่นเป็นอย่างดีไม่ได้แตกต่างไปจากผู้ให้ข้อมูลที่เป็นอดีต ส.ส.³³⁰ ส่วนในกรณีที่ผู้สมัครที่ไม่ใช่คนในพื้นที่ก็มีความเป็นไปได้ที่ผู้สมัครคู่แข่งจะต้องศึกษาปัญหาของเขตเลือกตั้งก่อนการตัดสินใจลงสมัคร ดังนั้นผู้ให้ข้อมูลจึงไม่ได้ใช้การหาเสียงด้วยการกล่าวอ้างว่าตนเป็นผู้ที่ทราบปัญหาในพื้นที่ที่ดีที่สุด

³²⁸ สัมภาษณ์ เยนจิตต์ รพีพัฒน์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 17 ตุลาคม 2549.

³²⁹ สัมภาษณ์ รณฤทธิชัย คานเขต, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2539, 2544 และ 2548, 17-18 พฤศจิกายน 2549.

³³⁰ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 8 กันยายน 2550.

ทั้งนี้ผลการศึกษายังพบด้วยว่า ผู้ให้ข้อมูลมีมุมมองต่อเรื่องนี้ว่าการทราบหรือไม่ทราบปัญหานี้ไม่ได้เป็นประเด็นสำคัญของการหาเสียง แต่ประเด็นสำคัญอยู่ที่เมื่อผู้สมัครทราบปัญหาแล้วได้ดำเนินการแก้ไขหรือไม่ อย่างไร ซึ่งสิ่งนี้ทำให้ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นอดีต ส.ส. ต่างพยายามพูดถึงผลงานที่ได้ทำลงไประหว่างที่เป็นผู้แทนราษฎรนั่นเอง³³¹

ส่วนการใช้การสื่อสารเชิงสัญลักษณ์เพื่อสื่อความหมายให้ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งรับรู้ว่า ผู้ให้ข้อมูลในฐานะอดีต ส.ส. เป็นเจ้าของตำแหน่งไปโดยปริยายนั้น อาทิเช่น การจัดเตรียมทีมงานไว้คอยต้อนรับเมื่อเดินทางไปหาเสียงยังสถานที่ต่างๆ หรือการมีผู้ติดตามเป็นจำนวนมากเพื่อให้ดูเหมือนกับว่าผู้ให้ข้อมูลยังเป็นผู้ที่อยู่ในตำแหน่งนั้น ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลไม่ได้ใช้ความได้เปรียบในลักษณะดังกล่าวให้เป็นประโยชน์ต่อการเข้าสู่ตำแหน่งในการเลือกตั้งครั้งต่อไป ดังตัวอย่างกรณีของเย็นจิตต์ที่กล่าวว่า เวลาไปหาเสียงได้ไปพร้อมกับผู้สมัครร่วมทีมโดยไม่มีใครมาติดตามมากนัก รวมทั้งไม่เคยมีการจัดเตรียมทีมงานไว้คอยต้อนรับเมื่อไปถึงสถานที่หาเสียง³³² หรือกรณีของคันสนีย์ที่ให้สัมภาษณ์ว่า เวลาไปหาเสียงไม่ได้มีการจ้างคนมาเดินติดตามเพื่อให้ดูเหมือนกับว่าตนเป็นผู้อยู่ในตำแหน่ง³³³ แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าในการหาเสียงจะไม่มีผู้ใดติดตามหรือไม่มีผู้ใดมาต้อนรับผู้ให้ข้อมูล เพียงแต่ผู้ที่มาติดตามและต้อนรับผู้ให้ข้อมูลมักเป็นอาสาสมัครหรือประชาชนที่ต้องการสนับสนุนผู้ให้ข้อมูลโดยไม่ได้มีการจัดเตรียมหรือว่าจ้าง ดังเช่นกรณีของคันสนีย์ที่มักมีอาสาสมัครมาร่วมเดินตามเวลาไปหาเสียงตามสถานที่ต่างๆ³³⁴ หรือกรณีของเย็นจิตต์ที่ได้กล่าวเพิ่มเติมถึงประเด็นนี้ว่า ผู้ที่มารอต้อนรับ คือ ประชาชนในพื้นที่ และเวลาเดินทางหาเสียงในชุมชนก็มักมีชาวบ้านจำนวนหนึ่งเดินตามด้วยความสมัครใจโดยที่ตนไม่ต้องให้ค่าตอบแทน³³⁵ ซึ่งไม่น่าแปลกใจที่จะมีประชาชนติดตามและมารอต้อนรับผู้ให้ข้อมูลในลักษณะดังกล่าว ทั้งนี้เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง ประกอบกับหากระหว่างการดำรงตำแหน่งผู้แทนราษฎร ผู้ให้ข้อมูลได้แสดงความสามารถทางการเมืองจนเป็นยอมรับของชาวบ้าน ย่อมเป็น

³³¹ เรื่องเดียวกัน.

³³² สัมภาษณ์ เย็นจิตต์ รพีพัฒน์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 19 กันยายน 2550.

³³³ สัมภาษณ์ คันสนีย์ นาคพงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 12 ตุลาคม 2549.

³³⁴ เรื่องเดียวกัน, 5 ธันวาคม 2549.

³³⁵ สัมภาษณ์ เย็นจิตต์ รพีพัฒน์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 17 ตุลาคม 2549.

ธรรมดาที่จะมีชาวบ้านมาช่วยเดินในขบวนหาเสียงและมารอต้อนรับเมื่อทราบว่าผู้ให้ข้อมูล จะเดินทางไปหาเสียงในชุมชน โดยที่ผู้ให้ข้อมูลไม่ต้องมีการเตรียมหรือจัดฉากแต่อย่างใด

ทางด้านการใช้ความได้เปรียบจากการเป็นอดีต ส.ส. เพื่อให้ตนได้ตกเป็นข่าวระหว่างการหาเสียงนั้น ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลไม่ได้ใช้ประโยชน์ในลักษณะดังกล่าว ดังตัวอย่างกรณีของคณิสัยที่รับปฏิเสศทันทีเมื่อผู้วิจัยถามถึงประเด็นนี้ว่า “พี่ไม่ค่อยนะ พี่ไม่ค่อยได้ใช้อะไรพวกนี้เลย”³³⁶ เช่นเดียวกับกรณีของเย็นจิตต์ที่กล่าวถึงเรื่องนี้ในทำนองเดียวกันว่า “ไม่เคยสร้างภาพหรือสร้างสถานการณ์เพื่อหวังให้ตนตกเป็นข่าวแต่อย่างใด”³³⁷ ที่เป็นเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะเป็นธรรมดาที่บรรดาผู้สื่อข่าวจะสนใจติดตามเสนอข่าวความเคลื่อนไหวในการหาเสียงของผู้ให้ข้อมูลอยู่แล้ว เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง เช่น การติดตามนำเสนอข่าวว่าผู้ให้ข้อมูลจะสามารถรักษาตำแหน่งได้หรือไม่ อย่างไร เป็นต้น โดยที่ผู้ให้ข้อมูลไม่จำเป็นต้องอ้างถึงการเป็นอดีต ส.ส. เพื่อดึงดูดความสนใจของสื่อมวลชนหรือเพื่อเพิ่มโอกาสให้ตนได้ตกเป็นข่าว

อย่างไรก็ตามแม้การเป็นอดีต ส.ส. จะทำให้ผู้ให้ข้อมูลมีความได้เปรียบหลายประการ ในการกลับเข้าสู่ตำแหน่งในครั้งต่อไป แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าผู้ให้ข้อมูลที่เป็นอดีต ส.ส. ทุกคน จะชนะการเลือกตั้งในการลงสมัครครั้งถัดมา ผลการศึกษาพบว่า มีผู้ให้ข้อมูลจำนวนไม่น้อยที่ไม่ได้รับเลือกตั้งแม้การลงสมัครรับเลือกตั้งในครั้งนั้นตนจะเป็นอดีต ส.ส. ก็ตาม ดังตัวอย่างกรณีของเย็นจิตต์ที่ไม่ได้รับเลือกตั้งในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2535 ทั้งๆ ที่เป็นอดีต ส.ส. มาแล้วถึง 4 สมัย หรือกรณีของสุเทพที่ไม่ได้รับเลือกตั้งเมื่อลงสมัครที่จังหวัดนครราชสีมา ในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2526 ทั้งๆ ที่เป็นอดีต ส.ส. ของเขตเลือกตั้งดังกล่าว รวมไปถึงการไม่ได้รับเลือกตั้งที่เขต 2 กรุงเทพมหานคร ในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2531 แม้ว่าจะเป็นอดีต ส.ส. ของเขตเลือกตั้งนี้ กรณีของวิมลรัตน์และคณิสัยที่ไม่ได้รับเลือกตั้งเมื่อลงสมัครครั้งที่สองในเขตเลือกตั้งเดิมของพื้นที่กรุงเทพมหานคร ในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2539 เป็นต้น โดยผู้วิจัยพบว่า แม้การเป็นอดีต ส.ส. จะช่วยให้ผู้ให้ข้อมูลมีความได้เปรียบผู้สมัครที่ไม่เคยอยู่ในตำแหน่งมาก่อนก็ตาม แต่การได้รับเลือกตั้งหรือไม่ก็ยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไขประการอื่นด้วย ได้แก่ การซื้อสิทธิ์ขายเสียง การทุจริตการเลือกตั้ง และสถานการณ์ทางการเมืองขณะนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งพรรคการเมืองที่ผู้ให้ข้อมูลสังกัด ดังเช่นที่เย็นจิตต์ได้วิเคราะห์ว่าสาเหตุที่ทำให้ตนไม่สามารถรักษาตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้ได้เป็นสมัยที่ 5 เนื่องจากการเลือกตั้งครั้งนั้นมีการใช้เงินซื้อเสียงอย่างกว้างขวาง ประกอบกับกระแสความนิยม

³³⁶ สัมภาษณ์ คณิสัย นาคพงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 12 ตุลาคม 2549.

³³⁷ สัมภาษณ์ เย็นจิตต์ รพีพัฒน์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 17 ตุลาคม 2549.

ของชาวกรุงเทพฯ ที่มีต่อพรรคประชากรไทยเริ่มลดน้อยลง³³⁸ เช่นเดียวกับคำให้สัมภาษณ์ของ สุเทพที่ค่อนข้างมั่นใจว่าสาเหตุประการสำคัญที่ทำให้พ่ายแพ้การเลือกตั้งที่จังหวัดนครราชสีมา ในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2526 คือ มีการซื้อสิทธิ์ขายเสียงและฉุกฉุนจริตการเลือกตั้ง โดยหีบบัตรเลือกตั้ง ของอำเภอสูงเนินซึ่งเป็นอำเภอที่อยู่ใกล้สถานที่นับคะแนนมากที่สุด แต่กลับเป็นอำเภอที่มีการขน ย้ายหีบบัตรเลือกตั้งมายังจุดนับคะแนนล่าช้าที่สุด และผลคะแนนของอำเภอนี้ก็เป็นคะแนนของ ผู้สมัครคู่แข่ง จนทำให้ตนแพ้การเลือกตั้งอย่างไม่น่าเชื่อถือว่าที่คะแนนจากอำเภออื่นๆ ตนเป็นผู้ นำมาโดยตลอด และเหตุผลประการหนึ่งที่ทำให้พ่ายแพ้การเลือกตั้งที่เขต 2 กรุงเทพมหานคร ในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2531 คือ กระแสความนิยมที่ชาวกรุงเทพฯ มีต่อนายสมัคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรคประชากรไทยลดน้อยลง³³⁹

ส่วนกรณีของอริสมันต์และคັນสนีย์นั้น แม้ทั้งสองคนได้ใช้ประโยชน์จากการเป็นอดีต ส.ส. ในการหาเสียง เช่น การใช้ประสบการณ์ที่ได้รับจากการหาเสียงครั้งแรกในการบริหารจัดการ การหาเสียงครั้งที่ 2 ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การใช้ประโยชน์จากการเป็นที่รู้จักและยอมรับ ของผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งในการเข้าพบและพูดคุยขอคะแนนเสียงจากผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง และการบอกเล่า ถึงผลงานที่ได้กระทำระหว่างที่ดำรงตำแหน่งผู้แทนราษฎร เป็นต้น แต่ก็ยังไม่ได้รับชัยชนะในการ เลือกตั้ง โดยทั้งคู่มีความเห็นตรงกันว่าเหตุผลสำคัญที่ทำให้ผลการเลือกตั้งเป็นเช่นนั้น คือ พรรคการเมืองต้นสังกัดอย่างพรรคพลังธรรมไม่ได้รับความนิยมจากชาวกรุงเทพฯ เนื่องจากผู้นำ พรรคไม่มีความโดดเด่น โดย พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร หัวหน้าพรรคได้ลาออก และให้นายไชยวัฒน์ สินสุวงศ์ ดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรคแทน ดังคำให้สัมภาษณ์ของอริสมันต์ที่ว่า แม้ได้บอกกับผู้มี สิทธิ์เลือกตั้งถึงผลงานที่ได้ทำไป และงานที่ยังค้างอยู่ซึ่งตนจะเข้าไปดำเนินการต่อให้บรรลุผล สำเร็จหากได้รับการเลือกตั้งให้กลับไปดำรงตำแหน่งอีก แต่ชาวกรุงเทพฯ กลับไม่สนใจสิ่ง เหล่านั้น โดยไปให้ความสนใจเรื่องบุคคลที่เป็นหัวหน้าพรรคมากกว่า³⁴⁰ เช่นเดียวกับคັນสนีย์ที่พูด ถึงประเด็นนี้ว่า “เราได้เปรียบในแง่ที่เรารู้จักคนอยู่แล้ว อะไรรออยู่แล้ว การเข้าถึงคน ในพื้นฐานมันก็

³³⁸ เรื่องเดียวกัน.

³³⁹ สัมภาษณ์ สุเทพ วงศ์กำแหง, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522 และ 2531, 13 กันยายน 2550.

³⁴⁰ สัมภาษณ์ อริสมันต์ พงศ์เรืองรอง, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 6 กันยายน 2550.

ง่ายขึ้น คำก็ต้อนรับขับสู้ดี แต่เป็นส่วนหนึ่งเท่านั้น องค์ประกอบอย่างอื่นมันขึ้นอยู่กับเรื่องของสถานการณ์ขณะนั้น พรรคเราได้รับความนิยมหรือไม่”³⁴¹

จากคำให้สัมภาษณ์ของอริสมันต์และคณิสสรณ์ที่ว่า “ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งสนใจเรื่องบุคคลที่จะมาเป็นหัวหน้าพรรคมากกว่า” และ “องค์ประกอบอย่างอื่นมันขึ้นอยู่กับ เรื่องของสถานการณ์ขณะนั้น พรรคเราได้รับความนิยมหรือไม่” สื่อความหมายให้เห็นอย่างชัดเจนว่าพรรคการเมืองที่สังกัดเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่ทำให้ทั้งสองไม่ได้รับการเลือกตั้งในครั้งนั้น นอกจากนี้สถานการณ์ทางการเมืองก็เป็นอีกเงื่อนไขหนึ่งที่ทำให้ทั้งคู่แพ้การเลือกตั้ง เพราะขณะนั้นมีกระแสข่าวลือว่าหากพรรคความหวังใหม่ได้รับเลือกตั้งด้วยคะแนนเสียงข้างมากอาจจะเปลี่ยนการปกครองเป็นระบอบประธานาธิบดี ทำให้พรรคการเมืองคู่แข่งอย่างประชาธิปไตยธรรมาภิบาลหาเสียงโดยใช้แนวคิด “ถ้าไม่เลือกเรา คำมาแน่” จนมีประชาชนจำนวนไม่น้อยตัดสินใจลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคประชาธิปัตย์ เนื่องจากไม่ต้องการให้พรรคความหวังใหม่ชนะการเลือกตั้ง³⁴²⁻³⁴³ ถึงขนาดที่มีผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งมาบอกกับผู้ให้ข้อมูลก่อนวันเลือกตั้งว่าไม่สามารถจะลงคะแนนเสียงให้ได้ด้วยเหตุผลทางการเมืองดังกล่าว ดังคำให้สัมภาษณ์ของคณิสสรณ์ที่ว่า “พีเดินผ่านร้านก๋วยเตี๋ยวชาวบ้านมาพูดกับพี ส.ส. นะ อ้าวสงสารลื้อ ลื้ออายุน้อย ลื้ออย่าเสียใจนะ ไว้เลือกงวอดหน้าก็แล้วกัน แสดงว่าคำไม่หลงให้เรา” และ “คนไม่ลงคะแนนให้พี กอดพีร้องไห้”³⁴⁴ จากคำให้สัมภาษณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าไม่ใช่ว่าคณิสสรณ์เป็นอดีต ส.ส. ที่ไม่มีความสามารถหรือไม่มีผลงานทางการเมืองจนทำให้ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งไม่ยอมลงคะแนนเสียงให้ แต่เป็นเพราะสถานการณ์ทางการเมืองต่างหากที่บีบบังคับให้ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งต้องไปลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครคู่แข่ง มิเช่นนั้นผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งคงไม่มาร้องไห้หรือบอกกับคณิสสรณ์โดยตรงไปตรงมาว่า ไม่สามารถจะลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้ได้ ปრაกฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นว่าการที่อดีต ส.ส. จะได้รับเลือกตั้งหรือไม่มันยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไขอื่นๆ ด้วย ไม่ว่าจะเป็นการซื้อสิทธิ์ขายเสียง การทุจริตการเลือกตั้ง พรรคการเมืองที่สังกัด และสถานการณ์ทางการเมืองขณะนั้น

³⁴¹ สัมภาษณ์ คณิสสรณ์ นาคพงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 12 ตุลาคม 2549.

³⁴² สัมภาษณ์ อริสมันต์ พงศ์เรืองรอง, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 6 กันยายน 2550.

³⁴³ สัมภาษณ์ คณิสสรณ์ นาคพงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 25 กันยายน 2550.

³⁴⁴ เรื่องเดียวกัน.

กล่าวโดยสรุป ผลการศึกษาในประเด็นนี้พบว่า การเป็นอดีต ส.ส. มีประโยชน์หลายประการต่อการหาเสียงของผู้ให้ข้อมูลในการลงสมัครรับเลือกตั้งในครั้งต่อๆ มา โดยผู้ให้ข้อมูลได้ใช้ความได้เปรียบของการเป็นอดีต ส.ส. ในแง่มุมต่างๆ ดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง ประสพการณ์ เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลเคยผ่านการหาเสียงจนชนะการเลือกตั้งมาแล้วครั้งหนึ่งจึงเป็นธรรมดาที่จะมีความชำนาญในการหาเสียงเพิ่มขึ้น ซึ่งสิ่งนี้ได้ช่วยให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถดำเนินการหาเสียงได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ประการที่สอง การเป็นที่รู้จักและยอมรับของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ความได้เปรียบในประเด็นนี้ได้ช่วยให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถเข้าพบและขอคะแนนเสียงสนับสนุนจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ง่ายขึ้น เนื่องจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งรู้จักและยอมรับบทบาททางการเมืองของผู้ให้ข้อมูลมากยิ่งขึ้น

ประการที่สาม ผลงาน นับเป็นความได้เปรียบประการสำคัญของการเป็นอดีต ส.ส. ที่ผู้ให้ข้อมูลทุกคนได้ใช้ในการโน้มน้าวใจผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้ลงคะแนนเสียงให้กับตน โดยผู้ให้ข้อมูลมักเล่าถึงผลงานที่ได้กระทำระหว่างที่ดำรงตำแหน่งผู้แทนราษฎร เพราะเป็นเรื่องปกติที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะตัดสินใจลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครที่มีผลงานทางการเมือง

ประการที่สี่ การประสานงาน การเป็นอดีต ส.ส. ได้ช่วยให้การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการระหว่างการหาเสียงเป็นไปด้วยความราบรื่น เนื่องจากบรรดาข้าราชการมักเกรงใจผู้สมัครที่เป็นอดีต ส.ส. มากกว่าผู้สมัครที่ไม่เคยดำรงตำแหน่งมาก่อน ซึ่งสิ่งนี้ได้ช่วยให้การหาเสียงของผู้ให้ข้อมูลเป็นไปอย่างคล่องตัว

ประการที่ห้า การขอโอกาสกลับเข้ามาดำรงตำแหน่งอีกครั้ง ผู้สมัครที่เป็นอดีต ส.ส. สามารถหาเสียงด้วยการพูดขอโอกาสให้ตนได้กลับเข้ามาดำรงตำแหน่งอีกเพื่อดำเนินการในงานที่ค้างอยู่ให้บรรลุผลสำเร็จ โดยผู้ให้ข้อมูลมักพูดถึงปัญหาที่ได้ดำเนินการแก้ไขไปแล้ว และทิ้งท้ายว่ายังมีปัญหาอื่นๆ อีกมากที่จะต้องได้รับการแก้ไข ซึ่งผู้ให้ข้อมูลพร้อมจะเป็นผู้ดำเนินการหากได้รับการสนับสนุนจากพี่น้องประชาชน

ทั้งนี้การเป็นอดีต ส.ส. จะเป็นประโยชน์ต่อการหาเสียงเพื่อกลับเข้าสู่ตำแหน่งตามประเด็นต่างๆ ข้างต้นก็ต่อเมื่อผู้ให้ข้อมูลเป็นอดีต ส.ส. ที่ทำงานอย่างจริงจังในการแก้ไขปัญหาให้กับพี่น้องประชาชน และมีผลงานปรากฏเป็นที่ยอมรับของประชาชน มิใช่เป็นอดีต ส.ส. ที่ไม่ได้สนใจแก้ปัญหาความเดือดร้อนให้กับประชาชน

ส่วนการใช้ความได้เปรียบจากการเป็นอดีต ส.ส. ในลักษณะของการอ้างว่าผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ที่ทราบปัญหาของพื้นที่เป็นอย่างดี โดยไม่มีผู้สมัครคู่แข่งคนใดจะทราบปัญหาในพื้นที่ได้ดีเท่ากับตน และการใช้การสื่อสารเชิงสัญลักษณ์เพื่อสื่อความหมายให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งรับรู้ ว่าผู้ให้ข้อมูลในฐานะอดีต ส.ส. เป็นเจ้าของตำแหน่งไปโดยปริยาย ตลอดจนการใช้ความได้เปรียบจาก

การเป็นอดีต ส.ส. เพื่อให้ได้ตกเป็นข่าวระหว่างการหาเสียงนั้น ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูล ไม่ได้มีการใช้ความได้เปรียบในประเด็นดังกล่าวในการหาเสียงแต่อย่างใด นอกจากนี้ผลการศึกษา ยังค้นพบด้วยว่า แม้การเป็นอดีต ส.ส. จะมีประโยชน์ต่อการกลับเข้าสู่ตำแหน่งหลายประการ และ ผู้ให้ข้อมูลได้ใช้ความได้เปรียบเหล่านั้นในการหาเสียง แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าอดีต ส.ส. ทุกคน จะชนะการเลือกตั้งในการลงสมัครครั้งต่อๆ มา เพราะยังมีเงื่อนไขอื่นๆ ที่ส่งผลต่อการเข้าสู่ ตำแหน่งซึ่งผู้ให้ข้อมูลควรคำนึงถึง ได้แก่ การซื้อสิทธิ์ขายเสียง การทุจริตการเลือกตั้ง พรรค การเมืองที่สังกัด รวมทั้งสถานการณ์ทางการเมืองขณะนั้น

การระมัดระวังไม่ให้มีข่าวลือเรื่องความประพฤติ

ผลการศึกษาในประเด็นนี้พบว่า ผู้ให้ข้อมูลทุกคนล้วนมีความเห็นไปในแนวทาง เดียวกันว่า ความประพฤติที่ดิ่งงามมีผลทำให้ตนได้รับการสนับสนุนจากประชาชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งผู้ให้ข้อมูลต่างกล่าวตรงกันว่า เพื่อเป็นการรักษาชื่อเสียงและป้องกันไม่ให้มีข่าวลือในทางไม่ดี เกี่ยวกับตนจึงจำเป็นต้องประพฤติปฏิบัติตนด้วยความระมัดระวัง โดยไม่ประพฤติตนในทางที่ เหลวไหลไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็ตาม ดังตัวอย่างกรณีของเอกพจน์ที่ให้สัมภาษณ์ว่า “ก็ระมัดระวัง ไม่พยายามทำเรื่องที่มีเสียหายนะ กระทบกระเทือนต่อชื่อเสียง ต้องระมัดระวังตัวพอสมควร”³⁴⁵ หรือกรณีของคณิสร์ที่กล่าวว่า “มันก็ต้องใช้ชีวิตอย่างระมัดระวังมากที่สุดเท่าที่คุณจะทำได้”³⁴⁶ เป็นต้น จากคำให้สัมภาษณ์ของเอกพจน์ที่ใช้คำว่า “ระมัดระวัง” ถึง 2 ครั้งเมื่อพูดถึงประเด็นนี้ และคำให้สัมภาษณ์ของคณิสร์ที่ว่า “ระมัดระวังมากที่สุด” สะท้อนให้เห็นอย่างหนึ่งว่าผู้ให้ข้อมูล ให้ความสำคัญกับเรื่องความประพฤติเป็นอย่างมาก และไม่ประมาทกับพฤติกรรมที่จะปรากฏต่อ สาธารณชน ที่เป็นเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะหากมีข่าวลือเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่ดีของผู้ให้ข้อมูลย่อม ส่งผลเสียต่อคะแนนนิยมของผู้ให้ข้อมูลได้ง่าย

ไม่เพียงแต่ผู้ให้ข้อมูลจะประพฤติตนอย่างมีสติและระมัดระวังไม่ปฏิบัติตนในทางที่ เสียหายและไม่เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม ผู้วิจัยยังพบว่า อีกสิ่งหนึ่งที่ผู้ให้ข้อมูลได้ให้ ความสำคัญ คือ การป้องกันไม่ให้บุคคลอื่นใช้การกระทำของตนมากเกินไปในภายหลัง ดังคำให้สัมภาษณ์ของคณิสร์ที่ว่า “พีทำอะไรก็ระวังทุกจุด ไม่ใช่ระวังแค่ระวังตัวเอง เราไม่ทำอยู่

³⁴⁵ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแยม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 27 ตุลาคม 2549.

³⁴⁶ สัมภาษณ์ คณิสร์ นาคพงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 12 ตุลาคม 2549.

แล้ว แต่เราต้องระวังด้วยว่าเราจะไปเปิดช่องให้ใครมาแก้มงเราได้รีเปลา เพราะที่ว่าสังคมการเมืองเป็นสังคมจับผิด”³⁴⁷ จากคำให้สัมภาษณ์ของคณบดีที่ว่า “เราจะไปเปิดช่องให้ใครมาแก้มงเราได้รีเปลา เพราะที่ว่าสังคมการเมืองเป็นสังคมจับผิด” สื่อความหมายให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลยิ่งต้องระมัดระวังพฤติกรรมของตนมากยิ่งขึ้น เพราะอาจมีผู้ไม่หวังดีนำจุดอ่อนหรือข้อบกพร่องของการกระทำมาทำลายผู้ให้ข้อมูลในภายหลัง

สำหรับประเด็นสำคัญที่ผู้ให้ข้อมูลต่างตระหนักถึงและระมัดระวังไม่ให้มีข่าวในทางที่ไม่ดีปรากฏออกมานั้น ได้แก่ เรื่องทุจริตคอร์รัปชัน เรื่องชู้สาว และเรื่องอื่นๆ เช่น การไม่ให้ความเคารพผู้ใหญ่ และการไม่มีมนุษยสัมพันธ์กับผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง เรื่องทุจริตคอร์รัปชัน ผลการศึกษาพบว่า เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลทุกคนล้วนมีอุดมการณ์ทางการเมืองไปในแนวทางเดียวกัน กล่าวคือ มีความตั้งใจจะปฏิบัติหน้าที่ผู้แทนราษฎรด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ไม่ต้องการใช้ตำแหน่งหน้าที่ทางการเมืองเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน รวมทั้งมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการทุจริตคอร์รัปชัน ทำให้ผู้ให้ข้อมูลไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการคอร์รัปชัน ด้วยเหตุนี้จึงไม่มีผู้ให้ข้อมูลคนใดเคยตกเป็นข่าวเสื่อมเสียเรื่องนี้ ดังตัวอย่างกรณีของลดาวัลลีที่กล่าวว่า เป็นเพราะโดยส่วนตัวไม่ชอบนักการเมืองที่ทุจริตคอร์รัปชัน ดังนั้นตนจึงไม่กระทำการใดๆ ที่ส่อไปในทางทุจริต³⁴⁸ หรือกรณีของสุเทพที่กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า ตนยึดมั่นในอุดมการณ์ทางการเมืองที่จะทำงานด้วยความซื่อสัตย์เพื่อประโยชน์สุขของพี่น้องประชาชน จึงไม่เคยกระทำการใดที่เป็นการทุจริตหรือทรยศต่อประชาชน ซึ่งจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องเงินเรื่องทองเลย³⁴⁹ และกรณีของจักรพันธ์ที่ยืนยันหนักแน่นว่าไม่เคยมีข่าวเสื่อมเสียเรื่องนี้ผ่านถ้อยคำที่ว่า “เป็นนักการเมืองมา 10 กว่าปี 3 สมัย ไม่เคยรู้จักคำว่าเงินนอกระบบมันได้มาอย่างไร”³⁵⁰ เป็นต้น

นอกเหนือจากอุดมการณ์ทางการเมืองที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลไม่กระทำการใดที่เป็นการทุจริตคอร์รัปชันแล้ว ผู้ให้ข้อมูลอีกจำนวนหนึ่งยังมีความเห็นตรงกันว่า อีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ตนไม่มีโอกาสปรากฏเป็นข่าวในทางเสื่อมเสียเรื่องนี้ นั่น เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลไม่ได้เข้าไปทำงานในตำแหน่งที่มีโอกาสจะทุจริต เช่น ตำแหน่งผู้บริหารระดับสูงของกระทรวง ประกอบกับรัฐธรรมนูญ

³⁴⁷ เรื่องเดียวกัน.

³⁴⁸ สัมภาษณ์ ลดาวัลลี วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 1 ธันวาคม 2549.

³⁴⁹ สัมภาษณ์ สุเทพ วงศ์กำแหง, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522 และ 2531, 3 ตุลาคม 2549.

³⁵⁰ สัมภาษณ์ จักรพันธ์ ยมจินดา, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2539, 2544 และ 2548, 12 มีนาคม 2550.

ฉบับปี พ.ศ. 2540 ได้ยกเลิกงบประมาณพัฒนาพิเศษตามข้อเสนอของ ส.ส. อีกทั้งยังห้ามไม่ให้ ส.ส. ไปเกี่ยวข้องกับงบประมาณหรือเป็นผู้จัดทำโครงการเหมือนอย่างในอดีต ดังคำให้สัมภาษณ์ของยุรนันท์ที่ว่า

อย่างไรจะโกงยังไง ส.ส. ในรัฐบาล รัฐธรรมนูญใหม่นะ ไม่มีสิทธิ์จะจับเงินแม้แต่บาทเดียว ส.ส. สมัยก่อนมีงบประมาณให้ยืมถึงสามสิบล้าน คุณจะไปทำอะไร ก็ทำ สมัยนี้ไม่ รัฐธรรมนูญปี 40 ไม่มีนะ ทุกอย่างต้องผ่านองค์กรหมด ต่างจังหวัดก็ต้องผ่านท้องถิ่น กรุงเทพฯ ก็ต้องผ่านผู้ว่า กทม. หรือผ่านการเคหะ ผ่านมหาดไทย ไม่ได้มีอะไรที่มันลงในมือของนักการเมืองได้เลยนะ³⁵¹

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าโดยกรอบของกฎหมายไม่เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถกระทำการในทางทุจริตได้ ซึ่งสิ่งนี้สอดคล้องกับมุมมองของจนิศตาที่มีต่อเรื่องนี้

เราไม่ได้อยู่ในจุดที่จะไปเกี่ยวข้องอยู่แล้ว โดยการทำงาน โดยตำแหน่งหน้าที่มันยังไม่มี แล้วเราก็ไม่รู้จะไปทำตรงไหนด้วย แล้วก็แทบจะไม่ต้องไปประวังเลย เพราะว่ามันไม่มีจุด focus อยู่ที่เราอยู่แล้ว แล้วเราก็ไม่ทำอยู่แล้วด้วย ตรงนี้น่าจะตัดไปได้ ส่วนใหญ่เรื่องคอร์รัปชัน เรื่องปัญหาพวกนี้มันจะไปอยู่กับระดับบริหารมากกว่า ระดับที่มีอำนาจ อำนาจเรามันไม่ได้มีตรงนั้นเลย รัฐธรรมนูญมันก็ตัดอยู่แล้ว ไม่ให้พวก ส.ส. ไปยุ่งเกี่ยวกับพวกที่มันจะคอร์รัปชันได้อยู่แล้วด้วย³⁵²

แม้ข้อกำหนดของกฎหมายที่ห้ามผู้ให้ข้อมูลไปเกี่ยวข้องกับงบประมาณ และตำแหน่งหน้าที่ที่ไม่มีอำนาจในการตัดสินใจเรื่องงบประมาณจะเป็นเสมือนเกราะป้องกันไม่ให้ผู้ให้ข้อมูลประพฤติปฏิบัติตนไปในทางที่ทุจริตคอร์รัปชัน แต่สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่สะท้อนผ่านถ้อยคำของจนิศตา ก็คือ จิตสำนึกของผู้ให้ข้อมูลที่ไม่ต้องการกระทำการใดๆ อันเป็นการทุจริต ดังคำพูดที่ว่า “แล้วเราก็ไม่ทำอยู่แล้วด้วย” ซึ่งสิ่งนี้น่าจะเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลไม่ปฏิบัติตนไปในทางที่ไม่ดี ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าเหตุผลทางกฎหมายและข้อจำกัดของอำนาจหน้าที่

เป็นที่น่าสังเกตว่าเมื่อผู้วิจัยได้ถามถึงประเด็นการทุจริตคอร์รัปชัน ผู้ให้ข้อมูลจำนวนหนึ่ง ประกอบด้วย เย็นจิตต์ ลดาวัลย์ และรณฤทธิชัย ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า ตนไม่มีการหักเปอร์เซ็นต์จากการประมูลงานโครงการต่างๆ กล่าวคือ เมื่อมีการเปิดประมูลงานในโครงการที่ผู้ให้ข้อมูล

³⁵¹ สัมภาษณ์ ยุรนันท์ ภมรมนตรี, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 10 กันยายน 2550.

³⁵² สัมภาษณ์ จนิศตา ลิวเฉลิมวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 5 ตุลาคม 2549.

เป็นผู้ผลักดันงบประมาณ หรือโครงการที่มาจากการใช้บ.ส. ผู้ให้ข้อมูลจะไม่รับส่วนแบ่งจากมูลค่าของโครงการนั้นๆ หรือที่นิยมเรียกกันสั้นๆ ว่า “ไม่ชั๊กเปอร์เซ็นต์” หรือ “ไม่กินเปอร์เซ็นต์” อาทิเช่น มูลค่าของโครงการปรับปรุงพื้นผิวถนนจำนวน 2 ล้านบาท หากผู้ให้ข้อมูลมีการหักเปอร์เซ็นต์ เช่น 5% หรือ 10% ตามแต่ที่ตกลงกันได้ บริษัทรับเหมาที่ประมูลงานได้จะต้องจ่ายเงินจำนวน 100,000 หรือ 200,000 บาทให้กับผู้ให้ข้อมูล ดังเช่นที่เย็นจิตต์ได้กล่าวว่า ตนไม่มีการหักเปอร์เซ็นต์จากการใช้บ.ส.³⁵³ หรือกรณีของลดาวัลย์ที่กล่าวว่า ผู้รับเหมาทุกรายจะทราบดีว่าตนไม่เคยไปขอแบ่งเปอร์เซ็นต์จากการรับงานโครงการต่างๆ³⁵⁴ เป็นต้น การที่ผู้ให้ข้อมูลรีบชี้แจงถึงประเด็นนี้ทั้งๆ ที่ผู้วิจัยยังไม่ได้ถามถึงนั้น สื่อความหมายได้ว่าผู้ให้ข้อมูลต้องการแสดงให้เห็นว่าตนเป็นผู้ที่ทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตอย่างแท้จริง ซึ่งสิ่งนี้น่าจะส่งผลดีต่อการรักษาตำแหน่งทางการเมืองของผู้ให้ข้อมูล กล่าวคือ เมื่อบริษัทผู้รับดำเนินงานโครงการไม่ต้องจัดสรรงบประมาณจำนวนหนึ่งให้กับผู้ให้ข้อมูล บริษัทก็มีงบประมาณดำเนินงานอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย ผลงานที่ปรากฏย่อมมีคุณภาพ ซึ่งน่าจะทำให้ชาวบ้านจำนวนไม่น้อยพึงพอใจและชื่นชมกับผลงานของผู้ให้ข้อมูลจนนำไปสู่การลงคะแนนเสียงให้ในการเลือกตั้งครั้งต่อไป

ประการที่สอง เรื่องชู้สาว ผลการศึกษาพบว่า เรื่องชู้สาวเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ผู้ให้ข้อมูลต่างให้ความสำคัญและพยายามระมัดระวังไม่ให้มีข่าวในทางเสื่อมเสีย ไม่ว่าจะเป็นผู้ให้ข้อมูลหญิงหรือชาย โดยผู้วิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลหญิงระมัดระวังเรื่องนี้เป็นอย่างมาก เนื่องจากประเด็นที่จะถูกโจมตีหรือถูกนินทาได้ง่ายหากผู้ให้ข้อมูลมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ดังเช่นที่คັນสนีย์ได้ให้ความเห็นว่า การเป็นผู้หญิงแล้วมีเรื่องทำนองชู้สาวปรากฏ จะสร้างความเสื่อมเสียให้กับบุคคลนั้นเป็นอย่างมาก³⁵⁵ หรือกรณีของเย็นจิตต์ที่กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า

คือในสภาฯ จะรู้ว่าใครเป็นยังไง โดยเฉพาะพวกผู้ชายหูดตาเป็นสับปะรด เพราะฉะนั้นเค้าจะรู้ว่า ส.ส. ผู้หญิงคนไหนเป็นยังไง เกี่ยวกับนินทากันไปเรื่อย

³⁵³ สัมภาษณ์ เย็นจิตต์ รพีพัฒน์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 19 กันยายน 2550.

³⁵⁴ สัมภาษณ์ ลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 22-24 ธันวาคม 2549.

³⁵⁵ สัมภาษณ์ คັນสนีย์ นาคพงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 12 ตุลาคม 2549.

กล่าวถึงกันลับหลังแล้วมันก็จะไปเรื่อยไป ชาวพวกนี้มันก็จะออกสู่อะไรด้วย แต่อย่างของคุณอาจจะไม่มี³⁵⁶

จากคำให้สัมภาษณ์ของเย็นจิตต์ที่ว่า “ผู้ชายหูดตาเป็นลับประรด” สื่อความหมายให้เห็นอย่างชัดเจนว่าพฤติกรรมของ ส.ส. หญิง เป็นที่จับตาของ ส.ส. ชาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องทำนองขู้สาว หากมีเรื่องดังกล่าวปรากฏขึ้นมักถูกกล่าวถึงและถูกนินทากันอย่างสนุกสนาน อีกทั้งยังจะถูกเผยแพร่ผ่านสื่อได้ง่าย และด้วยเหตุนี้เองที่น่าจะเป็นมูลเหตุสำคัญให้เย็นจิตต์ระมัดระวังตัวเองเป็นอย่างมากถึงขนาดที่เมื่อถูก ส.ส. ชายที่มีความอาวุโสมากกว่าชวนไปรับประทานอาหารแม้เย็นจิตต์จะทราบดีว่า ส.ส. ชายผู้นั้นไม่ได้มีเจตนาไปในทำนองขู้สาว แต่เพื่อเป็นการป้องกันข้อครหาที่อาจจะเกิดขึ้น เย็นจิตต์จึงไม่ไปเพียงลำพังแต่ได้ช่วยเพื่อน ส.ส. หญิงไปด้วย³⁵⁷

ส่วนผู้ให้ข้อมูลชายนั้น ผู้วิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลชายได้ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้เช่นกัน เห็นได้จากเมื่อผู้วิจัยถามผู้ให้ข้อมูลว่า มีเรื่องใดบ้างที่ให้ความสำคัญและระมัดระวังไม่ให้มีข่าวลือในทางไม่ดี ผู้ให้ข้อมูลได้ตอบเรื่องขู้สาวเป็นลำดับต้นๆ ดังเช่นกรณีของเอกพจน์ที่ตอบถึงเรื่องนี้เป็นคำตอบแรก หรือกรณีของอริสมันต์ที่พูดถึงเรื่องนี้เป็นคำตอบที่สอง³⁵⁸⁻³⁵⁹ ทั้งนี้การระมัดระวังเป็นไปในลักษณะของการป้องกันไม่ให้ตนตกเป็นข่าวในทำนองขู้สาวกับหญิงอื่นที่ไม่ใช่ภรรยา ดังเช่นที่เอกพจน์ได้ยกตัวอย่างว่า เป็นธรรมดาที่เมื่อเดินทางไปหาเสียงตามสถานที่ต่างๆ มักมีผู้หญิงเข้ามาห้อมล้อม ซึ่งหากตนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมอาจทำให้ผู้อื่นมองตนไปในทางที่ไม่ดี ดังนั้นจึงต้องระวังเรื่องการแสดงออกเป็นอย่างมาก โดยจะไม่แสดงความใกล้ชิดสนิทสนมกับผู้หญิงคนใดมากเป็นพิเศษ แต่ได้ปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน³⁶⁰ อย่างไรก็ตามแม้ประเด็นนี้จะเป็นประเด็นที่ผู้ให้ข้อมูลชายระมัดระวังเป็นอย่างมาก แต่ดูเหมือนว่าผู้ให้ข้อมูลไม่ได้หนักใจกับเรื่องนี้เท่าใดนัก เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลทุกคนล้วนไม่ได้มีพฤติกรรมไปในทำนองดังกล่าวแต่อย่างใด

³⁵⁶ สัมภาษณ์ เย็นจิตต์ รพีพัฒน์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 17 ตุลาคม 2549.

³⁵⁷ เรื่องเดียวกัน, 19 กันยายน 2549.

³⁵⁸ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 27 ตุลาคม 2549.

³⁵⁹ สัมภาษณ์ อริสมันต์ พงศ์เรืองรอง, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 6 กันยายน 2550.

³⁶⁰ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 8 กันยายน 2550.

ประการที่สาม เรื่องอื่นๆ นอกเหนือจากเรื่องการทุจริตคอร์รัปชันและเรื่องผู้สาวที่ผู้ให้ข้อมูลต่างให้ความสำคัญเป็นลำดับต้นๆ ว่าเป็นสิ่งที่ต้องระมัดระวังไม่ให้เกิดปรากฏเป็นข่าวในทางเสื่อมเสียแล้ว ผู้วิจัยยังพบว่า ผู้ให้ข้อมูลบางคนยังให้ความสำคัญกับความประพฤติในเรื่องอื่นๆ ด้วย ดังตัวอย่างกรณีของเย็นจิตต์ที่ระมัดระวังกิจกรรมารยาทเมื่อต้องแสดงออกต่อหน้านักการเมืองอาวุโส กล่าวคือ เย็นจิตต์จะไม่แสดงกิริยาใดๆ ที่เป็นไปในลักษณะที่ไม่ให้เกียรติหรือไม่เคารพผู้ที่มีความอาวุโสมากกว่าตน ในทางตรงกันข้ามได้แสดงกิริยาที่อ่อนน้อมถ่อมตน ดังเช่นการแสดงออกเมื่อต้องเดินผ่านผู้หลักผู้ใหญ่ในสภาฯ

อย่างเวลาเช้าสภามา ไป ส.ส. ผู้ใหญ่ท่านนั่งอยู่อย่างคุณบรรหารก็ดี คุณอาภรณ์ก็จะมีก้มๆ สวัสดิ์ อย่างท่านศีกฤทธิ์ คุณอาภรณ์ก็เดินก้มผ่านท่านไปแล้วก็ไปกราบท่านที่ตัก แต่คนอื่นเราก็ไม่ถึงกับก้ม เราก็สวัสดิ์แล้วก็เดินผ่านไปเฉยๆ ก็เป็นตัวอย่างให้ ส.ส. รุ่นเด็กๆ เค้าทำกัน เค้าก็ชกกระดากแล้วไซ้ไหมคะ เวลาเค้าเดินผ่านหัวผู้ใหญ่ไป เค้าก็ชกกระดาก คือ สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนที่ทำให้คนเค้าชื่นชมเรา ส.ส. ผู้ใหญ่ก็ให้ความเมตตา เค้าเห็นเราเป็นเด็กที่เรียบร้อย³⁶¹

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่ากิริยาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการเดินผ่านผู้ใหญ่ในลักษณะโค้งตัวเล็กน้อย “การไหว้” และ “การกราบที่ตัก” ล้วนเป็นมารยาทที่งดงามที่ผู้น้อยพึงปฏิบัติต่อผู้ที่อาวุโสกว่าตน การที่ผู้ให้ข้อมูลแสดงออกในลักษณะดังกล่าวบ่งบอกได้อย่างชัดเจนว่าผู้ให้ข้อมูลให้เกียรติและเคารพต่อนักการเมืองอาวุโส ซึ่งผู้ที่พบเห็นมีแต่จะกล่าวถึงผู้ให้ข้อมูลในทางที่ชื่นชม จึงเป็นไปได้ยากที่ผู้ให้ข้อมูลจะมีข่าวลือในทำนองว่าผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ที่ไม่มีสัมมาคารวะหรือไม่เคารพผู้ใหญ่

ขณะที่ผู้ให้ข้อมูลอย่างจณิสตาได้นั้นถึงความสำคัญของการแสดงออกต่อหน้าสาธารณชนว่า ต้องระมัดระวังไม่กระทำการใดๆ ที่ทำให้ประชาชนรู้สึกไม่ดีหรือไม่ยอมรับ เช่น ไม่มีมนุษยสัมพันธ์ ไม่เป็นกันเอง หรือไม่ยิ้มแย้มแจ่มใสกับประชาชน เป็นต้น ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า “เป็นนักการเมืองต้องระวังหมดนะคะ เอาแค่ว่า ถ้าเค้าบอกว่าเราเป็นคนหยิ่ง อะไรแค่นี้ย หรือเป็นคนที่ยืมยาก หรือเป็นคนที่มีมนุษยสัมพันธ์ไม่ดี ก็เสียแล้วนะ คนเค้าจะมองว่านักการเมืองต้องเข้าถึงได้ ต้องมีมนุษยสัมพันธ์ดี”³⁶² การที่จณิสตาใช้คำว่า “เอาแค่ว่า” และ “อะไรแค่นี้ย” สะท้อนให้เห็นว่าแม้แต่เรื่องเล็กๆ น้อยๆ อย่างการไม่ยิ้มให้กับประชาชน หรือไม่ได้ทักทาย

³⁶¹ สัมภาษณ์ เย็นจิตต์ ธิพัฒน์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522, 2526, 2529 และ 2531, 17 ตุลาคม 2549.

³⁶² สัมภาษณ์ จณิสตา ลิวเฉลิมวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 5 ตุลาคม 2549.

ประชาชนอย่างป็นกันเองก็สามารถทำให้ผู้ให้ข้อมูลเสียคะแนนนิยมได้ ที่เป็นเช่นนี้น่าจะเป็น เพราะเป็นธรรมชาติที่จะมีประชาชนจำนวนไม่น้อยจดจำทุกอิริยาบถของผู้ให้ข้อมูล แม้ผู้ให้ข้อมูล จะคิดว่าการกระทำนั้นเป็นเพียงเรื่องเล็กน้อย แต่ในมุมมองของประชาชนอาจไม่คิดเช่นนั้นกลับ คิดว่าเป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งหากผู้ให้ข้อมูลพลั้งเผลอแสดงกิริยาที่ไม่เหมาะสมยอมจะเป็นที่กล่าวถึง ในหมู่ประชาชน และส่งผลเสียต่อชื่อเสียงต่อผู้ให้ข้อมูล ดังนั้นผู้ให้ข้อมูลจึงไม่ควรมองข้าม รายละเอียดเล็กๆ น้อยๆ เหล่านี้เมื่อต้องปรากฏตัวต่อสาธารณชน

อย่างไรก็ตามแม้ผู้ให้ข้อมูลทุกคนล้วนประพฤติปฏิบัติตนด้วยความระมัดระวัง แต่ก็ยังมีข่าวลือในทางไม่ดีเกิดขึ้นกับผู้ให้ข้อมูลจำนวนหนึ่ง ดังตัวอย่างกรณีของเอกพจน์ที่มีข่าวลือว่า ทำร้ายร่างกายภรรยาและเป็นผู้แทนราษฎรที่ไม่ขยันทำงาน³⁶³ กรณีของจณิสตาที่มีข่าวในทำนอง ชู้สาวกับหัวหน้าพรรค³⁶⁴ และกรณีของอริสมันต์ที่มีข่าวทำร้ายร่างกายตำรวจจราจร³⁶⁵ เป็นต้น ในกรณีนี้ผู้วิจัยพบว่า วิธีการที่ผู้ให้ข้อมูลนิยมใช้ในการสยบข่าวลือมี 2 วิธี วิธีที่หนึ่ง คือ การ ไม่ตอบโต้ และวิธีที่สอง คือ การแถลงข่าว ดังรายละเอียดต่อไปนี้

วิธีที่หนึ่ง การไม่ตอบโต้ ผลการศึกษาพบว่า เมื่อมีข่าวในทางไม่ดีเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูล เกิดขึ้น ผู้ให้ข้อมูลหลายคนเลือกที่จะไม่ได้ตอบหรือให้สัมภาษณ์ใดๆ เกี่ยวกับข่าวที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะ เป็นกรณีของจักรพันธ์ ลดาวัลย์ เอกพจน์ ยูนันท์ และรณฤทธิชัย ดังเช่นคำให้สัมภาษณ์ของ ลดาวัลย์ที่ว่า “ข่าวไม่จริงเราก็อย่าไปเดิน อย่าไปรื้อนใจ อย่าไปรื้อนรุ่ม เพราะว่าเป็นธรรมชาติของ การเมืองที่จะต้องมีการใส่ร้ายป้ายสี หนึ่งเสีย แล้วมันก็หายไป”³⁶⁶ กรณีของเอกพจน์ที่กล่าวถึง วิธีการสยบข่าวลือว่า “จะนิ่ง ผมไม่ต่อล้อต่อเถียงกับใคร”³⁶⁷ หรือกรณีของยูนันท์ที่กล่าวตรงกันว่า จะไม่ตอบโต้เมื่อมีข่าวในทางไม่ดีเกี่ยวกับตน ซึ่งยูนันท์ได้มีมุมมองเพิ่มเติมในเรื่องนี้ด้วยว่า เป็น การเสียเวลามากหากต้องคอยแก้ข่าว น่าจะนำเวลาไปทำงานเพื่อประโยชน์ของพี่น้องประชาชน

³⁶³ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 8 กันยายน 2550.

³⁶⁴ สัมภาษณ์ จณิสตา ลิวเฉลิมวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 5 ตุลาคม 2549.

³⁶⁵ สัมภาษณ์ อริสมันต์ พงศ์เรืองรอง, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2538, 2544 และ 2548, 6 กันยายน 2550.

³⁶⁶ สัมภาษณ์ ลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 1 ธันวาคม 2549.

³⁶⁷ สัมภาษณ์ เอกพจน์ ปานแย้ม, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539, 2544 และ 2548, 27 ตุลาคม 2549.

มากกว่า³⁶⁸ หรือกรณีของจักรพันธู์ที่เชื่อมั่นว่า วันหนึ่งพี่น้องประชาชนจะเข้าใจได้เองว่าข่าวที่เกิดขึ้นไม่ใช่เรื่องจริงจึงไม่เคยออกมาตอบโต้ “อาจจะมีข่าวลือไปข้างนอกเกี่ยวกับตัวพีในแง่ที่ไม่ดีบ้าง พีไม่เคยแก้ เพราะพีคิดว่าสักวันหนึ่งคนก็ต้องรู้ ไม่ว่าเรื่องอะไรทั้งนั้น”³⁶⁹ เป็นต้น ซึ่งการที่ผู้ให้ข้อมูลไม่ตอบได้นั้น สาเหตุสำคัญประการหนึ่งน่าจะเป็นเพราะเป็นธรรมดาที่เมื่อคู่กรณีมีการตอบโต้ซึ่งกันและกัน จะยิ่งทำให้ข่าวลือนั้นกลายเป็นประเด็นใหญ่โตขึ้นไปอีก แต่หากไม่มีการตอบโต้อีกไม่นานข่าวลือนั้นก็จะเงียบหายไปในที่สุด ดังที่ลดาวลี้ได้กล่าวไว้ว่า “นิ่งเสีย แล้วมันก็หายไป”

วิธีที่สอง การแถลงข่าว ในที่นี้หมายถึงการที่ผู้ให้ข้อมูลจัดแถลงข่าวเพื่อชี้แจงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข่าวลือที่เกิดขึ้นโดยเชิญสื่อมวลชนเข้าร่วมรับฟัง ซึ่งผลการศึกษาในประเด็นนี้พบว่า ผู้ให้ข้อมูลบางคนอย่างกรณีของจณิสตาได้ใช้วิธีการนี้เมื่อมีข่าวลือเกิดขึ้น ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “มีข่าว ก็ต้องแก้ข่าว ก็ต้องแก้ข่าว ก็แถลงข่าวหรือให้สัมภาษณ์ไป แล้วก็หวังว่ามันจะกลบหายไปเอง เพราะมันก็จะเป็นอย่างนี้”³⁷⁰ การที่จณิสตาย้ำคำว่า “ต้องแก้ข่าว” ถึง 2 ครั้ง สะท้อนให้เห็นว่าหากข่าวลือไม่ใช่เรื่องจริง ผู้ให้ข้อมูลต้องการออกมาปฏิเสธข่าวและชี้แจงข้อเท็จจริงให้ประชาชนได้รับทราบมิใช่ปล่อยให้ประชาชนเข้าใจผิดตามข่าวลือที่เกิดขึ้น ดังตัวอย่างที่จณิสตาได้จัดแถลงข่าวที่พรรคชาติไทยเมื่อวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2550 กรณีที่มีข่าวลือว่ามีความขัดแย้งกับหัวหน้าพรรค และถูกทาบทามให้ไปลงสมัครในนามพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งจณิสตาได้ชี้แจงว่าข่าวดังกล่าวไม่มีมูลความจริงแต่อย่างใด

เรื่องของการถูกทาบทามจากพรรคประชาธิปัตย์ อันนี้ไม่มีมูลใหญ่เลย เพราะว่าไม่ได้มีการพูดคุยกับทางผู้หลักผู้ใหญ่ของพรรคประชาธิปัตย์เรื่องของการไปลงพื้นที่เลย ถามว่าเคยมีการพูดคุย ทาบทามเล่นๆ ไม่ว่า เมื่อไหร่จะมาอยู่ด้วยกัน น่าจะมาลงพรรคประชาธิปัตย์ อันนี้มีตลอดอยู่แล้ว จริงๆ มีตลอดในช่วงที่เป็น ส.ส. ด้วยซ้ำ เพราะว่าเราจะสนิทกันในฐานะที่เป็นเพื่อนร่วมงานในสภาฯ ด้วยกัน ก็มักจะบอกว่า เมื่อไหร่จะมาอยู่ด้วยกันหละ

จากเนื้อหาของแถลงข่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า นอกจากผู้ให้ข้อมูลจะได้ปฏิเสธข่าวแล้ว ผู้ให้ข้อมูลยังมีโอกาสได้อธิบายเกี่ยวกับข่าวลือนั้นๆ ด้วย ดังที่จณิสตาได้กล่าวเพิ่มเติมว่า

³⁶⁸ สัมภาษณ์ ยูนันท์ ภมรมนตรี, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 28 กันยายน 2549.

³⁶⁹ สัมภาษณ์ จักรพันธู์ ยมจินดา, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2539, 2544 และ 2548, 12 มีนาคม 2550.

³⁷⁰ สัมภาษณ์ จณิสตา ลิวเฉลิมวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 5 ตุลาคม 2549.

มีแต่เพียงการทาบตามในลักษณะที่ไม่จริงจังเท่านั้น และเป็นการพูดกันระหว่างเพื่อน ไม่ใช่การพูดคุยกับผู้หลักผู้ใหญ่ของพรรค ซึ่งสิ่งนี้น่าจะเป็นข้อแตกต่างประการสำคัญระหว่างการจัดแถลงข่าวและการไม่ตอบโต้ กล่าวคือ การจัดแถลงข่าว ผู้ให้ข้อมูลสามารถชี้แจงให้ประชาชนมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับข่าวลือที่เกิดขึ้น ขณะที่การไม่ตอบโต้ ผู้ให้ข้อมูลจะไม่ได้ชี้แจงสิ่งใดๆ และประชาชนก็ไม่มีโอกาสได้ทราบเลยว่าแท้ที่จริงแล้วข่าวดังกล่าวมีมูลความจริงหรือไม่ อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่าจณิสตาไม่เพียงแต่จะใช้วิธีการแถลงข่าวเท่านั้น จณิสตายังใช้วิธีการให้สัมภาษณ์ผ่านสื่อมวลชนเพื่อชี้แจงข้อเท็จจริงด้วย เห็นได้จากกรณีข่าวลือเดียวกัน นอกจากการจัดแถลงข่าวที่พรรคชาติไทย เวลา 11.00 น. ของวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2550 แล้ว ในวันเดียวกันจณิสตายังได้ให้สัมภาษณ์ชี้แจงในรายการวิเคราะห์ข่าวทั้งก่อนและหลังการแถลงข่าวด้วย ไม่ว่าจะเป็นการให้สัมภาษณ์ในรายการเรื่องเล่าเช้านี้ ออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 3 เวลา 06.30-08.30 น. รายการเก็บตกจากเนชั่น ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวี เวลา 08.00-10.00 น. ซึ่งทั้งสองรายการมีการเชื่อมต่อสัญญาณไปออกอากาศทางสถานีวิทยุ F.M.105.5 MHz และสถานีวิทยุ F.M.90.5 MHz ตามลำดับ รวมทั้งได้ให้สัมภาษณ์ในรายการข่าววันใหม่ ออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 3 เวลา 1.05-1.45 น. ของวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2550 อีกด้วย สิ่งที่เกิดขึ้นนี้สะท้อนให้เห็นว่าจณิสตามีความต้องการเป็นอย่างมากที่จะให้พี่น้องประชาชนในวงกว้างได้รับทราบข้อเท็จจริงและมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับข่าวลือดังกล่าว ดังนั้นจึงเลือกชี้แจงข้อเท็จจริงผ่านสื่อมวลชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อโทรทัศน์และสื่อวิทยุซึ่งมีศักยภาพสูงในการเข้าถึงผู้รับสารอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้จณิสตายังน่าจะมีมุมมองว่าหากได้ชี้แจงผ่านสื่อมวลชนมากเท่าใด ประชาชนก็จะยิ่งมีโอกาสได้ทราบข้อเท็จจริงและมีความเข้าใจข่าวที่เกิดขึ้นมากเท่านั้น ดังนั้นจึงได้ชี้แจงผ่านรายการโทรทัศน์มากกว่า 1 รายการ ทั้งๆ ที่เนื้อหาที่ชี้แจงไม่ได้มีความแตกต่างกันในสาระสำคัญ

ทั้งนี้ผู้วิจัยยังพบว่า ดูเหมือนผู้ให้ข้อมูลได้เตรียมพร้อมรับมือกับข่าวลือที่อาจจะเกิดขึ้นเมื่อมาทำงานการเมืองไว้ในระดับหนึ่ง เห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลไม่ว่าจะเป็นกรณีของลดาวัลลีที่กล่าวว่า “เป็นธรรมดาของการเมืองที่จะต้องมีการใส่ร้ายป้ายสี”³⁷¹ หรือกรณีของจณิสตาที่กล่าวอย่างเข้าใจในตนเองว่า เป็นเรื่องปกติหากจะต้องตกเป็นข่าวในทางไม่ดี “เรื่องข่าวมันต้องทำใจ เพราะว่ามันไม่มี มันก็ขึ้นมา มันก็ขึ้นมาได้ตลอด เราจะเป็นตัวของตัวเองมากกว่าไม่ค่อยสนใจ แล้วก็เข้าใจธรรมชาติของการเมืองอยู่แล้วด้วยว่า ส่วนใหญ่แล้วไม่มีใครที่เข้ามาแล้ว

³⁷¹ สัมภาษณ์ลดาวัลลี วงศ์ศรีวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2535/2, 2538, 2539, 2544 และ 2548, 1 ธันวาคม 2549.

จะไม่โดน ก็จะไม่โดนกันทั้งนั้น ส่วนใหญ่ก็ทำใจมากกว่า”³⁷² เป็นต้น การที่ผู้ให้ข้อมูลใช้คำว่า “เป็นธรรมดา” “ไม่มีใครที่เข้ามาแล้วจะไม่โดน” หรือ “ทำใจมากกว่า” สื่อความหมายให้เห็นอย่างชัดเจนว่าหากจะมีข่าวลือในทางไม่ดีเกิดขึ้น สิ่งนี้ไม่ได้อยู่เหนือความคาดหมายของผู้ให้ข้อมูลแต่อย่างใด

กล่าวโดยสรุป ผลการศึกษาในประเด็นนี้พบว่า การที่ผู้ให้ข้อมูลไม่มีข่าวลือในทางเสื่อมเสียมีผลต่อการรักษาตำแหน่งทางการเมือง โดยผู้ให้ข้อมูลได้ประพฤติปฏิบัติตนด้วยความระมัดระวัง ไม่กระทำเรื่องเหลวไหลที่ไม่เป็นที่ยอมรับของผู้คนในสังคม ทั้งนี้เพื่อป้องกันข่าวลือและป้องกันไม่ให้มีใครสามารถนำการกระทำของตนมาใช้ทำลายตนในภายหลัง สำหรับประเด็นที่ผู้ให้ข้อมูลต่างให้ความสำคัญและระมัดระวังไม่ให้มีข่าวในทางไม่ดีเกิดขึ้น ประกอบด้วย

ประการที่หนึ่ง เรื่องทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งพบว่า ไม่มีผู้ให้ข้อมูลคนใดเคยตกเป็นข่าวในทางเสื่อมเสียเรื่องนี้ ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลทุกคนล้วนมีอุดมการณ์ทางการเมืองที่จะทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตจึงไม่คิดกระทำการใดๆ ที่ส่อไปในทางทุจริต ประกอบกับข้อกำหนดของกฎหมายโดยเฉพาะรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 ที่ห้ามไม่ให้ผู้แทนราษฎรยุ่งเกี่ยวกับงบประมาณ รวมทั้งตำแหน่งหน้าที่ของผู้ให้ข้อมูลที่ไม่ได้เป็นผู้บริหารระดับสูงของกระทรวง หรือไม่ได้ดำรงตำแหน่งที่มีอำนาจในการอนุมัติงบประมาณ จึงยิ่งเป็นไปได้ยากที่ผู้ให้ข้อมูลจะประพฤติตนไปในทางเสื่อมเสียดังกล่าว

ประการที่สอง เรื่องชู้สาว ผลการศึกษาพบว่า ทั้งผู้ให้ข้อมูลหญิงและผู้ให้ข้อมูลชายต่างให้ความสำคัญกับเรื่องนี้เป็นอย่างมาก โดยผู้ให้ข้อมูลหญิงมีความเห็นตรงกันว่า ประเด็นนี้เป็นประเด็นที่มักถูกนินทาและถูกโจมตีได้ง่ายหากประพฤติปฏิบัติตนไปในทางที่ไม่เหมาะสม ดังนั้นจึงต้องระมัดระวังไม่กระทำการใดๆ ที่ทำให้บุคคลภายนอกสามารถตีความไปในทางของชู้สาวได้ ขณะที่ผู้ให้ข้อมูลชายก็ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ไม่แตกต่างไปจากผู้ให้ข้อมูลหญิง โดยเน้นที่การป้องกันไม่ให้มีข่าวเชิงชู้สาวกับผู้หญิงอื่นที่มีใช้ภรรยาของตน

ประการที่สาม เรื่องอื่นๆ ได้แก่ เรื่องการไม่ให้ความเคารพผู้ใหญ่ในสภาผู้แทนราษฎร และเรื่องการแสดงออกต่อหน้าสาธารณชน โดยพบว่า เพื่อป้องกันไม่ให้มีข่าวลือว่าผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ที่ไม่มีสัมมาคารวะ ผู้ให้ข้อมูลได้ปฏิบัติต่อนักการเมืองอาวุโสอย่างนอบน้อม เช่น การไหว้ การกราบ และการเดินผ่านหน้าผู้ใหญ่โดยโค้งตัวเล็กน้อย เป็นต้น และเพื่อป้องกันไม่ให้ประชาชนรู้สึกไม่ดีหรือไม่ประทับใจผู้ให้ข้อมูลจนมีข่าวลือในทางเสื่อมเสีย ผู้ให้ข้อมูลได้ระมัดระวังกิริยาเมื่อต้องแสดงออกต่อหน้าประชาชน อาทิเช่น ต้องยิ้มแย้มแจ่มใสกับประชาชนไม่เช่นนั้นอาจถูกนินทา

³⁷² สัมภาษณ์ จณิสตา ลิวเฉลิมวงศ์, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 และ 2548, 5 ตุลาคม 2549.

ว่าหญิง หรือต้องทักทายประชาชนอย่างเป็นทางการนั่นเองมิฉะนั้นอาจถูกตำหนิได้ว่าเป็นผู้แทนราษฎรที่ถือตัว เป็นต้น

อย่างไรก็ตามแม้ผู้ให้ข้อมูลทุกคนจะประพฤติปฏิบัติตนด้วยความระมัดระวัง แต่ก็ยังมีข่าวลือในทางเสื่อมเสียเกิดขึ้นกับผู้ให้ข้อมูลบางคน ซึ่งผู้วิจัยพบว่า เมื่อมีข่าวลือเกิดขึ้น วิธีการที่ผู้ให้ข้อมูลนิยมใช้เพื่อสยบข่าวลือดังกล่าวมี 2 วิธี คือ การไม่ตอบโต้ และการจัดแถลงข่าว สำหรับการไม่ตอบโต้ นั้น พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลายคนเลือกใช้วิธีการนี้ ไม่ว่าจะป็นกรณีของจักรพันธ์ ลดาวัลย์ เอกพจน์ ยุรพันธ์ และธนฤทธิชัย ส่วนสาเหตุที่ผู้ให้ข้อมูลเลือกใช้วิธีการดังกล่าวน่าจะเป็นเพราะการที่ผู้ให้ข้อมูลไม่ออกมาตอบโต้ใดๆ ย่อมทำให้ข่าวลือเจียบหายไปในที่สุด ทางด้านการจัดแถลงข่าว พบในกรณีของผู้ให้ข้อมูลที่ต้องการชี้แจงให้ประชาชนทราบข้อเท็จจริง ซึ่งหากเป็นข่าวที่ไม่มีมูลความจริงก็จะได้ปฏิเสธอย่างเป็นทางการ โดยผู้ให้ข้อมูลที่นิยมใช้วิธีการนี้ คือ จณิสตา อนึ่ง ผลการศึกษายังพบด้วยว่า ดูเหมือนผู้ให้ข้อมูลจะเข้าใจว่าเป็นเรื่องธรรมดาหากจะมีข่าวลือในทำนองไม่ดีเกิดขึ้น ดังนั้นจึงไม่ร้อนใจมากนักเมื่อต้องตกเป็นข่าว

บทสรุป

จากการศึกษาเรื่องการรักษาสถานภาพการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นพบว่า เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลได้รับการสนับสนุนจากผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งอย่างต่อเนื่อง ผู้ให้ข้อมูลควรแสดงออกให้ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งรับรู้เกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูลใน 5 ด้าน ดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง การปรากฏกายอยู่ในสายตาประชาชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งพบว่า หลังจากได้รับเลือกตั้งผู้ให้ข้อมูลมีการปรากฏตัวต่อสาธารณชนใน 2 รูปแบบ คือ การปรากฏตัวต่อประชาชนโดยตรง และการปรากฏตัวต่อประชาชนผ่านสื่อ สำหรับการปรากฏตัวต่อประชาชนโดยตรงนั้น ผลการศึกษาพบว่า หลังจากได้รับเลือกตั้งผู้ให้ข้อมูลได้พยายามหาโอกาสกลับไปพบปะประชาชนอย่างสม่ำเสมอด้วยวิธีการต่างๆ ดังต่อไปนี้ การไปร่วมงานประเพณี การไปเยี่ยมชาวบ้าน การจัดกิจกรรม การจัดประชุมชาวบ้าน รวมไปถึงวิธีการอื่นๆ ได้แก่ การเป็นวิทยากร และการจัดตั้งมูลนิธิ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการไปร่วมงานประเพณี แม้ไม่ใช่หน้าที่ของผู้แทนราษฎร แต่ผู้ให้ข้อมูลทุกคนกลับให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะถือเป็นโอกาสที่ดีที่พูดคุยกับชาวบ้านอย่างใกล้ชิดและแสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลไม่ได้หายหน้าไปจากพื้นที่ ส่วนการไปเยี่ยมชาวบ้าน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นว่าสิ่งนี้เป็นหน้าที่ของผู้แทนราษฎรที่ต้องไปดูแลทุกข์สุขของชาวบ้าน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลได้ใช้โอกาสดังกล่าวพูดคุยถึงปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้าน รวมทั้งบอกเล่าถึงการทางการเมือง ทางด้านการจัดกิจกรรม พบว่า ผู้ให้ข้อมูลจำนวนหนึ่งได้ใช้การจัดกิจกรรม และ

การเข้าร่วมกิจกรรมของชาวบ้าน เป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้ตนได้ไปปรากฏตัวต่อชาวบ้าน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลจะได้พูดคุยกับชาวบ้านเรื่องการเมืองมากขึ้นเพียงใดขึ้นอยู่กับรูปแบบของกิจกรรม สำหรับการนัดประชุม เป็นการพบปะชาวบ้านที่มีการนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ที่แน่นอน ซึ่งเป็นสิ่งที่ยืนยันได้อย่างชัดเจนว่าผู้ให้ข้อมูลไม่ได้หายหน้าไปจากพื้นที่ นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลบางคนอย่าง ลดาวัลย์ยังใช้การเป็นวิทยากร และการกลับไปติดตามการดำเนินงานมูลนิธิพัฒนาเยาวชนสตรีภาคเหนือ เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ได้ปรากฏตัวต่อประชาชน

ทางด้านกรปรากฏตัวผ่านสื่อ พบว่า เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลไม่หายหน้าไปจากประชาชน โดยผู้ให้ข้อมูลได้ปรากฏเป็นข่าวผ่านสื่อทั้งสื่อโทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ อันเนื่องมาจากการทำงานการเมือง ยิ่งผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ที่มีตำแหน่งทางการเมืองที่ต้องแถลงข่าวต่อสื่อมวลชนยิ่งมีโอกาสปรากฏเป็นข่าวผ่านสื่อมากขึ้น ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมักได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากบรรดาสื่อมวลชนในการนำเสนอข่าว ทั้งนี้เพราะผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ที่ทำงานจริง ไม่ได้สร้างข่าวหรือต้องการตกเป็นข่าวเพื่อสร้างภาพลักษณ์ทางการเมือง นอกจากนี้เพื่อเป็นการเพิ่มโอกาสของการได้ปรากฏเป็นข่าว ผู้ให้ข้อมูลบางคนได้ใช้วิธีการเขียนข่าวส่งให้สื่อมวลชน และเชิญสื่อมวลชนมาร่วมงานแถลงข่าว

ประการที่สอง การรักษาคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับประชาชนระหว่างการหาเสียงเลือกตั้ง ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลทุกคนล้วนตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งนี้และกล่าวตรงกันว่า สิ่งใดที่ได้รับปากประชาชนไว้แล้วต้องดำเนินการให้ได้ หากดำเนินการไม่ได้จะมีผลเสียเกิดขึ้นมากมาย และด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้ผู้ให้ข้อมูลต่างระมัดระวังเป็นอย่างมากกับสิ่งที่จะสัญญากับประชาชน โดยสิ่งใดที่ไม่มั่นใจว่าจะดำเนินการได้ จะไม่รับปากเด็ดขาด อนึ่ง การให้สัญญาของผู้ให้ข้อมูลเป็นไปในลักษณะของการเป็นผู้แทนราษฎรที่ดีและช่วยแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้กับชาวบ้าน ไม่ได้เป็นการสัญญาว่าจะให้ทรัพย์สินหรือผลประโยชน์อื่นๆ ที่สามารถคำนวณเป็นเงินได้ เพราะการสัญญาในลักษณะดังกล่าวผิดกฎหมายเลือกตั้ง ซึ่งผู้ให้ข้อมูลทุกคนที่ได้รับปากประชาชนได้กระทำตามสิ่งที่ตนพูดไว้อย่างเคร่งครัด นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ให้ข้อมูลได้มีการบอกกล่าวกับประชาชนหลังจากที่ตนได้ดำเนินการตามคำมั่นสัญญาแล้ว

ประการที่สาม การทำหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลทุกคนล้วนมีความเห็นตรงกันว่า การทำหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจนมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ต่อสายตาประชาชนมีผลต่อการได้รับเลือกตั้งในครั้งต่อไป โดยผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญกับการทำงาน 2 ระดับหลักๆ คือ การทำงานระดับท้องถิ่น และการทำงานระดับชาติ สำหรับการงานระดับท้องถิ่น พบว่า ผู้ให้ข้อมูลเน้นการแก้ไขปัญหาที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณสุขไปมากกว่าการซื้อสิ่งของเล็กๆ น้อยๆ ให้ชาวบ้าน โดยมีขั้นตอนการทำงาน 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอน

ที่หนึ่ง การกำหนดปัญหาและวิธีการแก้ไข เป็นขั้นตอนการพิจารณาว่าผู้ให้ข้อมูลจะแก้ปัญหาใดให้กับชาวบ้าน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมักใช้วิธีการร่วมพิจารณาปัญหากับชาวบ้าน ขั้นตอนที่สอง การนำเสนอปัญหาต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นการนำเสนอปัญหาและโครงการที่ผู้ให้ข้อมูลจะใช้ในการแก้ปัญหาดังกล่าวต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขออนุมัติงบประมาณในการดำเนินโครงการ ขั้นตอนที่สาม การติดตามความคืบหน้าของโครงการ พบว่า หลังจากนำเสนอโครงการไปแล้ว ผู้ให้ข้อมูลได้คอยติดตามสอบถามความคืบหน้าของการอนุมัติงบประมาณว่าเป็นอย่างไร เพื่อให้ได้รับการอนุมัติงบประมาณมาแก้ไขปัญหากับพี่น้องประชาชน และขั้นตอนที่สี่ การบอกกล่าวให้ประชาชนรับทราบถึงผลงาน โดยใช้วิธีการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการไปพูดชี้แจงด้วยตนเอง การให้ทีมงานเป็นผู้ชี้แจง การส่งเอกสารชี้แจง และการติดป้ายแสดงผลงาน

ส่วนการทำงานระดับชาติ อันหมายถึงการทำหน้าที่ด้านนิติบัญญัติในสภาผู้แทนราษฎรนั้นพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีบทบาทการทำงานระดับชาติ 4 ด้านด้วยกัน ประกอบด้วย ประการที่หนึ่ง การทำหน้าที่เสนอและพิจารณาร่างกฎหมายในสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งพบว่า ผู้ให้ข้อมูลได้ร่วมเสนอร่างกฎหมายที่ตนสนใจ โดยการนำร่างกฎหมายที่จะนำเสนอหรือประเด็นที่จะขอแก้ไขมาเสนอต่อที่ประชุมพรรค ส่วนการพิจารณากฎหมาย ผู้ให้ข้อมูลแสดงบทบาทดังกล่าวด้วยการเป็นกรรมาธิการวิสามัญร่วมพิจารณาร่างกฎหมายที่ตนสนใจ ประการที่สอง การแสดงความคิดเห็นและอภิปรายในสภาผู้แทนราษฎร พบว่า ผู้ให้ข้อมูลได้อภิปรายกฎหมายที่ตนสนใจและนำปัญหาความเดือดร้อนของพี่น้องประชาชนในเขตเลือกตั้งมาพูดในสภาฯ ในลักษณะของการตั้งกระทู้ถาม ประการที่สาม การทำงานในคณะกรรมาธิการวิสามัญ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลได้ทำงานในคณะกรรมาธิการที่ตนสนใจและถนัด โดยทำหน้าที่พิจารณาเรื่องร้องเรียนที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของกรรมาธิการ และประสานงานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ปัญหาได้รับการแก้ไข และประการที่สี่ การติดตามและตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่แสดงบทบาทดังกล่าวด้วยการนำปัญหาของพี่น้องประชาชนมาตั้งกระทู้ถามในสภาฯ

ทั้งนี้หลังจากที่ผู้ให้ข้อมูลได้ทำงานด้านนิติบัญญัติทั้ง 4 ด้านแล้ว ผู้ให้ข้อมูลได้บอกเล่าถึงการดำเนินงานดังกล่าวให้ชาวบ้านในพื้นที่รับทราบ ด้วยการไปพบและเล่าให้ชาวบ้านฟังถึงผลงานของตน การเผยแพร่ผลงานผ่านสื่อที่ตนจัดทำขึ้น การได้ปรากฏเป็นข่าวผ่านสื่อมวลชน ซึ่งวิธีการหลังนี้ได้ช่วยให้ชาวบ้านทราบถึงผลงานของผู้ให้ข้อมูลอย่างกว้างขวาง

ประการที่สี่ การใช้ความได้เปรียบจากการเป็นอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการหาเสียง พบว่า ผู้ให้ข้อมูลทุกคนล้วนมีความเห็นตรงกันว่า การเป็นอดีต ส.ส. ช่วยให้การหาเสียงในการลงสมัครรับเลือกตั้งครั้งต่อๆ มาง่ายขึ้น ซึ่งผู้ให้ข้อมูลได้ใช้ประโยชน์จากความได้เปรียบในแง่มุมมองต่างๆ ดังนี้ ประการที่หนึ่ง ประสบการณ์ จากประสบการณ์ที่ผู้ให้ข้อมูลเคยดำเนินการ

หาเสียงจนประสบความสำเร็จมาแล้วครั้งหนึ่ง ช่วยให้ผู้ใช้ข้อมูลสามารถวางแผนการหาเสียงได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ประการที่สอง การเป็นที่รู้จักและยอมรับของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การเป็นอดีต ส.ส. ได้ช่วยให้ผู้ใช้ข้อมูลสามารถเข้าพบและขอคำแนะนำเสียงสนับสนุนจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ง่ายขึ้น เพราะผู้มีสิทธิเลือกตั้งเริ่มรู้จักและยอมรับบทบาททางการเมืองของผู้ให้ข้อมูลมากขึ้น ประการที่สาม ผลงาน นับเป็นความได้เปรียบประการสำคัญของผู้ที่เป็นอดีต ส.ส. ที่สามารถใช้ผลงานระหว่างที่ดำรงตำแหน่งผู้แทนราษฎรเป็นเหตุผลหลักในการโน้มน้าวใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนเสียงให้ ประการที่สี่ การประสานงาน พบว่า การเป็นอดีต ส.ส. ช่วยให้ผู้ใช้ข้อมูลสามารถติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการในเรื่องเกี่ยวกับการหาเสียงได้ง่ายขึ้น อาทิเช่น การประสานงานเพื่อเข้าไปหาเสียงในสถานที่ราชการ และประการที่ห้า การขอโอกาสกลับเข้ามาดำรงตำแหน่ง ผู้ที่เป็นอดีต ส.ส. สามารถใช้การหาเสียงด้วยการพูดขอโอกาสให้ตนเข้ามาดำรงตำแหน่งอีกเพื่อดำเนินการในงานที่ค้างอยู่ให้บรรลุผลสำเร็จ

ส่วนการใช้ความได้เปรียบจากการเป็นอดีต ส.ส. ในลักษณะของการอ้างว่าผู้ใช้ข้อมูลเป็นผู้ที่ทราบปัญหาของพื้นที่เป็นอย่างดี โดยไม่มีผู้สมัครคู่แข่งคนใดทราบปัญหาในพื้นที่ได้ดีเท่ากับตน และการใช้การสื่อสารเชิงสัญลักษณ์เพื่อสื่อความหมายให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งรับรู้ว่าคุณให้ข้อมูลในฐานะอดีต ส.ส. เป็นเจ้าของตำแหน่งไปโดยปริยาย รวมทั้งการใช้ความได้เปรียบจากการเป็นอดีต ส.ส. เพื่อทำให้ตนได้ตกเป็นข่าวระหว่างการหาเสียงนั้น ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลไม่ได้มีการใช้ความได้เปรียบในประเด็นดังกล่าวในการหาเสียงแต่อย่างใด นอกจากนี้ผลการศึกษา ยังพบด้วยว่าแม้การเป็นอดีต ส.ส. จะช่วยให้ผู้ใช้ข้อมูลมีความได้เปรียบหลายประการที่เอื้อต่อการได้รับเลือกตั้ง แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าอดีต ส.ส. ทุกคนสามารถกลับเข้าสู่ตำแหน่งได้ใน การลงสมัครครั้งต่อไป ทั้งนี้เพราะยังมีเงื่อนไขอื่นๆ ที่ส่งผลต่อการได้รับเลือกตั้งซึ่งผู้ใช้ข้อมูลควรคำนึงถึง ได้แก่ การซื้อสิทธิ์ขายเสียง การทุจริตการเลือกตั้ง พรรคการเมืองที่สังกัด ตลอดจนสถานการณ์ทางการเมืองขณะนั้น

ประการที่ห้า การระมัดระวังไม่ให้มีข่าวลือในทางเสื่อมเสียเรื่องความประพฤติ การศึกษาในประเด็นนี้พบว่า ผู้ให้ข้อมูลประพฤติปฏิบัติตนด้วยความระมัดระวัง ไม่กระทำการใดๆ ที่ผู้คนในสังคมไม่ยอมรับ สำหรับประเด็นที่ผู้ใช้ข้อมูลให้ความสำคัญและระมัดระวังไม่ให้มีข่าวในทางไม่ดีเกิดขึ้น ประกอบด้วย ประการที่หนึ่ง เรื่องทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งไม่มีผู้ให้ข้อมูลคนใดเคยตกเป็นข่าวในทางเสื่อมเสียเรื่องนี้ เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลทุกคนล้วนมีความตั้งใจที่จะทำงานการเมืองด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ประการที่สอง เรื่องขู่สาว พบว่า ทั้งผู้ให้ข้อมูลหญิงและผู้ให้ข้อมูลชายต่างให้ความสำคัญกับเรื่องนี้เป็นอย่างมาก สำหรับผู้ให้ข้อมูลหญิง หากประพฤติตนในทางที่ไม่เหมาะสม ประเด็นนี้มักเป็นประเด็นที่ถูกนินทาและถูกโจมตีได้ง่าย ทางด้านผู้ให้ข้อมูลชายก็ได้

ระมัดระวังประเด็นนี้เช่นเดียวกัน โดยเป็นไปในลักษณะของการป้องกันไม่ให้ตนตกเป็นข่าวในทำนองผู้สาวกับผู้หญิงอื่นที่ไม่ใช่ภรรยา และประการที่สาม เรื่องอื่นๆ ได้แก่ เรื่องการไม่มีสัมมาคารวะ และเรื่องการแสดงออกต่อหน้าสาธารณชน โดยพบว่า เพื่อป้องกันไม่ให้มีข่าวลือว่าเป็นผู้ที่ไม่ดีมีสัมมาคารวะ ผู้ให้ข้อมูลได้ปฏิบัติต่อนักการเมืองอาวุโสอย่างนอบน้อม และเพื่อป้องกันไม่ให้ประชาชนรู้สึกไม่ดีหรือไม่ประทับใจผู้ให้ข้อมูลจนมีข่าวลือในทางเสื่อมเสีย ผู้ให้ข้อมูลได้ระมัดระวังกิริยาเมื่อต้องแสดงออกต่อหน้าประชาชน อาทิเช่น ยิ้มแย้มแจ่มใสกับประชาชน ทักทายประชาชนอย่างเป็นกันเอง เป็นต้น อย่างไรก็ตามแม้ผู้ให้ข้อมูลทุกคนได้ประพฤติปฏิบัติตนอย่างระมัดระวัง แต่ก็ยังมีข่าวลือในทางที่ไม่ดีเกิดขึ้นกับผู้ให้ข้อมูลบางคน เมื่อเกิดกรณีเช่นนี้พบว่า วิธีการที่ผู้ให้ข้อมูลนิยมใช้เพื่อสยบข่าวลือดังกล่าว คือ การไม่ตอบโต้ และการจัดแถลงข่าว